

**Galien / Zwinger, Theodor (éd.). In
"Artem medicinalem" Galeni, tabulae
et commentarii: per Theodorum
Zvinggerum,... Ex quibus medici,
longae artis, compendium:
Philosophi, cognitionem naturae in
corpore humano, tanquam in
microcosmo: Logici denique,
artificiosam ordinis definitivi dialysin,
magna cum utilitate & facilitate
haurire poterunt. Accessit rerum et
verborum... memorabilium index**

*Basileae : apud Iacobum Parcum, expensis Ionnis
Oporini, 1561.*

Cote : 61x01

IN
ARTEM MEDICINAE
Galenī, Tabulæ & Com-
mentarij:

PER THEODORVM ZVINGGE-
RVM BASILIENSEM, PHILOSO-
phum & Medicum.

Ex quibus Medici, longæ artis compendium : Philosophi, cognitio-
nem naturæ in corpore humano, tanquam in microcosmo : Logici de-
nique, artificiosam ordinis Definitiui dialysin, ma-
gna cum utilitate & facilitate hauri-
re poterunt.

*ACCESSIT Rerum & uerborum in his præcipuè me-
morabilium INDEX.*

Cum Cæs. Maiestatis gratia & priuilegio
ad annos decem.

BASILEÆ, PER IOANN-
nem Oporinum.

1561

REVERENDISSIMO ET ILLVSTRISSIMO PRIN
CIPi, IOANNI RODOLFO STOER, ABBATI
MORBACENSI ET LVTRENSI, MVSARVM A-
LVMNO ET MECOENATI, THEODORVS
ZVINGGER BASILIENSIS, PHILOSOPHVS ET
MEDICVS, GRATI OBSEQVII ET DEBITAE
BENEVOLENTIAE ERGO, HOS COMMENTA-
RIOS ATQVE TABVLAS IN ARTEM
MEDICAM GALENI
D. D. D.

REVERENDISS. IN CHRISTO PATRI, ET IL-

LYSTRISS. PRINCIPI AC DOMINO, D. IOANNI RO-
DOLPHO, Abbati Morbacensi, Lutrensi, &c. Domi-
no suo Clementissimo, S.

VM sæpe mecum ipse cogito, IOANNES RO-
DOLFE, Princeps illustrissime, quæ causa sit, cur
in tanta optimorum authorum copia, & ingenio-
rum nostri seculi felicitate, nemo reperiat, qui
cum antiquis illis non modò certare, sed ne cõfer-
ri quidẽ possit: alios quidem sidera causari uideo,
à quorum influxu non corpora tantum, sed mo-
res quoq; animi posse immutari, experientia quo-
tidiana cõprehendimus: alios uerò naturalem & nobis connatã labem,
feminis uitium asserere: tertios quosdã esse, qui in deprauatã uictus ratio-
nem, culpam omnẽ transferant. Ego uerò ut nullã ex istis causis reijcio,
ita uicissim non semper ab harum uel aliquibus, uel omnibus simul, in-
geniorum defectum oboriri, mihi persuasissimum habeo. Nam cùm i-
dem sit cœlum quo tegimur & uegetamur, sint eadem sidera quæ mu-
tatis uicibus oriuntur & occidunt: influxus certè in uniuersum ijdem
quoque erunt, quamuis in specie miris modis uariare possint. Eamque
ob causam diuersis temporibus, non modò in adolescentia & consisten-
tia, sed etiam in ipso mundi senio, ut illorum uerbis utar, nunc Hebræi
& Aegyptij, nunc Græci, nunc Latini, tandem quoque Arabes, in literis
excelluerunt. In qua ipsa tamen ingeniorum fœcunditate, non omnes si-
mul, sed rari aliqui præ cæteris, sua quisque ætate, magni habiti & existi-
mati fuerunt. Quòd uerò nec feminis quoque uitiati semper ea sit cul-
pa, præter exempla quæ adduci possent, ostendunt uulgatissima illa pro-
uerbia, Fortes creantur fortibus & bonis: & cõtrarium huius, Heroum
filij noxæ. Præclare enim princeps Peripateticorũ Aristoteles in Rhe-
toricis, φορὰ γὰρ ὅστις καὶ ἐν τοῖς ἡνίοσις ἀνδράσιν, ὡσαύτῃ ἐν τοῖς καὶ τὰς χώρας γινόμενοις
ἐνίοτε, καὶ αὖν ἢ ἀγαθὸν τὸ γένος, ἐγγίνονται διατίνος χρόνος ἀνδρες ποδὲ ποῖ, καὶ πῆτα πολ-
λὴν ἀναδίδωσι. ἐξίσταται ἡ τὰ μὲν εὐφυῆ γένη, εἰς μανικώτῃρα ἦν· οἷοι οἱ ἀπὸ ἀλκυονίδος,
καὶ οἱ ἀπὸ διονυσίου τὸ προτόγον· τὰ ἡ σαλσιμα, εἰς ἀβελτερίαν καὶ νωθερότητα· οἷοι οἱ ἀπὸ κίμωνος,
καὶ ποδὲ μλίους, καὶ σωκράτους. Iam uerò uictus quoq; ratio etsi plurimũ
potest in utranque partem, pro conseruandis simul & corrumpendis
ingenijs: tamen uires tantas non habet, ut in uniuersum unius, nedum
multarum ætatum ingenia immutare possit. Neq; enim omnes eodem
promiscuè uictu utuntur, nec eundem aerem inspirant, nec easdem ha-
bitant regiones: quæ tamen singula plurimum ad mentis uigorem mo-
menti afferunt. Quare præter causas ab alijs allatas, necesse est aliã quan-
dam principem esse: cuius cognitio tam nobis erit utilis, quàm eiusdem
ignorantia ingenijs nostris hætenus obfuit. Illam ergo inuestigare co-

E P I S T O L A

nabimur : hinc sumpto exordio , quòd quicquid scimus, aut per *εὐρεσιμ*, aut per *μαθησιμ* didicimus. Inuentio certè artium & disciplinarū ut difficilis & laboriosa est, ita tempore prior : in qua ipsa non ingenij acuminis, sed occasione tantum & tempore ab antiquis superamur. Nisi enim à ueteribus artes præclaræ per otium fuissent inuentæ, fortassis à nostræ quoque ætatis hominibus constitui potuissent. Quandoquidem ea quæ ab antiquis tentata non fuerunt, singulari industria, & felici successu, inchoata & perfectæ nostro seculo uidimus: pyxidem nauticam, artem typographicam, & quæ Iouis fulmen æmulatur tormenta bellica. Utinam uerò quantum natura nobis ingenij in *εὐρίσθ* concessit, tantundem quoque in *διδασκαλίᾳ καὶ μαθήσθ*, acuminis & artis largita fuisset. Doctrina enim siue disciplina inuentionem sequitur: & quia naturam dirigit, fidelior est, certior, atque securior. Nam quod longo rerum usu & experientia didicit, alteri communicare studet, & *φιλοπονία* suam *εὐρείκην* primum, deinde etiam *διδασκαλικὴν*, cum *ἀπονία* discipuli *μαθητικὴν* (ut ita loquar) iuuandæ posteritatis causa, cōmutare non ueretur. Nihil etenim aliud doctrinæ uocabulū significat, quàm translationem illius habitus, qui in præceptore est, in discipulum, non secus atque si lumen de lumine tuo accenderes. Quod ergo in quouis alio mutationis genere obseruari consuevit, hîc quoque locum habet: nimirum ut naturam tum agentis, tum patientis consideremus: hoc est, quomodo tum ille qui discit, tum ille qui docet, affectus esse debeat. Galenus totum hoc negotium in libro de Constitutione artis medicæ pulcherrimè tractat: & quibus præfidijs eum niti oporteat, qui in quacunque arte præ cæteris eminere cupit, breuiter atque luculenter edisserit. Enumerantur autem septem numero: Ingeniū, Methodus, Labor, Educatio, & Vfus, Præceptor doctus, Veri etiam studium. Horum alia quidem docenti, alia discenti ueluti esse possunt: at Studiū ueritatis, & Methodus, utrisque summoperè sunt nececessaria: atque ita necessaria, ut sine his duobus reliqua præfidia nullius ferè sint momenti, cū uicissim hæc duo etiam sola per se aliquid laude dignum præstare queant. Nam quòd solo ueritatis studio Philosophi à Sophistis differant, omnibus est in confesso: quòd uerò methodus siue ordo anima rerum sit, quatenus sunt primum, deinde etiā quatenus docentur, ratio ipsa dictat, & Plato eius interpres multis in locis testatur. Ipsa quidem *φιλολογία* naturæ & ingenij bonitati potissimum tribuenda est: quamuis etiam hac in re multum possit educatio & imitatio. Methodus uerò & ordo Naturam habet authorem, rectorum atque ducem ipsam Artem. Quapropter à natura constituenta est, ab arte dirigenda & perficienda. Verum enim uerò ut præclara ualde & illustris est Methodorum ratio, atque in omni disciplinarū genere necessaria, cū dempta Methodo sol è mundo literario (ut ita loquar) sublatus esse uideatur: paucis tamen semper fuit cognita, & naturæ po-

N V N C V P A T O R I A .

ræ potius incerto ductu ab ijs qui scripserunt reperta, quàm præceptorū fida cognitione inuenta aut tradita. Ex tota profectò antiquitate, excepto Hippocrate, Platone, Aristotele, Theophrasto atque Galeno, neminem habemus, qui methodicè aliquid literarū memoriæ cōmendarit. Nam quod nostro seculo fieri solet, ut multi methodos & ordines profiteantur, pauci re ipsa præstent, sintq; (ut in prouerbio est) *πολλοὶ βουλεύονται, παῦροι δὲ τε γῆς ἀποτίθεις*: illud idem priscis quoq; tēporibus accidisse uerisimile est. Sic enim semper in rebus præstantissimis fucata Sophistice, animos hominū occæcare, & specie recti decipere cōsuevit. Princeps certè methodicæ doctrinæ fuit Aristoteles: nam primus ordinū & methodorū præcepta ex naturalis ingenij fertili quidem agro, sed tamen inculto, deduxit, repurgauit, excoluit: & Stoicorū argutijs neglectis, naturalem differēdi artem (quam Logicā uocāt) artificiosa methodo cōstituere, magno cum conatu, nec minore cum successu, tentauit. Et methodos quidē in Organo logico delineatas & expressas habemus, quāuis obscurè, uerè tamen: Ordines uerò duobus libris ex professo tractauerat (quod in catalogo librorū Aristotelis Laertius docet) quos aut tēporum iniuria, aut hominū negligentia amissimus. Videtur enim Logica facultas (ut paruis magna conferamus) idem passā esse, quod uulgatissimè quædā plantæ Dioscoridis tēpore. Nam plurimas Anazarbæus ille *ἱστοτόμος* in sua Stirpiū historia nullis notis delineatas recēset tātūm, & tanquam ab omnibus notas præterit: quas tamen nos hodie uel ignoramus, uel certè de illarum nominibus digladiamur. Sic quoq; factū opinor, ut præclaram hanc & utilem artem, breuibus ab Aristotele uerisque præceptis cōprehensam, negligentes & socordes discipuli usu & exercitatione non confirmarēt: rei que facilitate freti, sensim à pulcherrimæ facultatis possessione exciderent: ita quidem, ut ad Galeni usque tempora nihil præter inane methodi nomen plerique fuerint professi. Hanc pestem ad nostra quoque tempora peruenisse, magno nostro malo experimur. Et mirandū certè est, quā nam ratione uel præcepta antiquorum ab inertibus hominibus contemni potuerint: uel etsi nulla omnino præcepta extissent, quomodo tam diu naturalis hæc differendi uis inculta atque sopita latuerit: præsertim cū interea non defuerint apud Græcos, Latinos & Arabes, qui utranque philosophiam acri iudicio summoq; studio tractarent & prosequerentur. Verū nec *μυελιάσαι* laborantes, clarissimos solis radios ferre possunt: neque illi quorū animos *ἢ καὶ ἐξ ἄγνοια καὶ δόξοσοφία*, siue ut magis propriè loquar, ipsa sophistice corruperat, lumen hoc rationis ex præceptis grauissimorum philosophorum elicere, aut (quod operosius est) uiuis exemplis demonstrare potuerunt. Et hæc sanè prima & præcipua est causa, cur in tanta optimorum authorum turba, in tanta ingeniorum felicitate & ubertate, in tanta denique omnium eorum quæ nos ad laudem accen-

dere & promouere possunt adiumentorum copia, paucos, ne dicam nullos, uideamus, qui cum antiquis comparari queant. Altera uerò est, eaque non contemnenda, (quam tamen Galenus temporum felicitate & hominum suorum beneficio ignorauit) quòd quantum pueri olim in mathematis discendis otij & operæ impendebant, tantum nobis in linguis percipiendis studij collocandum sit: & quemadmodum Plato Academiae suae inscripsit, *ἡ δὲ αἰς ἀγεωμετρίας ἐστὶν*, ita nos Scholis nostris, *ἡ δὲ αἰς ἀρχαῖς*. Optimam certè ætatis nostræ partem terimus, non ut res ipsas, sed ut illarum simulacra, uerba intelligamus: & quas pueri olim discebant artes, nos uixdum in adolescentia attingere possumus. Magnum est sanè hoc impedimentum, & in tanta uitæ breuitate etiam maximum. Felices profectò Græci, qui ab Hebræis, Aegyptijs atque Chaldæis disciplinas haurire potuerunt: prudentes uerò, qui Græcè easdem tradere & explicare studuerunt, ne gemino labore, linguæ scilicet peregrinæ molestia, & scientiarum difficultate, suos homines obruere & à pulcherrimarum rerum studijs abstertere uiderentur. Sic ergo factum fuit, ut cum materno lacte linguæ illius cognitionem imbiberent, quæ ad disciplinas perdiscendas necessaria erat. Viderunt hoc quoque Latini, & Græcos non infelicer sunt imitati. Id ipsum nostra etiam ætate Italorum plurimi non sine laude præstare conantur, ut tandem disciplinas omnes uernacula sua lingua descriptas exhibeant, & suis saltem hominibus consulant: quandoquidem linguæ propagatio (quod nonnulli somniare uidentur) non nisi cum imperio fieri potest. Utinam uerò nos quoque tam *φιλοπατρίδες*, aut etiam *φίλοι* essemus, ut nostra nobis magis placerent quàm peregrina, & Spartam nostram, non alienam, pietate potius quàm ambizioso *πολυγλωττίας* titulo moti, excolere studeremus. Græcos & Latinos imitemur (quandoquidem omnia illorum nobis usque adeò placent) & linguarum cognitionem multijugæ rerum scientiæ postponamus. Neque uerò Græcè uel Latinè discimus, ut Græcè Latine ue loquamur aut scribamus (iamdudum enim cum Imperio linguæ istæ conciderunt) sed ut artes atque disciplinas his linguis traditas intelligamus. Pulchrum certè est Græcè & Latinè nosse: at pulchrum quoque esset, uiginti & una linguis (quod de Mithridate ferunt) aut etiam pluribus loqui posse: pulcherrimum uerò, ad imitationem primi illius & aurei seculi, etiam unica lingua posse omnes disciplinas percipere, tractare atque docere. Et hæc quidem eò dico, non quòd cognitionem linguarum reprehendam: (illam enim in tanta omnium rerum perturbatione donum diuini spiritus esse, Sacrae testantur literæ:) sed ut ostendam, si ullo pacto fieri posset, ut confusio ista Babylonica è medio tolleretur, aut (quod secundum est) in sua quisque lingua potius quàm in peregrina excellere studeret, & patrio more atq; idioma-

te, non

N V N C V P A T O R I A .

te, non externo philosopharetur, maximam studijs nostris accessiōem futuram. ὁ γὰρ βίος βραχύς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ. Sunt ergo hæ duæ causæ, quæ ingeniorum nostrorum profectui obstant: linguarū scilicet cognitio necessaria, & methodi siue ordinis ignorantia. Et de priore quidē illa, quæ nostris quodāmodo incunabulis infidiari uidetur, aliàs: de posteriore uerò, cuius usus simul & abusus latissimè patet, in præsentia agere instituiamus. Nam quum linguarum perturbatio à summo opifice diuinitus immissa sit, non nisi diuina ope profligari & aboleri poterit. Methodus uerò, quum rationis humanæ uestigia sequatur, ut à præclaris ingenijs obseruata, inuenta & constituta fuit, ita quoque ab ijsdem in integrum restituetur, quando uerus Logicæ usus uiuis exemplis optimorum authorum illustrabitur. Quod quidem olim optare tantum, nunc etiam coram intueri, & seculi nostri felicitatem admirari possumus. Nam cum nulla ordinum præcepta à ueteribus nobis relicta sint, præter ea quæ Galenus in procæmio Artis medicæ proposuit: Methodos uerò Aristoteles in posterioribus Analyticis doctè quidē, ita tamen obscurè tradiderit, ut ne ab oculatissimis quidem interpretibus intelligi potuerint: nostra hac ætate primus NICOLAVS LEONICENVS, philosophus & medicus consummatissimus, ordinum doctrinam, à sophistis miserè contaminatam, ad superos reduxit. Quo præceptore usus IOANNES BAPTISTA MONTANVS VERONENSIS, præcepta ordinum (quæ à magistro fideliter hauserat) singulari industria explicauit, eademque ueris imaginibus illustrauit: Methodorū uerò doctrinā & usum, cum publicè tum priuatim docendo, per aliquot annos in celeberrimo Patauino gymnasio, magna sua cū laude, & studioforū utilitate demonstrauit. Illius in locū suffectus BASSIANVS LANDVS PLACENTINVS, uir elegantis & rarę eruditionis, magna omniū cū admiratione & emulatiōe satis ostēdit, uerū illud esse quod prouerbio circūfertur, πολλὰς διδασκαλῶν κρείττους μαθητὰς. Nam & philosophiā cū medicina ita cōiunxit, ut ad ideā perfecti Medici, quā nobis Galenus proposuit, solus ferè, aut certè inter paucos primus penetrauerit: & in docēdo ea Methodo utitur, ut nō tam illius eloquentiā laudare, quàm facilitatē cum pari felicitate cōiunctā auditores suspicere & prædicare soleāt. Illius certè est, quicquid in me est, quod uel prodesse alijs, uel imitationi esse possit. Vtinam uerò quàm per sexenniū integrum attentus præclari illius uiri auditor fui, tam dignus tanto præceptore discipulus uerè iudicari possem. Nūc, quod dici, auloedi sunt, qui citharædi esse nequeūt. Sed redeo ad ordines & methodos, quorū doctrina ab Aristotele & Galeno exemplis potius quàm præceptis proposita, à nostri tēporis uiris eruditis in lucē reuocata est, & uix tamē credita. Nam si qua in arte sophisticè aliquid potest, potest maximè in arte disferēdi. Hanc igiŕ cum ueluti arcē occupasset, mirum deinde nō fuit, tot

iam seculis tam miserè à barbaris sophistis oppressam & penè extinctā fuisse philosophiam. Vt enim, si funalia crebra in splendida quadam domo accendantur, non tantum eam illustrent, sed etiam fumo inficiunt: ita quoque contigit, ut tota philosophia ex corruptæ Logicæ contagio, à suo ferè statu deiecta, sophistarum imperium longo tempore perferre coacta fuerit. Logica enim facultas nihil aliud habet, quam quod rationem nostram in contemplando pariter & in agendo dirigit. Proinde instrumenta nobis suppeditat, quibus ueritatem persequi, atque etiam consequi in omnibus liberalibus disciplinis possimus. Quod ergo in μεταμετεγία fieri solet, ut multum quidem laboris atque sudoris illi perferant qui metalla effodiunt, qui exportant, qui coaceruant, qui in fornaces congerunt, & ignis opera colliquefaciunt: plurimum uerò dignitatis & honoris, qui ex informi massa & rudi materia aurum primum, deinde argentum educere atque separare possunt: illud idem hic quoque accidit. Etsi enim philosophia omnis fertilis & fructuosa est, tamen si differendi arte destituatur, quæ ordinem doceat, quæ causas ab effectibus distinguat, consequentia ex antecedentibus deducat, principijs ea quæ à principijs oriuntur annectat: aut scientiam nullam pariet, aut certè confusam tantum. Verum enim uerò ordinum atque methodorum exquisita tractatio à nobis peculiari Commentario inchoata, propediem, cum Deus uolet, absoluetur: hic tantum, pro Tabularum & Commentariorum nostrorum in Artem medicinalem Galeni faciliore intelligentia, obiter καὶ ὡς ἐν τύπῳ præcipua capita operæ precium erit recensere. Itaq; quod iam ab initio monuimus, cognitio διδασκαλικὴ dignitate, perfectione & facilitate uincit eam, quæ per inuentionem haberi potest. Etsi enim inuentio tempore simul & natura prior est, nec nisi in magna cadit ingenia: ipsa tamen διδασκαλία absolutior, certior, constantiorque uidetur esse, & proinde plus laudis meretur. Hinc fit, ut quotquot scribunt, se doctrinæ causâ scribere dictitent, atq; adeò Doctoris nomē nō sine ambitione multi profiteant. Quo ipso satis ostendunt, suo quidem iudicio (neque illo tamen omnino falso) inuentionem, si cum dispositione & ordine didascalico conferatur, ministram quandam & famulam esse: doctrinam uerò οἷον ἀρχιτεκτονικὴν τινα, ad quam totius inuentionis conatus referri debeat. In διδασκαλία igitur multo plus operæ atque studij collocandum est, quàm in εὐρίσκει, nobis præsertim, qui omnes artes iam inuentas, & tanquam hæreditario iure à maioribus acceptas possidemus. Porro quibus nitendum esset præsidij, ex Galeno audiuius. Septem erant numero: primas obtinebat Methodus. Quo quidem uocabulo generali non modò Logicam ipsam, uerum etiam Rhetoricam facultatem Galenus completi uoluit, cum aliàs, tum eo præsertim in loco. Nihil enim aliud Methodus significat, quàm uiam siue rationē compēdiosam docendi discendiue

N V N C V P A T O R I A .

di'ue quaslibet artes. Iam uerò omnis doctrina habet primùm materiā subiectam, quam docet: deinde ordinem ueluti animā, per quem docet, sine quo doctrina nulla esse potest: sicuti neque mundus absque ordine mundus haberetur. Materia seu res ipsa cuiusque artis & facultatis propria est: forma uerò siue modus docendi partim à Logica, partim à Rhetorica mutuari debet. Nam si naturam rei tractandæ consideremus, quid priore, quid posteriore loco collocandum sit, Logica docebit: sin uerò personas tam discantis quàm docentis, Rhetorica nos instruet, *μακρῶν* ne λόγῳ, an *ὀρθότησι*, exemplis & inductionibus, an syllogismis, aut quibusuis alijs ratiocinandi generibus uti debeamus. Atque hæc omnia ordinis & methodi uocabulum comprehendit. Attamen quia Logici ea curant, quæ essentiam rei concernunt: Rhetores uerò, τὰ *πιθανὰ* tantum: idcirco quoque ordo & methodus ad rem potius quàm ad personarum inconstantem qualitatem referri consuevit. Sed omisissis Rhetoribus, Logici ordinis naturam explicemus: quandoquidem nec una est, nec apud omnes eadem. Omnes tamen ordinum differentiæ in eo conueniunt, quòd à priori ad posterius proficiscuntur. Ordo enim nihil aliud esse definitur, quàm habitudo prioris ad posterius. Itaque Aristoteles etiam in Categorijs, τὸ *πρωτὶον τῆ τάξεως* meminit: quod fortassis non ineptè ad hos ordines didascalicos referri posset. Porro ut duo in nobis sunt *κρίτηλα*, sensus & intellectus: ita quoque id, quod prius nostræ cognitioni occurrit, duplex est. Alterum enim prius est sensui, singulare scilicet: alterum intellectui, uniuersale. Quando igitur dicimus ordinem esse progressum à priori ad posterius, per hanc generalem & confusam definitionem comprehendimus sub ordinis ambitu progressum istum reciprocum, nempe uel ab uniuersalibus ad particularia (in *διδασκαλία*: & ὁδὸς *διδασκαλική* nuncupari potest) uel à particularibus ad uniuersalia (in *ἐνδείξει*: & ὁδὸς *ἐνδεικτική* dicitur.) Iam uerò quia in doctrina non sunt unius generis omnia uniuersalia, non satis est confusam hanc habere cognitionē progressus, καὶ ὁδὸν *καθόλου μίαν* (ut Galeni uerbis utar) quòd scilicet ab uniuersalibus semper sit auspiciandum, & ad particularia progrediendum (quam solam *διδασκτικὴν μέθοδον* imperiti quidam nostri temporis sophistæ iactant, & penes se solos tanquam aureum ramum habitare arbitrantur) sed distinctior ratio inquirenda est, ut quæ magis quæ ue minus uniuersalia sint perspiciamus. Hoc enim qui consequetur, ille de ordine didascalico iure poterit gloriari: nam quid idem, quid diuersum sit, optimè uidebit, & totius artis dispositionem oculis subiectam habebit: in quorum cognitione totam Logicæ uim consistere, acutè admodum in Topicis Aristoteles asseruit. Quòd si ergo uniuersalium accuratior theoria instituat, ex quibus artis præcepta constant, atque constituuntur: duplex illorum natura se offeret. Alia enim sunt multiplicia, & ut ita dicam ex multis composita par-

E P I S T O L A

ta partibus: quarum deinde partium quaelibet in noua membra diuidi queat. Verbi gratia: Medicinæ totius partes sunt, φυσιολογικὴ, αἰτιολογικὴ, σημειωτικὴ, ὑγιεινὴ, θεραπευτικὴ: unaquæuis istarum in multas alias & differentes particulas diduci commodè poterit. Partes istæ multiplices totam artem absoluunt: & quia aliæ alijs sunt priores, dispositionem requirunt, quæ κατ' ἐξοχὴν Ordo dicitur. Cuius quidem ea est natura, ut à prioribus, hoc est, à principijs, ad posteriora, id est, ad ea quæ à principijs orta sunt, progrediatur. Quum autem principia diuersimodè possint considerari, ut nos in procemio Artis medicinalis breuiter annotauimus, triplex quoque ordinum natura & numerus oritur: Definitiuus scilicet, Compositiuus, & Resolutiuus. Hac igitur ratione Ordo propriè dictus erit dispositio generalis, inter partes artis eiusdem uniuersales multiplices. Alia uerò sunt uniuersalia simplicia, hoc est, quarum partes in alia uniuersalia uel nequeunt resolui, uel certè non debent (quia unaquælibet ars certos suos habet terminos & limites, quibus circumscribitur & continetur) præterquam in causas suas simplices ex quibus componuntur: ut si mixtum corpus in partes similes resolueres, non in alia quædam. In horum quoque consideratione prius & posterius datur, notum & ignotum, causa & effectus: quare etiam dispositio, quæ propriè Methodus appellatur. Utamur enim, si placet, distinctis uocabulis: quandoquidem natura etiam ipsa rerum distincta est. Ut igitur Ordo, dispositio est partium totius artis: ita Methodus, unius alicuius partis simplicis, non multiplicis, declaratio. Atque ut totum ex partibus etiam minimis constat: ita in omni ordine necessarium est, partes, quæ declarandæ sunt, methodo tractari. Simile quid habemus apud Geographos: qui si quando uniuersalem descriptionem totius habitabilis moliuntur, primum iuxta climatum rationem uniuersum globum distinguunt in Europam, Asiam, Africam, & eam quæ nunc demum inuenta est Atlantidem, sola fama à diuino Platone cognitam. Deinde uerò Europam diducunt in Græciam, Italiam, Hispaniam, Galliam, Germaniam, & cæteras gentes Septentrioni subiectas. Mox ipsam Græciam in Macedoniam, Peloponnesum, Achaiam, Atticam diuidunt. Addunt tandem urbes, oppida, arces, pagos, montes, flumina, lacus, maria, & quæuis alia ad institutum opus opportuna: in quibus tanquàm particularibus acquiescunt, ne si in quarumuis urbium aut oppidorum exacta pictura occuparentur, opus in infinitum abiret. Sic quoque in artibus quæ tractantur, quandoquidem singulæ certos suos & cōstitutos habent fines, quos egredi non licet, quantum rei natura feret, partes minutissimas Methodus explicabit, & omnem quæstionem quæ de illis haberi posset, enucleabit. Nam si tota rei substantia inquiratur, Definitio siue Definitiuæ Methodus amplectenda erit: si pars tantum substantiæ,

N V N C V P A T O R I A.

stantiæ, Resolutio quidem genus, Diuisio uerò differentiam inuestigabit. At uerò accidens substantiæ inhærens, Syllogismus ostendet. Pro diuersitate igitur particularis quæstionis de simplici aliquo problemate (sic enim uoco illud, cuius natura quocunque ratiocinationis modo discutienda proponitur) quatuor in uniuersum Methodorum species exurgunt, Definitio uidelicet, Diuisio, Resolutio, & Syllogismus: nec plures, nec pauciores: nisi quis διαλύσεως imperitus, commixtionem Methodorum uariarum (sæpe enim accidit, præsertim in definitione inueniendi aut explicandi, ut omni genere instrumentorum opus habeamus: non secus, atque si in peregrinatione aliqua longa & difficili, nunc curru, nunc equo, nunc naui, nunc pede, iter facere cogeremur) & complicationem uariam, pro nouo Methodi genere ponere uelit. Ex hoc breui tractatu & ueluti delineatione totius Logicæ, manifestum esse potest, differendi artem nihil aliud docere, quàm Ordinem: Ordinem autem generaliter sumi uel pro ὁδῷ siue artificioso progressu, ab uniuersalibus ad particularia, & uicissim à particularibus ad uniuersalia: uel pro dispositione prioris & posterioris. quæ quidem dispositio si in totius artis partibus præcipuis & multiplicibus spectetur, Ordo propriissimè appellatur: si uerò in particula aliqua simplici, Methodus. Neque uerò melatet, multis nostram hanc, seu naturæ potius & rationis distinctionem, non modò non probari, sed etiam sophisticorum argumentorum farragine impeti posse. Verùm ijs tantùm scribimus, qui ueritatem solam propositam habent: & ea quæ scribimus, exemplis non Chæcileis, sed Homericis (ut Aristoteles iubet) hoc est, præstantissimorum authorum scriptis declarare parati sumus. Nam quod iam pridem monuimus, præcepta uel nulla, uel certè pauca & ualde obscura de ordine logico habemus: scripta uerò illustria nobis relicta sunt, ex quibus latentem hunc raram uerè aureum educere possumus. Itaque spretis sophistarum calumnijs, qui uel contentionis studio, uel ueritatis odio, clarissimam solis lucem fumidis suis lucernis offuscare nituntur, post inuentas fruges tandem aliquando glandibus uesci desinamus: & bonos aurifabros imitati, ad Lydium lapidem aurum subæratum à puro putoque discernamus: hoc est, ex Platonis, Aristotelis atque Galeni scriptis hanc ipsam ordinum & methodorum doctrinam, per resolutionem, siue (ut rectius loquar) dissolutionem, eruamus, confirmemus, & illustremus. Nam quod prius de Cognitione diximus, illud idem nunc quoque de cognitionis effectu pronunciare possumus: hoc est, de opera nostra, quam collocamus uel in γένεσι, uel in ἀναλύσει. Γένεσιν intelligo, quando nos nostro Marte aliquid uel prima inuentione, uel aliorum imitatione scribimus aut docemus: ἀναλυσιν uerò, siue δικάσιν, quando ea quæ

ab alijs

EPISTOLA

ab alijs scripta sunt declaramus. Γνωσις profectò, quum rerum & ordinis cognitionem præsupponat, difficilior est: Ανάλυσις contrà, quia ordines solum requirit, faciliior esset, nisi illud accederet, quod eam inter se societatem habent res & ordo, quam habet anima cum corpore, ita quidem ut neutrum absque altero doceri aut intelligi rectè queat. Quod ipsum quoque occasionem uulgatæ huic propositioni dedisse uidetur: Difficilius esse in aliorum scriptis uersari, quàm de nouo aliquid commentari. Illud apud nos constet, in ἀναλύσει simul & in γνώσει exercitatos esse oportere, & proinde ordinis doctrinam habere familiarem, si modò quales esse optamus, tales euadere studemus. Porro quum ordinum tractatio uniuersa in prioris & posterioris intelligentia consistat, prius autem & posterius naturali nexu inter se iuncta cohæreant, non ineptus fortassis erit, qui utriusque operæ ueluti bases & fundamenta per Tabulas proponere uolet. Quemadmodum enim natura uegetatrix primùm truncum arboris producit, deinde addit ramos, mox ramum quemlibet suis folijs, floribus & fructu exornat: ita quoque dispositio per Tabulas naturæ æmula euadit, quando id quod generalissimum est tanquam basin supponit, & ex illo deinde reliqua omnia deducit, eodem semper & continuato progressu, à magis scilicet uniuersalibus, ad minus uniuersalia. Iam uerò quando, quomodo, & quibus in locis Tabularum usus opportunus sit, explicare operæ precium erit. Et si enim dispositio quæuis artificiosa in Tabulas redigi potest, non semper tamen per Tabulas proponi debet. Duplex enim est orationis character (quod ingeniosissimus Homerus in heroibus suis exprimere uoluit:) alter quidem prolixus, continuatus, & Asiaticus: alter uerò breuis, concisus, Laconicus, & sapientum proprius, quo ueluti τεκμηρίω usus Socrates, Spartas reconditæ philosophiæ domicilium appellare non dubitauit. Sicuti ergo duplex est orationis modus, ita quoque duplici ratione disciplinæ tradi poterunt (ut in Sophista Plato docet) uel μακρῷ λόγῳ, siue per diexodum: uel βραχέϊ λόγῳ, & per synopsis. Diexodus certè clarior est, & manifestior: Synopsis uerò compendiosior, & fortassis etiam utilior. Nam quod in corporibus accidere uidemus, ut crassa & obesa minus ad motum & functiones animæ sint idonea, gracilia uerò expeditiora & magis uegeta: illud idem hîc quoque usuuenit. Diexodus enim non contenta est Logicæ methodis, sed fucos insuper rhetoricos adhibet. At Synopsis rem ipsam simplicem atque nudam proponit, & exponit. Quare Tabulis feliciter utitur Synopsis. Diexodus non item, nisi superflua omnia rescindantur & amputentur. Sunt enim Tabulæ nihil aliud, quàm σχήματα quædam, hoc est, expressa tantum simulachra τῶν πρώτων παραδείγματων. Atque adeò quo picta imago à suo exemplari, siue

N V N C V P A T O R I A .

ri, siue à re cuius est imago differt, non lineamentis, non coloribus, non figura externa, sed sola materia subiecta: eo ipso quoque Tabulae à tractatione ipsa quam exprimunt. Continent enim ordinem & dispositionem totam rei quae tractatur, nudam, nullis uerborum phaleris obductam, simplicem, ratione potius quam oratione nitentem, & ut uno uerbo dicam, planè Logicam. Quapropter etiam difficilior est & operosior explicatio authorum quae per Tabulas instituitur, quam quae longa & continuata orationis serie producit: nam artificium solum describit, aliena omnia respuit: nec quamuis partium connexionem, sed illam tantum quae ex rei tractandae natura desumitur, admittit. Elegantior certè pictura est, & oculos magis delectat, quae non sola lineamenta exprimit, sed uiuos quoque colores adhibet: at fidelior tamen & artificiosior, imò ueluti basis, est prima delineatio & rudis sciographia. Sic quoque Tabularum usus, etsi non elegantissimus, at certè utilissimus censeretur, in γένεσι primùm, deinde uerò quàm maximè in ἀναλύσει. Nam si nihil rectè scribi dicique potest absque arte, ars autem dispositionem habet, dispositio uerò per Tabulas proponitur: luce meridiana clarius est, γένεσι ipsam à rudi ista & quodammodo lineari tractatione ordiri, & neruos ipsos primùm effingere, quos deinde carne uestire & cute circumdare laborat. Si uerò absque arte nemo scribit, ne dissolui quidem poterunt aliorum scripta, absque artificiosae dispositionis cognitione: contraria tamen ratione quàm in γένεσι. nam quae illic prima fuit rudis delineatio, in opere Analytico postrema est. Itaque nec utilius quid, nec difficilius Tabulis inueniri potest. Vtilitatem habent propter ordinem, qui non modò tractationi, sed etiam memoriae mirum in modum confert: difficultatem, propter rem ipsam, quae ex suis tantum fontibus deducenda est, si modò Tabulas ita ut decet conficere uolumus. Ex his omnibus constat, rectè à nobis dictum fuisse, γένεσι simul & ἀναλύσει per Tabulas compendiosissimè posse tractari. Vbicunque enim partium est uarietas & habitudo inter prius & posterius, illic dispositio: ubi dispositio, ibi etiam ordo: ordinem porrò Tabulae oculis nostris subijciunt, analyticae quidem in aliorum scriptis enucleandis, συνθετικαὶ uerò in nouis Commentarijs elucubrandis. Quare ut communis est facultas Logica, cuius imperium in omni philosophia longè lateque patet: ita quoque Tabularum usus omnibus artibus & disciplinis accommodari potest. In Grammatica certè, propter argumenti facilitatem, primùm animaduersa fuit hæc ratio: eoque factum est, ut multi ad Grammaticos tantum fabricam Tabularum spectare iudicauerint. Quemadmodum uicissim imperiti quidam ad solam diuisionem Tabulas accommodari posse arbitrantur, propterea quòd faci-

β lior

E P I S T O L A

lior est & expeditior Tabularum conficiendarum ratio in diuisiua Methodo, quam in reliquis instrumentis Logicis, propter membrorum oppositorum euidentiam naturalem. Verum enim uero nec mundi oculum solem, quia Indos primum matutina luce sua lustrat, ad solum Orientem pertinere aliquis mente compos contenderit: neque Tabulas uel solis Grammaticis inseruire, uel ad diuisiuam tantum methodum referri posse existimandum est. Iam ergo satis & abunde, ut opinor, Tabularum ratio & usus in *γνίσει* pariter & in *διαλύσει* à nobis exposita sunt, quantum ad praesens institutum attinere uidebatur. Superest, ut uiuis exemplis nostram hanc doctrinam confirmemus. Ordinem igitur & methodos in *γνίσει* alias fortassis ostendere conabimur, quandoquidem (ut Hesiodus inquit) οὐτὸ μὲν πάντας, ὅς αὐτῷ πάντα νοήσῃ: ἀναλυσίμῃ uero in Galeni commentarijs primum aggredi & tentare uoluimus, qui solus post Aristotelem huius disciplinae magister fuit. Etsi enim in Aristotele quoque non minus praecleara sunt ordinum & methodorum exempla, quam in ipso Galeno: (quod labores nostri, quos illius nomine in Italia lubentes uolentesque suscepimus, testari possunt:) tamen prius Spartam nostram excolere, & de nostri ordinis hominibus bene mereri uisum est, eo maximè, quia non desunt inepti quidam sophistae, qui quum lucem hanc caligantibus oculis sustinere non ualeant, ad medicos tantum hanc ordinum doctrinam pertinere ridiculè dictitent: eo ni fallor argumento persuasi, quoniam apud solum Galenum, ex tota antiquitate, nomina & rationem Methodorum, paucissimis uerbis comprehensam, legerunt. Porro quum uaria extent Galeni scripta, duos illos Commentarios, Artem scilicet medicinalem, & librum De constitutione artis medicae, qui compendiosissimè uniuersam artem complectuntur, in Tabulas redigere uoluimus, quae artificij summam oculis subijcerent, & Commentarij seu Paraphraseos loco esse possent: duorum denique Ordinum, ille quidem Definitiuus, hic uero Resolutiuus, exempla continerent. Idem fortasse in reliquis quoque Galeni libris conaremur, si quemadmodum ad compositiuus ordinis regulas reduci possunt, à Galeno eodem ordine scripti essent. Nunc uero quum nulla sit inter eos genuina cohaerentia, multa subinde deficient, plurima redundant, & loco non suo repetantur: non malè faciet, qui Auicennae exemplo, totam Medicinam ordine compositiuo tractare aggredietur: opus quidem arduum & difficile, utile tamen, nec tam laboris quam gloriae plenum. Verum enim uero ut ad id tandem, quod institui, deueniam, IOANNES RODOLFE Princeps illustrissime, Artem medicinalem, in qua integram artem definitiuo ordine Galenus absoluit, Tabulis delineatam, & paraphrastice explicatam, sub tuo nomine

N V N C V P A T O R I A .

mine in publicum exire curauimus, non modò quòd primus iste ingenij nostri fœtus tibi ex compromisso, fidei meæ liberandæ causa, debebatur: sed etiam, quia Principe uiro dignum munus hoc esse omnes boni iudicabunt. Medicina enim tota philosophica est, & Philosophia quædam sensata: proinde Regibus Principibusque semper accepta fuit. Testantur historiæ, non theoriam tantum ab ijs fuisse excultam, sed in praxi quoque summam illos laudem consecutos esse. Quòd si igitur ars ipsa regibus conuenit, conuenient ijsdem quoque præcepta artis: quæ, sicubi aliàs, in Arte præsertim medica Galenus summa fide, felici breuitate, & mirabili ordine complexus est. Ita quidem, ut liber iste non modò Isagoges loco esse possit tyronibus: uerum etiam ij qui artem iam didicerunt, & ad actionem ipsam (qui finis est Medicinæ) properant, hoc artis compendium tanquam Enchiridion secum deferre debeant, ex quo memoriæ, alioqui labili, in tam uasto præceptorum pelago, & tanta uitæ humanæ breuitate, consulere queant. Quid nos in διαλύσει ista præstiterimus, ut aliorum sincero iudicio permittere malo, quàm de me ambitiosius aliquid prædicare: ita hoc ingenuè & citra iactantiam dicere possum, nihil mihi potius fuisse, quàm ut διαλυτικῶν Methodum secutus, ad suos fontes singula reuocarem, & pro ingenij nostri uiribus, ex ipsius rei natura singula deducerem. Quapropter quum illustri ualde sit diuisionis natura (Platone autem teste, optimus diuidendi artifex Deum habet familiarem: hoc est, ut ego interpretor, diuinæ mentis particulam, & rationis mirificam perspicaciam, qua similia à dissimilibus distinguere & separare nouit) quantum eius fieri potuit, diuisionibus crebris & generalibus usi sumus, per communes terminos, Essentiale & Accidentale, Commune & Proprium, Generale & Particulare, Internum & Externum, Materiale & Formale. Nam cum in omnibus ferè rebus hæc uel omnia, uel certè aliqua obseruare liceat: non absurdum est, ab ijsdem rem quamlibet diuidere, seu potius distinguere, prout natura rei & docentis ordo efflagitabit. Porro quia capitum ordo à nobis immutatus fuit (hoc enim analysis artificiosa requirebat, ne more imperiti coqui membra continuæ orationis dilaniare, non autem per articulos suos diuidere uideremur) Galeni quoque contextum per capita, noua ratione distinctum, adiunximus, ne propter capitum seriem immutatam studiosi Lectores hærerent. Translationem Leonicensi, non distinctionem, retinuimus: quòd nec melior illâ habeatur, nec multum in ea desiderari possit. Hunc ergo nostrum laborem, Princeps & Antistes amplissime, fidei meæ obsidem, meæque erga te obseruantia & uoluntatis perpetuum testem, ad te mitto: atque id unum peto, ut quod de Petro Bayro (cuius praxin nominis tui splendori dedicauimus)

EPISTOLA NVNCVPATORIA.

cauimus) fecisti, Galenum quoque hunc nostrum inter præclaros
BIBLIOTHECAE tuæ thesauros locum obtinere finas: operamque
nostram, in quibusvis alijs occasionibus T. C. addictissimam, beneuo-
lo placidoque animo fouere pergas. Vale, Principum & An-
tistitum decus. Basileæ, Idibus Iunij,

M. D. LXI.

T. C. D.

Theodorus Zuingger Basi-
liensis, Philosophus &
Medicus.

GALENI ARS MEDICINALIS;

NICOLAO LEONICENO INTERPRETE.

PROOEMIUM.

TRES sunt omnes doctrinae, quae ordini inhaerent: Prima quidem ex notione finis, quae per resolutionem fit: Secunda, ex compositione constat eorum quae ex resolutione fuerint inuenta: Tertia, ex definitionis dissolutione, cui nunc incumbimus. Licet autem huiusmodi doctrinam appellare non tantum diffinitionis dissolutionem, sed & explicationem, ut nonnulli uocarunt, uel resolutionem, uel diuisionem: uel (ut nonnulli alij) explanationem: uel expositionem, ut alij. Conati sunt & Herophilorum quidam talem facere doctrinam, quemadmodum Heraclides Erythraeus. Conati sunt & eam quae per compositionem & ipsi Herophilij, & quidam Erasistrati sectatores, & Athenaeus Attaleus. Neminem tamen ante nos eam quae oritur à notione finis, scripsisse comperimus, ex qua omnes artes uia quadam atque ordine constituuntur: sed illam quidem alio pertractauimus loco. Hic uero diffinitiuam faciemus doctrinam, quae quantum ab ea quae ex resolutione consistit, & dignitate & ipso docendi ordine linquitur, tantum & ad totius compendium, & ad singulorum memoriam praestare inuenietur: sufficienter enim facillime memoriae commendantur ex diffinitionis dissolutione uniuersa. Quoniam totius artis capita in se optima diffinitio complectitur, quam quidam substantialem uocant, ex aduerso distinguentes alijs quae notionales appellantur. Illae siquidem ab his quae accidunt rebus diffinitis, haec uero ab ipsa essentia constituuntur. Elaborata autem est à nobis particulatim, & in pluribus conscripta tractatibus, totius Medicinae contemplatio, quibus uti quis possit ad triplicem doctrinam. Nunc uero diffinitiuam aggrediemur, hoc unum apponentes, quod solum capita, & quaedam ueluti conclusiones eorum quae alibi latius sunt demonstrata, nunc à nobis dicentur.

TRACTATIO.

Medicinae definitio, & explicatio generalis.

CAPUT PRIMUM.

Medicina est scientia salubrium, & insalubrium, & neutrorum. Nihil uero differt, & si quis loco insalubrium, aegrorum dixerit. Nomen uero scientiae communius, non autem proprie accipere oportet. Salubre autem, & insalubre, & neutrum, unumquodque tripliciter dicitur: hoc quidem ut corpus, hoc autem ut causa, hoc uero ut signum. Etenim corpus quod sanitatem natura suscipere aptum est, & causam quae eandem efficere uel conseruare, & signum quod potest indicare: haec omnia salubria Graeci appellare consueuerunt. Eadem ratione & susceptiua morborum corpora, & eosdem efficientes conseruantesque causas, & signa indicantia, insalubria uocant. Nec aliter corpora neutra causas signaue dixerunt: & secundum quidem primam rationem atque praecipuam causarum salubrium est medicina scientia: propter eas autem & aliarum secundo quidem loco insalubrium, & tertio neutrarum. Et post has eodem modo corporum primo quidem, & hic salubrium: secundo loco insalubrium, tertio neutrorum. Itidem de signis dicendum. In actionibus autem prima quidem est corporum cognitio quae habetur ex signis: post haec earum quae in ipsis, inuentio causarum.

Sed quoniam & effectiuum, & indicativum, & susceptivum, dupliciter unumquodque dicitur, hoc quidem simpliciter, hoc uero ut nunc: nosse oportet, amborum esse medicinae scientiam. Ipsum uero simpliciter duobus dicitur modis, & quod semper, & quod ut plurimum: de quorum utroque medicina pertractat. Neutra uero, & causa, & corpus, & signum, & quod simpliciter dicitur, & quod ut nunc, tripliciter unumquodque appellatur: hoc quidem quia neutrius contrariorum est particeps, hoc uero quia utriusque, hoc uero quia aliquando huius, aliquando illius. Horum autem ipsorum secundum, rursus duobus dicitur modis: aut quia utrumque contrariorum ex æquo participat, aut quia aliquando plus alterum. Est uero & in tota definitione, si uerba animaduertimus, ambiguitas quædam, quam & ipsam dissolvere oportet. Quum enim dicitur, medicinam esse scientiam & salubrium & insalubrium & neutrorum, significatur & quod omnium particularium, & quod quorundam, & quod qualium. Sed omnium quidem indefinitum quoddam est atque impossibile, quorundam diminutum atque artificio carens: qualium uero, artificiosum pariter atque sufficiens ad omnia artis particularia, quod etiam dicimus in medicinae definitione comprehendere. Primum igitur de corporibus dicere aggrediemur, qualia nam sint & salubria, & insalubria, & neutra: post hæc de signis & causis differemus.

De corporibus in uniuersum.

CAP. II.

Salubre simpliciter corpus est, quod ab ipso naturæ ortu bonam habet temperaturam in simplicibus & primis particulis, atque in his quæ ex illis componuntur instrumentis est commensuratum. Salubre uero nunc est corpus, quod in præfenti est sanum: est uero & hoc eo tempore quo sanum existit, bonam habens temperaturam & commensurationem, non tamen optimam, at sibi propriam. Ipsius uero salubris simpliciter corporis tale quidem est semper, id quod est optima temperantia præditum, ac maxime est commensuratum: ut multum autem, quod a constitutione optima non ualde admodum deficit.

Insalubre uero simpliciter est corpus, quod ab ipso ortu naturæ, uel in cõsimilibus partibus malam habet temperaturam, uel in instrumentarijs incõmensurationem, uel utrumque uitium. Insalubre uero nunc est corpus, quod eo tempore quo tale dicitur, ægrotat: neque obscurum est, quod & hoc ipsum eo quo dicitur tempore ægrotans, uel in cõsimilibus malam habet temperaturam, uel in instrumentarijs incommensurationem, uel utrumque. Est uero & semper insalubre, quod ex ipso naturæ ortu uel pessimam habet temperaturam in simplicibus, & primis particulis omnibus, uel aliquibus, uel his quæ obtinent principatum, uel in instrumentarijs incommensuratum existit. Similiter autem in his, uel omnibus, uel aliquibus, uel illis quæ obtinent principatum. Vt multum uero insalubre est corpus, quod ab huius quidem uitio recedit, nondum tamen mediocritatem attingit.

Quoniam uero & neutrum corpus tripliciter dicebatur: unum quidem quod neutrius erat, extremæ dispositionis particeps: aliud autem, quoniam utriusque: aliud, quoniam aliquando huius, aliquando uero illius: iuxta primum significatum, Neutrum erit corpus, quod exquisitè medium est & saluberrimi & insaluberrimi corporis: & huius hoc quidem simpliciter tale, quod ab ipso ortu naturæ ita est constitutum: hoc uero ut nunc, quod in præfenti tempore medium exquisitè existit saluberrimi atque insaluberrimi corporis. Ipsius autem simpliciter semper quidem tale est, id quod in omnibus ætatibus tale perdurat: ut multum autem, quod nonnullas recipit mutationes. Iuxta uero secundum significatum neutrum erit corpus, quod ab ipso ortu naturæ contrariarum simul est particeps dispositionum, aut scilicet in una parte, aut in duabus differentibus. In una quidem, si secundum alteram

ram oppositionem effectiuarum qualitatum bonam habuerit temperaturam, uel etiam secundū utranq; sed in formatione uel magnitudine, uel numero partium, uel situ delinquat: aut contrā in his quidem rectē se habeat uel omnibus, uel quibusdam, peccet autem in temperatura. In differentibus uerò partibus & iuxta omnes oppositiones, potest quicquam simul particeps esse contrariorum. Et semper quidem tale, quod per omnes etates in eodem perseverat: ut multum uerò, quod aliqua ex parte euariet. Ita uerò & nunc neutrum erit corpus iuxta secundū significatum, quia uel parte in una hæc quidem sibi salubria existunt, illa uerò insalubria, uel in differentibus ita afficitur partibus. Iuxta uerò tertium significatum neutrum erit corpus, quod aliquando quidem salubre, aliquando uerò insalubre existit: ut nonnullis accidit, qui in pueritia salubritate corporis uigent, quum uerò ad iuuentutem peruenerint, insalubres euadunt, aut contrā. In uno autem tempore, quod ita est neutrum, consistere nequit: latius uerò si accipiatur, contingit. Nouimus autem, uel in una parte, uel in pluribus, quod nunc dupliciter dicitur. Salubre igitur & insalubre, & neutrum corpus quot modis dicatur, & quale unumquodq; sit, sufficienter explicauimus. De signis uerò deinceps dicendum.

De signis in uniuersum.

CAPUT III.

SVnt autem & ex his salubria quidem, quæcunq; præsentem indicant sanitatē, & futuram prænunciant, & præteritam memoriæ subiiciunt. Insalubria uerò, quæ & præsentem indicant ægritudinem, & futuram prænunciant, atq; præteritam memoriæ subiiciunt. Eadem ratione neutra dicuntur, quæ neutram dispositionem ostendunt, prænunciant, & memoriæ subiiciunt: & quæ nihil omnino de dispositionibus indicant, uel nihilo magis salubrem quàm insalubrem dispositionem ostendunt: & partim quidem salubrem, partim uerò insalubrem indicant dispositionem: & quæ aliquando quidem salubrem, aliquando uerò insalubrem: & hæc quoq; secundum tria tempora ueluti salubria & insalubria appellantur. Vocantur autem nonnunquam à uetustioribus Medicis hæc omnia, signa prænunciatiua, quamuis præsentium ac præteritorum indicatiua. Vfus uerò non paruus ex prænunciatiuis atq; indicatiuis, minor autem ex his quæ memoriæ subiiciunt.

Signa diagnostica corporis optime constituti.

CAP. IIII.

QUum uerò sint salubria corpora, hæc quidem simpliciter, hæc uerò ut nunc, quæ & benè ualentia dicuntur, Salubrium simpliciter corporum duplicem diximus esse differentiam: quoniam nonnulla quidem semper, nonnulla uerò ut multum essent talia. Et semper quidem, quæ optimam cōstitutionem sortita sunt: ut multum uerò, quæ non magnopere ab illa recedunt.

Horum autem dignotiones sumendæ sunt ab his quæ secundum essentia ratio nem ipsis insunt, & ab his quæ ex necessitate consequuntur operationibus, casibusq; qui propriè accidentia uocantur. Ab essentia quidem ipsa, eorum quæ optimam habet cōstitutionem: cōmensuratione consimiliū quidē, in caliditate, frigiditate, humiditate & siccitate. Instrumentorum uerò, in quantitate ac numero eorum ex quibus componuntur: ac præterea formatione, situ partium singularum ac totius instrumenti. Ex his uerò quæ ex necessitate consequuntur consimilia, quantum quidem attinet ad tactum, à mediocritate quæ in mollitie ac duritie consistit: quantum uerò ad aspectū à colore optimo, & læuitatis atq; hispiditatis mediocritate. In operationibus, à perfectione, quam & ipsarū uirtutem appellamus. Ab his uerò quæ instrumentarias partes consequuntur, à cōmensuratione & pulchritudine omnium totius corporis instrumentorum, ac præterea ab earum quæ ipsis insunt uirtute operationum. Optimæ igitur cōstitutionis corporum signa indicatiua sunt hæc. Eorū autem quæ ab ipsa deficiunt, & adhuc tamen sa

6 4 lubria

lubria existunt, nonnulla quidem in consimilium temperatura uitium aliquod paruum habet, nonnulla uero in instrumentariorum commensuratione: & hoc quoque perexiguum. Accidit autem hoc uel in omnibus, uel in aliquibus, aut in utrisque. Vitiolorum uero genera eadem sunt his quae uirtutem perficiunt, temperatura quidem in consimilibus: numerus autem, & formatio, & magnitudo, & situs in instrumentariis: utrisque uero communis unitas, quam & ipsorum continuitatem appellamus. In his autem ipsis generibus sunt corporum insalubrium uitia, secundum utrumque insalubritatis significatum. Terminus autem qui utrumque distinguit, est operationum laesio sensibilis. Quae uero ab optima corporum constitutione breue aliquid deficiunt, reuera quidem & ipsa in aliquo sunt offensa, non tamen id sensu comprehenditur. Distinguuntur uero ex eo, quod magis minusue in operationibus existit: ac quia causis quae aegritudinem pariunt, non aequè resistunt. Quae autem simpliciter insalubria sunt corpora, distinguuntur ob id, quod facile à causis quae morbos committendi uim habent, superantur: & quoniam in uigore operationum plurimum deficiunt. In medio autem amborum collocantur ea quae neutra exquisitè appellantur, & cum latitudine quadam. Quo fit, ut tota sanitatis latitudo in tres partes, quarum singulae latitudinem habent non paruum, diuidatur. Erit autem prima quidem salubrium corporum, secunda neutrorum, tertia insalubrium. Post quae deinceps sequuntur quae iam aegrotant corpora, quae sensibilibus operationum laesionibus distinguuntur. Quae igitur dolore infestantur, & quorum motus sunt uitiosi, aut omnino interierunt, manifestam habent determinationem. Quae uero imbecilles edunt operationes, in magnis quidem distantibus facile discernuntur, in paruis uero ambigua sunt, atque idcirco in eo genere noxae collocantur, quae neutrius contrariorum participat dispositio, quam & ipsam neutram dicimus appellari: ita tamen, ut horum omnium sensus sit iudex, non ipsa natura rerum inspicatur, ne periculum sit in dogma perpetuae passibilitatis incidere. Et quidem signa sanorum corporum, quae insalubria, salubriaque & neutra existunt, quantitate distantiae differunt, duobus inuicem contrariis terminis à nobis statutis, optima uidelicet constitutione corporis, & nuper facta aegritudine, ac deinceps considerantibus utri eorum uiciniora sunt ea quae ad examen corpora ueniunt. Quae enim proximiora sunt optimae constitutioni, salubria: quae uero ab hac longius distant, atque ad ea quae iam aegrotant magis accedunt, insalubria: quae autem intermedia, atque aequaliter ab utrisque distare uidentur, neutra.

Signa diagnostica corporis medi in uniuersum.

CAP. V.

Optimae igitur constitutionis corporis indicia explicauimus. Eorum uero quae ab ipsa deficiunt, totidem sunt numero genera, quae in magis & minus fecari possunt. Quum autem in tres latitudines diuisa sint, corporis insalubris simpliciter indicia trademus: ex his enim & reliquae duae latitudines innotescunt. Generaliter igitur prius à nobis in eo quem de Optima constitutione sermonem habuimus: specialiter autem nunc dicetur, si prius partes diuiserimus.

Sunt uero earum quatuor uniuersae differentiae, quoniam nonnullae earum principia quaedam existunt: aliqua uero ab ipsis originem habent: aliqua nec aliarum gubernationi praesunt, neque aliunde gubernantur, quum insitas habeant à natura potentias à quibus reguntur. Quaedam uero sunt, quae insitas simul & aliunde emanantes habent. Principia igitur sunt, Cerebrum, Cor, Hepar, Testiculi. Ab his uero ortum habent, atque eisdem subministrant, Nerui quidem & spinalis medulla, Cerebro: Cordi uero, arteriae: Hepati, uenae: ipsa uero seminaria uasa, Testiculis: Quae autem à seipsis gubernantur, sunt, Cartilago, Os, Copula seu ligamentum, Membrana, Adenes, Adeps, Caro simplex. Reliquae uero partes cum una cum istis habeant

habeant ex se ipsis regimen, arterijs, nervis & uenis insuper eguerunt. Capillorū autem atque unguium neque regimen ullum est, sed generatio tantummodo. Hæ igitur sunt partium differentia.

Signa diagnostica intemperati cerebri generatim. CAP. VI.

Indicia autem singularum temperaturæ, sumpto à Cerebro initio, deinceps dicemus. Sunt uero quinque uniuersa genera, quæ ipsius naturam ostendunt. Primum quidem, totius capitis dispositio: secundum uero, sensibilibus operationum uirtus et uitium: & tertium, actiuarum: quartum, earum quæ tenent principatum: & quintum, naturalium. Aliud uero genus præter hæc omnia, ea quæ extrinsecus aduenit alteratio. Et quidem totius capitis dispositio, ex magnitudine & figura sumitur, atque capillis.

Paruum igitur caput, uitiosæ constitutionis cerebri proprium est indicium. magnum uero, non necessario indicat bonam cerebri composituram: sed siquidem ob insitæ uirtutis robur, quæ multam atque optimam materiam afformaue-rit, eueniat, optimum est signum: at si ob materiæ tantum multitudinem, haudquaquam bonum. Distinguenda uero sunt hæc & ex figura ipsa, & ex his quæ ab eo habent ortum. A figura quidem ipsa, si concinna: semper enim hoc bonum est signum. Ex his autem quæ ab eo ortum habent, si ualida est ceruix, & si alijs ossibus optimè constet, atque omnis præterea nervosa substantia boni sit habitus, ac robur habeat intentum. Propria autem capitis figura est, ueluti si excogitares sphaeram exquisitè rotundam, ex cera constructâ, paulatim utrinque depressam. In hac enim necesse est, ut posteriores priores uel partes plus gibbæ fiant quàm sphaeræ conueniat: quæ uero utrinque consistunt, magis rectæ. quod si ea quæ secundum occiput eminentia aliquatenus minuatur, simul intueri oportet nervos atque ceruicem unâ cum ossibus alijs. Nam si secundum naturam constiterint, materiæ defectu, non uirtutis imbecillitate contingit. Illis uero non rectè se habentibus, principium est debile. Sed magna ex parte defectus qui occipiti eueniunt, consequitur eorum quæ antè diximus imbecillitas, rarissimèq; aliter euenire consuevit. Caput autem quod secundum occiput in acutiem tendit, animaduertere oportet, iisdem adhibitis distinguendi rationibus, quibus antea in capite grandiori factò utebamur. Vt plurimum uero & hic optimum est signum, figura concinna eius partis quæ cerebro adhæret, quam nonnulli medici Posterius cerebrum appellare consueuerunt: quemadmodum & posterius existit ea futura quæ Græcæ Λ formâ habet præfinitam. Est uero huiusmodi pars spinalis medullæ principium, & eius ratione nervorum omnium in toto animali qui actionibus obseruiunt. Ipsa autem pars posterior per seipsam paucos admodum sensituios obtinet nervos, plurimos uero actiuos: sicuti & anterior sensituios quidem plurimos, paucos admodum actiuos. Quare ubi bene fuerit affecta utræq; pars, robustas habebunt eas quæ ab ipsis deriuationes. Eadem quoq; distinctiones adhibendæ sunt ad partes capitis anteriores ad frontem attinentes, quæ etiam ad posteriores: earundemq; & paruitatem & magnitudinem inspicere oportet, atque itidem figuram & sensus ibi collocatos, uisum, gustum, atque odoratum. Hæc enim se inuicem indicant atque attestantur, & quæ à principijs oriuntur, principij uirtutem & uitium: & principium, ea quæ ab ipso nascuntur.

Earum autem operationum quæ obtinent principatum, uirtus ac uitium sunt ipsius principij seorsum tantummodo indicia. Voco autem operationes principatum obtinentes, quæ à solo principio proueniunt. Ingenium quidem igitur, subtilem cerebri substantiam indicat: tarditas uero intellectus, crassam: discendi uero facilitas, formarum facile susceptiuam: memoria autem, stabilem ac firmam:

mam : sicuti & discendi difficultas , formarum non facile susceptiuam : & obliuio , fluidam : mobilitas quoque in opinionibus , calidam : stabilitas autem , frigidam . Adhuc autem duo indiciorum genera mihi uideor prætermisisse , de quibus sum ab initio me dicturum pollicitus : quorum alterum ad operationes attinet naturales , alterum uero ad ea quæ extrinsecus occurrant . Erit aut in utrisque sermo communis .

Siquidem cerebrum sortiatur bonam quatuor primarum qualitatum temperaturam , omnia quæ diximus habebit moderata : & excrementa quæ uel per palatum , uel aures , uel nares , uel oculos expurgantur , hæc quoque modicè se habebunt : atque ab his quæ extrinsecus occurrant , minimè lædetur , quæ scilicet uel calefaciunt , uel frigefaciunt , uel humectant , uel exiccant . Talibus igitur capilli capitis , quum adhuc sunt infantes , subruffi : quum uero pueri , subflauii : quum iam adoleuerint , flauii fiunt : medijque sunt inter eos qui omnino sunt crispi & simplices , non tamen facile caluitium patiuntur . Quæ uero dicuntur , ac posterius dicenda indicia sunt , accipere oportet , ut in bonam habentibus , temperiem habitationibus . Quæ autem ad capillos attinent , non ad locorum tantum , sed ad humorum quoque temperaturam , qui cerebri temperaturæ proportionem respondent , sunt referenda . Si uero calidius sit quam oporteat , in altera uero oppositione bonam habeat temperaturam , siquidem in caliditate excefferit , omnia quæ dicuntur , ualidiora erunt indicia : sed si paruus fuerit excessus , imbecillia . Communis autem hæc ratio statuatur in omnibus partibus , quarum in temperaturis uniuersis indicia sumus tradituri .

Diagnostica signa intemperiei simplicis cerebri. CAP. VII.

Deinceps igitur signa caliditatis cerebri , præter ea quæ nuper diximus , sunt , quod ea quæ circa caput , omnia rubicunda & calida magis , & quæ in oculis uenæ magis sensui patent . Capilli quoque in his statim in lucem editis habent in capite ortum : & quum plurimum in caliditate à mediocri temperatura recesserint , nigri , & robusti , & crispi fiunt : quum uero non multum , subflauii quidem ab initio fiunt , deinde nigricant , ac progredientibus ætatibus caluitium patiuntur : atque eo magis , qui plus modico sunt calidiores . Excrementa uero quæ per palatum & nares , & oculos & aures , pauca & concocta ipsis existunt , quum integram habuerint sanitatem . Quum uero eis caput repletur (continuo enim , actum præsertim quum nullam uictus seruauerint rationem , tale quid eis accidit) plura quidem in ipsis excrementa , sed non incocta generantur , implenturque atque aggrauantur eorum capita à calidis cibis & potibus , odoribus , atque hisce omnibus quæ extrinsecus occurrant : in quorum numero est , & qui nobis circumfunditur aer . Sed præterea magis , si non solum natura calida , sed etiam humida corpora extiterint . Breuibis autem somnis huiusmodi temperaturæ contentæ sunt , neque admodum profundis .

Frigidioris uero quam oporteat cerebri indicia sunt , plura in proprijs meatibus excrementa , & capilli recti , & ruffi , & stabiles , & qui longo post natiuitatē tempore nascuntur tenues , atque ab initio malè nutriti : & facile à causis frigidis offenduntur , atque hoc ipso offensionis tempore distillationibus & grauedinibus capiuntur : neque si tetigeris partes ad caput attinentes , admodum calidæ sentiuntur : neque si inspexeris , rubicundæ apparent : & oculorum uenæ omnino uisum effugiunt , & somnolentiores quodammodo sunt .

Siccioris autem cerebri indicia sunt , pauca superfluitates effluentes , & sensuum perspicacitas . Sunt autem ad uigilias prompti , & capillos habent robustos , & qui celerrimè eis genitis innascuntur . Crispi autem potius sunt quam recti , citò autem calui fiunt .

Humidioris uero cerebri indicia , capilli plani , & nequaquam calui fiunt : sensus autem

autem turbulenti, & excrementorum multitudo: somni multi, atque profundi. & hæc quidem simplices sunt intemperaturæ.

Signa diagnostica intemperiei compositæ cerebri. CAP. VIII.

Compositæ autem, primum calida & sicca: secundum quam & superfluitatibus carent, & sensibus uigent, & plurimum uigilant, & citò calui fiunt. Et prima quidem capillorum generatio celerrima est, ac plurimo abundans alimento. Capillos uerò habent nigros, & crispas: & tangentibus caput calidi sentiuntur, & sunt rubicundi usque ad ætatem consistentiæ.

Si uerò humiditas adiungatur caliditati, parum utriusque qualitatibus superantibus mediocritatem, color bonus, & quæ circa oculos calidiora, uenæ magnæ, & plura excrementa, & mediocriter cocta, & capilli recti, subflauis, & non facile calui fiunt. Implentur uerò atque aggrauantur eorum capita à calidis: at si humectentur, tunc multo magis excrementorum habent multitudinem. Et si plurimum caliditas atque humiditas creuerit, his caput ægritudinibus est obnoxium, atque excrementis abundans: & quòd facile à caletacientibus atque humectantibus offendantur. Auster uerò semper eis aduersatur, atque optimè in Aquilone se habent: non tamen diu uigilare possunt. & quum se ad somnum conuerterint, simul graui somno tentantur, & uigilant, & somnia habent imaginationibus plena: uisus eis turbulenti, neque satis sensibus uigent. Quòd si plurimum in caliditate cerebrum à mediocritate recesserit, paululum autem humidius extiterit, calidæ temperaturæ indicia quidem superabunt, cum quibus leuia quædam humiditatis signa coniungentur: ueluti si longè quidem humidius, paululum uerò calidius, uehementia quidem erunt ac manifesta humiditatis indicia, debilia autem caliditatis. Communis uerò hæc ratio in omnibus compositis intemperaturis existit.

Frigidæ uerò & siccæ cerebri intemperaturæ frigidum, & minimè coloratum sui ratione caput reddunt: semper enim memoria repetenda, quæ à nobis ab initio est distinctio posita, ut præterea aduertamus quantum ex humorum temperatura alterentur, quæ circa ipsum consistunt. Protinus autem huiusmodi temperaturæ uenis carentes habent oculos, & à causis frigidis facile læduntur. Quare & inæquali sanitate fruuntur: quoniam nonnunquam leuissima habent capita, & excrementorum moderatos effluxus: nonnunquam uerò & grauedinibus & destillationibus minima ex causa capiuntur.

Sensus autem eorum in iuuentute quidem omnes uigent, atque omni uitio carent: sed progrediente ætate citò marcescunt. Et ut summatim dicatur, omnes celerrimam circa caput senectutem ostendunt. Quare & citò canis fiunt, capilli uerò ipsis quidem genitis uix exeunt, & malè nutriuntur, & rufi sunt. In progressu autem ætatis superante magis frigiditate caliditatem, quàm siccitate humiditatem, multum non caluescunt. Contrà uerò si contigerit siccitatem quidem plurimum dominari humiditati, frigiditatem uerò caliditati parum, calui fiunt hi.

Humidæ uerò & frigidæ cerebri temperaturæ faciunt homines graui somno tentari, & ad somnum facile conuertere, sensibus quoque minimè uigentes, atque excrementis redundantes, & qui caput frigiditati ac repletioni habent obnoxium, ac destillationibus & grauedinibus facile tentantur: neque tamen hi calui fiunt. Hæc igitur indicia sunt cerebri temperaturæ. à quibus si progrediari, ad unumquodque sensorium dignationes transferre licebit.

Signa

Signa diagnostica oculorum temperatura inaequalis. CAP. IX.

Sed sufficiet de oculis facere mentionem. Quicumque tangentibus quidem manifestè calidi existunt, & facili ac crebro motu cientur, & uenas latas habent, hi calidi omnes sunt; frigidi uerò, his contrarij. Et humidi quidem molles simul, & multa humiditate pleni: sicci uerò duri simul, & aridi. A similibus autem suae temperaturae causis facile offenduntur, iuuantur autem à modico contrariorum usu: sed hoc quidem commune in omni cuiuscunque partis temperaturae dignotione oportet meminisse.

Magnitudo oculorum quidem, ubi concinnitas adsit, & operationum uirtus, multitudinem bene temperatae substantiae ostendit, ex qua sunt conformati: quae si desint, multam quidem substantiam, non tamen bene temperatam ostendunt.

Paruitas uerò oculorum, adiuncta quidem concinnitate ac uirtutum operatione, paucam quidem, sed bene temperatam substantiam ostendit, ex qua sunt conformati. Si uerò sociam habuerint inconcinnitatem quandam, atque operationum uitium, tunc paucam simul ac uitiosam materiam ostendunt.

Quae uerò ad colores attinent, ita distinguere oportet. Glauci quidem oculi, qui pura humiditate ac non multa praefulgent, tales fiunt ob splendidi luminis abundantiam: contra uerò nigri, & qui intermediam naturam seruant, causas quoque intermedias habent.

Glaucus igitur oculus fit uel propter magnitudinem, uel propter splendorem humoris qui à Graecis crystalloides nominatur, uel propter situm prominentem: aut propter tenuis & aquei humoris, qui in pupilla existit, paucitatem & puritatem. atque omnibus quidem in unum conuenientibus, fit glaucissimus oculus. Quod si aliqua adsint, aliqua uerò non, tunc maior minorue glaucedo contrahitur. Niger uerò oculus fit aut ob paruitatem crystalloidis, aut propter profundum situm, uel quoniam splendidus ac fulgidus exquisitè non est: uel quoniam tenuis humor uel superabundat, uel purus non existit: uel propter unam aliquam ex his quas antè diximus causis, aut propter omnes fieri consueuit. In ipsis autem magis & minus (ut antè diximus) reperitur. Tenuis igitur humor quo magis ad aquae naturam accedit, & superabundat, humidiores oculos ostendit: quemadmodum si crassior ac minor fiat, sicciores. Crystalloides autem, si quidem durior existat, sicciores efficit oculos: si uerò mollior, humidiores. sic & si plus modico tenuem humorem excefferit, sicciores: si autem defecerit, contrarium.

Signa diagnostica temperatura simplicis insalubris cordis. CAP. X.

De cordis autem temperaturis deinceps dicendum est: si prius haec in memoriam reuocauerimus, quod unamquamque partem seipsa uel calidiores, uel frigidiores, uel sicciores, uel humidiores dicimus factam, non alicui rei alteri comparantes, sed ad seipsum. Sic enim utcumque extiterit cor natura frigidissimum, multo sanè calidiores temperaturam possidebit calidissimo cerebro.

Calidioris igitur cordis, ut ad modum qui ei proprius est atque conueniens, indicia quaedam sunt inseparabilia, & propria magnitudo respirationis, & pulsus uelocitas, & frequentia, & audacia, & ad actiones natura prompta. Quod si multum in caliditate excefferit, tunc furibunda quaedam iracundia & temeritas adsunt. Est autem his thorax hispidus, & praesertim pectus: & quaecunque hypochondrijs partes proximiores. Magna uerò ex parte calidi cordis temperatura uniuersum corpus calidum reddit, nisi hepar uehementius obstiterit. Dicemus autem paulo inferius totius corporis indicia. Est quidem & latitudo thoracis, caliditatis indicium, nisi & hic quoque cerebrum plurimum obstiterit: quoniam ei magna spinalis medulla respondet. tantae uerò erunt magnitudi-

ne uer-

ne uerteræ, quanta & spinalis medulla: quare & spina uniuersa. Configitur uerò thorax ad eam spinæ partem, quæ Metaphrenum, id est Dorsum dicitur, tanquam ad carinam nauis. Quare necessariò eius longitudo æquabitur dorso: latitudo uerò erit pro uerterarum ratione, quando ad proportionem earum crassitudinis fuerit confixus. Quum uerò cordis caliditas superans perflauerit ac dilatauerit in primo sui ortu thoracem, erit eiusdem caliditati proportionem respondens. Quare quum caput paruum, thorax autem latus extiterit, maximum hoc tibi fuerit cordis caliditatis indicium: quum uerò magno existente capite, paruus fuerit, propriissimum hoc erit cordis frigidioris signum. Si uerò capiti fuerit proportionem respondens, tunc alijs signis de corde distingues, ex ipsius thoracis amplitudine nihil assumens.

In frigidior uerò corde, pulsus minores existunt, quàm modo naturæ conueniat: non tamen necessariò tardiores, uel rariores. Respiratio autem, siquidem tanto thorax minor extiterit, quanto cor frigidius, pulsibus erit proportionalis. Si uerò maior fuerit quàm pro frigiditatis uehementia, non minorem tantum, sed etià tardiorē & rariorem naturam ostēdit. Tales autem timidi sunt, & sine audacia, & segnes, & nudum pilis habent pectus. De eius uerò paruitate distinguendum, ut diximus prius. Eodem modo & de totius corporis caliditate.

Cor autem siccus, pulsus efficit duriores: & iram non promptam quidem, sed feram, & quæ non faciliè sedari queat: magnâq; ex parte uniuersum corpus siccus existit, nisi hepar obstiterit.

Cordis uerò humidioris signa, pulsus molles: & mores ad iram quidem procliuēs, sed talem quæ faciliè sedari possit: & uniuersum corpus humidius existit, nisi hepar obstiterit. Secundum uerò coniugationem qualitatum primarum, uitiosæ cordis temperaturæ ita se habent.

Signa diagnostica intemperaturæ compositæ cordis.

CAP. XI.

Calidis & siccis cordis, pulsus duri sunt, & magni, & ueloces, & frequentes: & respirationes magnæ, & ueloces, & frequentes: & multo magis ad uelocitatem ac frequentiam uergunt, thorace cordi non aucto proportionaliter. Hi uerò præcunctis pectus habent maximè hirsutum, & hypochondria. Ad actiones autē prompti sunt, & iracundi, & impudentes, & mores tyrannicos habent: etenim ad furorem faciles, non faciliè uerò placabiles. De totius autē corporis temperatura, & thoracis amplitudine, his quæ antè diximus, proportionaliter est distinguendū.

Si uerò caliditas unà cum humiditate dominabitur, minus quidē his quos antea diximus, hi sunt hirsuti: ad actiones uerò nihilominus prompti. non tamen ferrior est animus, sed ad iram procliuis tantummodo. Pulsus uerò magni ac molles, ueloces & frequentes existunt: & respiratio, quum thorax cordi fuerit proportionalis, eandem pulsibus formā seruabit. Si uerò minor extiterit, tanto illis uelocior erit, & frequentior, quanto & thorax minor extiterit. Si autem multa facta fuerit euersio in temperatura, ac si hoc præsertim in humiditate cōtigerit, præter ea quæ diximus, contingent etiam ex putredine morbi, his qui in ipsis fuerint humoribus corruptis ac putrefactis. Expirationes autē maiores sunt ac uelociiores inspirationibus, & submissio arteriæ in pulsibus uelox.

Humidioris uerò & frigidioris cordis, pulsus quidem molles: moribus autem nequaquam audaces, sed timidi & segnes existūt. Tales etiam glabrum pectus habent, minimèq; iram retinent, sicuti & ad iram non admodum sunt prompti. Quæ uerò ad thoracem & uniuersum attinent corpus, distinguere oportet, sicuti ea quæ antè diximus.

Frigidius uerò cor, & siccus, pulsus quidem duriores reddit, & paruos: respirationem

γ

tionem

tionem autem, si quidem thorax paruitatem cordis frigiditati proportionalem habuerit, moderatam: si uero maior extiterit, raram ac tardam. Hi uero præ omnibus minimè ad irascendum prompti: quum autem coacti fuerint irasci quibusdam, retinent iram. Habent autem maximè omnium, nudum pilis pectus. De paruitate autem thoracis, ac præterea totius corporis frigiditate, similiter distinguendum. Vnum illud commune in hisce omnibus memoria repetentibus, quod quæcunque de moribus siue nunc, siue quouis alio sermone explicata sunt, ad temperaturæ cognitionem, non de optimis moribus aut uitiosis, qui ex philosophia hominibus adueniunt, sed de insitis unicuique, ac naturalibus, nos exposuisse.

Signa diagnostica hepatis intemperiei simplicis. CAP. XII.

Hepatis calidioris indicia: uenarum latitudo, flaua bilis abundantior, in consueti uero ætate etiam atra, calidior ipsis sanguis, atque eadem ratione corpus uniuersum, nisi obstiterit cor. His uenter & hypochondria hirsuta.

Frigidioris uero, angustia uenarum, pituita abundantior, sanguis frigidior, & totius corporis habitus, nisi à corde calefiat. Venter illis glaber est, atque hypochondria.

Siccioris autem, sanguis quidem crassior, & minimè abundans: uenæ duriores, & totius corporis habitus siccior.

Humidioris autem, sanguis quidem abundantior, atque humidior: uenæ autem molliores. Ita uero & uniuersum corpus, nisi partes ad cor attinentes obstiterint.

Signa diagnostica hepatis intemperiei composita. CAP. XIII.

Calidioris uero simul ac siccioris hepatis indicia: hypochondria plurimum hispida, sanguis crassior simul ac siccior, flaua bilis plurima est: consistente autem ætate, & atra: uenarum autem latitudo, & durities. Sic uero & uniuersum corpus se habet. Nam quæ ex corde caliditas originem habet, potest obtundere eam quæ ab hepate nascitur frigiditatem: sicuti & frigiditas caliditatem. Siccitatem uero non potest humidius cor ad contrarium habitum transferre. Media uero inter has quæ dictæ sunt, ea quæ ab hepate humiditas oritur. Magis enim à cordis siccitate superatur, quàm siccitas ab humiditate: minus autem à caliditate, adhuc uero multo minus frigiditate. Hæc enim inter omnes qualitates, quæ ab hepate eueniunt, facillimè uincitur. Liquet autem, quod quum in unum conuenerint utriusque principij temperaturæ, totum exquisitè secundum illas afficitur corpus: paulo uero inferius ipsius dicentur indicia.

Humidius autem, ac simul calidius hepar, minus quidem quàm calidius & siccus, hypochondria reddit hispida. Plurimum uero sanguinis, & uenas amplas, habitum quæ calidiorem atque humidiores facit, nisi obstiterit cor. Si uero amplius in ambabus qualitatibus à naturæ modo recedat, à morbis qui ex putredine ac uitiosis humoribus fiunt, facillimè capitur. Adhuc autem magis, si plurimum augeatur humiditas, caliditas uero non ita. Si autem contrà, parum quidem humiditas crescat, plurimum uero caliditas, minimè uitiosis humoribus laborant.

Humidius autem & frigidius hepar habet hypochondria glabra, sanguinem uero ad pituitæ naturam accedentem generat, cum uenarum angustia, sic & reliquum afficit corpus, nisi à corde ad contrariam naturam transferatur.

Frigidius autem & siccus hepar, cum paucio sanguine & uenarum angustia efficit corpus, atque frigidius, & hypochondria glabra: nisi & hic cor dominetur.

Signa diagnostica testium temperaturæ insalubris simplicis.

CAPUT XIII.

Temperaturæ uero testiculorum calida quidem, ad Venerem procliuis, & masculorum generatrix, & foecunda, celerrimèque genitales partes obsepit pilis, si mul

mul autem & circumiacentes attingit partes: frigidior uero, contraria efficit. Et humida quidem, multo & humido semine abundat: sicca, paucum & modicè crassum generat semen.

Signa diagnostica composita intemperiei testium. CAP. XV.

Calidior uero ac siccior, & crassissimum semen habet, & foecundissima est, ac celeriter ab initio protinus ad coitum excitat animal. Sed & his genitales partes citissimè hispidae fiunt, atque omnes quæ circumstant, supra quidem usque ad umbilicum, infra uero usque ad media femora. Petulca igitur est, & ad libidinem prona huiusmodi temperatura. statim uero satiatur: & si cogatur, offenditur.

Si autem caliditas humiditati coniungatur, hirsuti quidem tales minus, plus uero semine abundant: non tamen plus cæteris appetunt, sed minori detrimento præter modum uenereis indulgent. Quod si satis excreuerint & caliditas & humiditas, non sine detrimento à uenereis abstinant.

Si uero frigidior & humidior temperatura testiculi habuerint, partes circumpositæ glabræ sunt, & tardè rem ueneream exercere incipiunt: neque pròni ad actum huiusmodi sunt. Aquosum uero & tenue ipsis est semen, & infœcundum, & foeminarum generatiuum, uel omnino non generans.

Frigidior uero & siccior temperatura, similis quidem in reliquis est antè dictæ: crassius uero in ipsa semen existit, atque omnino paucum.

Signa diagnostica insalubria habitus totius corporis in uniuersum.

CAPUT XVI.

Totius autem corporis habitus, diximus & superius, quomodo & hepatis & cordis naturam sequantur. ei autem magis assimilatur, quod unam aliquam ex primis qualitatibus potentiorē habuit, quas & effectiuas appellant. Totius uero corporis habitus in illis maximè dicitur partibus, quæ primæ oculis subiiciuntur. Sunt uero hæc, musculi qui omnia ambiunt ossa, carnes quædam compositæ ex prima & simplici carne, & præterea fibris quibus innascuntur. Propria enim musculorum substantia his duobus constat: quæ uero ad ipsos uasa pertingunt, ueluti riuus quidam sunt, qui non substantiam complent, sed eis subministrant, ut in uita permaneant. Dicuntur igitur & horum temperaturæ indicia in bene temperata habitatione. Nam quæ malè temperatæ sunt, cutem permutant ex seipsis formantes, & quædam ex indicijs corrumpunt. Ita & in bene temperata regione, si quis se tempore æstatis nudum soli exposuerit, permutabit indicia quæ ex colore & duritie & mollitie sumuntur. Si uero, quemadmodum bonam temperiem obtinet locus, ita & ipse bene temperato uictu usus fuerit, ut qui neque se nudum singulis diebus in sole plurimum torrefaciat, neque sicuti plerique more puellarum continuè in umbra degat, hic certa atque exquisita temperaturæ indicia præ se feret. Tanquam igitur de hoc futuro sermone, nunc ad ipsum accedemus.

Moderatæ temperaturæ indicia, secundum totum animalis habitum: color quidem ex rubro & albo commixtus, capilli uero flauis, & ut plurimum mediocriter crispis: carnositatis autem mediocritas in qualitate & quantitate. Medium est enim exquisitè huiusmodi corpus inter omnes excessus, ut qui ad ipsum dicantur & cognoscantur. Nam & crassum corpus, ad hoc comparatum dicitur crassum: & tenue, ad hoc: eodem modo & carnosum, & macilentum, & pingue, & durum, & molle, & hispidum, & glabrum. Nullum igitur horum, corpus est mediocritatem habens: sed qualis Polycleti regula ad summum totius peruenit mediocritatis, adeo ut neque tangentibus molle uideatur, neque durum, neque frigidum: insipientibus uero neque hirsutum, neque glabrum, neque crassum, neque tenue, aut aliquid aliud habens excessum, uel defectum.

γ 2 *Signa*

Signa diagnostica intemperiei simplicis totius. CAP. XVII.

Quæcunque autem in caliditate à medio recedunt, non tamen in humiditate uel siccitate: hæc, quantum ad carnosum genus attinent (de hoc enim præsens est sermo) uidentur quidem tangentibus calidiora tantum, quantum & eorum temperatura calidior: tanto uero magis hirsuta sunt, quanto & calidiora & minus pinguedinis habent. Colorem autem rubrum, & capillos nigros habent.

Frigidioris autem temperaturæ indicia sunt: pilorum carentia, pinguedo, & frigiditas quæ tangentibus obuiat. Color autem unà cum capillis rufus, & ubi frigiditas excesserit, liuidus quodammodo existit, quem nonnulli medici colorem plumbeum appellant.

Siccior autem temperatura tanto gracilior est, & durior bona temperatura, quanto maior est siccitas. In reliquis autem eodem modo se habet.

Et humidior etiam in reliquis quidem eodem modo se habet: melius autem carnosæ, & mollior. Et quidem secundum coniugationem qualitatum primarum factæ intemperaturæ, compositam habent indiciorum formam.

Signa diagnostica intemperiei composita totius. CAP. XVIII.

Calidior simul ac siccior est hirsuta magis, ac calida & dura existit, & pinguedine caret, tenuisq; est, & capillos nigros habet. Si uero multum in caliditate excedat, color quoq; niger illi adest.

Calidior autem & humidior temperatura mollior, & calidior, & carnosior tanto est bona temperatura, quantum & utrisque qualitatibus aucta fuerit. Quod si plurimum augeatur, citò similiter à putredinis corripitur morbis: quoniam & humorum uitio promptè laborat. Si uero parum quidem humidior sit, multo uero calidior, molliores quidem parum huiusmodi sunt his qui bonam habent temperaturam, & magis carnosæ: non parum uero hirsutiores, & tangentibus non parum calidiores. Nigri uero eis capilli, & caro pinguedine caret. Si uero paulo quidem calidior, multo uero humidior, mollis his caro est, & multa, & color commixtus ex albo & rubro, & tangentibus paulo calidiores. Et, ut summatim dicatur, omnibus temperaturæ coniugationibus semper superexcedentis qualitatis indicia eminebunt.

Frigidior autem atque humidior temperatura, si parum quidem utraque augeatur, capillis nuda est, & alba, & mollis, & crassa, & pinguis. Si uero magis excesserit, reliqua quidem sunt secundum proportionem augmenti qualitatum, color autem unà cum capillis rufus: quemadmodum si plurimum utraq; augeatur, liuidus. Si uero qualitatum augmentum fuerit inæquale, eius quæ superexcesserit indicia eminebunt.

Si autem frigiditas unà cum siccitate æqualiter augeatur, naturâ durum ac tenue & glabrum corpus habent, & tangentibus frigidum: pinguedo tamen ipsa, & si graciles sint, per carnes dispersa. Capilli autem & color, frigiditatis modum ac proportionem sequuntur. Vbi uero calida & sicca temperatura in tempore decrementi, in frigidum & siccum labitur habitum: tunc hi graciles fiunt, & duri, atque atra bilis in eis dominatur, & ob id nigri simul & hirsuti euadunt. Vbi igitur altera qualitas plurimum dominatur, altera uero parum à mediocritate recedit: superabunt eius quæ dominatur, exilia autem erunt alterius qualitatis indicia. In omnibus uero de quibus supra diximus, & postea dicemus, commune est temperaturæ indicium, si membrum facile frigeat, uel frigiditatis, uel raritatis: si uero non facile, uel caliditatis, uel densitatis. Si uero à desiccantibus offendantur, & aridum & siccum, & non facile mobile fiat, siccitatis: quemadmodum & si ab humectantibus grauiter se habeat, humiditatis. Inspicere autem oportet, si eandem

eandem omnes musculi seruant temperaturam, uel minimè eandem: atque in omnibus animaduertere subiectorum ossium quantitatem. Nonnunquam enim gracile uidetur membrum, quum tamen non sit gracile, quod ad musculos attinet: sed propter ossium tenuitatem tale uidetur. Sic & crassius quibusdam plerumque apparet non ob ossium amplitudinem, sed ob multitudinem carnis, quæ uel aucta uel imminuta, uel durior aut mollior effecta, siccus aut humidus membrum ostendit. Pauca igitur ac dura, siccus: multa autem & mollis, humidus. Sic & intermedia spacia simularum corporum, ut plus uel minus humide substantiæ in se ipsis continent, uel crassius, uel tenuius, uel humidus, uel siccus membrum ostendunt: humidus quidem, ubi subtilior & plurima est humiditas: siccus uero, ubi crassior simul & minor. Ipsæ enim solidæ corporis partes, quæ uerè solidæ sunt, ac primæ, nullo modo possunt effici humidiores. At satis est, si quis eas celerius exicari prohibeat. Intercepta autem in ipsis spacia hac uel illa humiditate complere, possibile. Hoc uero est proprium partium simularum alimentum, quod ex appositione fit, & non per uasa attrahitur. Communis autem hæc ratio & omnium partium existit: & iterum in salubrium atque insalubrium causarum doctrina repetetur. Nunc autem ea quæ ordine sequuntur, attingamus.

Signa diagnostica intemperiei simplicis uentriculi. CAP. XIX.

Ventriculi indicia, eius quidem qui natura siccior existit: si celeriter sitibundus fiant, & paucus eis sufficiat potus: à plurimo autem aggrauentur, fluctuationibus infestentur: aut superfluitet id quod abundat, & cibus delectantur siccioribus.

Humidioris autem, si neque sitibundi fiant, & superabundans humidum facile tolerant, & cibus gaudeant humidioribus.

Calidior uero naturæ uentriculus, melius quidem concoquitur quam appetat, & multo magis quæcunque dura sunt: & non facile alterationem suscipiunt. Nam quæ facile alterantur, in ipso corrumpuntur, gaudetque calidis potibus ac cibus: neque à frigidis ullam percipit noxam, si modicè ipsis utatur.

Frigidus uero naturæ uentriculus ad appetendum quidem plurimum uiget, ad concoquendum autem minimè, tales præsertim cibos qui frigidi sunt, & non facile alterationem suscipiunt. Cito itaque in ipso acescunt, atque ideo acidis eructationibus talis uentriculus plurimum abundat: & gaudet quidem frigidis, sed ab eorum usu immodico offenditur. Ita & ea quæ extrinsecus frigida occurrant, nequit longiori tempore tolerare: quemadmodum neque calidus calida. Malæ uero temperaturæ, quæ morbi ratione uentriculum occupant, hoc differunt ab his quæ naturales existunt: quoniam contraria, non autem similia appetunt, quemadmodum naturales.

Signa diagnostica intemperiei compositæ uentriculi. CAP. XX.

Malæ autem temperaturæ in uentriculo coniugatæ, ex compositione simplicium cognoscuntur. Oportet autem eas quæ iam sunt dictæ, diligenter aduertere, easdem ab his quæ dicuntur distinguere. Non solum enim uentriculus sitibundus & minimè sitientes facit, & frigidi calidiue potus appetentes: sed ea quoque uiscera quæ in thorace sunt, ut cor & pulmo. Sed qui ob horum sitiunt caliditatem, plus inspirant, & longius expirant, atque æstum in thorace sentiunt, non sicuti qui uentriculi ratione in hypochondriis caliditatem patiuntur: & quum potauerint, non statim sedatur sitis: & magis, quum frigidum hauserint, quam quum calidum nimis. Refrigerat autem eosdem & frigidi aeris inspiratio: quæ nihil eos iuuat, qui uentriculi ratione sunt sitibundi. Ita & hi qui contrario modo se habent, à frigida inspiratione sensibilem sentiunt effectum.

Signa diagnostica intemperati pulmonis. CAP. XXI.

EThoc maximum sit frigidum pulmonis indicium. Vti uero frigidum inspirantes manifestè dolorem sentiunt, & frigiditatem: ita & caliditas est ipsis amica, sed & pituitæ excrementa cum sreatu & tussi expuunt.

Pulmonis autem siccitates excrementis uacant, & pituita, & uocem claram efficiunt: quemadmodum humiditates obscuram reddunt, ac raucam. Et quum uehementius aut acutius loqui studuerint, tunc intercidunt excrementa.

Non tamen ipsa uocis magnitudo à caliditate, sicuti neque paruitas à frigiditate fit: sed altera quidem asperæ arteriæ latitudinem sequitur, & uehementiorem efflatum: paruitas uero à contrarijs aduenit causis. Quare neque semper, neque primum, sed ex accidenti, & solas naturales temperaturas, non autem aduenticias uocis magnitudo aut paruitas sequitur. Quoniam etenim talia instrumenta temperaturæ ratione sunt facta, ad hæc autem consequitur huiusmodi uox: idcirco contingit, ex uoce de naturali temperatura ratiocinari.

Nam & lenis uox arteriæ lenitatem consequitur, sicuti & aspera asperitatem. Lenitas igitur arteriæ moderatam sequitur temperaturam, asperitas uero siccitatem. Asperitas etenim fit ab inæqualitate duri corporis. Arteriam uero duram simularium partium, ex quibus constat, siccitas efficit: inæqualem uero, dispersæ in eisdem humiditatis defectus.

Eodem modo neque acuta natura uox sine angustia faucium, neque grauis sine latitudine fieri potest. Angustia igitur ab insita atque innata nascitur frigiditate, latitudo autem à caliditate. Differentijs igitur naturalium uocum hæc quæ ex affectu aliquo fiunt, sunt proportionales: quæ & ipsæ indicia sunt causarum à quibus oriuntur, de quibus in libris De uoce sufficienter distinximus. Reliquæ uero partes animalis interiores exilia habent temperaturæ indicia. Tentandum tamen ea ex iuuantibus atque nocentibus agnoscere, ac præterea naturalium potentialium operationes. Dictum uero est in tertio De causis accidentium, quod cuiusque potentiæ uirtus & uitium, temperatura principalis existat. Temperaturarum itaque indicia iam explanauimus.

*Signa diagnostica insalubrium corporum ratione compositionis.**CAPUT XXII.*

Circa magnitudinem uero, uel formationem, uel numerum, uel situm, quæcunque quidem sensibus subiiciuntur errata, cognitu facillima sunt: quæ autem sensu percipi nequeunt, quædam cognitionem habent difficilem, quædam uero facilem. Capitis igitur magnitudo ac figura, & cerebri simul, in propatulo sunt: & de his antea diximus. Sic & quæ thoracis sunt, & quæcunque ad scapulas & humeros, uel brachia, uel cubitos, uel extremas manus, uel coxendices, uel femora, uel tibias, uel pedes attinent, non est difficile cognoscere, siue secundum formationem, siue secundum magnitudinem ex his aliquid non rectè se habeat: siue secundum numerum, uel partium, ex quibus constant, compositionem singularum, etiam operationis detrimenta facile patent. Quæ autem intra corpus sunt, non omnia possunt agnosci.

Cuiusdam enim uentriculum adeo paruum, ac rotundum, ac pronum secundum hypochondria situm habentem inspexi, ut manifestè ex circumscriptione propria & uidentibus & tangentibus appareret.

Sic & cuiusdam uesicam cōtiguit intueri, ita expositam ac paruam, ut si quando urinam tardius excerneret, tumor quidam circumscriptus manifestè cerneretur: non tamen aliud ex interioribus quicquam mihi unquam manifestum præbuit indicium. Tentare autem oportet, quam maximè fieri potest, uirtutem ipsorum ac ui-

acuitium, & si non certissima scientia, artificiosa saltem coniectura comprehendere: ueluti, exempli gratia, in hepate.

Vidi enim aliquos, & quidem quàm plures, quibus uenæ erant angustæ, & totum corpus colore priuatum. Quod si plusculum cibi assumpsissent, qui præfertim flatibus excitandis aptus esset, & crassus ac tenax, nonnulli quidem ueluti pondus quodam insidens, atque suspensum in profundo dextræ hypochondriorum partis sentiebant. Nonnulli uerò cum quadam tentione dolorem sentientes. In his quidem uerisimile est hepar esse paruum, atque angustos meatus habere.

Alterum uidi, cuius totus habitus pituitā præ se ferebat, quotidie tamen bilem pallidam euomebat. Censui igitur inspicienda alui excrementa, in quibus minimum bilis apparebat. Quare coniectura quadam comprehendendi, cum meatum qui biliosum egurgitat humorem, non minimam eiusdem partem ad imum uentriculi locum, quem Græci Pyloron, id est ostiarium uocant, effundere: ut in quibusdam apparet animalibus, ex quibus id constat, quod plurimum ad eorum quæ latent sensum confert cognitionē, ea quæ ex sectionis inspectione habetur peritia, & operationum atque utilitatum inuentio. Quicumque igitur facultatem dignoscendi huiusmodi corpora quæ ita lapsa sunt consequi cupit, oportet ipsum in sectionibus, ac in operationum atque utilitatum inuentionibus exercitari. Scripsimus uerò de omnibus seorsum in tractatibus alijs, de quibus in fine libri omnino proposuimus facere mentionem, ut discendi cupidi intelligant quæcunque discere optauerint, ex quonam possint haurire tractatu. Sed tamen de hisce satis.

Signa diagnostica corporum aegrorum in uniuersum. CAP. XXIII.

Quæcunque uerò ut nunc insalubria sunt, hoc est quæ iam ægritudinem patiuntur, dignoscere & hæc ipsa oportet. Quæ quidem subiiciuntur sensui, ex eorum quæ ipsis insunt secundum naturam permutatione, in magnitudine, colore, figura, & numero, & situ: & ea quæ est secundum duritiem & mollitiem, & frigiditatem & caliditatem, differentia. Quæ autem uisum effugiunt, ut summatim dicam, ex operationum læsionibus, aut his quæ excernuntur, aut doloribus, aut tumoribus præter naturam, aut horum quibusdam, uel omnibus.

Signa diagnostica cerebri aegri. CAP. XXIII.

Particulatim autem quæ quidem sunt in cerebro ægræ dispositiones, aut desipientiæ speciebus, aut sensuum, aut imaginationum læsionibus, aut actuum qui secundum electionem fiunt, aut ex his quæ excernuntur per palatum, uel nares uel aures, aut horum qui ei dolores eueniunt differentijs.

Signa diagnostica cordis aegri. CAP. XXV.

Quæ uerò in corde fiunt, ex difficilis anhelitus speciebus, & tremulis motibus qui ipsi contingunt, ex pulsibus quoque eius atque arteriarum, & ab excandescētis iræ celeritate aut tarditate, à febribus, & refrigerationibus, & in colore differentijs, ac eis qui ipsi adueniunt doloribus.

Signa diagnostica hepatis aegri. CAP. XXVI.

Quæ autem in hepate ex defectu humorum atque abundantia, & ad id quod præter naturam euerfione, & colore malo, ac præterea ex permutatione naturæ in his quæ ad alimenti diductionem, aut superfluitatum attinent excretionem. Sed & ex grauitatibus, & tumoribus, & doloribus non modò his qui in eorum ortum habent, uerum & in illis qui compatiendi ratione proueniunt, quemadmodum in aliqua uel spiritus grauis uel tussis specie.

Signa diagnostica uentriculi acri. CAP. XXVII.

Sic & uentriculi affectus agnoscitur, ubi in concoctione & appetitu humidi uel sicci alimenti, uel superfluitatum excretionem delinquitur. Ita etiā ex singultibus, eructationibus, nauseis, uomitibus, & ipsis eorum quæ euomuntur speciebus.

Signa diagnostica thoracis acri. CAP. XXVIII.

Ita & thoracis agnoscuntur affectus, ex spirandi difficultatibus, tussibus & doloribus, qui in ipso fiunt: & ex eorum quæ cum tussi expuuntur, differentia. Sic & asperæ arteriæ ægri tudines, difficiles anhelitus, & tusses, & dolor in loco, & quæ expuuntur, & uocis offensiones ostendunt.

Corollarium, pro declaratione signorum agrorum. CAP. XXIX.

Secundum uerò eandem proportionem & in alijs omnibus accidit partibus. Nam ex tumore, dolore, & operationum læsione, & excrementorū differentia sumuntur indicia. Excrescentiæ autē non naturales, in inflammationibus, durisq; ac laxis tumoribus, & erysipelatis sunt explorandæ. Dolor autem quemcunq; obfederit locum, aut continuitatis solutionem, aut subitam alterationem ostendit. Soluitur autem continuitas, incisione, exesione, fractione, & tentione. Alteratur uerò substantia à caliditate, frigiditate, humiditate, siccitate. Læditur autem operatio tripliciter: aut quia debiliter, aut quia uitiose, aut quia nullo modo fit.

Quæcunque autem excernuntur, nonnulla quidem sunt ueluti partes patientium locorum, nonnulla uerò tanquam excrementa. Quæ uerò in ipsis naturaliter continentur, singula propriam facient iudicationem. Dictum est autem de hisce omnibus plenius in tractatu De membris pæsis, quem nullus ante nos aut in artem redegit, aut ad absolutam perfectionem deduxit: quemadmodum & in omnibus alijs euenit, quibus initiū quidem aliquod ab antiquis est datum, non tamen absolutum est opus. Aegrotantium itaque corporum ex tractatu illo indicia sunt sumenda. Eorum autem qui in ægri tudinem lapsuri sunt, & qui sanitati restituendi, præsens doctrina complectitur.

De signis neutris tam diagnosticis quàm prognosticis. CAP. XXX.

Eorum igitur indicia quibus ægri tudinis periculū imminet, mediam formam habent inter ea quæ sanis, & quæ ægrotantibus eueniunt. Siquidem sanis omnia secundum naturam insunt: præter naturam uerò ægrotantibus, quatenus ægrotant. In confinio autem horum, ea quæ sunt corporum neutrorum indicia: quorum nonnulla quidem sunt ex eorum genere quæ secundum naturam, sed uel qualitatibus, uel quantitativis, uel temporibus permutata. Quædam autem ex his quæ præter naturam, & minora his quæ ægri tudinibus adsunt. Atque idcirco hæc quidem corporum dispositiones, quæ in ægri tudinem casura monstrauit, sunt ex neutrorum genere, atque unā ea quæ ipsa indicant signa. Primò enim hæc sanitatē ostendunt, secundo autem ægri tudinem. Et fiunt eadem singula secundum ad aliquid habitudinem, neutra & insalubria: quæ quidem præsentem dispositionem ostendant, neutra: quæ uerò futuram præmonstrent, insalubria. Eadem uerò ratione, & quæcunq; ægrotantibus signa salutaria apparent, dicentur quidem salubria, quia futuram sanitatem ostendunt: dicentur etiam ægra, quatenus præsentē ostendunt ægri tudinem. Neque in ambiguo est, quòd quæ sunt utrorūq; indicatiua, neutra dicentur, secundum unum quoddam neutri uocabuli significatū. Neq; uerò mirari oportet, eadem signa tres in diuersis habitudinibus seruare rationes, quæ & salubria, & ægra, & neutra dicantur: secundum uerò alterum significatum, quæcunque his qui à morbo referuntur insunt, signa neutra appellamus, neque in alio significato accipiunt ea quæ senibus insunt. Hæc quidem omnia pluribus & conceptibus & rationibus subiiciuntur. quæcunq; uerò in his qui in
tegra sa-

tegra sanitate fruuntur, inter salubria tantummodo computantur. Et quæcunque ægritudinibus insunt, neque futuram prænunciant sanitatem, soli & hæc ægrorum conceptui subiiciuntur. Sed de his quidem postea dicetur : nunc quæ futuram præmonstrant ægritudinem, prius exequamus. Quum uero sit eorum differentia duplex, prius ea pertractemus, quæ quantitatibus, uel qualitatibus, uel temporibus, non autem proprijs speciebus, ab eo quod secundum naturam euariant, ueluti ciborum appetentia intentata, uel dissoluta, aut quæ non seruet tempus consuetum, aut quæ ad edulia non usitata feratur, aut ad excretionem cibi superfluitatum, quæ aut pauciores, aut plures, aut humidiores, aut duriores existant. Sic humidiorum excrementorum uel defectus uel superabundantia, præter consuetudinem naturalem, aut in colore, aut in consistentia uarietas aliqua, aut in tempore excretionis, & uigiliæ plures, ac somnus, aut non consueto tempore. Eodem modo potus plurius aut paucioris, calidi aut frigidi insolens appetitus : sicuti & circa rerum uenerearum usum immodica aut intempestiua concupiscentia, & plures aut pauciores sudores his qui sint opportuni, & ad motus torpor, aut si moueri tentauerint grauitas, aut uehemens exolutio, menstruum occultatio, uel immodica aut diminuta euacuatio. Sic & quæ per ora uenarum (Græci hæmorrhoidas appellant) fit sanguinis effusio. Sed non eadem quæ prius in cibo potuque uoluptas, sunt futuræ indicia ægritudinis, hebetudo que animi non naturalis, aut obliuio quædam inconsueta, aut somni qui pluribus imaginationibus abundant, quam prius : auditus, & odoratus, uisus uel hebetiores aut turbulentiores, & (ut simpliciter dicam) quæcunque secundum naturam inerant, hæc quidem augmentata, hæc uero comminuta, hæc uero temporibus quibusdam aut qualitatibus immutata. Siquidem & ipsius corporis moles aut maior, aut minor, aut magis alba, aut magis rubra, quemadmodum liuidior, aut nigrior, ructusque ac stercutamenta, & flatus plures aut pauciores his qui secundum naturam : sic & quæcunque per nares, uel palatum, uel aures, per quos meatus cerebrum expurgatur, uel temporibus, uel quantitatibus, uel qualitatibus immutata. Hæc igitur omnia ex genere eorum sunt quæ secundum naturam. Morsus autem uentris, uel in ore uentriculi, uel in aliquo intestinorum, aut quum aluus subducitur, aut quum uomitus excitatur, aut cum mingitur, siue aliquis alius dolor mediocris ex genere quidem existit eorum que præter naturam, non tamen qui ita se habent egrotare dicuntur : sicuti neque qui capite grauantur, aut dolent, aut uigilant, quum nondum in consuetis impediuntur operationibus. Hic enim in huiusmodi dispositionibus terminus est. Atque idcirco in eo quod ad aliquid, eandem dispositionem ægram atque neutram appellabimus. Nam pro uigore potentiae, quæ uel facile sustinet, uel uincit, unaquæque ex his quas antea diximus, uel morbus est, uel neutra dispositio : sic & quæcunque in sensibus, non in eo quod magis aut minus inuicem differunt, sed toto genere sunt præter naturam. Et hæc sunt signa morborum donec modica fuerint, & nondum hominem à consuetis operibus sufficiunt amouere. Talia uero sunt in gustu quidem, quum uel salsa, uel amara, uel alicuius alterius qualitatis sapor nobis indicatur, siue in omnibus qui bibuntur, aut manducantur, aut præter quod aliquid assumatur, salua ipsa talis sentiatur. In odoratu autem, quando alicuius unius qualitatis sensum habemus nullo odore præsentem, aut quum plura differentia naribus admo- uemus, omnia ueluti similia sentimus. Sæpius uero nihil sentimus, aut aliquid foetens, etiam si nihil adsit quod foeteat. Quantum uero ad auditum, soni & strepitus ad id quod præter naturam pertinent. Quemadmodum in visu quæcunque ante oculos apparere credunt nigra, & atra, & cærulea, & ruffa, & flaua, & nonnulla rotunda, nonnulla autem oblonga, quædam gracilia, quædam crassa, oculis pretendi uidentur.

In sensu

In sensu autem tactus cum inæqualitas aliqua, uel spissitudo, uel grauitas, uel tentio, uel torpida uel hulcerosa dispositio in toto corporis habitu sentitur: sic & in singulis partibus uel tentio, uel compressio, uel morsus, uel grauitas, quando modicæ fuerint ac minimè firmæ, neutram quidem dispositionem adesse demonstrant, futuram uerò ægritudinem prænunciant.

Signa prognostica euentus morbi in corpore aegro. CAP. XXXI.

AT quæ iam in ægrotantibus signa uidentur, ex quibus nonnulla salutem, nonnulla mortem portendunt: prima quidem salubria, altera uerò genere quidem ægra, secundum speciem autem perniciofa dicuntur. Sumuntur autem, ut uniuersaliter dicamus, ex operationum uirtute ac uitij. Secundum partem uerò ex particularium operationibus, quarum genera antea diximus. Primum quidem, eorum quæ principia existunt: secundum uerò, illorum quæ à principijs ortum habent: & tertium, eorum quæ ex seipsis gubernantur, à principijs autem quasdam deriuationes habent. Quartum siquidem genus eorum quæ tunc diximus, ex se quidem ad aliquid prænosendum inutile est: secundum accidens autem, & ex his aliquando præcognitiones erunt, quemadmodum & ex excrementis: ex his quidem cõpatiendi ratione, ex excrementis autem semper, quoniam coctionis & incoctionis signa continent. Quare fieri non potest, quin omnino significant aut naturam materie, aut materiam naturæ, aut neutrum neutro dominari. Salubria quidem signa dicuntur, natura superante: insalubria uerò, superata. Neutra autem, quæ pugnas habent æquales. Sed quæ quidem manifestam indicant coctionem, ex salubribus sunt: sicuti quæ cruditatem, ægra. Quæ uerò neque coctionem, neque cruditatem manifestè ostendunt, ex neutrorum sunt natura. Sunt uerò & neutra, quæcunque nunc quidem hoc, nunc uerò contrarium significant, ueluti digiti denigrati. Talia sunt & critica, id est decretoria accidentia, de quibus omnibus in libris De crisi dictum est: sicuti etiam de his quæ ad unamquamque continent operationem, in his libris in quibus de causis accidentium agitur. Quare omnium horum singulorum materiam ex eisdem libris colligere oportet. Ego uerò prolixitati parcēs, hic sermoni de signis finem faciam, transgrediar autem ad illum qui de causis.

De causis in uniuersum. CAPUT XXXII.

Quoniam uerò & harum hæ quidem salubres, hæ autem insalubres, hæ uerò neutra: primum de causis salubribus erit sermo. Quia uerò & nonnullæ quidem conseruatrices, nonnullæ uerò effectrices, sunt autem & tempore & dignitate priores conseruatrices: incipiendum est à conseruatricibus. Quum igitur non unum tantum sit sanum corpus, sed plura, ut supra definiuimus, in eorum singulis propria erit causa cõseruatricis. Siquidem omnis causa in eo quod ad aliquid, existit. Hic igitur denuò sumendum initium ab optima corporis constitutione, ac quæ ei salubria sint considerandum. Eorum autem inuentionem ipsius rei natura insinuat. Si enim impatibile atque inalterabile esset corpus, semper optima constitutio perduraret, neque artis præsidio indigeret. Quoniam uerò alteratur, corrumpitur & uertitur, neque eundem seruat prioris status tenorem, ea ratione auxilium desiderat.

Secundum quot igitur alteratur modos, tot auxiliorum, hoc est causarum conseruatricum genera habebit: quas, ex his quæ dicta sunt, liquet esse ex correctiuarum genere. Sed quia paulatim correctiones faciunt antequam omnis ingruat noxa, non præseruantes à futuro malo, sed præsentis status Cõseruatrices medici appellant. Alteratur igitur corpus à nonnullis quidem necessario, à quibusdam uerò non necessario. Dico autem necessario, quæ nulla est euitandi ratio:

ratio: non necessario autem, reliqua. Nam aerem quidem nos ambientem semper attingere, comedereque ac bibere, & uigilare & dormire est necessarium; ensibus autem & exitiabilibus feris obuiare, non necessarium. Quare circa primum causarum genus uersatur ars corporis conseruatric, circa secundum autem minimè. Quot igitur numero sint ea quæ ex necessitate corpus alterant distinguentes, proprium in singulis eorum causarum salubrium genus inueniemus. Inest igitur unum quidem ex ambientis aeris adhæsu: alterum uero ex metu & quiete & totius corporis, & partium singularium: tertium ex somno & uigilia: quartum ex his quæ assumuntur: quintum ex his quæ excernuntur, & retinentur: sextum ex animæ affectibus. Ex his necesse est aliquo modo affici corpus. Ab aere quidem ambiente: quia aut calefit, aut frigeat, aut exiccatur, aut humectatur, uel secundum horum patitur coniugationem, aut in tota alteratur substantia. Ex motu uero & quiete, quum utraq; modum excellerint, aut calefactum, aut refrigeratum, aut humectatum, aut exiccatum, uel aliquid secundum horum patiens coniugationem. Sic & ex somno & uigilia ipsum pati est necessarium, secundum eandem rationem: & ex animæ affectibus, & ex his quæ assumuntur, aut excernuntur, aut retinentur. Hæc siquidem omnia partim quidem euidenter, partim uero per alias causas medias alterant corpus, & sanitatem corrumpunt: & de horum singulis seorsum scripsimus in tractatu qui De salubribus inscribitur. Omnia igitur nunc dicta genera, materiæ quædam sunt salubrium causarum: at usu opportuno adhibito, causæ fiunt conseruatrices atque salubres: sed ubi à modo deliquerint, insalubres redduntur. Vnde etiam liquet ex his, nullam harum rerum exteriorum aut salubrem, aut insalubrem à nobis existimari oportere: at easdem potius quandoque quidem salubres, quandoque uero insalubres, in eo quod ad aliquid, esse. Nam ubi motum corpus desiderat, exercitatio quidem salubris, ocium autem insalubre: quum uero eget quiete, ocium quidem salubre, exercitatio autem insalubris. Eodem modo de cibis & potibus, & de alijs omnibus statuendum. horum enim singula, quando, ut necessitas corporis exigat, cum mensura ac qualitate opportuna adhibentur, salubria fiunt: at quum citra omnem necessitatem ac præter modum afferuntur, insalubria. Atque hæc duæ sunt circa salubre & insalubre intentiones, rei scilicet, quæ adhibetur, qualitas ac quantitas. Neque enim est rationi consentaneum, etiam temporis occasionem, quæ in his quæ dicta sunt continetur, ueluti tertium aliquod ab eisdem diuersum introducere. Si enim tali & tanta re allata egeat corpus, nemini dubium, quin etiam in tempore opportuno afferatur. Siquidem temporis inde ortum habet, quoniam fluxibile ac facile mutabile est mortale corpus, ac pro transmutationis modo alijs alio tempore eget auxilijs. Quare non est tertium aliquod, præter ea quæ dicta sunt, tempus. Sæpius autem eo tanquam tertio quodam, ob eam, quam diximus, causam, ad docendum uti consueuimus.

Causa conseruantes optimam constitutionem. CAP. XXXIII.

QUoniam uero in his ipsis intentionibus, & aliæ causæ salubres, & id quod propositum est genus continetur, rursus easdem repetamus. Optimæ igitur corporis constitutioni quum circumfusus aer fuerit in temperie positus, earum rerum de quibus nuper diximus, quietis scilicet ac motus, somni, uigiliæ, & eorum quæ assumuntur, atque excernuntur, quantitas moderata conueniet. Quum uero aer à temperie recesserit, tantum à mediocritate euariare oportet: quantus fuerit ab optima temperatura recessus. Hi uero sunt mediocritatis termini: in aere quidem ambiente, ut neque horreat propter frigus, neque sudet propter æstum: in exercitijs autem, quum primum lassari coeperit corpus, confestim quiescere: in cibis autem, coctionis perfectio, & excrementorum modus, in quali quantoque conueniens;

ueniens: equalis uerò in his quodā modo est coctioni, appetitus. Quare neq̃ preſi de egent, qui ſingulorū quę aſſumuntur quantitatē metiatur. Optima ſiquidē natura quantū appetit, tantum etiā concoquit. Sic & ſomno modum ipſa natura preſi nit his, qui optimā corporis conſtitutionē ſunt ſortiti. & tunc à ſomno excitantur, quum corpus ampliori quiete non eget. Quumq̃ talem uictus rationē adhibuerint, nullum eſt in eorum excrementis delictum, quæ uel per uentrem, uel per urinae meatus, uel per totum corpus egeruntur. Nam priora quidem ex modo eorum quæ aſſumuntur, temperantur. Totum uerò corpus ſalubriter perſlari facit exercitiij uſus moderatus. Liqueſcit autem ab ipſis cauere oportere, omnes animi immodicos affectus, uidelicet iræ, triſtitia, furoris, timoris, inuidia. Hæc enim alterant, atque à naturali ſtatu corpus auertunt.

Venereorum uerò, iuxta Epicuri ſententiam, nullus eſt uſus ſalubris: reuera autem confert, ſi tantum interualli in eorum uſu adhibeatur, ut neque reſolutio aliqua ſentiat, & ipſe ſeiſo homo quodammodo leuior factus, ac melius ſpirare uideatur. Tempus uerò ad utendum opportunum, quum omnium in rerum circumſtantium exquiſita mediocritate corpus fuerit conſtitutum: quum ſcilicet neque ſupra modum plenum, neque uacuum extiterit: aut in colore, aut frigore, aut ſiccitate, aut humiditate exceſſerit corpus. Quod ſi aberrare contigerit, paruus ſit error. Melius autem illi calefacto magis quàm infrigidato, & pleno quàm uacuo, & humecto potius corpore quàm exiccato, uti uenereis. Horum autem ſingulorum quæ dicta ſunt, qualitas ipſa corporis cōſtitutione eſt eligenda. Exercitiij quidem in quo totius corporis partes æqua proportionē mouentur ita, ut non aliæ quidem ultra modum fatigentur, aliæ uerò citra. Cibi autem & potus optimā habeant temperiem. Sunt enim naturæ conuenientiores, quę optima fuerint prædita temperatura. Eadem in reliquis etiam eſt ratio adhibenda.

Cauſæ conſeruantes conſtitutionem, deſectentem ab optima per ſolam intemperiem. CAP. XXXIII.

AT ſi quod ab optima conſtitutione defecerit corpus, non autē uehementer, & hæc quæ ipſius ſanitatē cauſæ conſeruant, ad proportionem mutabuntur. Sed quum multa ſint huiusmodi corpora, per ſingula genera ſeorſum dicendum. Quod igitur in temperatura euariat, instrumentariarum autem partium ſeruat commenfurationem, duplicem habet ſalubrium cauſarum formam: alterā quidē earum quę ipſius conſeruant temperaturā, alterā uerò eam quæ ad optimā trāſferunt. Quæ ita ipſius temperaturā conſeruant, tantum à cauſis optimē temperatę naturæ diſtabunt, quantū & totius corporis tēperatura ab illa euariabit. Calidiora ſiquidē corpora calidioris uictus rationē expoſcunt: frigidiora aut frigidioris, & ſicciora ſiccioris, & humidiora humidioris, ac ſecundum coniugationem calidiora ac ſicciora calidioris ac ſiccioris: eādē in reliquis etiam coniugationibus proportionē ſeruata. Rectē ſiquidem cauſarum utetur materia, qui naturales earum potentias agnouerit. Veluti quod motus, defectus alimenti, uigilia, excretio, & omnes animi affectus corpus exiccant: at quæ his contraria exiſtunt, humectant. Ita uerò & calefacientia & refrigerantia uitæ inſtituta, & ciborum ac potuum. Atq̃, ut ſimpliciter dicam, omnium quæ corpori afferuntur materias quis noſcens, atq̃ potentias, ſalubribus utetur cauſis, ſimilia ſimilibus afferendo: ſiquidem eius propoſitum fuerit, eandē in qua acceperit corporis ſeruare temperaturā. Quod ſi permutare atq̃ ad melius traducere ſtatuert, alterum eſt hic ſalubrium cauſarum genus, his quidem quas nuper diximus contrarium: æqualiter uerò declinans ad alteram partem à bene temperatis & medijs, quæ optimis conuenire naturis dicebamus. Calidior ſiquidē ac ſiccior temperatura, à calidioris

ris ac siccioris uictus ratione ad exactissimum bonæ temperaturæ habitum minime transfertur. At talium erit usus necessarius, quæ tantum eis quæ bene temperata existunt, frigidiora sint, atque humidiora, quantum & natura naturam in caliditate & siccitate superabat. Nam tale causarum genus naturales corrigit intemperantias: alterum uerò, de quo supra diximus, temperaturam conseruat. Est autem utriusque uicissim apud medicos usus necessarius. Nam quum plurimum suppetit oculi, corrigere oportet, ac sensim ad meliora transferre. Neque enim natura patitur eas quæ subito fiunt alterationes: hominem autem necessarijs occupationibus districtum, in eodem præstat habitu conseruare. Quo pacto igitur & hoc ipsum primum causarum genus Conseruatiuum appellamus: nam fortè magis alteratiuum & curatiuum, & naturalium defectuum correctiuium uocare conueniat. Quoniam ad uniuersum sanitatis genus referentes, non ad eas quæ secundum speciem differentias, quæcunque sanos conseruant, Conseruatiua omnia uocamus, siue præter id quod sanitatem conseruant, ad melius totam traducant temperaturam, siue pristinum tantummodò habitum tueantur: at quæ deteriore statum efficiunt, insalubria. Quæcunque igitur similem habent in omnibus corporis partibus intemperiem, eadem egēt procuratione: quæ uerò dissimilem, dissimili. Nam fieri potest ut uentriculus frigidior sit quàm oporteat, caput uerò calidius, atque utrunque proprijs egeat auxilijs. Acratione eadem singulæ aliæ partes, quum fuerint aut præter modum humidiores, aut sicciores, aut calidiores, aut frigidiores, suæ intemperiei uictum exigunt accommodatum. Neque igitur modo eodem omnes tales corporis partes exercebimus, neque æqualiter humectabimus, aut exiccabimus, aut tale aliud, quippiam agemus. Plenus uerò de his diximus uolumine illo, quod De salubribus inscribitur.

Causæ conseruantes constitutionem desectentem ab optima per solam compositionem. CAP. XXXV.

Instrumentariarum autem partium causæ salubres, quemadmodum & hic ab optima constitutione delinquitur, ita & inuicem distabunt. Aliæ enim sunt salubres erroribus, qui in formatione consistunt: aliæ his qui in magnitudine, uel numero, uel positu. In formatione igitur plures contingunt errores. Nam & figura partis, & si qua in ea cauitas est secundum naturam, uel meatus, uel orificium, uel asperitas, uel lenitas, quando à naturali mediocritate recesserit: si quidem parum hoc patiantur, salubrium corporum retinent appellationem: si uerò amplius, insalubrium. Quod si tantus fuerit recessus, ut operationi afferat detrimentum, iam ægrotare dicentur. Secundum quantitatem autem excessus atque defectus, ad easdem ducit differentias. In numero uerò siue una, siue plures, quæcunque ex similibus partibus fuerint, aut deficient, aut superabundent. Ex hoc genere etiã sunt, quæcunque in nobis substantiæ præter naturam consistunt. Reliquum est aliud genus, quod ad situm cuiuslibet simplicis attinet partis: in quo & ipso quatuor sunt omnes differentiæ. Prima quidem, quæ optima existit: secunda uerò, quæ parum euariet, atque ideo salubre adhuc efficit corpus: & tertia, quæ insalubre, quando amplius à modo recesserit: & quarta, quæ iam ægrum recessu plurimo reddit. Quæcunque igitur partes in figura delinquant, ueluti quæ blasæ, uaræ & oblique appellantur. Hæ, quum nuper natus adhuc tenellus est, formatione atque alligatione, ad naturalem traducunt habitum. Quod si iam aucto infante ad duritiem peruenerint, emendari non possunt. Sic errores quidem qui ad cauitatem attinent, quum adhuc augeri perseverant, correctionem admittunt. Quum autem iam ad ultimum peruenerint, nullus est remedio locus. Cauitates igit, quiete atque alligatione parum reddunt: magne uerò, partium operatione & spiritus retentione: sic & quæcunque foramina, oraque. Et quidem quæ

d natura

naturalem magnitudinem partes exuperant, quiete ac commoda alligatione minores redduntur: augentur autem & naturali motu, & frictione moderata, & quibuscunque alijs plus sanguinis attrahere natura aptis. Deficientes uero partes quę cunque ex sanguine ortu habuerunt, corrigi quidem non est impossibile: Quę autem ex semine, propemodum impossibile existit. licet tamen aliquando loco eorum alia facere, quę usum haud dissimilem præsent. Earum uero omnium natura opifex est, Medicus autem minister. Quę uero numero excedunt, his ablatio causa salubris existit. Inspicere uero oportet, in quibus id fieri possit. Nam si impossibile appareat, transponere tentandum est. Eadem est & eorum quę in situ uitia sunt, emendatio. Neque in obscuro est, quod duo sæpius aut tria uitia eandem partem possunt occupare: sicuti in eo qui uentriculum paruum simul atque rotundum, atque aduersus septum habuit incumbentem. In ipso etenim magnitudo, formatio, ac situs erant deprauati, temperatura quoque frigidior existerat. Hic nullo artificio ad naturalem habitum transferri poterat: at ne adeo infestaretur, erat remedio locus. Nam quoniam repleto uentriculo difficultate spirandi premebatur, minus cibi, at magis alimento opportuni, & qui non difficulter subduceretur, ter die assumebat. Alteri uero, cui obstructio in hepate ob uasorum angustiam sæpius contingebat, extenuans uictus pro remedio inuentus est.

Causa conseruantes constitutionem desectentem ab optima per solutionem unitatis. CAP. XXXVI.

Reliquum igitur id morbi genus est, quod & similaribus & instrumentarijs partibus commune existit, solutio scilicet continuitatis, quam quispiam forte his unquam adesse negaret, qui integra sanitate fruuntur, quoniam semper sit passio. Quem sanè latet, eandem in omnibus generibus fore dubitationem. Nisi enim operationis læsio sensibilis, sanitatem ab ægritudine separet, sed qualitatem tantummodo dispositionis introspeciamus, perpetuę passibilitatis dogma necessario recipiemus: quum nullus sit qui omnes operationes optimas habeat. Sed de hoc quidem, ut quod ad logicam potius pertineat contemplationem, seorsum consideretur.

Causa effectrices salubritatis, & primum de curatricibus morbi in intemperie, tum in genere, tum in specie. CAP. XXXVII.

Salubres uero causas, in his quos nemo dubitat ægrotare, deinceps percurramus, à mala temperatura exordium faciētes. Hic uero prius distinguamus quę omnes ferè medici prætermittunt, alias quidem esse salubres causas eius temperaturę quę iam facta est: alias autem illius quę & adhuc fit, sicuti etiam alias eius quę futura est. Huius itaque postremę, hæ quidem in præseruatiua artis parte continentur, hæ uero in salubri. Primę autem inter omnes in curatiua tantummodo: sed eius quam mediā inter utramque locauimus, in præseruatiua & curatiua. Iam enim factam atque existentem egritudinem curare oportet: sed quę nondum quidem adest, at futura est, prohibendum est ne fiat, ab ea quę est in corpore dispositione. Eius autem quę adhuc fit, quod quidem factum est, curare opus est: quod autem futurum, prohibere ne fiat. Prohibebitur autem, sublata ea dispositione quam sequi natura apta est. Talis uero dispositio causa antecedens appellatur. Facta autem egritudo curabitur, soluta ea dispositione à qua primum ea, quę secundum naturam, læditur operatio: quam quidem & ipsam morbi essentiam dicimus esse.

Curatio uero unam præcipuam ac communissimam habet intentionem, ad id quod est dispositioni auferendę contrarium. Ex hoc siquidem genere sunt causę

causæ illæ omnes quæ sanitatē efficiunt. Secundum partem uerò, ex unicuique dispositioni contrarijs. Calido igitur affectui causa frigida contraria existit, frigidum autem calida, eademque in cæteris proportionē. Etenim si omne immoderatum est præter naturam, moderatum uerò secundum naturam: necesse est omnino, ut immoderatum ab immoderato contrario ad mediocritatem redigatur. At manifestum est, quod secundum potentiam, non autem imaginationem, & calefaciens & refrigerans, & quæcunque alia huiusmodi oportet assumere. Voco autem secundum potentiam, quod re ipsa uerè tale existit, quale esse dicitur: Secundum imaginationem autem, quod ex prompto quidem sensu tale esse imaginamur, quum tamen uerè tale non sit. Sed qua sint hæc rationē distinguenda, diximus in his libris, in quibus De simplicium medicaminum potestatib. agitur. Ad inuentionem autem salubrium causarum, quæcunque quidem ut ad eam quæ iam facta est, ægritudinem causæ salubres existunt, uia illa doctrinæ utendum, qua id quod imaginamur, ab eo quod talem habet potestatem, separatur. Quæcunque uerò ut ad eam quæ adhuc sit, & hac eadem uia, atque illa præterea ex qua ægritudinum causæ inueniuntur. Esto enim, si ita contigerit, in humoribus putrescentibus accendi febrem. Indicatio in huiusmodi est euacuatio atque alteratio: hæc quidem, quæ putredinē finiat, manente adhuc substantia: euacuatio uerò, quæ totam ex corpore substantiam educat. Sed dicta quidē alterationis species, concoctio existit. Quam ubi inuenerimus à quibusnam causis fieri contingat: tunc utique eorum quæ hoc pacto salubria sunt, scientiam tenebimus. Euacuationes autem fiunt & per sanguinis emissionem, & clysteris usum, & per uringuias, atque eam quæ per cutem fit transpirationem, ac præterea per eam quæ fit ad partes oppositas attractionem, atque ad alias propinquas deriuationem. Nam & ad hoc idem genus pertinet citare menstrua, atque ora uenarū, quæ Græci hæmorrhoidas appellant, aperire, ac per palatum naresque expurgare. Quum igitur & hic materias inuenerimus, quibus in qualitate & quantitate & modo usus adhibitis euacuatio fit: in ipsa artis parte salubria inueniuntur, atque eorum omnium inuentio traditur in eo uolumine quod De arte curatiua inscribitur. Eadem ratione in alijs tribus intemperaturis, si unum commune præceptum obseruabimus, ut unamquamque prius quæ efficit causam, rescindamus: deinde ita ad illam quæ ab eadem causa facta est, ægritudinem accedamus, causarum salubrium inuentionem faciemus. Secundum uerò compositas intemperaturas, ex simplicibus compositio commonstrabit salubria præcepta: quum hic quoque studuerimus, pro magnitudine intemperaturæ, eidem conueniens inuenire remedium. Velut si contigerit, quod in decem quidem numeris ad caliditatem maiorem ea quæ nature conueniat, decidat corpus: septem uerò, ad siccitatem maiorem: tunc salubrem causam in huiusmodi affectibus esse oportebit, decem quidem numeris frigidiores, septem uerò humidiores. Si igitur ipsi particulæ patienti admoueatur tale remedium, tanto erit frigidius atque humidius, quantum exigit partis affectus indicatio. Quod si particula affecta in penitioribus locis sita sit, machinari oportet insuper tale inuenire salubre remedium, cuius uis nequaquam in itinere antea soluatur. Si itaque calidius esse opportuerit eo quod est moderatum, non solum tantam habeat caliditatem, quantum exigit morbus: sed ultra eandem mensuram tantum adijciatur, quantum ex situ, ut pertingere possit ad locum patientē, sit necessarium. Si uerò frigidius, non simpliciter tantum frigiditatem oportet augere, sed & materia quoque prius est animaduertenda. Si enim crassa sit, non admodum poterit ad profunda penetrare: at potius contrarium præstabit effectū spissando superficiē, atque densando. At si tenuioribus partibus constet, poterit

¶ 2 sanè plu-

sanè plurimum subire profundum. Idem in humectantibus atque exiccantibus accidit, in quibus crassitudo atque subtilitas partium substantiæ est inspicienda. A situ quidem loci, ut nuper diximus, inuenit indicatio salubre remedium: à formatione autem, & situ simul, quando effluxus sensibiles atque ad alium locum foraminibus patentes habuerint, aut his omnino caruerint. Quos enim effluxus ad principales deferri partes cognouerimus, auertemus, atque ad illas impellemus quæ nullum habent principatum. Illud uerò manifestum, quod earum quæ in temperaturam efficiunt causarum, curatio fit per euacuationem. Nam ipsæ intemperaturæ sola alteratione sanantur.

Causa curatiua uulneris in carne. CAP. XXXVIII.

Continuitatis autem solutionis curatio intentionem quidem habet unionem, quæ in partibus quidem instrumentarijs impossibilis est: in similaribus uerò non semper possibilis. At quandoque, sicuti in carnosiss, sanitas conglutinatione perficitur: nihil uerò differt, neque si coalitum appellaueris. Ipsam uerò antecedit, quando uulnus maius extiterit partium applicatio distantium, quæ ex formationis genere existit. Ut autem hæc ipsa firma ac stabilis fiat, & alligatio cogens in unum quæ distant, & fibulæ & suturæ utiles sunt. Coalescere autem facit ea quæ inuicem distant, ac pristinam restituit unitatem ipsa natura. Nostrum uerò opus est, ut diximus, applicare extrema distantium partium, atque ita ut in unum coacta sunt conseruare: & tertio loco cauere, ne quid labris hulceris intercedat: & quarto, ipsam partis substantiam conseruare salubrem. Sed quo pacto & primum & secundum impleamus officium, dictum est. Tertium uerò in cogendo in unum partes distantes exequemur, si nihil extrinsecus incidere permittamus. Quoniam sæpius usu euenit, ut pilus, aut oleum, aut aliqua alia humiditas interueniens, earum quæ copulandæ sunt partium unitatem impediat. In eo autem quod sequitur tempore, per suffluxiones tertia intentio retinetur. Ipsam uerò suffluxionem ex eiusdem et contrarij loci diuisione, & figura opportuna cõparandũ. Partis autem substantiã salubrem cum mediocriter exiccantibus conseruabimus. Hæc quidem est solutæ cõtinuitatis curatio, quũ ipsa sola seorsum in carnosâ parte constiterit. Quod si alicui alteri morbo coniungatur, plures sunt indicationũ intentiones, quas in compositorum, uel complicatorum, siue ut cuique appellare libuerit, doctrina deinceps trademus. In præsentem autem sermone ad reliquas unitatis solutiones accedendum.

Causa curatiua fracturæ in osse. CAP. XXXIX.

Fractio igitur est continuitatis in osse solutio, quæ quantũ ad intentionem primam, insanabilis existit. Quò uerò ad secundam, quodammodo sanabilis fit. Prima igitur intentio est coalitus partium, qui ob ossis duritiem fieri non potest. Secunda alligatio, quæ fit callo supernato, partes fractas circumalligante. Calli autem generatio quæ quidẽ ex materia & à natura fit, est & ad alia communis: quæ uerò formam ossi uicinam habet, ex eiusdem fit alimento. Molle uerò & puerile os coalescere potest, sed perrarò fit talis affectus, quin cum altero societur. Magna enim ex parte musculi adiacentes unã corporibus alijs fractis ossibus patiuntur. Quare & curationis intentio oritur duplex, quarum altera quidẽ circa ossa, altera uerò circa corpora adiacentia uersatur. Sed hæc quidem in carnosarũ partiũ cõplicatis dicẽtur affectibus: nunc uerò de fractionibus dicendũ. Quoniã enim harũ sanitas callositate procurat, ut aut callus genereĩ proprij ossis alimẽti superfluitatẽ naturę suggerere oportet: hanc uerò superfluitatẽ in qualitate & quãtitate seruare modũ, est necessariũ. Vnde & ratio uictus est adhibenda, quæ tantũ ac talẽ in fluere ossibus sanguinẽ præparet, qualis & quãtus generãdo callo fit opportunus.

Quoniam

Quoniam uerò per fracti ossis cauernas idem effunditur sanguis, eiusdē qualitātē & multitudinem animaduertere oportet, atque ita uel sicciorem, uel humidiorē uictum instituere. Sed hæc omnia in libris, in quibus de curandi ratione tractatur, plenius sunt explicata.

Causa curatiua soluta unitatis in nervo uel tendine. CAP. XL.

Nerui uerò & tendonis punctura propter sensus uehementiam, & quoniam hæc pars principio continuatur, prompta est ad neruorum conuulsionem excitandam: ac tum præsertim, quum nihil extrorsum expirat, obcæcato cutis uulnere. Aperiendum est igitur, atque exiccandum substantia tenui, quæ usque ad ima nerui offensi possit penetrare. De his uerò exactè diximus in libris De arte medendi conscriptis.

Causa curatiua ulceris. CAP. XLI.

In simplicibus quidem huius generis affectibus, salubrium causarum forma talis existit. In compositis uerò, complicatur hulceribus. Prima quidem cauitas, quam non alterum affectum, sed hulceris differentiam esse arbitrantur. Est autem non differentia huiusmodi res: sed alterum aliquod totius ægritudinis genus, in quo ipsius substantiæ iactura facta est. Et quidem curatio in duplici morbo, duplicem exigit intentionem. Nam continuitatis solutio, unitate: substantiæ autem iactura, generatione indiget. Paulo uerò suprā, generationis intentiones expositæ sunt. Quod autem primum quidem hunc affectum oporteat sanare, demum unitatem restituere tentare, ipsa rerum natura commonstrat. Quum itaque repletum quidem fuerit cauum, hulus uerò ad æqualitatem perductum, alteram intentionē aboleri contingit: nam media existente inter labia hulceris ea carne quæ nuper est genita, partes quidem distantes uniri est impossibile, unde fit ut alia sit intentio perquirenda. Intentionem autem consequemur ex eo quod est secundum naturam, ipsi parti comparando. Erat autem eidem, cute obduci naturale, quare hoc ipsum à nobis procurandum. Aut si hæc intentio effectum fortiri non potest, simile aliquid cuti, carnem scilicet quæ cutis naturæ uicina sit, instaurandum. Est autem huiusmodi, quæ & sicca, & calli similitudinem præ se fert. Ad cicatricem igitur obducendam necessaria erunt exiccantia, ac sine mordacitate astringentia medicamina. Ita & si, sordities aliqua fuerit adnata, intentio quidem erit abstergerendi: & erit medicamen salubre absterfuium. Eorundem uerò materiam in libris, in quibus De medicaminibus agitur, scripsimus. Et quidem si aliqua inflammatio, uel attritio, aut tumor prædurus, uel mollis, & laxus cum hulcere fuerint, prius eorum curationi intendere oportet, eas sequendo uias ac rationes quas prius exposuimus. Sic &, si aliquid hulceri illabitur, ad illabentium curationem intendendum. Eodem pariter modo, si aliqua intemperies hulceratum locum obsederit, ad eiusdem intemperiei remedia antea ueniendum. Sed de his quidem satis.

Causa curatiua morbi secundum conformationem. CAP. XLII.

Nunc uerò transeundum est ad formationis genus, quod in plures secatur differentias. At ab eo quod euidentissimum existit, exordium est sermonis faciendum: quod ex figuræ permutatione contingit. In his igitur qui adhuc crescunt, possibile est plurium partium figuram emendare: in his autem qui iam aucti sunt, minimè. Intentio tamen, quoad fieri potest, curationem adhibere, ad contrarium euerfionis adducendo. Si uerò fractione aliqua non rectè conformata, alicuius membri figura fuerit uitiata, cui substantia callosa innasce præuenerit: si quidem hæc adhuc recens extiterit, perfringere oportet, ac rursus rectè afformare, deinde callum superinducere.

Est uero & obstructio ex eodem genere ægritudinum, quæ quidem ex lentis & crassis humoribus fit, unam & ipsa habens intentionem morbo contrariā: dico autem apertionem. Causæ uero salubres sunt, abstergentia atque incidentia medicamina. Quæ uero fit à stercore duro, quod intersepit intestinum, primum quidem habebit duriciei remedium ex humidis pinguibusque clysteribus, demum ex acris euacuationem exposcet. Quæ autem à lapide fit in uesica, & in præsentī quidem transpositionem requirit, integræ uero sanitatis causa incisionem & extractionem. Humiditatis autem quæ præter naturam continetur, sanatio in omni moda euacuatione consistit: quemadmodum etiam in suppuratis. Immodica autem repletio, immodica euacuatione curatur: ut quū sanguis intra uenas redundat. Sic & quibuscunque uel in uentriculo, uel in intestinis, uel arteria aspera, uel pulmone pus aut sanguis continetur, integra euacuatio est necessaria. Superflui autem cibi aut potus adhuc recētis assumptio ab euacuatione corrigitur. Quæcunque igitur in pulmone uel pectore continentur, cum tussi educuntur, aut à medicaminibus extenuantibus. Quæcunque uero in hepate, uel uenis, uel arteriis, uel renibus, aut per urinam, aut per uentriculum. Sed per urinam quidem, ab his quæ uehementer extenuant: per uentrem uero, ab his quæ attrahendi aut aperiendi ora uim habent. Quæcunque uero in superiori uentre comprehenduntur, per uomitum: quæ autem in inferiori, per subductionem. Sed quæcunque sub cute, per sectionem, uel ignem, aut per medicamina adurentia: sic uero aliquando quæcunque in aliqua naturali cavitare, ut in thorace. Et, ut summatim dicam, quicquid præter naturam in aliquibus partibus continetur, sanationis intentio est ablatio: quæ si fieri non possit, transpositio. Quæ uero non sunt ex genere præter naturam, at quantitate damnantur, in his intentio est ab euacuatione. At inuentio eorum quæ ad ipsorum sanationem perducunt, partim quidem ex affectu, plurimum uero ex ipsis affectis particulis sumitur.

Quæcunque partes uero ob id quod exasperatæ naturalem amiserint habitum, his læuitas naturalis est restituenda, ossa quidem læuigando, arteriam autem uel linguam leniendo humidis, quæ nihil mordeant, & lentorem habent. Sed quibuscunque læuitas inest non naturalis, asperitas naturalis est reuocanda medicaminibus, quæ sufficienter abstergant, & parum astringant.

Quæcunque uero uel obstructiones, uel angustia meatuum, alias sequantur ægritudines, illarum curatio prius est perficienda. Ostensum siquidem est in libro de Differentiis morborum, quod & inflammationibus, & duris laxisque tumoribus, & siccitatibus, aliquando immodicis, ac præterea uitiolis partium continentium figuris, ea quæ nuper diximus, sæpius adueniunt: sicuti & quibusdam tumoribus eorum, qui sunt in ambitu corporum. Quod si nonnulla ex proximè dictis inuicem complicantur, uarias habebunt indicationes. Sufficiet autem in uno exemplo habuisse sermonem, quoniam de omnibus in libris De arte curandi plenius sumus exequuti. Supponatur, cuiusdam particulæ multitudinem sanguinis influi, adeo ut intendatur in ea uenæ, non maiores tantum, sed etiam paruæ, quæ prius sensum effugiebant,

nunc

nunc uerò iam plenæ uisu comprehenduntur, sicuti plerumq; in oculis ob tunicæ albedinem manifestissimè patet. Par siquidem est, quòd & alia uasa quæ latent sensum, iam plena distendantur, non tamen & ipsa ob paruitatem adhuc uisui manifesta. & iam periculum imminet, ne quod ex uasis exudat, ad spacia uacua quæ in medio sunt, effundatur : aut ne iam paruum aliquod sit effusum. Huius quidem affectus sanatio intentionem habebit euacuationem, aut ut manifestiori uocabulo utamur, abeuacuationem. Siquidem morbus erat immoderata partis repletio. Necessarium igitur est, ut aut superfluitas retrocedens euacuetur, aut per ipsam patientem particulam. Retrocedet autem, uel impulsæ, uel attractæ, uel transmissæ, uel horum uno aliquo modorum, uel omnibus. Per locum uerò patientem euacuabitur, partim quidem manifestè & sensibiliter, partim uerò in uapores resoluta. Si igitur uniuersum corpus plus æquo plenum fuerit, per patientem locum minimè euacuandum. Nam si scarificationibus aut sectionibus sensibiliter euacuabimus, plus ratione excitati doloris attrahemus. Si uerò calefacientibus dispergere tentabimus, plus erit id quod uel caloris ad partem attrahetur, quàm dispersum. Quòd si in eo elaborabimus, ut quod influxit retrocedat, corpus quum plenum sit, non admittet. Vt hæc igitur ambo fieri possint, totum corpus euacuare oportet: aut omnino ad contraria loca retrahere, quod patienti particulæ influit: quo perfectò opere prius à parte repellendum, mox dispergendum. Quanto enim per minora sit, tanto expeditior est euacuatione. A patiente uerò loco astringendo ac refrigerando repellemus, sed & exinanita loca attrahunt ad seipsa quæcunque reperiuntur. Hoc siquidem ostensum est in eo uolumine, in quo de potentijs naturalibus agitur. Et uasa præterea uigore ex medicaminibus astringentibus addito, à se ad alia remittent. Si igitur hac uia superfluum omne retrocesserit, bene se res habet: at si aliquid fuerit in parte retentum, coniecturandum erit id lentum ac crassum existere, atque ea ratione iam coactum atque astrictum, ut cum difficultate solui possit. Fieri autem potest, etiam si non eius nature sit, ut ad spacia quæ in medio, sit effusum: in quo casu tunc ad id ueniendum esse, tempus suadet, ut hoc ipsum quod reliquum est per patientem locum euacuemus, imponendo supra iacentibus partibus, ea quæ influentem humorem repellendi uim habent. Maxime uerò euacuabis, si in spacijs intermedijs aliquid contineri coniectura assequeris, & scarificationum auxilio, & medicaminum quæ uim habeant dispergendi. Sed quoniam omnia discutientia uires calidas habent: eius uerò temperaturæ effectus est, mordere, quando caliditatis modum exceperint: cauenda ex eis sunt uehementissimè calida: ac tum præsertim, quum patiens locus inter summa fuerit. Neque enim paruus excitabitur dolor, si præter proprium affectum insuper mordeatur: omnisq; præterea dolor fluctationes commouet. Quod igitur mediocre caliditatem obtinet, in his sensum doloris non inuehit: atque eo amplius omni dolore uacat, si humidum extiterit. Et quidem quicquid per summa hæret, potens est id medicamen dispergere, quòd etiam ualidas non habuerit ad dispergendum uires. Quòd si summe quidem partes omni noxa caruerint, id uerò quod euacuari oporteat, in penitioribus partibus fuerit, intendendus atque augendus dispergentis medicaminis calor: quum dubitandum sit, ne prius quàm profundas attigerit partes, interim uires amittat. neque tamen ex eo superiores partes aliquem dolorem sentient, quum omni uacent affectu. Quare nunc hæc duo simul inuitant ad calidorum pariter atque acrium medicaminum usum, & summe partes quæ tolerant, & profundæ quæ egent. Hæc igitur ex patiente particula indicatio assumebatur. Deinceps uerò, si quid ad sanitatem deficiat, consideremus: neque enim paruum

aliquid deesse uidetur. Affectæ partes, in quibus fluctionis superfluitas retinetur, nonnullæ quidem igitur raræ & laxæ, & molles naturâ existunt: nonnullæ autem densæ, & pressæ ac duræ. Priores igitur facile euacuantur: reliquæ autem acrioribus euacuantibus, ac præterea tenuiores partes habentibus egent, atque eo etiam magis, quanto profundior situm habuerint. Hæc igitur tibi rursus sit indicatio altera, à particule patientis substantia: alia uero à formatione simul, ac situ. Supponatur enim, si ita cōtigerit, in hepate esse proximè dictum affectum, in angustis uasorum finibus impactis humoribus, qui uel lenti ac tenaces, uel crassi existant, uel superabundent. Nonne in promptu est, primùm quidem crassitiem unā cum lentore & tenacitate, cibis ac potibus extenuantibus, ad subtiliorum partium substantiam transferri oportere? Secundo autem loco, non per angustos atque inuisibiles, sed latiores meatus, quicquid infestum existit, esse euacuandum? Sunt enim in hepate uenæ, non minus amplitudine quàm numero excedentes. Terminantur autem hæc quidem in gibbis ad uenam cauam, hæc uero in cauis ad portam: unde haud difficile tibi futurum, ubicunque pressi ac stipati humores fuerint, eosdem expedite euacuare, trahendo quidem ad uentrem, cum his quæ attrahendi uim habent medicaminibus, quicunque ex ipsis in uenis ad caua hepatis pertinentibus acerrati sunt. Ad urinæ uero meatus promouendo per cauam uenam, quicunque in uenis ad eam pertinentibus sunt. Sed præter suprâ dictas, alia est indicatio ab hepate ipso, ueluti à uenarum principio. Nam quum nō tantum seipsum regere natura aptum sit, ut pleræque animalis partes, sed uenis præterea uirtutem largiatur: periculum imminet, ne si eius uigor madefacientibus ac relaxantibus cataplasmatibus fuerit resolutus, & ipsum primum ad sui opus, atque omnes subinde uenæ eius ratione imbecilles efficiantur. Quare in eius curationibus aliqua ex astringentibus medicaminibus, miscere oportet. Sed quoniam in profundo admodum loco situm est, dubitandum erit, ne astringentis medicaminis uis debilitetur, nisi ab aliqua altera subtilium partium substantia, qualis aromatum est, traducatur. Melius uero fuerit, si & ipsum astringens medicamen, unum protinus ex aromatum genere fuerit. nam si duas habuerit natura inatas qualitates ac potestates, ualentius operabitur: & quidem euacuetur quod præter naturam in membrum confluit, seruet autem humorum modum naturæ conuenientem. Quare & illa animaduersio à nobis est in hoc adhibenda, ne quid ab humoris confluentis qualitate eiusdem membri temperies sit alterata, si pituitæ naturam tenuerit ad frigiditatem: si uero bilis, ad caliditatem, ut hanc ipsam curantes intemperiem sanitati restituamus. Curabimus autem, contrariā ex aduerso afferētes qualitatem, quemadmodum in intemperaturarum curationibus diximus: quantum unumquodque calidius aut frigidius factum est, tantum refrigerantes aut calefacientes. Quare & hic rursus agnoscenda est ipsius secundum naturā temperies. Nam quo pacto sciemus, quantum in frigiditate ac caliditate à naturæ modo recesserit, aut quando à frigefaciendo supersedebimus, si nos latuerit ea quæ est secundum naturam caliditas? Ita uero & si frigidius effectum calefaciemus, ignorantes frigiditatis naturalis modum: neque opportunè calefacere, neque in tempore à calefaciendo desistere poterimus.

Causa curatiua morbi, secundum numerum.

CAP. XLVI.

Sed quoniam de his satis diximus, transire iam tempus ad ea in quibus numerus non est secundum naturam. Quum uero duplex sit eorum differentia, quibus quidem aliqua particula deficit, his intentio est alteram efficere subministrando

strando naturæ, eo quo diximus paulo antè modo. At quibus superabundat, hanc refecare oportet aut scalpello, aut igne, aut medicamine quod urendi uim habet. Hæc igitur omnia sanare possibile est: at non æquè omnia generari possunt, ut in libro De semine diximus. Quædam uerò sunt, quæ etsi generari non possunt, licet tamen pro ipsis alterum efficere, quemadmodum in osse ex toto sublato, alteram substantiam in eius sede reponere à carne atque osse differentem. Est enim quæ in eius gignitur loco quædam ueluti caro callosa, uel callus carnosus, & processu temporis magis ac magis ad calli duritiem transfertur, quum ab initio carnis potius imitetur naturam. Quacunque uerò parte sublata, quum neque eandem secundum speciem substantiam, neque similem efficere possumus: tertia nobis intentio, quendam decorem inuenire, quemadmodum in mutilationibus.

Causa curatiua morbi in magnitudine. CAP. XLVII.

Communicat autem hoc genus totum cum eo quod ad magnitudinem pertinet. Nam quodcunque ex eo est secundum naturam, illi propinquum existit. Id uerò tantum seiunctum est ac separatum, quod inter ea quæ sunt è genere non naturali connumeratur. In quo quidem prima intentio est, ablatio. Si uerò hæc impossibilis existat, secunda est transpositio: quemadmodum in suffusionibus. Quæcunque uerò non integris partibus, sed partium tantummodo particulis deficiunt, aut excedunt naturæ modum, refectio quidem uel generatio in his quæ deficiunt, ablatio uerò & abolitio in his quæ superabundant. Quare neque in ipsis altera intentio, neque medicaminum forma genere diuersa.

Causa curatiua morbi in situ. CAP. XLVIII.

Sed iam ueniendum est ad reliquum salubrium causarum genus, quod ea corpora emendat quæ in situ sunt uitiata: ueluti luxationes, & intestinum in scorto. Fit autem hoc ex uiolenta tentione, atque impulsu: hoc uerò, ex dilatato ac rupto continente. Quare & duplex sanandi modus: alter quidem, ad oppositam partem ei à qua facta est permutatio intendendo atque impellendo: alter uerò, id quod continet firmitus solidiusque reddendo. Quibus uerò uis ac rationibus singula inueniri possint, in libris De arte curandi explanauimus.

Causæ effectrices neutra præseruantes: & primum de præseruatione corporis neutri decidentia. CAP. XLIX.

Consequens est ut ea omnia exequamur, quæcunque in superiori sermone dicere distulimus. Vocant autem eadem Præseruatiua. Est autem horum triplex secundum genus differentia. Prima quidem, hominis qui integra fruatur sanitate. Secunda uerò, eius qui non integrè ualet. Tertia, eius qui ægrotat. Primum igitur genus ad salubrem attinet artem: atque in duas, ut antea diximus, diuiditur partes. Secundum uerò, ad præseruatiuam spectat: tertium, ad curatiuam. Hoc autem uniuersum genus circa humores præcipuè negociatur, quos neque lentos esse oportet, neque crassos, neque aquosos, neque plurimos, neque uehementer calidos aut frigidos, neque mordaces, neque putredini obnoxios, neque uenenæ naturæ affines. Nam ubi aucti fuerint, generant morbos. Augent uerò nonnunquam eadem ex causa, quæ ab initio generauit. Illud autem plerumque accidit, ut sua alteratione inficiant eos qui sunt in corpore humores. Intentio uerò & horum sanationis duplex existit, alteratio & euacuatio. Alterantur igitur, uel ab ipso corpore concocti, aut ab aliquibus alijs facultatibus quæ uim medicamentosam habent. E quorum numero etiam sunt ea quæ exitialium ferarum uenenis aduersantur, ac præterea pharmaca quæ uenena appellantur, transmu-

tant. Euacuatur autem satis calidis medicaminibus, & purgationibus, & clysteribus, & sudoribus, & uomitibus. Hæ igitur sunt communes euacuationes. Propriæ autem, ex locis in quibus coaceruantur, assumuntur: ut in libris De salubribus ostendimus, tertio præsertim, ac quarto, in quibus de lassitudinibus egimus, ac reliquis dispositionibus quæ lassitudini natura proximæ sunt. Promptius enim euacuatur per uentrem, quæcunque in primis uenis continentur superfluitates. Quæ autem in his quæ in hepate sunt, per urinæ meatus. At quæ in toto corpore, per sudorem: sicuti quæ in capite, uel per palatum, uel per nares, uel per utrumque. Quæ uerò sunt in spacijs pectoris laxioribus, per guttur simul cum tussis: quæ in renibus sunt, uel uesica, per urinam. At trahendi ex omni loco ad oppositas partes communis indicatio est, ad quàm maximè distantia, deriuatio uerò ad uicina. Quæcunque uerò huiusmodi curant dispositionem, causas salubres appellamus: sicuti insalubres, eas quæ adaugent: & neutras, quæ necque obsunt necque iuuant. Posset uerò quispiam necque omnino causas appellare, quemadmodum maior pars sophistarum, qui rerum quidem differentiam inuenire contemnunt, plurimum uerò temporis in nominibus conterunt: contra quos in alijs uberius disseruimus. At pars quidem artis præseruatiua talis est.

Causa præseruantes corpus neutrum, senile & conualescens. CAP. L.

QUæ autem reficit atque restaurat, in conualecentibus ac senibus locum habet. Quæ uerò sit horum dispositio, & à quibus præcipuè causis ad naturalem reducatur habitum, in libris in quibus De medendi arte tractauimus, abundè explicauimus. Sed nunc per capita dicitur. Dispositio igitur talis est. Optimus quidem, sed exiguus est sanguis, atque unà cum ipso spiritus animalis atque uitalis. Ipsæ uerò particule solidæ sicciores, & idcirco eorum uires sunt imbecilliores, atque earundem ratione corpus uniuersum frigidius. Causæ uerò salubres quæ hanc emendant dispositionem, ut uno comprehendam capite, sunt, quæcunque præsentaneum atque securum exhibent alimentum: secundum partem autem, in motibus moderatis, & cibis, potibusque ac somnis consistunt. Sunt uerò motus materiæ, uehicularum, ambulationes, frictiones & balneæ: & ubi non parum se ex his profecisse senserint, paulatim se ad consueta opera transferant. Cibus autem assumant in principio quidem humidus, & concoqui faciles, necque frigidos: ac quum progressi fuerint, eos etiam qui plurimum præstant alimentum. Potus uerò opportunus est uinum, ætatem quidem habens mediocrem, in substantia autem purum atque perucidum, quod scilicet uel subflauum uel album existat, atque suauiter olens: gustui uerò necque aqueum omnino, necque cum aliqua insigni qualitate, aut dulcedine, aut acritudine, aut amaritudine sentiat.

EPILOGUS.

VT autem proximè diximus, de hisce omnibus in libris De arte curandi conscriptis plenius disseruimus. Nunc enim neque omnia particulatim recensere est nostri propositi institutum: sed solum capitulum mentionem facere intendimus, eorum quæ in alijs uoluminibus latius explicauimus. Quorum omnium si prius & numerum & qualitatem exposuero, finem libro imponam. Diximus itaque prius, quod alter est liber in quo de Constitutione artis medicinæ disseruimus. Antecedunt autem eum alij duo, De constitutione artium: sed hi quidē unà cum hoc cui nunc extremam manum adieciimus, seorsum sunt ab alijs libris in quibus plenior doctrina explicatur. Illi uerò talem inter se ordinem habent. De elementis quidē secundum Hippocratem liber unus. Post hunc autem, tres De temperaturis: ex quibus quidē duo sunt De temperaturis animalium, tertius uerò De his quæ simplicium medicaminum sunt. Quamobrem & tractatum illum in quo De simplicium medicaminum potestatibus agitur, nemo rectè intelligentia assequi potest, nisi prius tertij libri

bri De temperaturis integram cognitionem fuerit adeptus. Est & alius liber par-
 tius, qui ordine sequitur duos priores alios de temperaturis. Inscribitur autem
 De inæquali intemperie. Similiter autem & hunc alij duo parui, alter quidem De
 optima corporis constitutione, alter De bono habitu. Alius uerò tractatus est,
 qui tres complectitur libros De potentijs naturalibus: quem si quis legere uelit
 post librum De temperaturis, siue post librum De elementis, utrunque erit con-
 sentaneum. Post hunc, in pluribus alijs libris De operationibus animalibus dis-
 seruimus. Sed quoniam ad earum demonstrationes non parum conferunt quæ
 per sectiones ostenduntur, in illis exercitari oportet. Est autem maximè inter alios
 utilis ille tractatus, qui De sectionū aggressibus inscribitur. Alij autem sunt post
 eum plures, duo quidem De discordia sectionis, unus uerò De sectione mortuo-
 rum: post quos sequuntur hi, in quibus agitur de sectione uiuorum. In alijs uerò
 quibusdam particulatim ob eos scripsimus qui introducuntur, De ossibus. Se-
 ctio quoque musculorum & neruorum, & arteriarum & uenarum, & quæ-
 dam alia huiusmodi ex eodem numero existunt: & liber etiam in quo quæri-
 tur, Nunquid in arterijs continetur sanguis naturaliter? Qui uerò earundem
 partium operationes demonstrant, duo quidem sunt, De motu musculo-
 rum: tres autem, De pectoris & pulmonis motu. Post quos sequitur liber De
 causis respirationis. Post hunc, liber De uoce. De principatu autem animæ,
 & de omnibus alijs quæ de naturalibus uel animalibus operationibus in quæ-
 stionem trahuntur, in longo scripsimus libro, qui De dogmatibus Hippocra-
 tis & Platonis inscribitur. Ad eiusdem generis contemplationem pertinet li-
 ber De semine seorsum conscriptus, & amplius De sectione secundum Hip-
 pocratem. Quos omnes ordine sequitur tractatio De utilitate partium. Ad
 dignoscendas autem ægitudines utilis est liber ille, in quo De membrorum pas-
 sionibus agitur. Itidem ille, in quo De pulsibus scribitur, in quo & præcogni-
 tiones edocemus. Librum uerò De pulsibus præcedunt alij duo, alter qui De u-
 su respirationis, & qui De usu pulsuum. Is uerò De pulsibus in quatuor diuidi-
 tur partes: primam, quæ eorum differentias: secundam, quæ dignotiones: tertiam,
 quæ eorum causas: quartam, quæ illam quæ per eosdem fit, continet præcogniti-
 nem. Ex eodē genere est ille qui ijs qui introducuntur De pulsibus scriptus est. At
 uerò in animo est alium scribere librum, ueluti quoddam omnium istorum com-
 pendium, quem inscribam uel Artem de pulsibus, uel cōpendium. Ad hanc quo-
 que iuuant contemplationem, quæ à me exponuntur, & simul indicantur in libro
 Archigenis De pulsibus. Ad præcognitionem autem plurimum confert liber De
 crisi, id est decretis naturæ: quem præcedit alter De decretorijs diebus. Sed
 liber etiam qui De difficili anhelitu inscribitur, & ad dignoscendum præsentem
 affectum, & ad præscienda bona uel mala quæ ægrotanti sunt euentura, condu-
 cit. Hi igitur omnes, atque unà cum ipsis tractatus quidam uno tantum libro
 comprehensi, cognitu utiles sunt: sicuti illis qui De præincipientibus causis inscri-
 bitur, & De medicinali experientia, & De extenuante uictu, & qui De uenarum
 sectione ad Erasistratum, & qui De tumoribus præter naturam, & qui De multitu-
 dine: atque alij præterea similes. Præ cæteris autem ad curandi scientiam maximè
 necessarius existit, qui De morborum differentijs agit, & De accidentibus: & ter-
 tius præter illos, in quo morborum causas explicauimus. Post quos sunt tres alij
 qui accidentium causas explanant. Sunt etiam De medicamentorum simpli-
 cium uiribus libri, de quibus supra meminimus. Et qui De medicamento-
 rum compositione, quos sequuntur libri De arte curandi, his qui De salubri-
 bus inscribuntur, seorsum à nobis conscriptis. Quod uerò ante hosce omnes
 prius

prius exercitari oporteat, in libris De demonstratione, si quis hanc artem sit cum ratione tractaturus, monstratum est à nobis in libro qui De optima inscribitur hæresi. De alijs autem libris & commentationibus à nobis scriptis, transigere nunc minimè necessarium, quum de hisce omnibus alibi simus tractaturi, in uno fortassis aut duobus libris, qui ita inscribentur: Galenus de uoluntatibus ab eo conscriptis.

ARTIS MEDICINALIS CL. GALENI, FINIS.

ARTIS MEDICINALIS GALENI
Capitulum Index.

M edicinæ definitio, & explicatio generalis.	Cap. 1.	totius.	Cap. 17.	flectentem ab optima per solam compositionem.	Cap. 35.
De corporibus in uniuersum.	Cap. 2.	Signa diagnostica intemperiei compositæ totius.	Cap. 18.	Causæ conseruantes constitutionem deflectentem ab optima, per solutionem unitatis.	Cap. 36.
De signis in uniuersum.	Cap. 3.	Signa diagnostica intemperiei simplicis uentriculi.	Cap. 19.	Causæ effectrices salubritatis. Et primū de curatricib. morbi in temperie iū in genere, tum in specie.	Cap. 37.
Signa diagnostica corporis optimè constituti.	Cap. 4.	Signa diagnostica intemperiei compositæ uentriculi.	Cap. 20.	Causæ curatiuæ uulneris in carne.	Ca. 38.
Signa diagnostica corporis medij in uniuersum.	Cap. 5.	Signa diagnostica intemperati pulmonis.	Cap. 21.	Causæ curatiuæ fracture in osse.	Ca. 39.
Signa diagnostica intemperati cerebri generatim.	Cap. 6.	Signa diagnostica insalubrium corporū ratione compositionis.	Cap. 22.	Causæ curatiuæ solute unitatis in neruo uel tendine.	Cap. 40.
Diagnostica signa intemperiei simplicis cerebri.	Cap. 7.	Signa diagnostica corporum egrorum in uniuersum.	Cap. 23.	Causæ curatiuæ ulceris.	Cap. 41.
Signa diagnostica intemperiei compositæ cerebri.	Cap. 8.	Signa diagnostica cerebri ægri.	Ca. 24.	Causæ curatiuæ morbi secundum conformationem.	Cap. 42.
Signa diagnostica oculorum temperaturæ inæqualis.	Cap. 9.	Signa diagnostica cordis ægri.	Ca. 25.	Causæ curatiuæ morbi secundum cavitatem uel meatum.	Cap. 43.
Signa diagnostica temperaturæ simplicis insalubris cordis.	Cap. 10.	Signa diagnostica hepatis ægri.	Ca. 26.	Causæ curatiuæ morbi in superficie.	Cap. 44.
Signa diagnostica intemperaturæ compositæ cordis.	Cap. 11.	Signa diagnostica uentriculi ægri.	Ca. 27.	Causæ curatiuæ morbi compositi ex omni morborum genere.	Cap. 45.
Signa diagnostica hepatis intemperiei simplicis.	Cap. 12.	Signa diagnostica thoracis ægri.	Ca. 28.	Causæ curatiuæ morbi secundū numerum.	Cap. 46.
Signa diagnostica hepatis intemperiei compositæ.	Cap. 13.	Corollarium, pro declaratione signorum egrorum.	Cap. 29.	Causæ curatiuæ morbi in magnitudine.	Cap. 47.
Signa diagnostica testium temperaturæ insalubris simplicis.	Cap. 14.	De signis neutris, tam diagnosticis, quàm prognosticis.	Cap. 30.	Causæ curatiuæ morbi in situ.	Cap. 48.
Signa diagnostica compositæ intemperiei testium.	Cap. 15.	Signa prognostica euentus morbi in corpore ægro.	Cap. 31.	Causæ effectrices neutre præseruantes. Et primū de præseruatione corporis neutri decidentie.	Cap. 49.
Signa diagnostica insalubria habitus totius corporis in uniuersum.	Cap. 16.	De causis in uniuersum.	Cap. 32.	Causæ præseruantes corpus neutrum senile & conualescens.	Cap. 50.
Signa diagnostica intemperiei simplicis		Causæ conseruantes optimam constitutionem.	Cap. 33.		
		Causæ conseruantes constitutionem, deflectentem ab optima per solam intemperiem.	Cap. 34.		
		Causæ conseruantes constitutionem, de-			

FINIS.

IN

IN TABVLAS ET COMMENTARIOS

Artis medicinalis Galeni; I N D E X.

A		
Buacuatio	98	
Actio medica in quibus si-		
ta sit	86	
actionis uitium uel integritas à		
temperatura primum, deinde		
etiam à compositione proue-		
nit	66	
actionis animalis effectus, siue		
<i>αἰσθησις</i>	16	
actiones Animales cur dicantur		
15 & earundem numerus. i-		
bidem.		
actiones bonæ	11	
actiones corporis constitutionē		
triplicem arguunt	10	
actiones membrorum duplices		
67		
actiones naturales cur dicantur,		
& quæ	39	
actiones uitales cur dicantur, &		
quæ	33	
actionum debilitatio sola, neu-		
trum est signum: corruptio ue-		
rò aut abolitio, ægrum	74	
actionum læsio triplex	67	
Aegritudinis siue morbi essentia		
& accidentia	67. 68	
Alteratio qualitati formali in		
corpore conuenit	89	
alterationis natura, effectus, spe-		
cies	106	
Alterum & Aliud differunt. ibid.		
<i>ἀλλήλων</i>	104	
Animalium conseruatio in indi-		
uiduo & in specie	39	
Ars quid	1	
artis medicinalis Proœmium	2	
Tractatio, & eiusdem genera-		
lis dispositio seu diuisio	4	
Epilogus	110	
Arteriæ tracheæ asperitas quo-		
modo leniatur	99	
arteriæ tracheæ morborum co-		
gnitio unde petenda	72	
arteriarum soluta unitas	95	
Authorum scripta genuina quo-		
modo à spurjis discerni debe-		
ant, & quid in eorundem <i>ἀνα-</i>		
<i>λύσις</i> obseruandum sit	1	
C		
Alor solus alterari potest, abf		
que humorum uitio	90	
caloris correctio est alteratio	90	
Capillorum theoria	20	
Capitis figura quid indicet, tam		
naturalis, quam quæ præter na-		
turam est	19	
capitis magnitudo quid indi-		
cet	18	
in Carne quæ species solutæ uni-		
tatis accidunt	92	
Carnosa pars, quæ unitatis solu-		
tionem patitur, quomodo sit		
curanda	92	
Causa ante morbum auferenda		
est	89	
causa salubris uel insalubris per		
accidens tantum dicitur	77	
causæ alteratiuæ	81	
causæ correctiuæ naturalium de-		
fectuum.	ibid.	
causæ conseruantes salubres in		
quibus uersentur	78	
causæ effectrices neutrae	104	
causæ effectrices duplices	77	
causæ effectrices salubritatis	85	
causæ insalubres triplices	77	
causæ non naturales quæ	79	
causæ præseruantes	104	
causæ salubres conseruantes	77	
causæ salubres conseruantes o-		
ptimam constitutionem	80	
causæ salubres immutantes	78	
causæ salubres transferentes	81	
causarum diuisio	77	
causarum efficientium tractatio		
generalis, pro conseruanda uel		
recuperanda sanitate	77. 78 & 79	
causarum salubrium differentia		
& effectus	77	
Cerebri ægri signa diagnostica		
69		
cerebri excrementa per quæ lo-		
ca expurgentur	17	
cerebri insalubris simpliciter si-		
gna diagnostica generalia, fol.		
13 usq; ad fol. 22 particula-		
ria, simplicis intemperiei	22.	
23. & 24. compositæ	25 & 26	
cerebri morbi à symptomatibus		
nomen cur habeant	69	
cerebri morbi et symptomata in-		
ter se uario modo complicari		
possunt.	ibid.	
cerebri symptomata	69	
cerebri temperatura bona uel in-		
salubris quomodo dicatur	14.	
<i>χειρουργία</i> dupliciter sumitur	78	
Chirurgia reliquis instrumentis		
præstat	93	
Chylus in uentriculo duplex	55	
Coincinationes	87	
Colorum causæ medicæ	21	
Compositio bona temperatura		
quoque bonitatem interdum		
arguit	22	
compositio dissimilium pro-		
pria est, quamuis in similarib.		
quoq; reperitur	82	
compositio uitata partium quo-		
modo cognoscenda	66	
compositionis uitatæ differen-		
tiæ	82	
compositionis uitium in toto ef-		
se nequit.	ibid.	
concoctio, correctio est humo-		
ris	90	
concoctio propriè dicta quæ		
106		
concoctiones uariæ.	ibid.	
Confirmatio uitata quomodo		
curanda	97	
Conglutinatio duplex	102	
Conseruatio quomodo fiat	78	
Conualescentium præseruatio		
107		
Cordis actiones duplices	30	
<i>ἰσθμὸς</i> 31 & 32 <i>ἰσθμὸς</i> 33.		
& 34		
cordis ægri signa	70	
cordis calor atque motus	33	
geminis follibus euentilatur.		
ibidem		
cordis morbi qui, & symptomata		
ta	70	
cordis quantitas	30	
cordis temperatura quomodo		
ab hepate immutari possit		
31		
cordis temperiei insalubris si-		
gna diagnostica generalia	30	
& particulariter simplicis	34	
& seq. compositæ	37 & 38	
in Corde duplex est uis	30	
corpus ægrum	10	
corpus <i>συνεργόν</i>	11 & 5	
corpus <i>συνεργόν</i>	51	
corpus humanum <i>ἀνθρώπινον</i> est		
78		
corpus humanum iuxta elemen-		
torum mixtionem uariam ua-		
rias suscipit qualitates	11	
corpus insalubre	7	
corpus medium triplicem ha-		
bet latitudinem	10	
corpus neutrum an detur, & eius-		
dem species	8	
corpus neutrum medium est in-		
ter duo extrema	73	
corpus optimè constitutum	10	
& eiusdem signa	11	
corpus salubre	7	
corpus symmetrum	11	
corporis bene quidem constitu-		
ti, in		

I N D E X.

ti, in sola tamen temperie de- flectentis conseruatio	81	in <i>Διαλύσει</i> authorum quæ nam sint obseruanda	1	teratur	90
corporis bona tria	7	Distributiua uirtus	50	humores primi & secundi	50
corporis color optimus, in fa- cie potissimum conspicitur	51	Doctrina duplex est, <i>ὅντατος</i> & <i>ἄντατος</i>	2	humorum ablatio est uacuatio	90
corporis differentię ratione sub- stantię, quantitatis & qualita- tis	50	Dolor cur attrahat	93	humorum affluxus ad partē quo- modo fiat	93
corporis humani, quatenus à medico consideratur, causę	79	dolor quid, & eius differentię	75	humorum correctio est conco- ctio	90
corporis insalubris simpliciter ra- tione compositionis signa dia- gnostica	66	Dubitationum usus	5	humorum qualitates uarię	106
corporis in sola compositione ab optimè constituto deflehtë- tis conseruatio	82	E		<i>τὸ ὑγιαίνον, καὶ τὸ ὑγιές</i> , quomodo differant	5
corporis in solutione unitatis ab optima deflectentis constitu- tione, conseruatio	84	Euacuatio. uide Vacuatio.		I	
corporis medij signa diagnosti- ca	12	Excrementorum naturalium sex conditiones	17	Imaginationis symptomata	70
corporis neutri pręseruatio	104	excremeta secundę & tertię con- coctionis hepatis temperię in- dicant	40	Indicatio actionem declarat & distinguit	86
& seq. eiusdem symptomata	73	F		indicatio dupliciter sumitur. ibidem	
corporis optimè constituti con- seruatio	80	Facultates naturales tres	50	Ingeniorum differentię atque causę	16
corporis partium diuisio	12	Facultatum naturalium læsio nō est signum neutrum, sed ut plurimum ægrum	75	Insalubritatis cognitio reliquas quoque corporis affectiones comprehendit	12
corporis passiones ad actiones reduci debent	68	Fames quid, & unde	56	insomniorum causę	23
in Corpore egro duo sunt hostes	76	Fracturarum differentię	94	instrumenta medica quomodo causę dicantur	77
corpora dupliciter diuidi pos- sunt: aliter quidem, fol.	7	G		instrumenta medica triplicia	78
aliter uerò, fol.	10	Alenus primus artem medi- cam ordine resolutiuo tra- didit	2	intentio actionem præscribit	86
corporum ægrorum signa dia- gnostica ægra	67	Galenı librorum catalogus iux- ta ordinis compositiui seriē dispositus	108	intentio curatiua præcipua	88
corporum in patiendo aut resi- stendo potentia qualis, & quo- modo conseruentur atque cor- rumpantur à causis externis	18	Galenı librorū medicorum diui- sio, iuxta triplicem ordinem	1	intentio & indicatio quomodo differant	86
corporum iuxta actiones diui- sio	67	Generatrix facultas	39	intentiones curatiuę genera- lissimę unde ducantur	85
Correctio à curatione differt	81	generatrix facultas in testibus si- mul & in hepate residet	45	& 86.	ibidem
Curatio differt à correctione. i- bidem		<i>τὸ ποικιλικόν</i>	104	intestinorum signa unde sumen- da	65
curandi methodus generalis	85. 86. 87	H		L	
curatio morborum. uide Mor- bus.		Abitus totius quid	49	Librorum diuisio quibus de causis fiat	4
Cutis adstrictio quomodo fiat, & tollatur	99	habitus totius principum ui- scerum naturam sequitur. i- bidem		librorum inscriptio qualis esse debeat	1
cutis morbi, & symptomata	95	habitus totius corporis diagno- stica, tum generatim	49	Lienis signa unde petenda	65
D		& 50 tū particulariter, opti- mè quidem constituti	51	Limitantia, siue coindicationes curatiuę	87
Definitio <i>ὁρισμός</i> quomodo causās definiti contineat	5	deflehtëtis uerò ab optimè cō- stituto per simplicem intem- periem	52	Luxatio	94
definitio duplex	3	per compositam	53	luxatio morbus est in situ: at- que etiam ad solutionem uni- tatis referri potest	103
Diæta	78	Hepatis ægri signa	71	luxationis curatio.	ibidem
		hepatis compositio deprauata quomodo cognoscatur	66	M	
		hepatis intemperati signa dia- gnostica generalia	39 & seq.	Agnitudinis uitiatę curatio	103
		simplicis	41 & 42	Materia medica quę	79
		compositę	43 & 44	Medicinę definitio	4
		hepatis morbi & symptomata	71	eiusdem duplex explicatio. ibidem	
		hepatis temperatura quomodo à corde immutari possit	31	medicinę definitio generali- ter explicatur	5 & 6
		Humore aliquo uitiato utpluri- mum quoque calor corporis al-		particulariter, in seq. usq; ad Epilogum libri	
				Medici-	

I N D E X.

Medicinæ descriptio Hippocrati- tica unde ducatur	88
medicinæ duplex consideratio, <i>κατὰ τὸν πρῶτον, καὶ κατὰ τὸν δεύ- τερον λόγον</i>	6
medicinæ subiecta tria, ordo in- ter illa, eorundemq; affectio- nes seu formæ.	ibidem
medica actio in quibus sita sit	86
Medici & naturæ mutua opera in actione chirurgica	93
Memoriæ mutatio unde	15
memoriæ symptomata	70
Methodus improprie dicta quid	6
Morbus, basis est rerum præter naturam in corpore	88
morbus ex uitæ principiorum le- sione pendet	89
morbus materialis & immate- rialis	89 & 104
morbus materiam semper habet in qua, non semper autem ex qua	89
morbus quid	67
morbus unus atque idem, diuer- so respectu ad diuersos ordi- nes referri potest	103
morbi causa continens	89
morbi compositi ex intemperie, ex uitiata compositione, & ex soluta unitate, curatio	100
morbi compositi ex uitio tem- periei & compositionis cura- tio	96
morbi euentus prognostica	76
morbi ex soluta unitate in ner- uo uel tendine curatio	95
morbi ex solutione unitatis in carnosa parte curatio	91
morbi in magnitudine curatio	103
morbi in conformatione curatio	97
morbi in intemperie curatio	88
morbi in osse fracto curatio	94
morbi in numero curatio	102
morbi natura & accidentia	67.
68	
morbi secundum cavitatem uel meatum curatio	98
morbi secundum situm curatio	103
morbi secundum superficiem cu- ratio	99
morbi tempora	76
in Morbo composito quia uaria est forma, ideo etiam intentio- nes uariæ, & administratio ua- ria	100

in Morbo curando quæ nam fa- cultates requirantur	76
in Morbo uictoria est uel nature, uel morbi.	ibid.
morbi secundum compositione	82
morborum compositio uaria	96
Mors naturalis	104
Motus symptomata	69
Musculorum substantia, quanti- tas, & qualitas	50
N	
Naturæ & medici mutua ope- ra in actione chirurgica	93
naturæ uacuatio duplex	90
Nerui & tendinis punctura, peri- culosus affectus est	95
nerui læsi curatio.	ibidem
Neutralitas duplex	73
neutralitas materialis & imma- terialis	104
neutralitatis causæ.	ibid.
neutralitatis præseruatio	104 & seq.
<i>τὸ νοσῆσθαι καὶ τὸ νοσῶντες</i> quomodo differant	5
Numeri uitium quomodo cure- tur	102
O	
Obstructionis curatio	98
Obstructionum curatio	100 & 101
Oculorum color	29
Constructio	28
figura	29
præstan- tia, & situs	27
Oculorum sensus duplex.	ibid.
& 28	
motus, excrementa, passiones, magnitudo, locus	27
Oculorum signa diagnostica.	ibidem
Oculorum temperies	29
Ordo duplex est, logicus & rhe- toricus	1
ordo quid	3
ordo triplex ex suis fontibus de- ducitur.	ibid.
ordinis Definitiu cum Resolu- tione & compositio compara- tio	2
ordinis Rhetorici tres sunt par- tes in hoc libro	1
Ossis asperitas & abrasio	99
ossis fracti curatio, & symptoma- ta	94
ossium quantitas sæpe corpus tenue, crassum apparere facit	50
P	
Partium forma externa	99
partis similis natura & affe-	

ctiones ex elementis compo- nentibus deducuntur	93
partis substantia & temperatura quomodo conseruanda. ibi- dem	
partes corporis ex usu diuidun- tur	12
partium similiarium diuisio	84
<i>πάθος</i>	31 & 32
Phantasie mutatio unde	15
pharmacia	78
Pituita in hepate quoque, non tantum in uentriculo genera- tur	41
Porus osseus	94
Præseruatio corporis neutri, seni- lis & conualescentis	106
præseruatio corporis neutri de- cidentiæ	104
præseruatio quid, & quomodo fiat	105
præseruationis scopus & modus	93
præseruationis uaria significatio	104
à Principijs orta attestantur na- turæ suorum principiorum	14
<i>πολεγόμενα</i>	1
Pulmo cordi famulatur	60
pulmo irrigatur à liquidis	99
pulmonis actio duplex	60
pulmonis alimentum & excre- mentum.	ibidem
pulmonis intemperati signa ge- neralia 60. 61. & 62 particu- laria	63. 64 & 65
pulmonis passionis	61
pulmonis medicamenta qualia esse debeant	99
pulmonis morborum cognitio unde petenda	72
Pulchritudinis natura & differē- tiæ	11
Pulsus cur respiratione certior fit	33
pulsus & respirationis eadē pro- portio.	ibid.
pulsuum causæ & differentiæ	34
Pus	96
Q	
Qualitatum differentiæ, in mi- xtis naturalibus	106
R	
Rationis mutatio unde	15
rationis symptomata	70
Renum signa unde petenda	65
Res contra naturam in corpore	88

Res

I N D E X.

Res nō naturales, causę salubres,
insalubres & neutre effici pos-
sunt 79
res non naturales quę, & cur di-
cantur. ibid.
Rerum non naturalium diuisio 77
& effectus in corpore unde 81
Respiratio 60
respirationis & pulsus eadē na-
tura & proportio 33
respirationis indicia, certitudo,
differentię & causę. ibid.
Ruptura cur ad morbum in situ
magis quā ad unitatis solu-
tionem referatur 103
rupturę curatio. ibid.
S
Scientia quot modis sumatur 5
Sanguis hepatis temperiem in-
dicat 40
sanguis optimus 51
Sanitas p̄cipuum corporis bo-
num 11
Semē ex toto corpore fluit 50.51
semen genitale 45
femini excretio per se quidem
testes afficit, per cōsensum ue-
rō etiam totum habitum 50
Sensoriorum reliquorum signa,
p̄ter oculos, unde petēda 29
Sensuum symptomata 69
Senum p̄seruatio 107
Signum neutrum dupliciter con-
siderari potest 73
signum quid, & quomodo cum
symptomate conueniat 9
signa āgra & insalubria quomo-
do conueniant & differant 67
signa ā priori & ā posteriori su-
mi possunt 11
signa critica 76
signa diagnostica corporis opti-
mē constituti 11
signa neutra, prognostica simul
& diagnostica esse possunt 73
signa neutra quomodo differant
ā salubrib. & insalubrib. ibi.
signa temperaturę simul & com-
positionis in corpore huma-
no medicus perpendere de-
bet 13
signorum āgrorum fontes 67
signorum diagnosticorum fon-
tes generales qui, & unde su-
mantur 14
signorum diuisio 9
signorum essentia unde p̄deat,
& quō tendat. ibid.

signorum prognosticorum diui-
sio 73 eorundem natura &
effectus 76
signorum theoria generalis 9
signorum usus. ibid.
Sitis quid, & unde 56
Situs partis medicamenta limi-
tat 89
situs uitati curatio 103
Sputum 60
Superficie asperę uel leuī cura-
tio 99
Symptomata actionum triplicis
animę 67
symptomatum differentię. ibid.
T
Tendinis lęsi curatio 95
Temperatura quid 11
temperatura partibus accidit ra-
tione formę elementorū 93
temperatura triplex 49
Testes inter partes principes cō-
numerantur 45
testiculorū temperiei signa ge-
neratiua 45. particulatim,
simplicis 46. cōpositę 47.48
Thoracis & capitis consensus 31
thoracis āgri signa, & morbi,
& symptomata 72
thoracis conformatio quomo-
do & quando cordis temperi-
em indicare possit 31
Translatio sanitatis nec in om-
nibus, nec subito facienda 81
Tussis definitio, causę, differen-
tię 61
V
Vacuatio motus est, & quomo-
do fiat 90
uacuatio materiali morbo con-
uenit 89
uacuatio obstructionibus con-
fert 98
uacuationis differentię 90.101
uacuationis generalis conside-
ratio 105
uacuationis instrumenta 90
Venarum qualitas & quantitas
hepatis temperiem indicat 39
venarum solutio unitatis 95
Venerei appetitus hepatis quo-
que temperiem arguit 39
Venerei appetitus causę 46
Venereorū usus indiuiduo etiā
confert, nō tantum speciei 80
Ventriculus chylo nutritur, non
oblectatur tantum 55
uentriculus hepati famulatur. ib.
uentriculi actio duplex, appete-

re & concoquere. ibidem
uentriculi āgri signa 71
uentriculi appetitus ā fame dif-
fert 55
uentriculi appetitus & cōcoctio
nō ā manifestis tantum quali-
talibus prouenit, sed ab occul-
ta etiam proprietate. ibid.
uentriculi intemperati signa dia-
gnostica generalia. ib. & 56.
particularia, simplicis intem-
periei 57. cōpositę 58.59
uentriculi morbi & symptoma-
ta 55.71
uentriculi passiones, fames & si-
tis 56
uentriculi uitium in compositio-
ne quomodo cognoscatur 66
uesicę compositio uitiosa quo-
modo cognoscatur. ibid.
Vesicę signa unde petenda 65
Visio quomodo fiat 28
Vitę principia leuiter immuta-
ta, neutralitatem pariunt 104
uitę principia quomodo lædan-
tur 89
Vitę principiorum fontes & cor-
& hepar 31
Vlcus quid 96
ulceris curatio. ibid.
ulceris symptomata. ibid.
Vnio in omnibus partib. non est
possibilis 91
Vnitas communis est partibus,
similaribus quā dissimilari-
bus. ibidem
unitas in corporis partibus du-
plex 11
Vnitas partibus accidit ratione
materię elementaris 93
unitatis solutę duplex intētio 91
unitatis solutio uel simplex, uel
composita. ibid.
unitatis solutio simplex actu uix
reperitur. ibid.
Vnitatis solutę species & diffe-
rentię 84
Vox pulmonis passio, quid, quo-
modo fiat, quas differentiās
& quę signa habeat 61
Vteri temperaturę signa unde de-
promenda 48
Vulnus quid 92
uulneris curatio. ibid.
Vulnerū labijs intercidentia exi-
menda. ibid.
uulneris symptomata prohiben-
da. ibidem.

F I N I S.

IN ARTEM MEDICINALEM GALENI, ΔΙΑΛΥΣΕΙΣ.

ΠΡΟΛΕΓΜΕΝΑ.

QUAEADMODVM in anatome humani corporis non tantum ea quae sensibus sunt exposta considerantur, uerum etiam ea quae intus latent: neque communia tantum, sed ea quoque quae in quouis corpore propria reperiuntur: ita etiam in *διαλύσει*, seu potius *διαλύσει* eorum quae a praeclearis authoribus scripta sunt, artificij non uulgaris tantum, sed etiam latentis ratio est habenda. quandoquidem sepe fit, ut quaedam deficient, quaedam redundant. Hoc igitur a nobis quoque in praesentis libri *διαλύσει* obseruandum erit. Verum ne illotis manibus rem tantam aggrediamur, prius ea quae *προλεγόμενα* uocantur considerare mus, ad duo summa capita illa reuocantes, nimirum ad rei quae tractatur et docetur essentiam, siue, ut ita loquar, ad substantiam libri, deinde uero ad nomen ipsum siue inscriptionem, quae uelut *εἰσαγωγή* est eius, quae in nostro intellectu de re tractanda latet, conceptionis. Consideremus ergo in commentario, quem praemanibus habemus, tum

Nomen siue inscriptionem, quae totius libri materiam potestate in se continere debet, non aliter, quam nomen essentiam rei imitatur, cuius est nomen. Inscriptio talis est:

Rem siue materiam, quae tractatur atque docetur in toto libro. Id quae rursus duobus modis: uel

Per se, quatenus docetur. Doctrinae ueluti effectus est ipsa scientia. Scire est, per causas cognoscere. Inter causas et effectus prius est et posterius: quorum habitudo est ordo, ueluti animae rei quatenus docetur. Ordo ergo hic inuestigandus. Qui duplex est, prout etiam duplici instrumento quaeuis res docetur. Ordo enim libri huius alius est

GALENI. Galeni hunc esse librum, ostendit tum *τίσις* siue ordo, artificiosa uidelicet dispositio, cuius post Aristotelem solus fere Galenus rationem et usum nouit: tum materia siue res quae tractatur, cum Galeni dogmatibus consentiens. *ἄξις* nihil momenti affert, nam cum ordo definitiuus, quo hic utitur, breuitatem amet, non potuit Asiaticum suum characterem sequi: quo tantopere delectatur, ut etiam, ubi breuissimus esse uult, plus quam par sit prolixus fiat. Porro ex materia quae tractatur, ex *τίσις* qua docetur, ex *ἄξις* per quam explicatur, omnia omnium authorum scripta diiudicari et discerni possunt. neque tamen interim alias coniecturas reijcimus. Quis sit Galenus, quo genere, qua professione, ex eius uita petatur.

ΙΑΤΡΙΚΗ, uidelicet *ἰατρικὴ*. Breuissima inscriptio per adiectiuum fit, quod praesupponit substantiuum. Est autem legitima inscriptio, ut ex quinto de Sanitate tuenda colligitur. Arabes *Minforixlw* uocant, magna fortassis ratione, sed uitiosa et inepta compositione. Verum quia Ars est collectio praceptorum uariorum ad eundem finem tendentium, ideo *ἰατρικὴ* liber iste, in quo totam artem medicam per conclusiones tradit, Artis medicinalis nomen meruit.

Partem artis. De quorum numero et dispositione, ut dixi, Galenus in epilogo huius libri ex professione agit. Possunt autem ad compositiui ordinis regulas disponi.

Respectu aliorum librorum, qui de materia medica ab eodem autore scripti sunt, ut quem inter se mutuò ordinem habeant, qui priore, qui posteriore loco legendi sint, sciamus. Vide epilogum huius libri. In praesentia satis sit scire, medicorum librorum Galeni alios quidem complecti

Totam artem breuiter et compendiose, ordine uel

Resolutio: Liber de constitutione artis medicae ad Patrophilum.

Definitio: Ars medicinalis. Cum ergo totam artem complectatur, per se sola absque aliorum librorum connectione legi potest. Itaque et memoriae eorum qui iam didicerunt inseruit, et isagoges loco esse potest ijs qui sub docto praepatore discere cupiunt.

Prooemium: in quo ordinem logicum explicat.

Tractationem: in qua Medicinae definitionem proponit, et singulas illius partes per *διαλύσει* declarat.

Epilogum: in quo librorum suorum catalogum recenset, ut ex ijs plenior declaratio eorum petatur, quae in hoc libro breuiter dicta sunt.

Rhetoricus, qui non tam ex re inuenta, quam personarum circumstantijs deducitur. diuidimus ergo librum hunc in tres partes, in

Logicus, qui ex rei solius natura depromitur. Ordo ergo hic est Definitiuus, ut in ipso prooemio Galenus declarat, et nos in Tractationis generali dispositione indicabimus.

A

PROOEMIUM, SEV PRIMA PARS

ORDINIS RHETORICI IN HOC

LIBRO.

NON Rhetores tantum in causis suis Exordio utuntur, sed Medici quoque, ut et alij artifices, Rhetorum præcepta secuti. Itaque cum Medicinam totam hoc libro complecti uellet Galenus breuiter et cōpendiosè, prius institui sui rationem indicare uoluit, deinde etiā modū siue ordinem. Quare PROOEMIUM hic habemus, ut uocant Rhetores, *ἡ ἀρχή*, quod à nulla re externa sumitur, sed ab ipso ordine Definitiuo, qui uelut anima est artis Medicæ in hoc saltem libro traditæ, quatenus docetur. Ceterum ut apertius intelligeretur, opus quoque fuit aliorum ordinum naturam declarare. Sic Aristoteles in proœmio physicorum *ἡ ἀρχή* tractauit *ἀπὸ τῆς φύσεως*, in proœmio lib. de Anima, methodos. De Ordinibus ergo in hoc Proœmio agit Gal. breuiter quidem et succinctè (fortassis enim in libris de Demonstratione fusiùs omnia tractauerat) sed perspicuè tamen. Et hic solus locus, ex omnibus Galeni et Aristotelis scriptis de Ordine, nobis conseruatus est. Itaque ut ad rem accedamus, Galenus in hoc proœmio capiat

Docilitatem, hoc est, quid docere uelit, declarat. Qui docet, docet ordine aliquo. Quare in docilitate ista sunt duo perpendenda. Nempe

Res ipsa quæ docetur. In hac rursus duo consideramus: uidelicet

Materiam subiectam, de qua agere instituit. Ars tota medica, non aliqua tantum artis particula.

Formam siue animam rei quatenus docetur, Ordinem uidelicet, nam sine illo doctrina nulla est, nisi æquiuocè tantum. Quod ex Gal. uidetur hoc in loco colligere: quod scilicet alia doctrina sit

Ἀρχὴ ὁ, *ῥαφίς* ἢ *ἡ ἀρχή*, ordine carens, quæ nec causarum nec effectuum rationem habet, nec scientificam, sed historicam tantum cognitionē parit: quare improprie tantum Doctrina dici potest, et Peritiā quædam seu cognitio *ἡ ἀρχή*. Nostri hæc non est instituti: nam optimus Medicus philosophus quoque esse debet, et in Demonstratione optimè uersatus.

Εὐτακτὸς. Vide in seq. signum &

Beneuolentiam, ex suis laboribus, quod uniuersam Medicinam triplici ordine complexus sit. Definitiuo quidem in hoc libro, Herophilos et Erasistratos quosdam imitatus. Resolutiuo uero, in libro de Constitutione artis: et nullus ante Galenum hoc ordine usus est, in medicina uidelicet docenda: nam ante Galenum Aristoteles ordine resolutiuo actiuam philosophiam tradidit. Compositiuo denique ordine Medicinam posse ex suis libris reliquis constitui, hoc in loco monet, et nos in Epilogo huius libri ostendimus. Inseruiunt enim (inquit Gal.) triplici ordini: nam cum diexodice sint scripti, ex illis artis præcepta, breuiter in Arte medicinali et in libro de Constitutione artis tradita, possunt declarari: possunt deinde, si omnes congerantur, iuxta ordinis Compositiui seriem disponi.

Attentionem, ex dignitate ordinis Definitiuī. Confert enim illum non cum Compositiuo (hic enim omnibus præstat et tempore, et natura, et ordine, et dignitate) sed cum Resolutiuo. Ordo igitur Definitiuus

Vincit Resolutiuum tum ratione

Vincitur à Resolutiuo tum

Naturæ seu essentiæ ordinum, nimirum

Personarum. Quem modū prioris Arist. neglexit, *ἡ ἀρχή*. Itaque ratione

Dignitate. Tota enim definitio dignior est parte qualibet.

Ordine, non primæ apprehensionis, sed secundæ, quādo ab uniuersali definitione ad particulares causas progredimur.

Docentis, præstat memoria.

Discentis, præstat compendio.

Tempore, quia prius finis est et cognoscitur, quā tota definitio.

Natura. Quia si finis est, non tamen definitio erit: ille enim rei est, hæc intellectus.

Internæ, quæ rei essentiam componunt & absoluunt. Si naturam sequamur in compositione rerum, ex materia formam educemus, hinc tandem ad effectus progrediemur. Ordo ergo dicitur Compositivus, & propter imitationem naturæ in compositione rerum, Naturalis.

Disiuncta & separata, uel reipsa, uel ceriè cogitatione intelliguntur. Principia autem sunt causæ. Vt igitur duo sunt in causis extrema, ita quoque duo ordines. Causæ enim aliæ sunt

✱ **ΕΥΤΑΚΤΟΣ**, ὁ ὅστις ἐκ τῶν ὁρίων, ordinem habens ueluti animam, per quam animatur, est, & nomen obtinet, ut Doctrina proprie dici possit. De qua nos hoc in loco. Vt ergo *διὰ τὴν ἀνάγκην* est, ita ab *ἀρχῇ* differt: ut autem *ἐκ τῶν ἀρχῶν*, ita ab *ἀρχῇ*. Porro *ἡ ἐκ τῶν ἀρχῶν* hic intelligimus proprie sumptā pro dispositione generali totius artis: quæ dispositio quomodo ab *ἀρχῇ* & *ἐκ τῶν ἀρχῶν* differat, in commentario proprio explicabimus. Ceterum ordo est *ἡ ἐκ τῶν ἀρχῶν* prioris ad posterius, causarum uidelicet ad effectus, principiorū ad ea quæ à principijs sunt orta: ita quidem ut in omni ordine progrediamur à principijs ad ea quæ sunt orta à principijs. Verum quia principia non eodem modo considerantur, ideo etiam ordines sunt uarij, ut Gal. hic docet. Nos ad fontes singula reuocemus. Principia ergo artium

Coniuncta simul intelliguntur, ut rei essentiam siue τὸ τί ἐστιν constituent. Proponitur ergo Definitio, & illa demum dissoluitur: in qua dissolutione omnes causæ, accidentia & effectus artis explicantur. Ordo dicitur Definitivus, quia à definitione incipit. Quam definitionem intelligat, Gal. hic declarat. Definitio uel est

Rei: duplex
uidem, Vel

Ὁρισμός, de qua nos hic, quæ definiti causas internas & essentielles continet.

ΕΥΘΥΜΑΤΙΣ, quæ sumitur ex accidentibus, tam separabilibus, quàm inseparabilibus, ex quorum multitudine *ἡ ἐκ τῶν ἀρχῶν* potius oritur, quàm Definitio. Nomen autem habet, quia definiens accidentia omnia perpendendo *ἐκ τῶν ἀρχῶν*, id est discurret: & proinde etiam Notionalis uocatur, quia rem per notas describit, non autem definit.

Nominis: *ὁνομαστικός*, seu *ὀνομαστικὸς*, aliàs Etymologia.

TRACTATIO, SIVE SECUNDA PARS
ORDINIS RHETORICI.GENERALIS DISPOSITIO PARTIVM MEDICINÆ ORDINE
definitiuo traditæ in hoc libro.

Prima, est ipsa definitio eius scientiæ siue artis quæ tractanda uenit. Interdum autem definitio absolute primum proponitur, interdum fundamenta eius constituende iaciuntur, ut in arte Rhetorica Aristoteles fecit. Hic uero nudam definitionem absolute ab initio proponit, quod Medicina sit scientia salubrium, insalubrium, & neutrorum.

TRACTATIO, secunda pars ordinis Rhetorici, rem ex suis causis, effectibus, accidentibus declarat, continuo ductu & serie. Quapropter Latinis quasi tractus, siue ut alij uocant contextus, Græcis ἀγὼς dici potest. Continet ergo totam artem medicam, ordine definitiuo traditam. Obseruandæ porro sunt partes ipsius ordinis, iuxta quas tota tractatio distingui debet, secundum ueræ logicæ præcepta. Itaque in ordine definitiuo duæ sunt partes præcipuæ.

Secunda, est explicatio singularum partium definitionis. Quam, ut in Proœmio monuit, & dissolutionem (proprie) & resolutionem, & diuisionem, & explanationem, & expositionem definitionis licebit appellare. Quæ tanti est momenti, ut interdum ex hac sola definitiuus ordo nomen habeat, & definitionis dissolutio appelletur. Porro quia idcirco Aristoteles præcipit, ut in difficiliore argumento à generalibus & confusis ad particularia & distincta progrediamur, idcirco in hoc quoque libro duplex est definitio- nis medicinæ explicatio. Altera

Generalis, in qua terminos siue uocabula, quibus in definitione usus est, rudi minerua explicat. Cap. i.

Particularis, à secundo capite usque ad finem libri. Vbi quidem illud obseruandum est, Barbaros librum hunc in tres diuisisse, pro uarijs definitionis particulis, quas explicat: in primo corpora, in secundo signa, in tertio causas. Verum cum ordo definitiuus breuitate delectetur, non erat opus hac diuisione noua, præsertim cum sit præter Galeni institutū. Diuisio enim quæ fit per libros, uel *εἰς βιβλία*, uel elegantia, uel *εὐχρηστία* causa instituitur. Hic autem in tanta breuitate nec prolixitas tedium, nec membrorum distantia obscuritatem parere potuit: neque etiam *εὐχρηστία* hic locum habet. Porro sectio quæ fit per libros, dispositionem Ordinis completitur ut plurimum: quæ per capita, dispositionem Methodi: quæ per contextus aut paragraphos, partes Methodi continet, utilitas quidem, sed nimis tamen curiosa. Nos Aristotelis ἀγῶνι secuti, neglecta diuisione per libros, secundum capita diuidemus, paulo aliter quam Leonice- nus, ne dum nimium diuidere cupimus, more imperiti coqui membra dilaniamus. Explicat ergo Gal. salubria, insalubria & neu- tra tum

CORPORA: de quibus capite i. agit. Qui primus liber est, iuxta Barbarorum diuisionem.

SIGNA: de quibus à capite iiii. usque ad cap. xxxii. Qui secundus est liber, iuxta Barbarorum diuisionem.

CAVSAS: de quibus à cap. xxxiii. usque ad Epilogum. Qui tertius est liber, iuxta Barbarorum diuisionem.

CAPVT PRIMVM. GENERALIS EXPLICATIO PARTICV-
larum totius definitionis.

Proprie, pro cognitione conclusionum per
suas causas & principia, necessaria, eterna,
quæq; nunquam fallere possunt.

Προτερη. Cuius
habitus est Pru-
dentia.

Contin-
gentia. Sic
rursus alia
cognitio est
Ποικιλη. Cuius
habitus est Ars.
Sic hoc in loco
medicina scien-
tia esse dicitur,
factiua scilicet: ut
in primo capite
de Constitutione
artis dicemus.

Cōmu-
niter, pro
quavis co-
gnitiōe uel
effectuum,
uel cōclusio-
nū per suas
causas. Siue
obiecta sint

Princi-
piorum. Di-
citur Nōr.

Sim-
plex.
hoc
est,
uel tā-
tūm
Conclu-
sionū. Di-
citur Eni
ἐν τῷ πρώτῳ
capite.

Neces-
saria. De
his cog-
nitio habet-
ur uel

Cōposita, prin-
cipiorum simul &
conclusionum. Di-
citur ἐν τῷ
δεύτερῳ.

Genus, ueluti materiam
communem, in qua medicina
cum multis alijs facultatibus cō-
uenit, uidelicet quod sit Scien-
tia, improprie tamen & cōmu-
niter sumpto uocabulo scien-
tiæ. Nam ut ex 6. Ethicorum
discimus, scientia (quæ habitus
est intellectus nostri acquisitus
ex intellectus & intellectu rei
conuenientia) duobus modis
sumitur, uel

Primò declarat uim uo-
cabulorum in definitione
positorū. Pro quorū intel-
ligentia illud est notandū,
quod definitio ^{ὑποκείμενα} om-
nes causas comprehen-
dit, non nudas, sed metho-
do logica uelatas Atq; ut
essentia rei in materia &
forma, tanquam in causis
internis cōsistit, ita quoq;
instrumentū hoc logicum
habet genus pro materia,
& differentiam pro for-
ma. Neq; tamen necesse est
ut genus sumatur à ma-
teria tantum, aut differen-
tia à forma tantum, sed mi-
ris modis hæc uariāt, pro
diuersa rei natura. Sic er-
go in definitione Medici-
næ habemus

Ordinis Definitiui
ea est ratio, ut definitio
nem proponat, deinde
explicet. Primum ergo
in hoc capite, nullis
fundamentis iactis, de-
finitionem proponit,
Esse sciētiam salubriū,
insalubrium, & neu-
trorum. Explicationem
definitionis instituit ge-
neralem. Et quidem

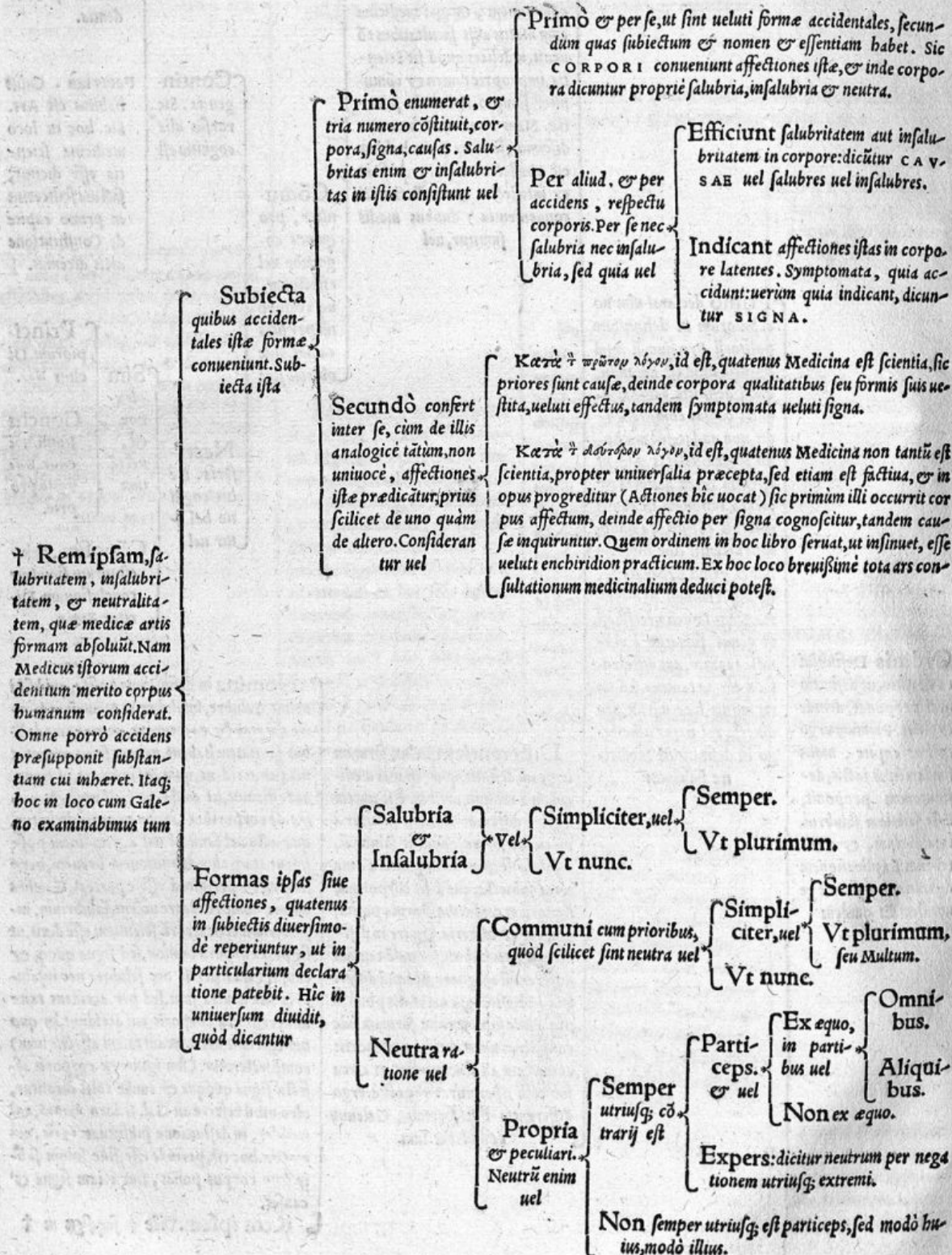
Differentiam, ueluti formam
logicam definit, quæ separat medi-
cinam à reliquis artibus. Est autem
duplex differentia: altera sumitur à
medicinæ forma, quod sit salubriū,
insalubriū & neutrorū: altera à ma-
teria subiecta, quod sit corporum,
signorū et causarum. Forma posita,
ponitur & materia. Quare in defi-
nitione satis habuit, formale tantum
differentiā assignare, per quā differt
etiā à physiologia naturalis philoso-
phi. Philosophus enim formam hanc
considerat uelut accidens corporis:
at medicus ad finem refert, ut circa
subiectū operetur. Proposita ergo
differentia ista formali, Galenus
considerat tum

Nomina in definitione posita, quid sibi
uelint, Salubre, Insalubre, et Neutrū. τὸ ὑγιε-
νὲς καὶ νοσήσιον ea dicuntur, quæ quomodoli-
bet sanitatem habent, uel per se, ut corpora:
uel per accidens, quia aut indicant, ut signa,
aut efficiunt, ut causæ. τὸ ὑγιε-νὲς uero & νοσή-
σιον de corporibus tantum proprie dicuntur,
quæ actu uel sanitate uel egritudinem pos-
sident. Itaq; cum definitionem breuem, per-
fectam, & perspicuā esse oporteat, Galenus
omnia comprehendere uolens, salubrium, in-
salubrium et neutrorū scientiam esse dixit, ut
sic non corpora tantum, sed signa quoq; &
causas (quæ per se nec salubria nec insalu-
bria nec neutra sunt, sed per accidens tan-
tum, respectu corporis cui accidunt, in quō
uel efficiunt uel indicant talem affectionem)
complecteretur. Cum igitur ex corporis af-
fectu signa quoque & causæ tales dicantur,
ideo nihil referre ait Gal. si loco ὑγιε-νὲς, καὶ
νοσήσιον, in definitione substituas ὑγιε-νὲς, καὶ
νοσήσιον. hoc est, perinde esse, siue solum sub-
iectum corpus ponas, siue etiam signa &
causas.

Rem ipsam. Vide in seq. signum t

Secundò. Vide in seq. signum *

* **Secundò** dubitationes mouet. Sic etiam Aristoteles sepe proposita primum rei natura, ex illa deinde omnes quæstiones soluere consuevit. Quandoquidem multa, quæ comodè alioqui tractari non poterant, instar corollarij dubitando afferri possunt. Dubitationis arsam ex Menone Platonis (ut et in proœmio primi Posteriorū Aristoteles) desumpsisse uidetur. Medicina sciētia est salubriū, insalubrium, neutrorum, corporum, signorum, causarum. Non omnium, quia illa sunt numero infinita. Non quorundam tantum, sic enim imperfecta esset scientia, neque uniuersalis. Quid ergo? Est *ἰατρικὴ*, id est, qualium. Quasi dicat: Omnia ea quæ salubria sunt, insalubria et neutra, atq; adeo propter has qualitates dicuntur qualia, medica ars suo ambitu comprehendit, et Medicus illa cognoscit, si non actū, saltem potentia, quia si sensui obijcerentur, eorum cognitionem haberet. Naturam igitur qualem, hoc est, qualitate hac imbutam nouit, quamuis indiuidua his qualitatibus prædita singula non norit, neque enim in omnibus exerceri potest. Hæc autem est *ἰδὲς διδασκαλίας*, seu Methodus, improprie dicta, ut in libris Methodi medendi definit, *ἰδὲς πῶς ἑκάστη, ἡσυχὴ καὶ κίνησις*.

CAPVT II. PARTICVLARIS EXPLICATIO SINGVLARVM PARTIUM definitionis iam sequitur. Prima autem pars de CORPORIBVS agit.

Dissolutio singularium particularum definitionis, non generalis et con-
fusa, sed distincta et particularis, hoc
in loco incipit. Dixerat in definitione,
Medicinam esse scientiam salubrium,
insalubrium et neutrorum. Verum quia
formalis differentia absque materia sua
recte intelligi nequit, a medico praeser-
tim, artifice sensato, ideo formam, ut ma-
teriae immersa concipitur, Gal. declara-
re uult, hoc est, non ut salubritas uel
insalubritas per se consideratur, sed ut
in corporibus est, in causis atque signis.
Primum autem corpora tractat, tum
quia primo de corporibus et per se di-
cuntur, tum quia *ἡ ἀρχὴ τῆς ὑγιάνης*
ἐστὶν ἡ φύσις, ut in primo cap. dixerat, a corpo-
ribus incipiendum est, deinde ad signa
et causas transeundum: eo maxime,
quod hic Medico practico potius quam
theorico, hoc est, quod praecipua ad usum
et finem artis referre studet, enchiridion
scripsit. Diuidit porro corpora
ea ratione, qua sub Medici contempla-
tionem cadunt, nimirum quia salubria
sunt uel insalubria. Tria quippe sunt
bona corporis, inter quae Sanitas in-
terni quid, proinde optimum et praes-
tissimum existit: Pulchritudo uero et
Actionum bonitas externa sunt, et ue-
lut indicia sanitatis a qua profluunt. Si-
quidem sanitas in simularium *ὁμοειδία*,
in dissimularium *εὐμειδία*, et in utrarumque
parium *ἀμειδία* consistit. Verum enim-
uero corporum tractatio seu diuisio ra-
tione accidentium formalium huius loci
diuersa est ab ea quam infra in signis in-
stuit. Quod quidem optime notari de-
bet, ne sophistae nobis imponant. Cor-
porum enim diuisio secundum salubri-
tatem et insal. fit uel iuxta

Essentiam
et naturam rei,
quatenus sanitas
et aegritudo ra-
tione intelligi et
comprehendi pos-
sunt simplices et
impermixtae for-
mae corporibus
immerse. Talem
diuisionem hoc in
loco Gal. insti-
tuit. Vbi quidem
illud obseruan-
dum, salubritatem
et insalubritatem
esse extrema con-
traria, non secus
ac lux et tene-
brae, quae ex sui
natura nil habent
medij, sed pro ua-
ria receptione in
corporibus me-
diu uidetur ad-
mittere. Ita qui-
dem, ut corporum
alia statuamus

Salubria, quae sa-
nitatem habent in toto
et singulis partibus, bo-
nam uidelicet tempe-
ric simularium, et bo-
nam compositionem or-
ganicarum, et in utrisque
partibus rectam unic-
nem. Vtitur autem Gal.
coniunctione, quoniam
ad salubritatem con-
stituendam omnia tria
requiruntur. Diuidun-
tur rursus a medico,
qui sanitatem conser-
uare, morbum abigere
tentat: morbum non nisi
per contraria, etiam in
gradu: quem scire ne-
quit, nisi quantus sit
lapsus a naturali tem-
peramento cognoscat.
Proinde primo praete-
rita siue naturalis con-
stitutio corporum, deinde
praesens perpenden-
da est, et ex his fonti-
bus diuisio corporum
instituenda, quod salu-
britas illorum uel est

Insalubria, quae
uel in toto, uel in sin-
gulis partibus habent
uitium aliquod, siue
ratione temperiei, si-
ue compositionis, siue
unitatis, siue omniu-
simul. Vtitur hic
dissimilatione, quod
ad sanitatem constitu-
endam omnia requira-
tur, ad eandem tollen-
dam etiam unum satis
esse possit. Diuidun-
tur eadem ratione,
qua et salubria.
Est enim insalubri-
tas uel

Neutra. vide in seq. signum ☐

Cognitionem. vide in seq. signum ☐

Naturalis, siue a
primo ortu naturae
insita et completata
corpori. Dicitur sim-
pliciter salubria, hoc
est, ex se talia, nullius
alterius externi adiu-
mento. Definiuntur
ex optima agendi po-
tentia, et potentia
quoque resistendi cau-
sis externis ualidissi-
ma. Neg. uidetur sub
Medici contemplatio-
nem cadere, nisi qua-
tenus *ἡ ἀρχὴ τῆς ὑγιάνης*
illis praescribit. Salu-
britas ergo ista rur-
sus uel est

Aduentitia, non ab ortu naturae talis, sed a
causis externis proueniens, quae internas immu-
tare et alterare possunt. Atque ut principia huius
salubritatis inconstantia sunt, ita quoque dicuntur
salubria non simpliciter, sed ut nunc, hoc est, quae
in praesenti tempore sana existunt, non optimam
habentiam temperiem et conformationem, sed bo-
nam tantum et sibi propriam. Et haec sane cor-
pora sunt circa quae medicus occupatur, quod
eius opera maxime indigeant. Nam non sem-
per, nec multum, sed nunc tantum salubritate
fruantur, breui uidelicet tempore: tempus enim
numerus est motus, hoc est sanitatis, per etatis
decursum sensim decidentis.

Naturalis, quae ab
ortu naturae corporibus
insedit ex pessimo semine
et menstruo. Reddit cor-
pora insalubria simpli-
citer, quoniam princi-
pia constitutionis insalu-
bria sunt, et natura ui-
tiata est. Cum autem Me-
dicus naturam immutare
nequeat, circa haec non
ualde laborat, sed pro-
gnosticis relinquit. Porro
insalubritas ista uel est

Aduentitia, ex causis externis. Insalubre ut nunc.
Circa quod Medicus occupatur, ut illud curet, re-
motis causis.

Exquisita, ita ut me-
lior dari et inueniri ne-
queat, optima temperies,
optima commensuratio.
Proinde aptum natum est
toto uitae curriculo sanum
degere. Dicuntur ergo
haec corpora salubria sim-
pliciter et semper. Actum
non datur, sed cogitatio-
ne ueluti regula Polycleti
comprehenduntur.

Non exquisita, sed
parum ab optima et ex-
quisita despectens. Corpo-
ra dicuntur salubria sim-
pliciter et multum. ne-
que enim per totam ui-
tam sana degunt, sed
plurimo tempore, et quo
propinquiora sunt gene-
rationis principiis, eo
quoque ualentius morbi-
cis causis resistunt.

Exquisita, praesertim
si uel totum corpus, uel
certae partes principes
ea sint infectae. Corpora
efficiunt simpliciter et
semper insalubria per to-
tum uitae curriculum.

Non exquisita, si non
in toto, aut in partibus
minimis principalibus subsi-
stat. Corpora efficiunt sim-
pliciter et multum insalu-
bria, quia naturalis inte-
peries mutari nequit,
quinimo sensim aliae quo-
que partes inficiuntur.

Cognitionem Medici, hoc est, quatenus corpora à Medico hac uel illa qualitate affecta intelliguntur, & cognoscuntur ex suis signis, nimirum ex actionibus & passionibus. Sic paulo aliter salubritatis, insalubritatis & neutralitatis significatio sumitur, quam essentia ipsorum admittat: nam Medicus non tantum artifex est, sed etiam sensu nititur: nec tantum in sui natura corpora perpendit intellectu, sed etiam in quantum sensibus subiunguntur. Quod cap. 3. ubi de signis agitur, docebimus.

Neutrum corpus ex prioribus ueluti compositum & medium colligitur, quoque magis ad alterum extremorum recesserit, eo magis intra latitudinem uel sanitatis uel aegritudinis comprehenditur. Quod quidem philosophi dari negant, quoniam sanitatem & aegritudinem formaliter considerant, quemadmodum inter lucem quoque & tenebras medium nullum est, quatenus in sui natura à corporibus abstracta intelligitur. Medici uero, qui uariam receptionem sanitatis & aegritudinis in corporibus obseruāt, ex actionum insensibili lesione (hoc est, quæ ab eo qui neutrum habet corpus non percipitur, sed à medico tantum, ex signis artificiosis) constitutionem neutram ponunt, non tamen pro indiuisibili termino inter salubritatem & insalubritatem, sed pro diuisibili, quem terminum metiatur actionum lesio non manifesta. De quo quidem infra cap. 3. clarius. Supponamus itaque, neutrum esse medium inter sal. & insal. atque adeo participare utroque: deinde colligamus neutri corporis tum

Essentiam, quod ex duobus extremis sit compositum. Proinde Galenus in illius definitione nec temperiei, nec compositionis meminit, quia præsupponit ex precedentibus hæc cognita esse, describit tantum ex tempore & efficiente. Nam ut salubritas & insalubritas, ita quoque neutralitas uel est

Naturalis, à primo nature ortu. Dicitur simpliciter neutrum. Ut medium est inter extrema, ita quoque habet propensionem ad utrumque. Proinde Medicus circa hoc uersatur, ut aegritudinem arceat, sanitatem introducat, neutralitatem ipsam in melius commutando. Viuit autem neutrum hoc corpus uel

Aduentitia, non natura, sed per accidens & aliunde acquisita. Dicitur neutrum ut nunc. Quod quidem proprie sub Medici contemplationem cadit, ut illud uel præseruet uel reficiat. Itaque à Gal. in lib. ad Thrasibulum, atque etiā infra cap. 30. in signis neutris, diuiditur in neutrum

Respectum ad sua extrema, cum quibus confertur. Sic igitur habet diuisiones suas. Quarum tamen quælibet ratione essentie subdiuidi potest, ut iam supra generaliter indicatum est. Ex quibus quidem complicationibus duodecim species corporis neutri emergunt. Itaque corpus neutrum consideratur uel ut

Compositum quoddam tertium ex duobus extremis emergit. Nam salubritas & insalubritas in corpore neutro reperiuntur uel tempore

Semper: dicitur simpliciter neutrum. Nisi aut cura medici ad sanitatem conuertatur, aut uehementia causarum procacitatem ad insalubritatem transeat. Ferè tamen, cum operationum lesionem euidentem non percipiat, salubre esse creditur, & propterea Medico se non committit.

Multum: dicitur simpliciter & multum neutrum. Quod in pluribus ætatibus, non tamen in omnibus, neutrum uiuit, nunc quidem ad salubritatem, nunc uero ad insalubritatem propius accedens.

Ep. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. Vocant neutrum Status, quia fruatur neutralitate firma: ut corpus senile.

Ep. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. Dicitur neutrum Transitus, quia in fluxu est continuo, nec firmam habet constitutionem, sed defluentem ad alterum extremorum. Est porro tale uel

Ante morbum. Neutrum in habitu decidit. Quod quidem præseruatione opus habet, alioqui in morbum incidit.

Post morbum. Neutrum nunc in habitu conualescentie. Quod quidem si non commodè reficiatur, recidiam patitur.

Diuersum est à suis extremis, & medium præcisè inter salubritatem & insalubritatem, eiusmodi tamen, quod non sit indiuisibile, sed cum quadam latitudine: neque enim actiones habet aut euidenter lesas, ut insalubre, aut omnino integras, ut salubre. Dicitur neutrum primi modi, seu per negationem utriusque extremi: & in tempore præsentis tantum reperitur à Medico testimonio sensus.

Eodem, tunc scilicet quando neutrum esse dicitur. Vocant neutrum secundi modi, seu per participationem utriusque extremi. Cum in toto corpore esse nequeant duo contraria, saltem sunt in partibus diuersis. Proinde corpus dicitur neutrum per accidens tantum, scilicet ratione partium. Neutrum ergo est uel secundum

Vnam partem tantum, in qua utrumque est extremum, non tamen eadem ratione. V. G. salubre in temperie, insalubre in compositione: uel salubre in temperie actionum qualitatum, insalubre in passionibus: uel in numero salubre, in situ insalubre.

Partes diuersas, quæ inter se pugnare possunt tum ratione temperiei, tum compositionis. Et quod in una parte accidit, multo magis in diuersis partibus contingere potest.

Diuerso. Dicitur neutrum tertij generis, siue per alternam successionem, quia aliquando huius, aliquando illius extremi particeps est, non in partibus tantum, ut neutrum secundi modi, sed etiā in toto. Nam V. G. in toto Socrates uiuit æstate salubriter, hyeme insalubriter: adolescens salubriter, senex insalubriter. Rursus stomacho per hyemem laborat, æstate bene se habet.

CAPVT III. SIGNORVM THEORIA GENERALIS. QVÆ
secunda est pars explicationis particularis nostræ
definitionis.

Locum affectum, ueluti materiam siue subiectum, in quo salubritas & insalubritas consistit, & eorundem quoque accidentia seu symptomata. Diuidi possunt, quod uel indicent affectionem totius, uel partis. Vt infra cap. 5. declarabitur.

SECUNDVS liber hic incipit, iuxta Barbarorum diuisionem. Post corporum tractationem sequuntur signa, *ἡ δὲ ἀφορμὴ τῶν σημείων*. Signum porro est accidens sensibile, essentiam rei uel remotè uel proxime concomitans, per quod affectiones corporis, quæ sensus effugiunt, cognoscimus. Itaque ratione tantum differt à symptomate. Nam quatenus accidit corpori, dicitur in ægro Symptoma, in sano *συμπτῶμα* absolute: quatenus uero indicat affectionem quam comitatur, dicitur Signum, siue necessarium sit & *ἀναγκαῖον*, siue non necessarium, & nomine generis *σημεῖον* appelletur. His præsuppositis, accedamus ad theoriam signorum cõpendiosam, quantum in præsentia licebit. Quæ à Galeno duplex instituitur. Altera quidem

Generalis,
quæ totā signorum essentia & singulas differentias persequitur. Signum ergo quia accidens est, necessario in corpore aliquo subsistit: deinde etiā qualitātē internam siue affectionem à quā dependeat necessario requirit. Quapropter duplex signorum subsistentia est ratio, materia seu subiectum in quo, et formalis qualitas, à quā. Duplex itidem erit ratio eorundem, quatenus indicant. Aut enim indicant

Affectio-
nem, ueluti formalem rationem corporis, quod medicus considerat, nempe uel sanitatē, uel morbum, uel neutralitatē. Sic rursus signa differunt. Alia enim affectionis indicant

Accidens inseparabile, Tempus uidelicet. Nā quā mouetur corpus, quando à sanitate ad morbum delabitur, uel e contra, habet necessario sui motus numerū, qui est tempus. Vbi notandum, olim omnia signa dicta fuisse prognostica, etiam ab Hippocrate in primo Prognost. s. quoniam prior erat cognitio signorum seu symptomatum in corpore, quā ipsius affectionis, quia sensibus magis patet. Postea uero ut re distincta erāt, ita quoque nominibus distincta sunt signa. Quorum quidem Gal. hic declarat

Naturam. Indicant affectionem corporis uel

Præsentem, dicuntur Diagnostica.

Præteritam, Anamnistica.

Futurā, Prognostica, quatenus à medico cognoscuntur: Prorrhetica, quatenus prædicuntur.

Antecedentes tum causas tum affectiones. Anamnistica.

Per se, hoc est ratione affectionis quam indicant. Quædam enim indicant

Præsentem affectionem, seu essentiam affectionis, tam salubris quā insalubris. Cuius cognitio maximi est momenti. Diagnostica.

Consequentem euentum. Prognostica.

Usum. Cõfert inter se signa. Utilia ergo sunt signa

Ægro. Diagnostica.

Medico, Prognostica, quia cõmendant medici famam, & remediorum usum oportunū indicant.

Per accidens, hoc est, ratione personarum ægri patientis, & medici agentis. Quædam ergo utilitatē præstant

Partum, tam ægro quā medico. Anamnistica.

Essentiam. vide in seq. fig. #

Particularis. vide in seq. signum *

Essentiam, quæ ex natura corporis inuestiganda est. Itaq; Gal. in cap. seq. (nos tamē comodioris doctrinæ gratia, & ex analyseos præscripto, in præsens caput transtulimus) nouam corporum diuisionem aggreditur, subobscure tamen, clarius infra cap. 35. diuersam ab ea quā supra cap. 2. ex rationis præscripto protulit. Diuidit ergo corpora, quatenus in corpore Medicus duplicem potentiam, agendi uidelicet, obeundiq; functiones, & resistendi causis morbificis, sensu deprehendit: siue à primordijs generationis insita fuerint, siue ætatis progressu acquisita: siue simularum sint partium, siue dissimularum, siue utrarumq;. Hic generali nomine Actiones uocat, *lat. Actio.* Prout ergo actiones sunt uariæ quæ indicant, ita & corpora uaria: & uicissim ut corporum affectio uaria, ita quoq; signa ab eorundem affectione denominantur. Itaq; actiones corporum uel sunt

Integræ, & uel

Optimæ, & in sui essentia uerè tales. Corpus uerè Symmetrum dicitur, neque actu datur, sed ueluti regula Poly-cleti à Galeno ponitur pro uno extremo. Signa illius dicuntur signa optimæ constitutionis.

Bonæ, quo ad sensum, nec in corpore in quo reperiuntur meliores reperi possunt, respectu tamen symmetri non sunt syncræ. Corpus dicitur Salubre, & signa salubria.

Non euidenter, quoniam ab eo qui tale corpus habet nulla percipitur noxa, sed à medico tantum artificiosa coniectura deprehenditur. Corpus Neutrum dicitur, & signa neutra.

Medium hoc est corpus, inter duo extrema, triplicem corporum habens ordinē, quæ tamē omnia communi nomine salubria dicuntur, lata uocabuli significatione.

Læsæ. Efficiunt sanitatem culpata, quæ non absolute nec simpliciter, sed tantum cum additione sanitas dici debet. Læduntur autē actiones uel

Euidenter, ut & medicus & patiens sentiat consuetas actiones lædi, siue læsio sit

Obscura, quia malè habent, nondum tamen decumbunt. Corpus Insalubre dicitur, & signa insalubria.

Manifesta, quia animal iam actu decumbit. Quod alterum extremum est. Corpus Agram dicitur, signa ægra.

Optimam, de illis cap. 1111. agit.

Bonam quidem, sed tamen deflectentem ab optima, de illis à cap. v. usq; ad 1111. Sumit autem insalubria tantum, ex quibus & salubria & neutra quoque ratione consimili deduci possunt.

Diagnosticæ, quia indicant in corpore uel constitutionem

Pessimam & Agram, de quibus à cap. 1111. usque ad 1111. Neq; novos fontes profert signorum, sed tantum exempla quædam, quomodo ex iisdem fontibus signorum medij corporis salubriū, possint signa quoque insalubria, hoc est ægra, corporis insalubris nunc, hoc est ægri (sic enim uocat) deprimi.

*** Particularis, quæ generales differentias explicat & declarat.** Cum ergo signa sint signati signa, et symptomata necessariò in subiecto sint, ideo Gal. in explicatione signorum particularium eam seruat rationem, ut simul cum suo subiecto, cui inheret, & cuius affectionem indicant, ea concipiat. Sic ergo differentias signorum à tempore assumens, cum alia sint

Anamnistica, quia parui sunt usus, & ex fontibus diagnosticorum pendent, magisq; à re latu ægri & astantium, quam ab artificiosa coniectura medici deprehenduntur, nullam eorum mentionem facit Galenus.

Prognostica, quæ prænunciant euentum præsentis affectionis, & permanentiam, in corpore quidem

Neutro uel salubritatem futuram, uel morbum, illorum exempla quædam affert cap. 1111. Diagnostica quidem sunt, si neutralitatem spectes: sin uerò imminentem affectionem (quæ maioris est momenti) prognostica sunt dicenda.

Ægro uel salutem uel mortem, exemplis quibusdam hoc declarat cap. 1111.

Sano firmam incolumitatem.

CAPVT IIII. DE SIGNIS DIAGNOSTICIS CORPORIS optime constituti.

Post generalem signorum tractationem, particularis sequitur. Et quia signa ratione temperaturae primū, deinde ratione subiecti diuidebatur, idcirco Diagnostica primū optimae constitutionis aggreditur. Corpus igitur symmetrū siue optime constitutū illud est, quod tria corporis bona obtinet, sanitatem, actiones integras, et pulchritudinem, in toto simul et in omnibus partibus. Cum autem constitutio ista ueluti forma accidentalis medici subiecti per se nequeat cognosci, Signis cognoscenda est, quae quidem indicent optimam constitutionem siue simpliciter talem ab ortu naturae, et talem quoque uel semper uel multum remanentem, siue ut nunc talem. Nūc enim de differentijs particularibus nō sumus solliciti. Optime igitur constitutionis signa in hoc cap. à Gal. proponuntur, et simul fontes eorundem ac reliquorum omnium in uniuersum declarantur, quos nos in praecedenti cap. distinctioris doctrinae gratia absolui-mus. Signa ergo optimae constitutionis sumuntur uel à

Priori, nempe ab essentia, siue à causis constituentibus optimam hanc constitutionē. Quae quidem cognitio ut difficilis est et ardua, atq; ferē soli Deo cognita, ita à Gal. hic proponitur, potius ut declaret fontes à quibus signa reliqua dependent, et ad quos referri debent, quam ut hoc modo nos corporum affectiones diiudicare posse existimet. Quod inde colligi potest, quoniam in sequētibz nullibi amplius signa ab essentia sumit. Signa ergo sumuntur ab ijs quae secundum essentiae rationem insunt corpori optime constituto, hoc est ab ipsa Sanitate, quae trium corporis bonorum praestantissima est, ab huius inquam causis signa depromuntur. Sed quae nam sunt causae huius sanitatis siue constitutionis optimae? Corpus ex organicis partibus componitur, haec ex similibus, similes ex semine et menstruo, haec ex elementis oriuntur. Elementa, quia principia, uim suam imprimunt mixtis. Quare etiam corpus humanum ex elementis (quatenus mixtum est, non quatenus animatum) sumit aliquid tum ratione

Posteriori, nempe ab ijs quae essentiam comitantur necessario. Porro quia essentia continet materiam et formam, ideo etiam consequentiū alia magis referuntur ad

Formam, à qua profluunt, ipse uidelicet actiones seu operationes. Quarum perfectio à Gal. Virtus appellatur. Itaq; in corpore optime constituto perfectissima sunt actiones, quia perfectissima quoque est forma tum mixti (temperatura scilicet) tum animati corporis (anima uidelicet, cuius mores corporeum sequuntur temperamentū.) Sub actionibus autem comprehendimus non tantum potentiam agendi, sed etiam resistēdi causis morbificis extrinsecus occurrentibus. Actionum porro aliae immediate sub sensum cadunt, ut animales: aliae mediate tantum, ut naturales, per sua excrementa. Quae autē cuiusque partis actiones sint propriae, partim ex anatome, partim ex seq. discemus. Vide Tabulas nostras in 3. cap. de constit. artis med. Ad formam igitur referuntur Actiones bonae, ex quibus ueluti ex secundo bono corporis, eoque sensibili, signa sanitatis interius latentis desumuntur.

Materiam, in qua conspiciuntur: quauis enim à forma dependent, tamē materiales qualitates iudicantur. Proinde ut materia est principium passiuū, ita signa optimae constitutionis materialia sumuntur à passionibus, id est, à qualitātibus, quas recipit materia, ex quibus tertium corporis bonū, Pulchritudo scilicet, ortū habet, qualis in Achille et Hectore fuit, non qualis in Nireo et Paride. Qualitas est externa, impressa partibz corporis tum similium tum dissimilium à qualitate interna, hoc est ab ipsius optimae constitutionis essentia et causis iam ante declaratis. Pulchritudo ergo ueluti signū externū continet in se qualitates externas, quae consequuntur qualitates internas, easque uel

Formae seu qualitatum quae consequuntur formam: sic habet Temperaturam, quae definitur esse terminus et perfectio mixtionis, accidens corpori mixto, ex mutua actione et passione elementarium qualitatum. Ut ergo similes partes primae sunt quae ex elementis componuntur, ita quoque in illis elementaris haec temperatura conspicitur. Proinde temperies simularium in corpore optime constituto medium exquisitē occupat, ueluti centrum, ut quaecumque aliae aliorum corporum temperatura illi comparata dici possint intemperatae. Atque ut media est, ita omnes aliae qualitates ei aduersantur, nulla conuenit. Quare etiam corpus optime constitutū, quod dicitur proprie, merito huius temperatura, à nulla simili qualitate patitur (quod temperaturis inaequalibus accidit) sed à dissimili et contraria tantum. Si uel temperaturam hanc mediam uel inaequales reliquas in singulis partibus quis cognosceret, non homo sed Deus dici mereretur, atque adeo immortale posset corpus conseruare.

Materiae, quae quanta est, et uaria, prout etiam formae elementares sunt diuersae et uariae. Cum igitur mixtio sit corporum simplicium specie differentium, necesse est ut in corpore etiam mixto huius mixtionis signa remaneant, tum quatenus partes, ex quibus humanum corpus constat,

Componuntur, organicae uidelicet. Sic Compositio prouenit, unde corpus dicitur, quae consistit in dissimilium partium quae componuntur

Vniuntur, sic unio prouenit, à qua corpus unum. At rursus unio ne uel

Magnitudine.

Numero.

Situ.

Con-

forma-

tionem,

quae po-

sita est

in

Figura.

Superfi-

cie.

Meatur.

Cauitate.

Prima, quae uera est unitas, id est continuitas, in partibus similibus, quia extrema sunt unum.

Secunda, quae contiguitas est in partibus dissimilibus: quia extrema non sunt unum, sed contigua tantum.

Formales,

uidelicet, quae à temperatura prouenit. Merito ergo huius pulchritudinis qualitates habet tum

Visiles, Colorem optimū, roseum scilicet, ex albo menthorū et rubro humorum comixtum.

Tactiles, Mediocritatem in molli et duritie.

Materiales.

namque

Compositionem seu mixturam sequitur comensuratio, et proportio omnium membrorum adinuicem, et singulorum magnitudo conueniens, conformatio debita, etc.

Vnitatem sequitur adhaesio et conuenientia recta.

CAPVT V. DE SIGNIS DIAGNOSTICIS CORPORIS MEDII, QVOD triplicem habet latitudinem, tamen solam insalubritatem persequitur Gal. Primū autem generali theoria signorum subiecta siue materiam in qua declarat.

Corporis optimē constitutum simpliciter, ut ut nūc signa diagnostica generaliter explicauit. Nūc ordo requirit, ut medijs corporis signa proferat, quod triplicem habebat latitudinem, salubritatis uidelicet, insalubritatis & neutralitatis. Verū quia fontes signorum iidem sunt, ideo non cuiusuis latitudinis, sed insalubritatis tantum signa se in seq. traditurum asserit: nec cuiuslibet, sed tantum insalubritatis simpliciter, quæ scilicet ab ortu naturæ talis est. Cuius quidem ratio ea est, quoniam medicus magis circa corpora insalubria quā salubria uel neutra occupatur: & insalubritate cognita, artificiosa cōiectura & salubritatem ueluti contrariū, & neutralitatem ueluti medium deprehendere poterit. Quod si tamen in seq. aliquando uidetur salubritatis quoq; indicia asserere, id non facit ex professo, sed tantum ut eo clarius insalubritas cognoscatur. Deniq; cum naturalis insalubritas magis quam aduenticia & periculosa sit, & euidentius sensibus subiiciatur, neq; insalubris ut nunc perfectē aut cognosci aut curari queat absq; cognitione naturalis temperiei, ideo corpus insalubre simpliciter prosequi se uelle ait, & signa illud indicantia tradere. Postea cap. 23. insalubris ut nunc signa subnectet, quod nos, ut iam egrū, pro altero extremo superius constitutum. Ut ergo ordinatē doceat signa insalubris corporis, diuidit illa non ratione formæ, sed subiecti corporis. Nam signa sunt accidentia corporis. Corpus autem diuiditur in Truncum triplici uentre distinctū, & Artus ipsos. Trunci (qui ad uitam maximē necessarius est) uariæ partes sunt, uarijs usus & temperaturæ earundem. quæ quidem cognoscēda sunt ex Anatome. Hic tantum breuiter, ad signorum cuiusq; particulæ insalubrium inuestigationem, cum Gal. partes corporis diuidimus ex usu ipso, quod uidelicet aliæ sint

Principes: quoniam facultatem aliquam triplicis animæ continent, & uim suam in uniuersum corpus singulās quæ eius particulas transmittunt: itaq; mutatis illis, totius quoq; constitutio immutatur. Anima quidem in toto est, & in qualibet illius parte, tamen in aliquibus particulis euidentior est illius actio. Sic primi motoris sedes in Oriente esse dicitur, quoniam uis illius ea in parte maior apparet. Anima ueluti forma est corporis. dat ergo illi & esse & nomen. Esse porro, non tantum ut nunc sit, uerumetiam ut reliquo tempore conseruetur, si non in indiuiduo, saltem in specie. Quare facultatum animæ principum, iuxta quas partes quoq; principes dicuntur, aliæ conferunt ad conseruationem

Nō principes: neq; enim facultatem aliquā ex tribus perfectā habent, nec mutatis illis etiā totum mutatur: tamen a principibus uel

Non oriuntur, quāuis ipsæ cōne xæ sint, propter aliquem usum, qui quidē uel ad indiuidui cōseruationem

Oriuntur, ut illis usum aliquē, atq; etiam toto præstent. Sic ergo a

Necessarius est, ita ut hoc sublato animal superuiuere nequeat, uel certe male uiuat. Sic ergo inseruit

Non necessarius est, ut eo sublato animal etiamnum superuiuat. Distinguntur rursus partes istæ ex facultate, quæ calore utitur tanquā efficiente, per spiritum ueluti instrumentū: non secus ac sol per radios lumē et calorem suū imprimit. Facultas porro influit triplex, a triplici principio, fouens & cōseruans eā quæ singulis mēbris innata est. Et hac quidē ratione rursus inter partes corporis (ut uocabulo hoc generaliter utamur) quædam facultatem

Intelligentiam, cuius officina est CEREBRUM, quod habet principium intelligendi, sentiendi, & uoluntariē mouendi. Quæ actiones cum sint omnium præstantissimæ, etiam cerebrum pars præcipua totius corporis existimari debet.

Indiuidui, hominis uidelicet, qui ut homo est uiuens, ita in se continet &

Calore, ueluti principio formali. Cuius officina est COR, habens principium uiuendi et motus naturalis, qui deinde per uniuersum corpus distribuitur.

Vitam, quæ consistit tum in

Humido, ueluti materiali principio. Cuius officina est HEPAR, quod uim nutriendi insitam habet per sanguinem, atque eandem reliquis partibus impertitur.

Speciei humane. Sic TESTES a medicis pro parte principe constituuntur, quoniam uim generandi tribuunt omnibus membris, a quibus excrementum utile ad testes protrahitur: ubi in semen conuersum, apta sit generationi & procreationi materia.

Pulmo cordi.
Intestina uentriculo.
Ventriculus hepati. Item cystis, & lien, & uesica.
Cerebro omnia organa sensuum.

Non habent, nec insitam nec influentem: Pili & Ungues. Proinde partes dici nequeūt, nisi æquiuocē. Est enim hærent toto, & usum toto præstāt, tamen non fruuntur uita cōmuni cum toto. Quæ tamen tres conditiones ad partis naturam constituendam concurrunt.

Insitam tantum, seipsas gubernadi, nec gubernare alias, nec ab alijs gubernari. nec nervos, nec uenas, nec arterias habent: ut Cartilago, Ossa, Ligamentum, Membrana simplex, Adeps, Adenes, Caro simplex.

Insitam (quia uiuunt & nutriuntur) & influentem (quia uenas & art. & nervos suscipiunt) ut Caro non simplex, & Musculus.

Cerebro nerui transuehunt facultatem animalem sentiendi & mouendi absq; spiritu.
Corde arteriæ calorem innatum cum sanguine spirituosum & facultate uitali transmittunt.
Hepate uenæ sanguinem cum facultate naturali.
Testibus uasa feminarum semen in uterum exportant.

CAPVT VI. DE SIGNIS DIAGNOSTICIS INSALVBRIBVS,
indicantibus constitutionem insalubrem Cerebri secundum
temperiem.

Hactenus Gal. uniuersalem tractationem de subiectis signorum executus est, eaq; ratione materie diuisit, quod alia totius essent, alia partium: & partium quidem uel principium, uel non principium. Nunc uero particulariter illa declarare incipit: atq; ut partes corporis sunt uariae, ita quoq; constitutionis insalubris simpliciter uniuscuiusq; signa in seq. tradit, eo quidem ordine, quē nos hic breuiter & analytice ante oculos ponemus. Hoc supposito, quod sanitas consistit potissimum in bona temperie similium, & bona compositione organicarum. Simili ergo ratione insalubritas ex alterutrius uitio necessario dependebit. Cum igitur Gal. hic insalubria signa corporis tradere uellet, opus fuit ut insalubritatem istam ostenderet tum ratione

Temperiei, quatenus partes similes sunt, ex quibus deinde per compositionem dissimiles et organicæ partes constituuntur. Nos igitur artificiosè diuisionem partium in præcedenti cap. propositam sequemur, ut quamuis non eodem ordine Gal. illas explicet, de omnibus tamen illū egisse cōstet. Causam uero immutati ordinis suo semper loco afferemus. Ostendit ergo Gal. per signa sua insalubritatem tum

Partium,
earumq; uel

Non principum. Quæ cum in duplici sint differentia, illas quæ à principibus oriuntur omittit, quod naturæ principiorum attestetur, atque ex illorum natura dependeat. Quæ uero principibus inseruiunt, & principibus sunt connexæ, quauis non ab illis oriatur, præterea usum præstant necessarium ad conseruationem indiuidui (nam quæ non necessarium, breuitatis causa omittuntur) ille per sua signa explicantur. Vsum ergo præstant

Totius corporis. Quæ cum ferè sequatur cōstitutionem partium principum, ideo Gal. signa Totius subnectit signis partium principum, cap. XVI, XVII, & XVIII.

Compositionis, quatenus sunt partes organicæ, id est, ex similaribus pluribus compositæ, pro usu diuerso ipsius animalis. Nam ut innata temperatura ueluti formale principium in agendo plurimum potest, ita etiam compositio decens ueluti materialis dispositio non parum adiuuat: ut capite quarto de Constitutione artis, docet. Proinde cum bona actio ex bona temperie & compositione pendeat, actio pariter lesa uel ex mala temperie uel praua compositione proueniet. Quare Medicus non tantum temperaturæ signa perpendere debet, sed etiam compositionis curam habere. Quod quidem Galenus cap. XXI. exequitur.

Cerebri. Cuius signa tum generaliter tum particulariter tractat cap. VI. usque ad IX.

Principum: nimirum

Cordis. Cap. X. & XI.

Hepatis. Capite XII. & XIII.

Testium. Cap. XIII. & XV.

Cerebro quinque sensuum organa, maxime uero Oculi. Quorum temperaturam cap. IX. exequitur, statim post cerebri signa. Cuius rationem illic uide.

Cordi Pulmones. Quorum temperiem cap. XI. inuestigat.

Hepati Ventriculus. Cuius quidem temperaturam cap. XIX. & XX. tradit.

B

Generalis ergo dispositio tractationis signorum à Gal. instituta hæc est. Nunc ad Galenū ueniamus, q̄ in hoc cap. **CEREBRI INSALUBRIS** simpliciter, hoc est, intemperati, signa tradere uult. Not. igitur in primis est, quod bona cerebri temperatura per se est temperata, quia actiones suas rite obit: at respectu aliorū membrorum in aliqua qualitate uel excedit uel deficit. Mala uerò & insalubris dicitur, quoniam si cum bona conferatur, excessus in aliqua qualitate maior reperitur, quā naturalis temperies cerebri bene constituti requiratur. Qualitatum istarū excessum uel defectum Gal. per sua signa colligere docet tum

Generaliter, in hoc cap. vi. Proponit enim fontes signorum non tantum insalubriū, ut pollicitus fuerat, sed etiam salubrium, atque adeo bonæ quoque constitutionis signa tradit, non ex professo, sed ut signa insalubria ex suo cōtrario melius intelligantur. Fontes proponit sex, quos alij ad tres reuocāt, nimirū ad Dispositionem capitis, ad Actiones, & ad Passiones: alij ad duos, ad Actiones scilicet siue potentiā agendi, & ad Passiones, siue potentiā patiēdi resistēdi uel cau sis externis. Quod Gal. quoq; tacite insinuare uoluisse uidetur, quādo sextū fontem, q̄ sumitur ab extrinsecus incidēti bus à quibus cerebrum patitur, ueluti separatiū opponit reliquis quinque. Nos uerò rei naturam secuti, cum signa sint accidentia quæ sequuntur essentiā, externa, & sensib. cōspicua, dicimus illa sumi uel à

Capite, quod ueluti uas est cerebri. Sumuntur uel ab aliquo

Capiti adnatis, ijsq; rur sus uel

Interno, quod immediatē ab illius essentiā, siue à causis constitutibus profluit: siue sit

Passio, eaq; rur sus uel

Actio: uel ut est pars

Organica. Vide in seq. A.

Similaris. Vide in seq. B.

Interna, quia est sensuum omnium, siue primi sensorij, nempe cerebri: Somnus & uigilia. Ex quibus quoniam pacto signa temperaturæ cerebri sumantur, in particularibus declarabit.

Externa. Potentia siue aptitudo patiendi à rebus non naturalibus facilis uel difficilis: & uicissim, quia contrariorum eadem est ratio, potentia seu uirtus illis resistendi. Vide in seq. C.

Externo, quod sensibus pateat, nimirum ab ipsa conformatione seu compositione capitis, quæ temperaturam cerebri arguit bonam uel malam, quia indicat proportionem efficientis & materie inter se mutuo. Sumuntur ergo tum à capitis ipsius

Magnitudine, quæ materiale accedens esse uidetur. De qua uide in seq. D.

Figura, quæ formam propius cōsequitur. Vide in seq. E.

Exterius, à Capillis. De quibus uide signum F. Huc etiam referri debet Cutis qualitas (quia exterius capiti adnascitur) cuius hoc in loco non meminit, sed in particularibus signorum ab ea desumptorum frequenter meminit.

Ceruiçe & tota spina, quæ à cranio ueluti basi oritur.

Medulla spine, quæ uel à cerebello oriū ducit, uel certē ei connectitur.

Proprie, nimirum à

Neruis, ueluti organis, per quæ facultas à cerebro transmittitur: siue inseruiant. Motui, quorum passim meminit: siue inseruiant Sensui. Huc quorumuis sensoriorū signa possunt referri. Gal. satis est, ut in Oculorum signis nos exerceat.

Interius, quæ proportionē respōdēt principijs unde enascuntur. Nam hic Gal. regulam generalē ponit: QUAE À PRINCIPIJS ORIUNTUR, ATTESTANTUR UIRUTEM & UITIUM PRINCIPIORUM: & uicissim principium ea, quæ ab ipso nascuntur. Sumuntur ergo indicia temperaturæ cerebri ab adnatis tum

Improprie, nempe ab

Arterijs, quæ ut à corde oriuntur, ita ad cerebrum temperiem, per quod transeunt, dijudicandam parum conferunt. Quare à Gal. omittuntur.

Venis, quæ licet ab hepate oriantur, tamen possunt à temperie cerebri, per quod transeunt, immutari. Indicant ergo, sed cum hac exceptione, nisi cordis aut hepatis uirtus obstat.

Particulariter. Cap. vii, & viii, ut in seq. patebit.

A. Actio cerebro conueniens ut pars est organica, ita propria illi est, ut nulli alteri parti per se, sed beneficio tantum cerebri conuenire possit. Proinde signa que hinc sumuntur, certiora sunt quam que ex alijs fontibus ortu habent. Dicuntur autem Actiones istę ANIMALES, quoniam per istas differt animal a plantis, quinimo etiam animalia inter se differunt, homo scilicet a brutis. Sunt enim in duplici differentia actiones istę. Alię quidem

In cerebro & propter cerebrum, id est, principes a Gal. uocantur: alijs Internę, quia sensibus non patet, ut motiue & sensitiue: conferunt ad indiuidui perfectionem, quia homo intelligendo perficitur. Tres numero cum Gal. ponimus (quamuis alij plures.) Nam nihil est in intellectu, quod non prius fuerit in sensu. Itaq; sensus primum recipit, recepta iudicium examinat, examinata reponit & conseruat memoria. Hinc tres facultates internas siue principes Medici colligunt: uidelicet

Phantasiam, que recipit & quodammodo patitur a speciebus externis. Proinde quodam loco *ψυχωδότης* ab Aristotele dicitur. Itaque si cerebri substantia fuerit

Humida, quia humiditatis est facile recipere, pariet *δυσχέρεια*. Et uicissim ex discendi facilitate cerebri temperiem humidam inferemus.

Sicca, quia siccitas aut nullo modo recipit, aut certe difficulter tantum, pariet *δυσμυθεσία*, id est discendi difficultatem.

Calidum, quia caloris est agitare, generat *πρῶτον*, id est, promptitudinē, & *δυσμεταβολία*.

Frigidum, parit tarditatem discursus & peritiam.

Tenuis, & spiritibus transitum præbet celerem. Facit ingenij acumen & subtilitatem.

Crassa, parit stupiditatem & hebetudinem.

Prima, eaq; actiua. Si ergo cerebrum sit

Causas huius facultatis, ipsam scilicet temperiē, que consistit in qualitate tum

Secunda, que plane est materialis. Nam cerebri substantia uel est

Rationem, Discursum, iudicium, Cogitationē, *δυσχέρεια*, que examinat singula. Cuius causa est ipsa temperatura, quam per hæc signa inuestigare uolumus. Verum quia subobscurior est hæc tractatio, clarioris intelligentiæ gratia examinemus tum

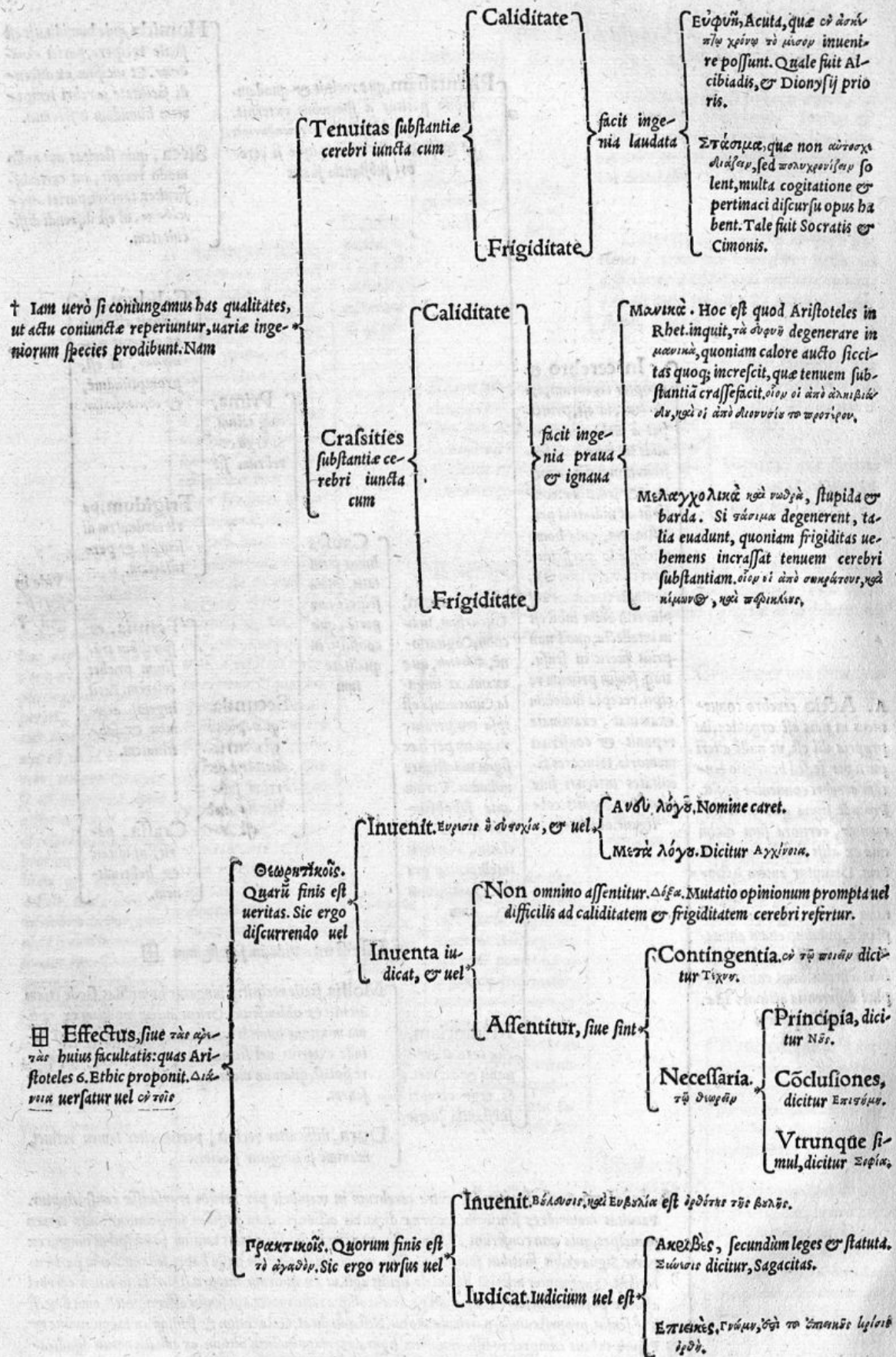
Memoriam, que iudicata reponit & retinet. Si ergo cerebri substantia fuerit

Effectus. Vide in seq. signum ☐

Mollis, facile recipit: si iungatur humiditas, facile etiam amittit & obliuiscitur. Oritur autem mollities ex optima mixtione humidi aquei cum sicco terreno. Cui deinde exterius uel siccitas uel humiditas superuenire potest, que uim memorandi uel promoueat uel obsecuret.

Dura, difficulter recipit, pertinaciter tamen retinet, maxime si iungatur siccitas.

A cerebro proficiuntur, sed extra cerebrum in membris per neruos transmissæ conspiciuntur. Facultas mouendi & sentiendi. Externę dicuntur actiones, quia sensibus subiiciuntur: non tamen principes, quia non conferunt ad bene esse, ut priores, sed seruientes tantum principibus magna ex parte. Signa ex his fontibus sumpta Gal. hic in uniuersali theoria nulla habet, sed tantum in particularibus. Quapropter inferius statim de oculis agit, ut ex quorum integritate uel uitio etiam cerebri affectio possit innotescere. Neq; enim generalis aliqua ratio motus aut sensus afferri potest, cum diuersi sint sensus, proprii cuiusq; particule motus. Nisi quis dicat, Gal. motum & sensum in Magnitudine & Figura capitis comprehendisse: quoniam figurę & magnitudinis uitium ex adnatis neruis diiudicare docuit, qui quidem nerui organa sunt, per que sensus & motus ad membra transmittitur.

Substantiam, non inaequalem aut uariam, non fluidam aut nimis compactam, sed mediocris consistentie.

Quantitatem. Nec nulla omnino, propter siccitatem: nec nimia, propter humiditatem.

Qualitatem. Non dura, non fluida, non cruda, sed à temperato calore concocta.

Tempus, quo excernantur: peracta concoctione tum prima uentriculi, summo mane, post somnum, tum tertia ipsius cerebri. Quamuis si bene sit temperatum cerebrum, per insensibilem diuaporationem, per capillos, per sordes & sudores excernatur fuligines: eius enim officij gratia tot suturis cranium natura distinxit.

B. Actio cerebro conueniens, ut pars est similis, communis illi est cum reliquis partibus, nempe tum uitalis per arterias, tum naturalis per uenas. Viuit enim & alitur. De uitali nihil in presentia Gal. quia cordis potius quam cerebri affectionem pulsus indicare potest: sed de naturali tantum. Nam insita est facultas cerebro naturalis, alimentum quod per uenas affluit concoquendi: cui deinde facultati uelut principi inferuiunt reliquæ tres, naturales itidem, Expultrix, Retentrix, Attractrix. Concoctrix porro non per se & immediate, sed tantum per excrementa sua potest cognosci. Quamuis enim ex cutis quoque florida qualitate uel ex angui, aut ex caliditate & frigiditate ad tactum, item ex adnatis capiti uenis amplis uel angustis possit concoctricis uirtus colligi, sunt tamen signa ista incerta, ut econtra quæ ab excrementis sumuntur certissima sunt. Excrementa ergo si naturaliter se non habeant, cerebri insalubritatem denotant, & facultatis concoctricis, quæ calore utitur ueluti instrumēto, debilitat. Excessus porro et defectus uariis esse potest, qui quidem generaliter cognoscitur, si naturales conditiones excrementorum cerebri proposuerimus. Itaque excrementa naturalia sex conditiones requirunt (cum hoc tamen appendice, si recta uictus ratio accedat) nempe debitam

Locum, seu uiam per quam excernuntur. Viarum alie sunt

Impropria, quia sensibus sunt destinata ea organa, non excrementis. Natura tamen illis abutitur, quando intemperatum cerebrum nequit alimentum probe concoquere. Abutitur ergo tum

Oculis.

Auribus.

Naribus.

Tenue, & fuliginosum. Per Sutures cranij dispergitur & exhalat, uel certe in sordes abit.

Propria: duplices, ut etiam excrementum, quod necessario à cerebro quamuis sano gignitur, duplex est. Aliud enim est

Crassius & corpulentum, quod per Palatum expurgatur, cui infundibulum superimminet, ex omnibus cerebri uentriculis meatus excipiens, per quos excrementa uelut in cloacam deferantur. Quod si multitudinem tantam peluis continere nequeat, nec per os celeriter expurgentur, delabuntur excrementa ad trachæam, œsophagum, spinam, neruos, uenas & arterias. Quæ tamen partes scircò uia excrementorum nec propria nec impropria dici debent: quemadmodum nemo quoque est, qui intestina pro cerebri excrementis expurgandis facta esse dicat, quamuis sepius per illa expurgentur. Aliud enim est partem parti inferuire, aliud partem à natura uel primò uel secundariò alicui usui esse destinatam.

Modum: absque ulla contentione uehementi, per simplicem secretionem expuuntur. Si tenacia sint, rascationem, ut uocant, requirunt: si acria & mordacia, sternutationem. Denique Modus excretionis expultricis facultatis proprius est, quatenus concoctrici excrementorum inferuit.

c. Potentia patiendi seu resistendi causis externis alterantibus, à temperatura cerebri provenit. Caius Gal. in particularibus signis frequenter meminit. Quae quidem multas & difficiles quaestiones passim exagitatatas continet. Ut igitur occasio omnibus sophismatibus praecidatur, dicimus corpora

Salubria siue temperata esse, in quibus fontes vitae, calor & humiditas, eam habent proportionem, ut nec calor humidum superet, nisi quantum efficientis natura exigit, nec humiditas calorem, nisi quantum satis est pro reactione materiae. Talia ergo corpora

Insalubria uel intemperata esse, in quibus aut uterque aut alteruter tantum vitae fons uel intensio uel remissione qualitatis à temperato recedit. Haec igitur corpora

d. Magnitudo capitis, habet materiam & efficientem uirtutem formatricem, atque illorum inter se mutuam proportionem sequitur. Oportet autem caput reliquis membris correspondere sua quantitate, ut naturale dicatur. Si non respondeat, uel erit

Magnum. Magnitudo ista quamuis accidens sit materiale, non tamen à sola materia provenit, sed una etiam adiuvante efficiente. Differentia istam inde elicies, quod magnitudo iungitur uel cum figura

Conseruantur non à contraria aliqua qualitate uel simplici uel coniugata, sed à similibus temperatis. Similia intemperata nulla reperiuntur, à quibus conseruari possint: quandoquidem id quod temperatum est, in medio exquisitè ueluti centrum consistit, neque diuisionem ullam admittit.

Corrumpuntur & leduntur non à similibus, sed à contrariis qualitatibus tum primis tum secundis, si modum excedant, & uel sua actiua potentia passiuam temperati corporis superent. Porro cum temperatum hoc corpus in medio sit, & reliqua intemperata uel excessu uel defectu qualitatum peccent, necessarium est ut collectiue causis externis omnibus simul magis resistat, quam corpora intemperata: distributiue uero, ut aliquibus causis externis minus resistat, quam aliqua corpora intemperata. Sic corpus calidum magis resistit frigidis contrariis, quam temperatum. Pari ratione homo dicitur perfectione sensuum omnium simul omnia uincere animalia: quamuis ab aliquibus uincatur in quibusdam.

Similibus temperatis in gradu.

Conseruantur tum à

Dissimilibus temperatis in gradu, habita ratione efficaciae qualitatum. Sic caliditas conseruatur seu potius corroboratur à frigiditate tanta, quam licet reagentem tandem superare queat.

Corrumpuntur & leduntur tum à

Simili immoderato, quia qualitatis excessus uel defectus intenditur.

Dissimili contrario & immoderato.

Paruum, quod semper malum est. Indicat enim & materiae paucitatem, & efficientis uel ignauiam uel actionem frustratam. Paruum ergo cerebrum quoque subest, quod propterea communes actiones diminutas & culpatas habebit. Eoque magis, si insuper figura inconcinna accedat, quia summam formatricis debilitatem denotat. Consulendae tamen sunt quoque partes adnatæ, quomodo se habeant.

Inconcinna, & partibus adnatis debilibus. Malum hoc est caput, quia materiae quantitatem impurae & contumacis significat, uirtutis quoque formatricis imbecillitatem.

Concinna, & partibus adnatis robustis. Bonum est, quia materiae quantitatem uirtus formatrix potuit edomare, & figuram debitam illi indere. Quare plurimum quoque cerebri subest, quod actiones suas integrè exequitur.

E. Figura capitis ad formam pertinet, ut magnitudo ad materiam. Vtrunque tamen formatricem facultatem desiderat. Atque ut forma absque materia esse nequit, ita quoque figura absque magnitudine recte intelligi nequit. Figura igitur capitis non per se considerata, sed quatenus indicat subesse bonam uel malam temperiem cerebri, uel est

Salubris. Propria capitis figura, inquit Galenus, est, ueluti si excogitares sphaeram exquisitè rotundam ex cera constructam, paulatim utrinque depressam. In hac enim necesse est, ut posteriores prioresq; partes plus gibbæ fiant quam sphaeræ conueniat: quæ uerò ad latera consistunt, magis rectæ. Caput rotundum esse oportuit, quia cerebro talis figura competeat, ut iniurijs minus opportunum esset, et uentriculos capaces atque amplos haberet, in quibus functiones animales mediante spiritu exerceret. Quale fuit caput Periclit.

Insalubris, quæ defleuit à salubri, primum quidè ratione magnitudinis (maximè si sit diminuta) deinde uerò ratione figuræ. Nam rotundum caput esse et processus geminos habere debet. Notanda tamen sunt hic in primis tria. Alterum, processus istos à natura quidem formari, obstetricum tamen industriam multum quoq; in infantum capite formâdo posse. Alterum, à processibus signa certa non sumi, nisi adnatæ partes adstipulentur. Tertium, capita hic insalubria naturalia tantum, non etiam monstrosa tractari. Insalubre ergo erit, si careat processu uel

Vtroque. Quia indicat defectum materiæ, et formatricis debilitatem, maximè si partes adnatæ sint debiles. Arguit igitur siccitatem cerebri, spiritus conclusos et calefactos. Unde sensus hebetes, corpus imbecillum. *ἡνίκα γὰρ οἱ*, Qualis fuit Therpsites.

Anteriore, indicat temperaturam siccam cerebri. Nam maior pars materiæ aptior fuit ad cerebrum posterius quod siccior est generandū, quàm ad anterius, quod humidius est. Siccitas motui inepta est: sensus tamen uegeti, nisi paruitas capitis impediatur, quæ spiritus concludit et exagitat. Si nerui sensitiui sint ualidi, indicat materiæ defectum tantum, non etiam formatricis debilitatem. Sin nerui adnati sint debiles, indicat materiæ defectum simul et uirtutis debilitatem.

Altero tantum: eoq; rursus uel

Posteriore, qui siccior est anteriore, indicat temperaturam minus siccam, quia maior pars materiæ aptior fuit ad anterius cerebrum humidius generandum, quàm ad posterius, quod siccior est: maximè uerò si caput magnum sit, quale fuit Aesopi. Si partes adnatæ sint ualide, indicat materiæ tantum defectum, non etiam formatricis debilitatem. Vt plurimum tamen utrumque in causa est.

Natura. Vide in seq. signum ☿

Essentiā.

Capilli sunt excrementa corporis. Ita que & natura illorū & locus cuius sunt excrementa inuestigari debet. Est ergo

Locus. Cutis uidelicet, quæ fuligines suscipit, easq; concoquit, ut propilis generandis aptæ euadant: coadiuuante etiam ambiētis temperie, qui uel dissipat fuligines, uel eas coercet & incrassat. In cute ergo obseruamus tum

Interna, quibus natura illorum absoluitur tota, quatenus sunt excrementa corporis. Sic ergo consideremus illorum tum

F. Capillos Gal. ad dispositionem capitis retulit: hic tamen statim excrementis naturalis facultatis subnexuit, quod generatio illorū ex fuliginoso excremento esset. Et sic tacite insinuat, eosdem locos diuerso respectu ad uarios fontes posse referri. Excrementa enim corporis pili sunt, non partes, cum adhaereant quidem corpori, & usum præstent corpori, uita tamen communi cum toto non fruuntur. Theoria capillorum alterius est loci & temporis. Nos hic pro signorum intelligentia consideremus circa capillos quedam

Accidentia. Ortum uidelicet capillorum & casum, uel celerrimam uel tardam. Sub casu autem & caluitium naturale & defluuium præter naturā comprehendimus. Ad hæc igitur accidentia conferunt partim

Qualitatem, seu temperiē. Nam si sit

Calida, deurit fuliginem.

Frigida, alimentum non probè concoquit.

Humida immoderate, meatus obstruit, ut nequeant fuligines penetrare. Huc refer Mollitiem cutis.

Sicca immoderate, & **Dura,** aut omnino transitum fuliginibus intercludit, quia cōtrahitur, aut certè meatus fatiscunt & aperti manent, ut omnis fuligo in halitum euaporet.

Meatus: tum ratione

Quantitatis. Sūt enim uel

Ampli. Pili generantur crassi, præsertim si materiæ substantia quoq; conueniat.

Angusti. Pili tenues.

Qualitatis, sunt uel

Recti, capillos planos producant.

Flexi, generant capillos crispōs.

Materia uel

Deficiens, per ætatem, ut in caluitio senum.

Abundans, uel **Bona.**
Vitiosa.

Causæ capillorū, uidelicet

Efficiēs, tum

Calor exciās fuligines uel ualidus uel debilis.

Virtus expultrix integra aut laesa.

Locus siue cutis, quia meatus uel nimis sunt aperti, uel nimis clausi.

Externa: ut est Regio, Ætas, Tempus anni, Aëris constitutio, Ratio uictus, &c. Quorum singula magnam habent uim in capillis immutandis, quoniam uel causas ipsas, uel cutim alterant. Proinde signa quæ à capillis sumuntur non usque adeo sunt certa, partim quia eiusdem effectus diuersæ esse possunt causæ, partim quia etiam unius tantum causæ effectum exterius incidentia possunt immutare. Cuius rei exemplum Gal. in colore capillorum cerebri bene constituti affert.

Natura illorum talis est, quod ab efficiente calore in massa sanguinis fuligo excitatur, quæ ad cutim à uirtute expultrice propulsa, ex ambiente frigido in capillos densatur, tum ornatus gratia, tum etiam defensionis, à natura instituta. Signa igitur depromimus constitutionis ipsius cerebri à capillorum tum

Materia, quæ est ad uirtutem proprie dicta, siue in capite generetur, siue aliunde aut à toto aut ab aliqua parte in caput euaporet. Differt autem materia tum

Quantitate,
quoniam uel est

Multa, in corpore humido & calido.
Quare etiam capilli multi.

Pauca, quia uel calor uel humiditas deficit.

Qualitate seu modo
substantiæ. Est enim uel

Crassa & impura. Subest humor multus, crassus & terreus, cui proportionem respondet calor ualidus.

Tenuis & pura. Puriores sunt humores, & calor mitis, qui non exurit materiam aqueam & aëream.

Figuram, quæ est uel

Plana. Causa esse potest uel materia lenta & sequax, propter caloris imbecillitatem, uel uirtutis expultricis strenuus & continuus motus, uel cutis pori recti & aperti.

Crispa. Causa est uel materia adusta, uel uirtutis debilis tremula expulsio, uel meatuum anfractus obliqui.

Forma non interna, sed externa. Est enim capillus corpus oblongum, tenue, teres & rotundum, cum imitetur conformationem foraminum per quæ transit: habet deinde in se tum

Colorem.

Cuius theoria ad philosophos pertinet. Hic satis est scire, quod capillorum color referri debet partim in

Materiam,
hoc est in humores, à quibus eleuatur fuligo. Materia enim ista uel est

Simplex. Fiunt ergo capilli à
Bile Flaua.
Melancholia Nigri.
Pituïta Albi.
Sanguine Rubri.

Composita. Sic infinitis modis possunt tingi capilli. Nam & humores uarij sunt, & sexcentis modis commisceri possunt.

Efficientem calorem, qui imprimit qualitatem suam passo. In parte ergo, in qua capilli generantur, calor uel est

Validus, qui fuliginem qualemcunque assat, & instar carbonum deurit. Quare Nigri generantur capilli ratione efficientis, qui ratione materiæ flauæ uel subflauæ esse debuissent. Quod infra in calida cerebri temperie Galenus docet.

Debilis, qui materiam crudam relinquit, nec fuliginem adurit, qualiscunque ea sit. Vnde frequenter putrescit, & canos generat. Vt in frigido cerebro Galenus docet.

CAPVT VII. DE SIGNIS INSALVBIBVS DIAGNOSTICIS
Cerebri intemperierum.

In quauis CERE-
BRI intemperie uarij
assignari possunt gra-
dus, secundum qualita-
tis excessum maiorem
aut minorem. Nos pri-
mum simplices intem-
peries cum Gal. exe-
quamur: quas unico ca-
pite cōplectimur, quia
contextus Gal. breui-
simus est, & diuisione
per capita non ma-
gnopere desiderat. Ce-
rebri ergo insalubris
signa, quatenus à con-
uenienti sua temperie
per CALIDITA-
TEM recedit, ab ijs-
dem fontibus deducun-
tur, à quibus etiam ge-
neralia signa, nimirum
uel à

Capite:
uel ab ali-
quo

Interno:
siue sit

Actio:
eāq; uel

Animalis.

Quam quia in ge-
nerali tractatio-
ne explicauit, hic
nō repetit. Actio
porro ista uel est

In cere-
bro, &
propter ce-
rebrum. Sic
ergo

A cerebro
& extra cere-
brum. Sic ergo

Phantasia nulla hic per se ha-
betur ratio, quandoquidem mu-
tatio eius sequitur passiuas
qualitates.

Iudicij promptitudo & saga-
citas adest, maxime si tenuitas
substantie accedat. Adest quo-
que mutabilitas & inconstan-
tia opinionum.

Memoriae nulla iniuria per
se à calore inferri potest, sed
tantum merito secundariū qua-
litatum, molitiei scilicet & du-
ritiei.

Sensus omnes sunt alacres,
quoniam calor excitat &
corroborat spiritus.

Motus est promptus & ex-
pediuit, quia calor siccāt
humidum motui mimicum.

Pauca & concocta, hoc est,
crassa, corpulenta & aqua-
lia, itau ἀμύμων ὑγίων
σιμ, inquit Gal. non quod
perfecte sint sani, sed quod
temperiem hanc natura-
lem habeant, & proinde
salubris existimetur, quae
tamen reuera insalubris est.

Multa, si in uictus ratione
peccet, aut uaporibus ex-
trinsecus repleatur: sunt ta-
men aliqua ex parte con-
cocta.

Naturalis, quae per sua excre-
menta tantum cognoscitur: haec
autem generantur à concoctri-
ce, expelluntur ab expultrice
per quosuis meatus, maxime ue-
rò per palatum & nares. Ca-
lidum ergo cerebrum habet ex-
crementa

Interna.
Quoniam

Somnus est breuis & non profundus, quia ca-
lor siccāt humidum, quod prima est causa somni
naturalis, sicut secundaria causa est frigidity.
Insomnia autem uaria sunt, nam calor mouet
imagines.

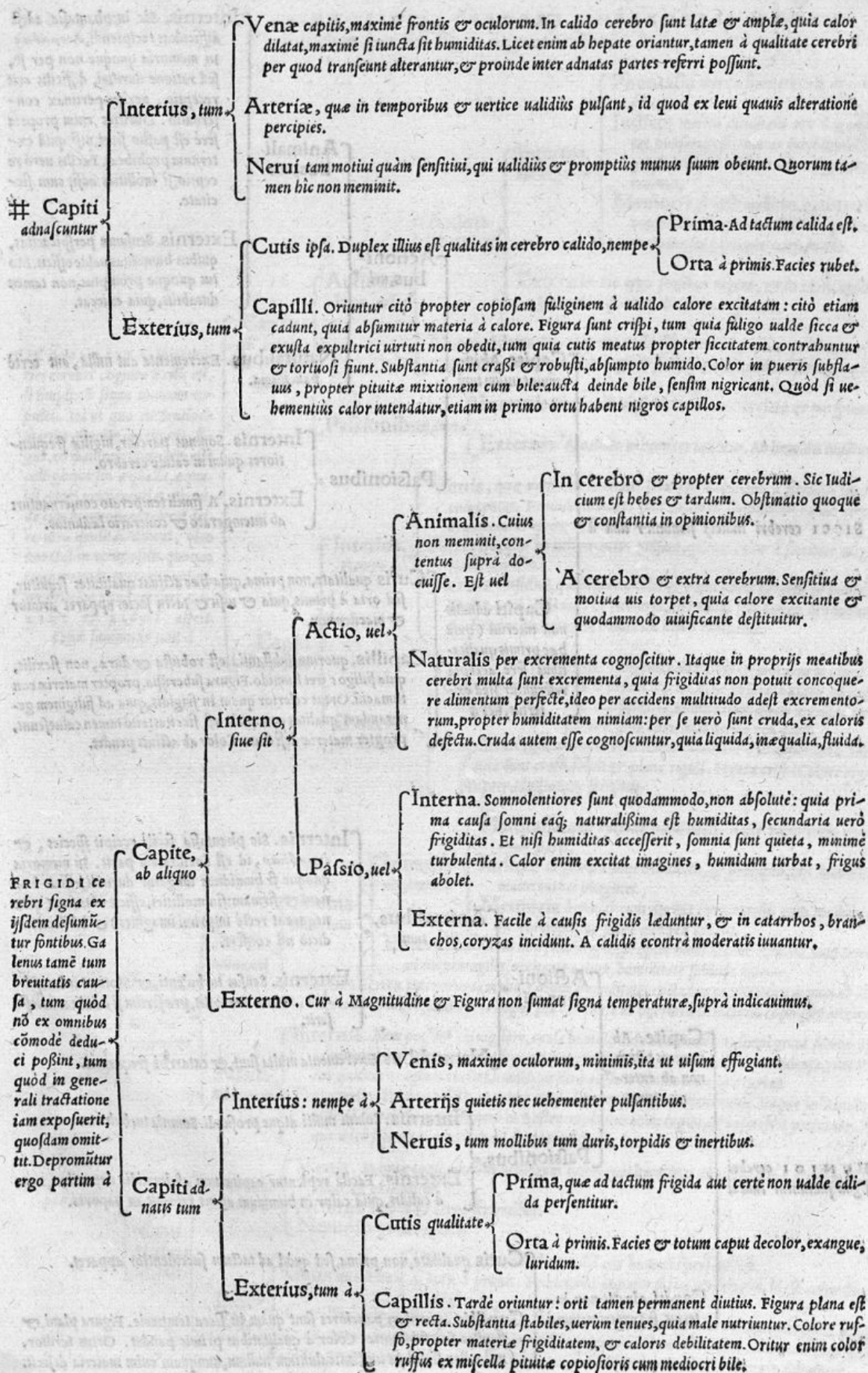
Vigilia longa est: cuius primaria causa est sic-
citas, secundaria ipsa caliditas.

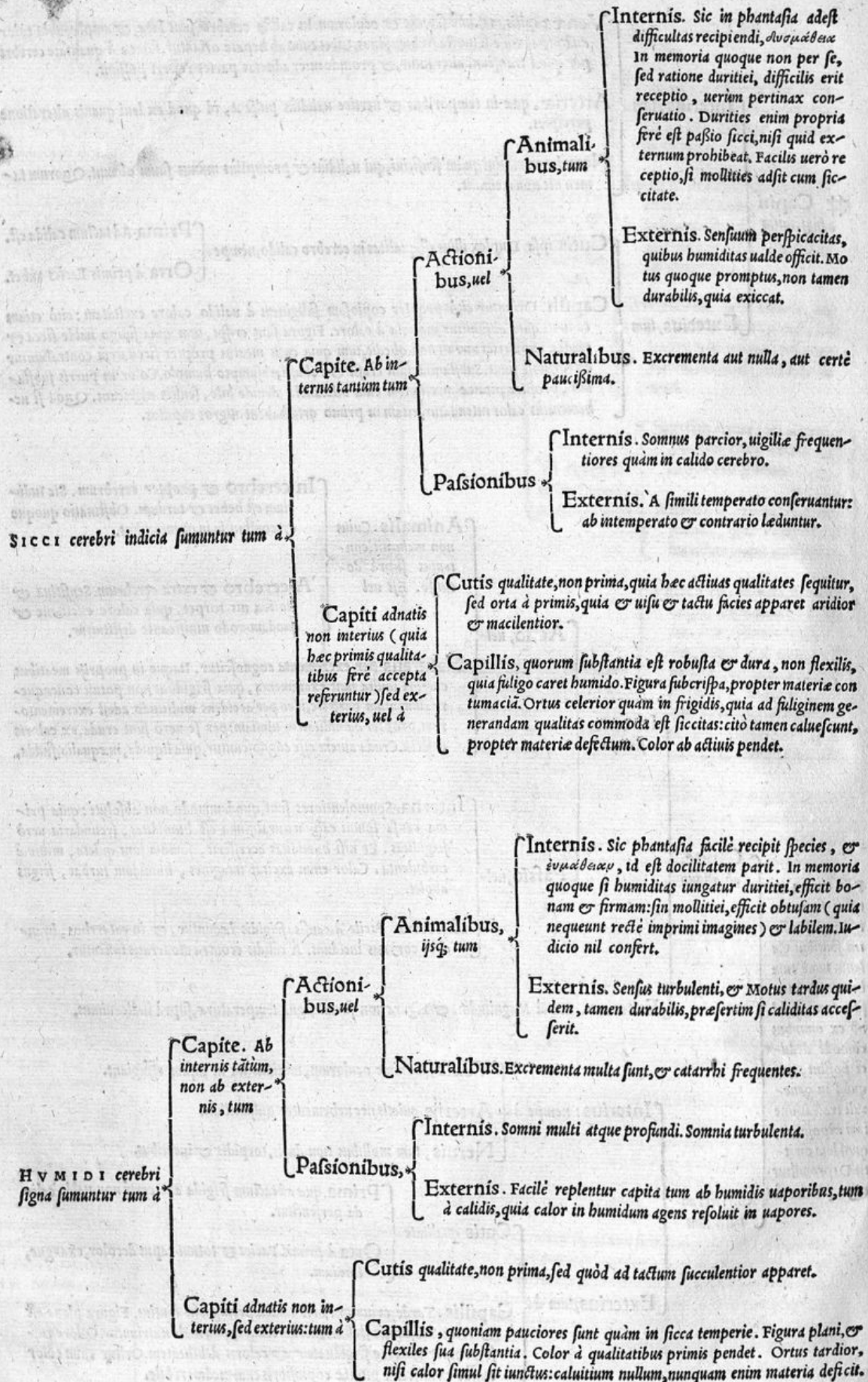
Passio uel

Externa. Facile repletur à calidiore aëre, cibo, potu, aroma-
tibus, multoq; magis si una iungatur humiditas. Habet enim
meatus amplos, quibus recipit. Quapropter & frequenter ster-
nutat, propter uapores mordicantes. Conseruatur à similibus
moderate calidis, & contrarijs moderate frigidis. Leditur à
uehementer calidis & frigidis.

Externo, à magnitudine & figura. A quibus tamen signa non sumuntur, quia Compositioni ma-
gis, quam Temperaturae attestantur. Nisi forte quis per accidens ex bona compositione etiam
temperaturam bonam colligat, quoniam temperatura prior est compositione, & proinde si uir-
tus formatrix in uno praeualuit, etiam in altero ualidam fuisse uerisimile est. In signis generali-
bus horum fecit mentionem, quoniam illic generalis constitutionis indicia tractabat, quae ex
quibusuis atque omnibus fontibus deducuntur: cum particulares constitutiones satis habeant, si
saltem ex aliquibus indicantur.

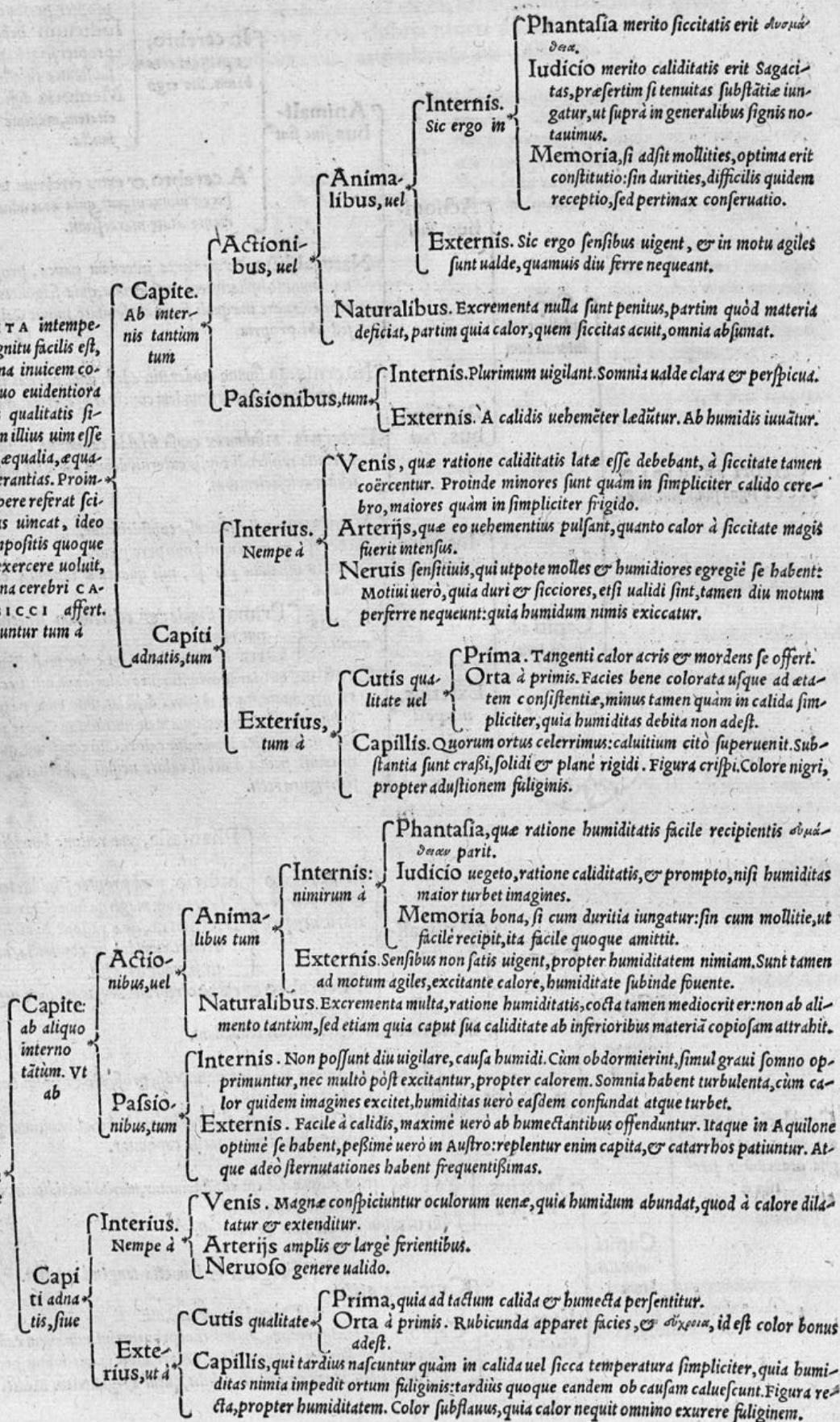
Capiti adnatis. Vide in seq. signum #

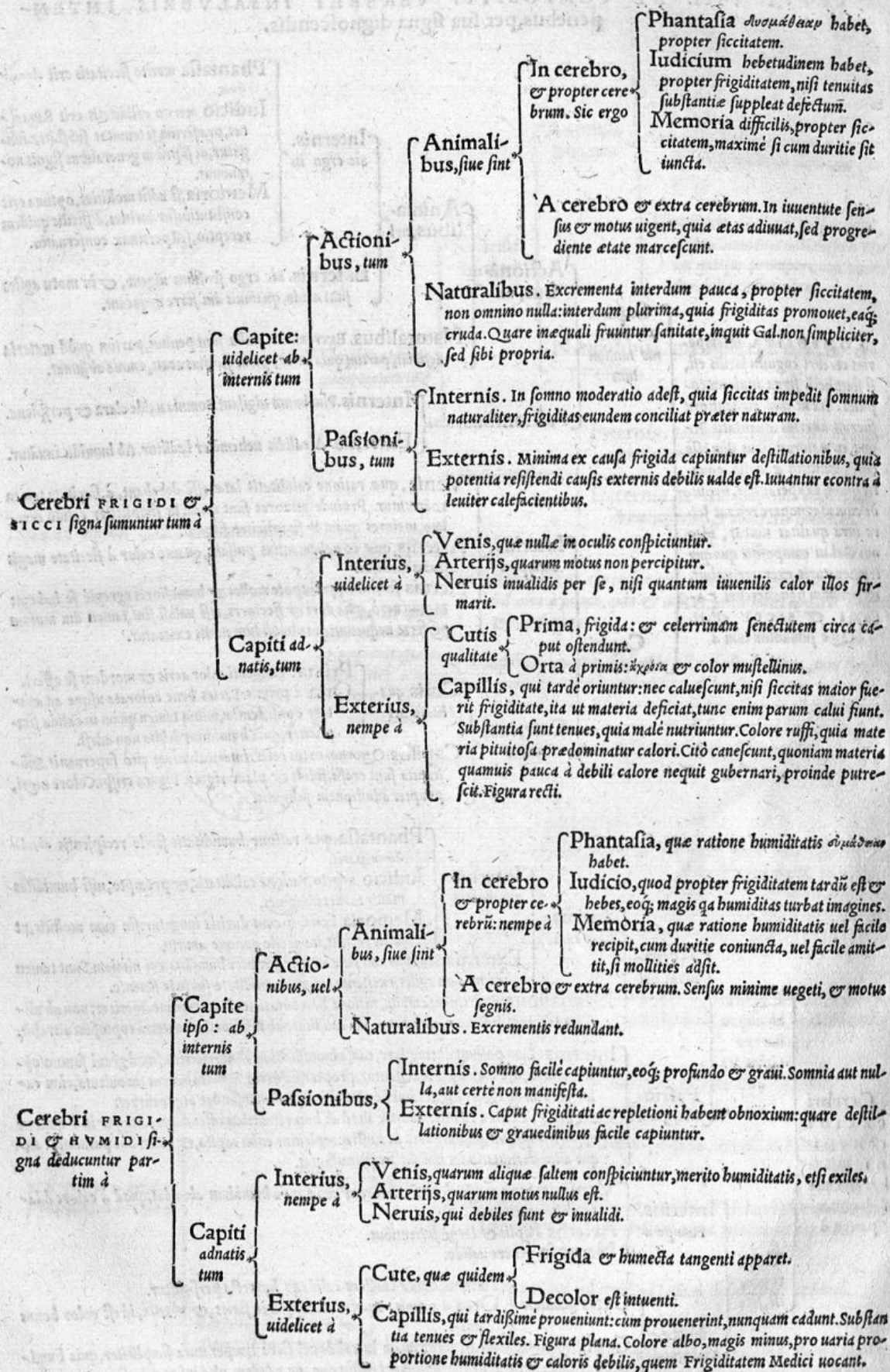

COMPOSITA intempe-
ries cerebri cognitu facilis est,
si simplicium signa inuicem co-
pules. Ita ut quo euidentiora
fuerint alterius qualitatis si-
gna, eo maiorem illius uim esse
colligamus: sicut equalia, æqua-
les quoque exuperantias. Proin-
de cum magnopere referat sci-
re utra qualitas uincat, ideo
nos Gal. in compositis quoque
temperaturis exercere uoluit,
& primum signa cerebri CA-
LIDI & SICCI affert.
Que sumuntur tum a

Cerebri
CALIDI
et HUMIDI indicia
hæc sunt, quæ
deducuntur
partim à

CAPVT IX. DE SIGNIS DIAGNOSTICIS OCVLORVM TEMPERIEI inæqualis, & idcirco insalubris simpliciter, id est, ex sui natura: quamuis, ut nunc, respectu corporis cui connata est, salubris uideri possit. Tractat autem illa generaliter, non particulariter aut distincte.

CEREBRI signa explicauit, in quib. crebra mentio facta est sensuum & sensoriorum. Nam orta à principiis attestantur naturæ suorum principiorum. Idcirco nunc Gal. huius rei periculum facit in OCVLIS, tum quia oculi præstant dignitate reliquis sensuum organis (nam propter oculos cerebrum est factum, hoc est, in tam alto situ à natura collocatum) tum quia mirabili artificio sunt cõpositi, & non nisi summa cum diligentia possunt curari. Reliqua sensoria eadem methodo cognosci possunt. Fontes igitur signorum temperaturæ oculorum inæqualis seu insalubris, differunt paulò à fontibus signorum capitis, quia etiã natura partis à qua sumuntur diuersa est. Ducuntur enim uel ab

Interno, quod sensibus non ita patet: nimirum à potentia tum

Externo, quod sensibus patet. Accidens aliquod, quod sequitur uel

Animalis, non illa quæ soli cerebro cõuenit, intellectiua scilicet, sed quæ à cerebro per nervos in uniuersum dispergitur corpus, nempe

Agendi. Actio uel

Naturalis, quæ per sua excrementa cognoscitur, nempe per lemas & lacrymas. Sunt uel

Patiendi, quæ in oculis gemina est, tum ut est pars

Materiã: nempe

Magnitudo, tum

Locus: ad quem refertur Situs oculorum uel

Formam. De quibus in seq. sub signo B.

Sensitiua. Quæ in oculis duplex est, ratione duplicium nervorum: altera quidem communis, scilicet sensus tactus, de qua nihil in præsentia, sed infra in passionibus: altera uerò propria, uidendi scilicet, ipsa nimirum uisio, ex cuius uirtute aut uitio temperaturam oculorum interdum deprehendimus. Vide in seq. signum A.

Motiuã, quæ administratur per musculos, in quorum numero Anatomi cõtrouersantur. Motus uel est

Velox, qui caliditatem indicat, maxime si reliqua signa consentiant. Crebrò oculis conueniunt.

Tardus, quia muscoli læguent, propter frigiditatem.

Mediocris, indicat temperaturam mediocrem.

Nulla, in calida & sicca, aut in sicca tantum temperie.

Multa, in humida temperie: & rursus uel sunt

Cocta, indicant humidam & calidam, aut humidam tantum.

Cruda, indicant humidam & frigidam, aut frigidam tantum.

Pauca, in sicca temperie: & uel

Cocta, indicant siccam & calidam, uel calidam tantum.

Cruda, sicca & frigidam, uel frigidam tantum.

Mediocria, indicant temperaturam mediocrem.

Similaris. Sic læditur à rebus externis uel frig. uel cal. quando temperaturæ suæ sunt uel cõtrariæ, uel similes quidem, sed excedentes. Et noxam hanc oculus promptissime sentit, quia exquisitissimum habet sensum tactus.

Organica, quæ uidendi munere fungitur. Sic quidem à multo & immoderato lumine externo offenditur quiuis oculus: à paucò uerò seu moderato non quiuis, sed ille tantum, qui paucos habet spiritus & imbecilles, quia nequeunt resistere, sed dissipantur.

Totius bulbi. Nam oculus. Magnus, indicat materiæ multitudinem. Paruus, paucitatem.

Venarum. Quæ ut cerebri temperiem tum calidam tum frigidam denotabant, ita multo magis ipsius oculi. Gal. tamen ueluti satis manifesta & iam ante dicta omisit.

Altus & prominens, qui indicat temperaturam calidam, quia calor protrusit: magis tamen humidam, & sequacem materiam. Et hi propinqua exquisitè cernunt, quia crystallinus humor facile ab externo lumine illustratur: remota obtusè, quia dissipantur radij.

Humilis & profundus, propter temperaturam frigidam & siccam, magis tamen siccam, quia propter siccitatem non potuerunt oculi longius promitti. Remota cernunt exquisitè, propinqua obtusè.

	Principes. Humor uidelicet Crystallinus, in medio oculi situs, ut & tutus esset, & à luce externa illuminari posset: lumen habens innatum, quo illuminat albugineum, excitatus à lumine externo. Huius animà d uerti debet tum	Quantitas. Nam si sit Multus, quia lumen natiuū plurimum ex se mittit, etiam uisio est ualidior, maxime noctu. Paucus, uisio quoq; imbecilla, noctu praesertim: interdū robustior. Situs. Nam si oculi Altè promineant, humor quoque crystallinus facile illustratur à lumine externo: itaq; propinqua acutè cernit, remota non item, quia radij dissipantur. In profundo lateant, non potest commode crystallinus humor illustrari: proinde propinqua non cernunt, sed remota, quia ex profundo emissi radij colliguntur & uniuntur.
A. Pro uisionis natura cognoscenda, illud notandum, quòd oculus ipse totus uidendi organum est, corpus nimirum dissimulare, partes habens uisioni seruientes alias	Humores. duo, uidelicet Albugineus, qui implet rugas pupillae, & prohibet subitum luminis occursum. Oportet esse paucū, tenuem & purum, ut bona uisio fiat. Si ergo peccet in	Vitreus, qui crystallinum innatantem fouet, & suo humido reficit. Itaque si exsicceetur, necesse est crystallinum tabescere. Substantia, non sit tenuis, neque purus, cum lumen nec trāsmittere nec recipi sinat, uisionem hebetem efficit. Quantitate, quia plurimus est, quamuis purus, non admittit lumen: sin paucissimus, non defendit lumen innatum, itaque dissipatur à uehementia luminis externi.
Non principes, sed coadiuantes. Quae uarie sunt, nempe	Tunicæ duae tantum, nempe Vuea, cuius pars media Iris dicitur, foramen uero Pupilla. Itaque uel	Cornea, quæ tegit pupillam oculi, per quam species uisiles transmittuntur. Quòd si debito crassior fuerit, uisionem hebetat: ut in Pustulis & Albuginibus apparet, item in Cicatricibus. Dilatatur, efficit uisionem distam, quia lumen externum irrumpt confertum, ita ut sub sole nihil omnino uideant. Tabescit, efficit pupillæ tabem, & opacior, quia angustior, obscurior & rugosior fit, proinde nec recipi lumen externum, nec emitti internum potest.
	Nervi optici: qui deferunt spiritum & facultatem uidendi à cerebro, atque idcirco perforati conspiciuntur soli ex omnibus nervis, quantum quidem sensu deprehendi potest. Quòd si ergo obstruantur, uisio fieri nequit. Spiritus à cerebro influens, ueluti organum & uehiculum facultatis proximū. Qui quidem tum quātitate tum qualitate seu modo substantiæ uisionem uel promouet uel impedit. Nam si sit	Purū, uident acutè non tantum propè, sed etiam procul. Multus atq; Impurus, uident acutè procul tantum, non autè propè, quia spiritus impurus in spacio medio longinquo quodammodo attenuatur. Purū, uident tantum propinqua acutè, longinqua obtuse. Paucus & Impurus, nec propinqua nec distantia acutè uident: sed longinqua omnino non uident, propinqua obtuse tantum.

Temperaturam, ex mixtione qualitatum primarum ortam. Temperies autem oculi propria est frigida & humida, si cum reliquis partibus conferatur: sin per se consideretur, temperatus oculus mediā habet temperiem, a qua deflectunt oculi imtemperati, & apparent ad tactum

Calidi, natura sua, a nulla re externa immutati: calidam indicant temperiem.

Frigidi, frigidam.

Molles, humidam.

Duri, siccam.

A secundis qualitibus signa sumit Galenus, quia euidentius sensum mouent, quam primæ passiue.

Conformationem.

Figura oculorum alia est

Concinna, siue naturalis, Oblonga scilicet, ut sensibilia quæ ad latera occurrunt promptius recipere possent. Cuius quidem figuræ causa est robur facultatis formatricis, & materia sequax.

Inconcinna siue non naturalis, Rotunda scilicet, denotat aut imbecillitatem formatricis, aut materiæ crassitiem & contumaciam. Præsertim si actionum imbecillitas adsit.

B. Qualitas formalis oculorum, consequitur uel

Vtrumq; quia color oculorum non ex sola temperie, sed etiam ex compositione humorum et tunicarum prouenit. Est autem qualitas impressa a lumine corpori perspicuo terminato. Itaq; oculi color, id est, illius partis, quæ bulbi cadore & foramine nigro uueæ (ubi concursus est multarum tunicarum, ex quarum uario colore Iris efficitur) circumscribitur, habet tum

Efficientem causam, lumen uidelicet innatum crystallini, quod euocatur & in actum deducitur a lumine externo, ut radios suos in albugineum emittat. Lumen ergo uel est

Materiam subiectam, corpus diaphanum terminatum, humorem uidelicet albugineum, qui uariis est tum

Multum.

Calidos reddit oculos.

Paucum.

Frigidos oculos efficit.

Tenuis.

Lumen facile admittit.

Substantiæ modo.

Nā uel

Crassus & impurus. Lumen difficulter admittit.

Multus.

Nequit lumen penetrare. Et humiditatem denotat.

Quantitate, uel est

Paucus. Potest penetrare. Denotat siccitatem.

Lumen multum est, albugineus paucus atque purus. Oritur color Glaucus. Indicat oculos siccos, atq; etiā calidos. Quod si cerebrum quoq; tale est, sagacitas ingenij aderit, & sensuum atq; motus integritas. Merito ergo ueteres Palladem πρῶτον πρὸς τὴν μάχην finxerunt, quæ ingenijs pariter et armis præset.

Lumen paucum est, albugineus multus & impurus. Oritur color Niger. Indicat humidos oculos & frigidos. Cernunt interdiu melius q̄ sub noctem. E contra Glauci melius noctu quam interdiu.

AVRIVM, NARIVM, LINGVÆ ET PALATI TEMPERATURÆ

eadem methodo per sua signa dignosci possunt. Satis fuit Gal. in uno sensorio, eoq; præcipuo, nimirum in oculis, nos exercuisse, præsertim cum reliqua sensoria parum admodum ad cerebri temperaturam indicandam conferre uideantur.

CAPVT X. DE SIGNIS DIAGNOSTICIS TEMPERATURÆ SIMPLICIS INSALUBRIS IPSIUS CORDIS.

Pulsus in systole, & per Expirationem. De quibus agemus in Pulsu & Respiratione.

Communes.

Naturales uidelicet, quæ per sua excrementa cognoscuntur, siue excreantur per

Pilos in thorace & hypochondrijs, quorum causa est calor & siccitas. Itaque pili uel sunt

Multi: indicant cor calidum & siccum, magis, minus.

Pauci: indicant cor frigidum & humidum, magis, minus: ut in particularibus signis ostendetur.

Agendi. Actio nes cordis uel sunt

Propriæ, quæ cordi conueniunt, quatenus est membrum princeps. Pro quarum intelligentia illud est not. in corde duplicem esse uim: unam, quæ ad indiuidui cōseruationem facit, hoc est, ut animal sit, & uiuat, nam hac facultate calor, qui præcipuum uitæ principium est, fouetur & reficitur: altera, quæ ad indiuidui perfectionem facit, siue ut animal bene sit, & rationis imperium sequi & exequi possit: quapropter *ἰσχυρὸν* seu *βιολογικὸν* dicitur, & à Platone militi assimilatur. Vt ergo duplex est uis cordi innata, ita quoque actiones duplices, aliæ quidem

ἡδονικὰ, Morales, quatenus animæ uis irascibilis rationis imperio parere cupit. Ratio enim quid fugiendum sit uel sequendum dicat, et uel spe, uel timore, uel uoluptate, uel dolore, uim animi irascibilem excitat. Quæ quidem prout uel facile uel difficulter excitatur, ita quoque uarios affectus, quos *πάθη* uocant, producit: ex quibus, cum à temperie cordis pendeant, signa quoque temperaturæ cordis desumuntur. De quibus in seq. sub signo A.

ζωτικὰ, Vitales, quatenus corpori uniuerso uitalem calorem per arterias impertiuntur. De quibus in sequentibus, sub signo B.

Interno, quod proxime comitetur naturam partis: nimirum à potentia tum

Ipsa corde, & uel ab aliquo

Cerebri signis expositis, aggreditur signa CORDIS: quod secundum est uiscus princeps, cum calorem per uniuersum corpus distribuat, & cum calore uitam transfundat. Signa igitur ab iisdem deducuntur fontibus, paucis quibusdā pro natura partis immutatis. Quæ etsi Gal. hic generaliter nō tractat, nos tamen clarioris intelligentiæ gratiā, & ne in particularibus subinde eadem repetere cogamur, theoriam signorum cordis generalem instituemus. Cor igitur uiscus princeps & fons caloris, uim suam in totum corpus transmittit. Proinde signa quoque sumuntur uel ab

Patiendi à causis externis, tum similibus immoderatis, tum etiam contrarijs. In quibus eadem sunt obseruandæ regulæ, quæ in temperaturis capitis dijudicandis ex passiva potentia à nobis sunt superius allatæ. Porro sicuti uariæ sunt qualitatum combinationes, ita quoque uarij morbi possunt cor affligere, quatenus est similis pars: nulli aut certè paucissimi & rarissimi, ut est pars organica. Totius huius loci, qui à passionibus sumitur, Gal. nusquam meminit, præterquam in temperatura calida & sicca: uel quod calidum & siccum cor *λεω* *ῥοχλὸν* huiusmodi passionibus sit obnoxium, uel quod cor ab externis ledi nequeat, nisi internæ causæ & *ὑποκείμενα* euadant. At cerebrum & oculi etiam ab externis immediate affici possunt.

Externo, nimirum ab accidente, ut à Magnitudine uel Figura. Sic cor paruum fortitudinis & animositatis causam esse aiunt: magnū uero timiditatis. Tamen quia accidentia ista ad cōpositionem potius quam ad temperaturam spectant, neque sub sensum cadunt, & si aliquid momenti habent in affectibus imprimendis, non per se habent, sed ratione temperaturæ: ideo Gal. illorum non meminit.

Alijs. Vide in seq. signum *

Similes et aequales, necesse est uniuersum corpus eandem temperiem in toto habere ostendere. Vt si utrumque uiscus sit calidum et siccum.

Toto corpore, cui uitalem calorem communicat. Itaque quale fuerit cor, talis etiam totius constitutio ipso sensu percipietur: cum hac tamen exceptione, NISI HEPAR obstruit. Pro cuius intelligentia not. est, Cordis temperaturam optimam per se quidem esse temperatam, sin cum alijs partibus conferatur, esse cal. in primis et siccam: Hepatis uero esse humidam in primis et calidam. Cor siquidem fons est caloris, Hepar uero humidum, in quibus uita consistit. Itaque si duo ista uiscera principalia habeant temperaturas

* Alijs, qui bus uita sua imprimis. Sumuntur ergo uel a

Dissimiles et inaequales, pugnabunt inter se, et alterum alterius impressionem impediet. ita tamen, ut qualitas illa, in qua quodlibet uiscus excellit naturaliter, sua ut totum corpus immutet, et alterius uisceris qualitatem refringat: quandoquidem sanguis non prius in corpus totum distribuitur, quam per cor transierit, et illic a spiritu uitali quodammodo animatus fuerit. De hac autem repugnantia uiscerum uide Gal. infra cap. 13. in compositis hepatis temperiebus. Sic ergo

Cor	Humidum	In alteratione totius uincit hepatis	Siccitatem nullo modo.
	Siccum		Humiditatem promptè.
	Frigidum		Caliditatem promptius.
	Calidum		Frigiditatem promptissime.
Hepar	Calidum	In alteratione totius uincit cordis	Frigiditatem nullo modo.
	Frigidum		Caliditatem mediocriter, quia generat sanguinem frigidum.
	Humidum		Siccitatem mediocriter.
	Siccum		Humiditatem mediocriter.

Qualitas uel calida uel frigida, quae euidentius in thorace quam in reliquo corpore deprehenditur, propter uicinitatem, et minus ab hepate impeditur. Huc etiam dispositio thoracis hirsuta uel glabra referri poterat, nisi illam commodiore loco in naturalibus actionibus tractassemus.

Partibus utrinis siue continentibus, seu ab ipso loco, nimirum a thorace. (quemadmodum capitis temperies a ceruice indicabatur.) Ab adnatis arterijs signa non sumuntur, uel quia sensui non patent oculorum, ut uena, uel quia sub pulsu comprehenduntur. Thoracis ergo perpendenda est

Quantitas. Natura locum corpori locato similem efformat magnitudine et quantitate. Itaque si cor calidum sit, uehementem refrigerationem per pulmones desiderat: ergo thorax latus, ut multum dilatarı possit. E contra strictus, si cor frigidum. Cum hac tamen exceptione, NISI caput obster, a quo spina oritur, a spina costarum et dorsum. Attestatur autem orta a principijs naturae suorum principiorum. Quod si ergo duo ista uiscera, caput scilicet et cor,

Consentiant, nempe quia utraque sunt uel	Magna et lata, indicant cor calidum, non necessarium tamen, nisi reliqua signa consentiant.
	Parua et angusta, indicant cor frigidum, non tamen necessarium.
Dissentiant, nempe quod sit	Thorax latus, caput paruum, indicat necessarium cor calidum.
	Thorax angustus, caput magnū, indicat necessarium cor frigidum.

A. Quatenus anima irascibilis paret rationis imperio, eatenus quoque uarias subit mutationes, pro diuersitate rerum incidentium. *πάθος* dicuntur Graecis, quod anima recipiendo pati quodammodo uideatur: dicuntur et *πάθη*, quia *πάθος* ad *πάθη*, quoniam signa et notas quasdam in corpore exterius ostendunt. *πάθος* porro duplex. Aliud quidem acquisitum uel *πάθος*, id est longo usu et assuetudine, uel praecipis philosophiae, in quo uirtutes et uitia Ethica sapientiae consistunt. Aliud uero innatum, quod *πάθος* *από φύσεως* uel *πάθος* *από φύσεως*, ut in 6. Ethic. Arist. docet, complectitur. Nos in praesentia de Innatis loquimur, quas *πάθη* *από φύσεως* seu procliuatates alij, Plato igniculos naturales uocabat. Dependent autem a temperatura cordis, et ad caloris uel excessum uel defectum omnes referuntur. Nam et magnitudo cordis pusillanimitatem, et paruitas cordis audaciam, ratione caloris uel dispersi uel collecti, efficit. Ceterum pro diuersitate obiectorum, ex quibus uel uoluptate uel dolore perfunduntur animi, uaria *πάθη* oriuntur, quae diuersimode inter se mutuo opponi possunt, ex subiecto, ex tempore, ex personis, et c. infinitis quoque modis inuicem coniungi. Gal. a praecipuis tantum signa sumit. Verum quia distinctio *πάθος* est philosophica, et satis obscura, explicanda erit breuiter. *πάθος* igitur siue affectus animi in sui consideratione duo habet, uidelicet

Actionem. Vide in seq. signum

Passionem, id est receptionem, quatenus ab incidentibus animus commoueri potest. Hic passivae qualitates plurimum possunt. Cor humidum facile recipit, siccum difficulter. Proinde *δυσχερὴς* *καὶ* *ἀσθενὴς* dicuntur, hoc est prompti et segnes ad actiones, non quasuis, neque corporeas, sed ad eas, quae animae irascibilis propriae sunt. Prompti autem euadunt, quia facile mouentur: segnes, quia difficulter. Plurimum interim momenti habet calor, qui uim irascibilem excitat, ut receptionem uel negligat uel amplectatur.

Tempus, quo motus durat. Imprimitur enim cordi impressio hæc, & pro cordis temperie parum uel diu permanet. Diu quidē, si ualida impressio facta sit à causa uehemente, & egregia receptio à substantia solida, quæ retinet impressionem, non ab humida aut fluida, quæ impressionem statim amittit. Parum uerò, si tum efficiens causa imprimens fuerit debilis: tum recipiens uel plus æquo durum, ut nequeat imprimi, uel plus æquo molle, ut impressionem nequeat seruare. Dura igitur & sicca substantia diu retinet impressa: Mollis uerò & humida statim amittit: accedente insuper simili proportionem ipsius efficientis.

✽ Actionem siue effectum ipsum, qui ali quod id in corpore exterius parit. In hac autem actione obseruamus

Motum, hoc est actionem, uelut effectum anime irascibilis. Utitur autē anima calore uelut instrumento. Calor enim uim irascibilem excitat, atq; eandem excitatam *πάθος* aliquod mouere cogit. Itaq; motus huius causa efficiens est anima *δυνάμις*, coadiuuans seu instrumentaria est calor: qui quidem si imminutus sit, à medicis frigiditas appellatur. Ergo uel à calore mouente debili aut uehementi, uel à frigore motum impediēte, omne *πάθος* oritur. *πάθος* porro natura obscura & confusa est, atque etiam nominum mira amphibolia. Nos hic rudiminerua differentiam *τῶν παθῶν* ex obiecto assignemus. Obiectū enim uel est

Bonū, siue felix euentus. *Varia hinc *πάθος* oriuntur, tum ratione*

Malum, siue infelix euentus. *πάθος distinguuntur tum ratione*

Nobisipsis.

Personarum. Quoniam bonum istud euenit uel

Alijs. Circa illud afficimur uel

Per se, quod possidentes bonis his uel sint

Digni. Oritur *ἀπὸ τῆς αἰτίας*, quæ uult bona alicui illius causa, hoc est, quia dignus est. Quod si insuper uoluntatē hanc suam facto confirmet, dicitur *ἀξίος*. Opponuntur istis, *ἀχρηστία* *ἢ ὁδύνη*.

Indigni. Oritur *ἀπὸ τῆς ἀντιθέσεως*.

Personæ possidentes sunt nostri

Amici.

Inimici. Proprie dicitur *ἐχθροί*.

Respectu nostri. Quatenus uel

Res bonæ ab alijs possessæ sunt nostris

Maiores. *Ζῆλος* oritur, non quia illi, sed quia non sibi.

Minores. *Καταφρόνησις*.

Temporis. Sunt enim bona uel

Præsentia. Dicitur *κατὰ τὴν ἐγγύτητα*.

Futura. Spes in uniuersum. Cui opponitur Pusillanimitas & Desperatio. In particularibus deinde uaria sortitur nomina, quæuis genus sit unum & idem. Sic *ἐλπίς* *καὶ τῶν σπουδαίων* *ἐλπίς*.

Personarum. Afficimur uel erga

Nosipsos, aut aliquem amicorum. Ira, uel leuis, uel ferina, secundum magis & minus. Cui opponitur *πράντης* *ἢ ἀσφραγία*.

Alios, uel

Per se, quod his malis uel sint

Digni.

Indigni. Oritur *ἀπὸ τῆς ἀντιθέσεως*.

Respectu nostri, quia uel sunt

Amici.

Inimici. Oritur *ἐκ τῆς ἐχθρότητος*.

Temporis. Mala uel sunt

Præsentia. Generaliter dicitur *ἀπὸ τῆς ἐγγύτητος* *ἢ ἀπὸ τῆς αἰτίας*. Particulariter nomina uariant. Sic in ijs quæ ad honores aut dignitates spectant, est *αἰσχρὸν* *ἢ ἀναισχυντία*.

Futura. Oritur *ἀπὸ τῆς ἐλπίδος*.

B. Vitales actiones dicuntur, quoniam vitam corpori largiuntur. Vita in calido ueluti formali principio consistit, quod a corde influit: et in humido, ueluti materia, quod ab hepate conficitur. Ideo *hanc* *hanc* *hanc* cordis actio uitalis dicta est, quia fundamentum uitae praecipuum, calorem scilicet, reliquo corpori impartitur. Calor ergo cordi innatus subinde per motum generatur, et per alimentum affluens nutritur. Intelligo autem motum naturalem, non uoluntarium: hic enim cordi inditus est, ut calorem foueat, a quo uicissim motus ipse fouetur. Itaque nec musculus eget, sed ipsum cor se ipsum mouet: ut proinde non ineptum a ueteribus Musculus quidam seipsum perpetuo mouens dictum fuerit. Verum quia excrementa generantur, ideo excerni debebant, ne calor a fuliginibus opprimeretur. Quare duplicia instrumenta fabricauit natura, quibus calor euentilari, et fuliginosa excrementa expelli possent, pulmones scilicet et arterias. Horum enim utrorumque idem est usus, eadem uis et significatio: magnitudo tantum organi uarietatem aliquam parit, quae tamen proportionem geometricam conciliari potest. Proinde ab alterutro istorum instrumentorum signa sumpta, ad cordis temperiem indicandam sufficiunt. Explicemus ergo naturam instrumentorum, per quae anima uitalis actiones obit. Sunt autem solles duplices: alij quidem

Magni, pulmones scilicet, quorum ueluti fistula est arteria trachea. Hi quia uicini cordi, et quia effectum suum, respirationem uidelicet, manifestum sensib. habent, ideo Hipp. respirationi plus tribuit, quam pulsui. Tamen propter potius suum et frequentes destillationes, certitudinem indicandi saepe amittunt. Porro ut respirationis naturam, differentias et indicia cognoscamus, causas illius continentes (quemadmodum Gal. in pulsibus fecit) inuestigemus. Causae ergo Respirationis sunt tres, nempe

Finis, ut calor qui in corde est euentiletur, et excrementa fuliginosa expellantur. Quod si ergo duplex ista necessitas sit

Aequalis, respiratio uel Magna erit, in corde calido, uel Parua, in frigido: atque eodem modo se habebit Expiratio. Cum hac tamen additione intelligi debent, ut thoracis debita sit proportio.

Inaequalis, erit et motus, erit et tempus inaequale. Namque si maior fuerit necessitas

Euentilandi, pro magnitudine succedet Frequentia in respiratione.

Expellendi fulgines, pro magnitudine succedet Velocitas in expiratione.

Facultas ueluti efficiens. Hec igitur, consentiente instrumento, uel est

Fortis. Quare pulmones ualide attollit, excrementa expellit, calorem expirando uentilat. Respirationis Vehemens.

Debilis. Respirationis quoque efficitur Debilis.

Princeps, pulmo uidelicet. Qui etsi cordis temperiem ut plurimum imitatur, potest tamen et natua et aduentitia qualitate discrepare, et respirationem ipsam alterare, non tantum in qualitatibus primis, sed etiam in ipsis differentiis, quae uel a fine uel a facultate proficiuntur.

Instrumentum. Quod quidem est duplex, tum

Non princeps, thorax scilicet: qui si proportionem respondeat cordis caliditati, nec pulmo sit uitiosus, a respiratione certum habemus indicium temperaturae cordis: si minus, incertum. Magnitudo igitur thoracis si cordis temperiem sequatur, non cerebri, tunc respirationis et pulsus erunt in omnibus aequales: si cerebri sequatur temperaturam, discrepabunt. Quocirca etiam pulsus certior iudicari debet, quia non nisi a corde potest mutari: thorax uero a corde simul et a cerebro.

Parui. Vide in seq. signum †

† Parui, Arteriæ per uniuersum corpus disperse. Conueniunt in fine & facultate cum respiratione, differunt in instrumento. Proinde signa pulsus & respirationis ubique sunt equalia, nisi quantum thoracis magnitudo ea turbat. Gal. tres causas continentes pulsum assignat, à quibus itidem sex differentie pulsum simplices (ex his enim composite emergunt) dependent, quæ ad dignoscendam cordis temperiem plurimum ualent. Nam à

Post tractationem generalem signorum cordis, ad particularem explanationem temperierum inæqualium (quæ insalubres sunt simpliciter, etsi ut nunc salubres dici possint) accedamus. In quibus illud est ante omnia constituendum, cordis temperaturam naturalem, si ad actionum suarum bonitatem expendatur, in mediocritate consistere: sin cum alijs uisceribus, calidam & siccam uideri. Quædò autem à mediocritate sua naturali optima deficit, dicitur insalubre. Verum deficit, quia excedit in qualitate simplici primum, deinde in composita. Nos Galenum secuti, primum de simplicibus agamus. CORDIS ERGO CALIDI signa Diagnostica sumuntur tum ab

Fine colligimus, quod necessitas tum euentilandi tum expellendi fuligines uel sit

Facultate

Instrumento, hoc est ab arteria, quæ attestatur principio suo, cordi scilicet, à quo oritur, differentie sumuntur ratione qualitatis à corde impressæ tum

Ipso corde, nimirum ab interna tum

Alijs, tum à

Thorace. Cuius quidem

Æqualis. Itaque orietur pulsus uel

Inæqualis: quia necessitas

Debili, pulsus oritur debilis.

Robusta, pulsus provenit uehemens.

Magnus, quando utraque necessitas urget. Cognoscitur autem, quia secundum omnes dimensiones magnitudinem præ se fert.

Paruus, quando neutra necessitas urget, consentiente instrumento.

Euentilandi uel est maior, & pulsus in Diastole fit frequens: uel est minor, fit tardus.

Expellendi fuligines uel est maior, & pulsus in Systole redditur uelox: uel est minor, & redditur rarus.

Primæ, quia uel calida est uel frigida si tangatur. Talis ergo & pulsus esse dicitur.

Secundæ. Sic pulsus & mollis & durus reperitur.

Communi, naturali scilicet, quæ per sua excrementa, uidelicet per pilos thoracis, seipsam prodit. Thorax enim hispidus est, præsertim pectus, & quæcunque hypochondrijs partes proximiores sunt.

Actio- ne, uel

Propria, à qua signa sumuntur inseparabilia & propria. Nempe ab actionibus tum

Moralibus.

Sic ergo prompti sunt ad actiones obeundas. Quarum aliquas tantum hic Gal. commemorat. Nam in

Incipiendo, quamuis res uideatur ardua & periculosa, sunt audaces, & si magis caliditas increseat, etiam temerarij: quia calor mouet, nec rationis imperio parere nouit.

Persequendo sunt uehementes. Itaq; omnia ea quæ obstat ægre ferunt, & trahuntur, etiam cum furore quodam, si uehementer calor augeatur.

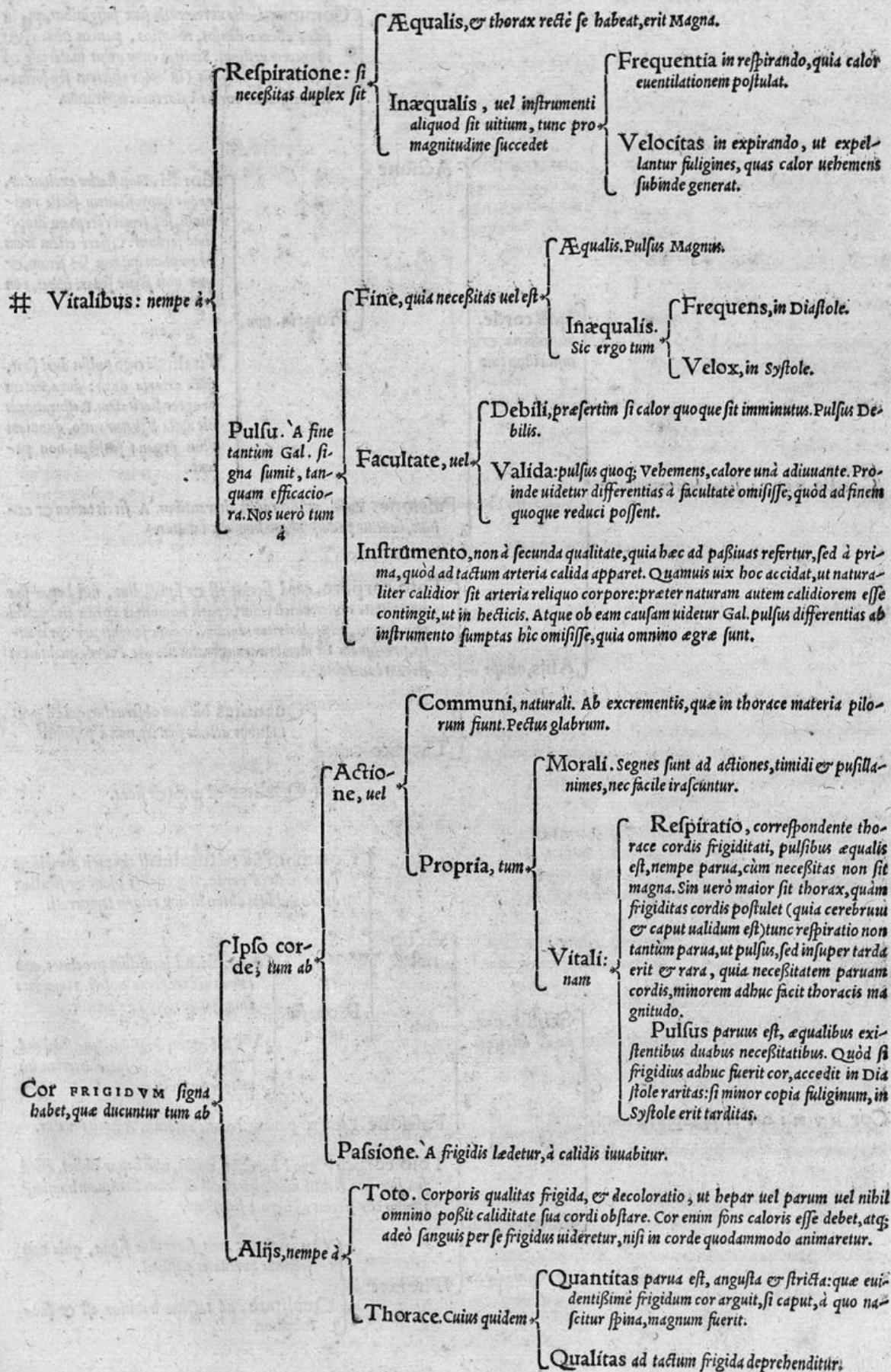
Vitalibus. Vide in seq. signum #

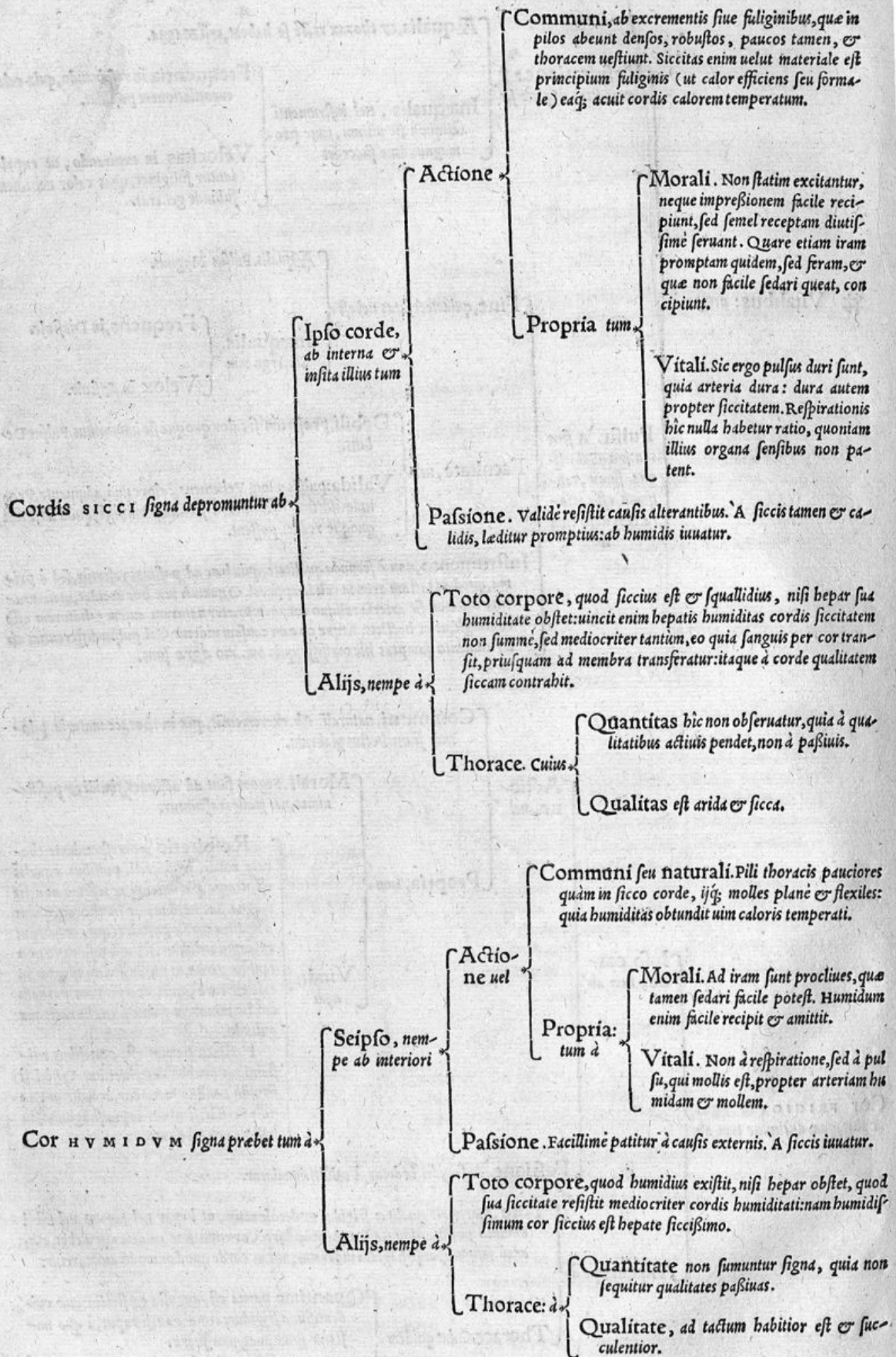
Passione. Cor calidum cum facultate robusta ualide resistit causis contrarijs. A similibus tamen immoderatis propter symboliam promptè quoque læditur. Vnde ephemeris & hecicis sunt obnoxij.

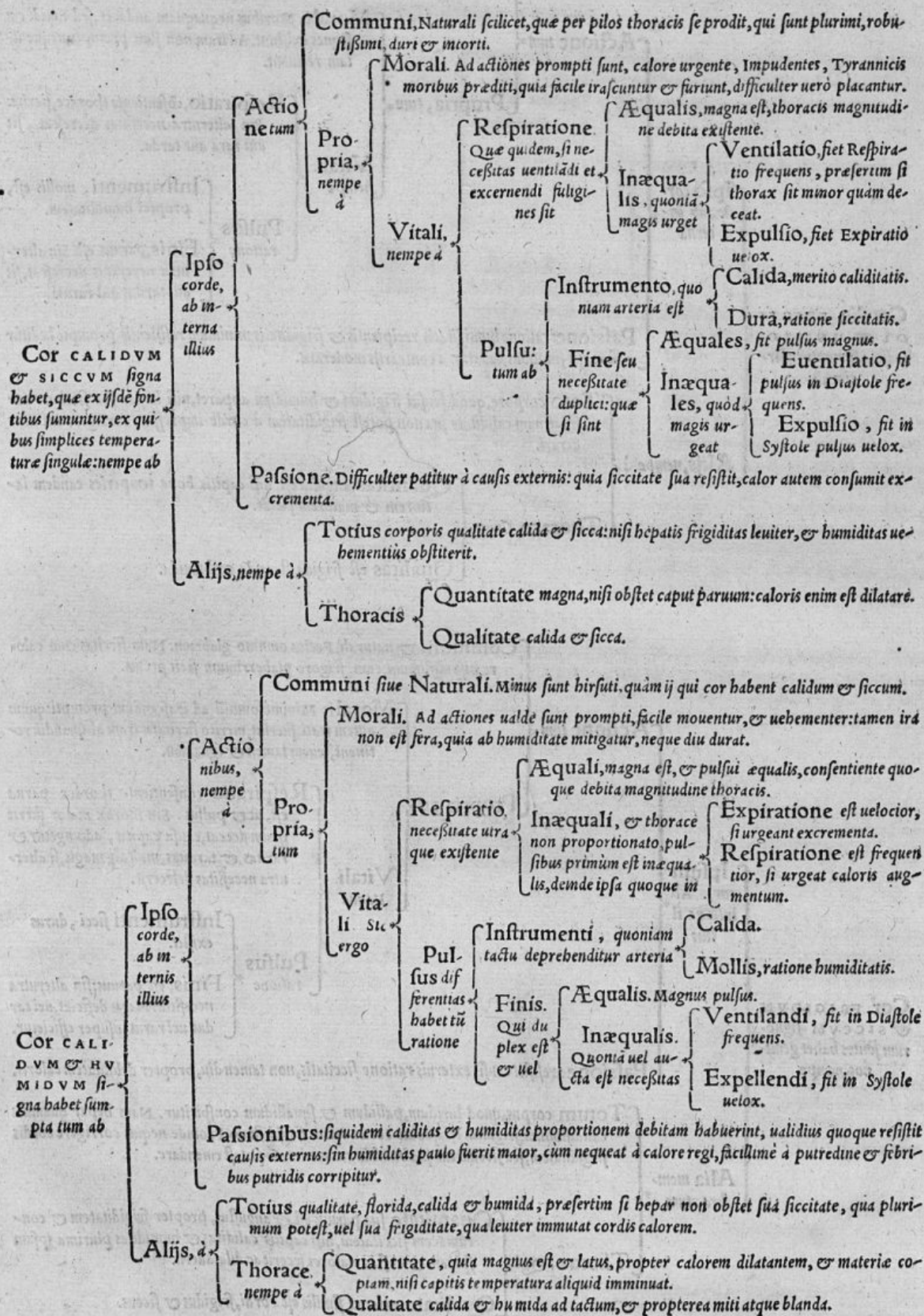
Toto corpore, quod tactu calidum apparet, nisi hepar frigiditate sua obstet. Resistencia autem ista est mediocris, & remittit tantum caliditatem, non omnino immutat. Sin hepar non obstet, sed consentiat, calidissimum tactu corpus apparebit, & facies florida ualde.

Quantitas aucta est, nisi cerebri debilitas obstet. Euentilissimum ergo caliditatis signum erit, si caput sit paruum, thorax uero amplius & latus.

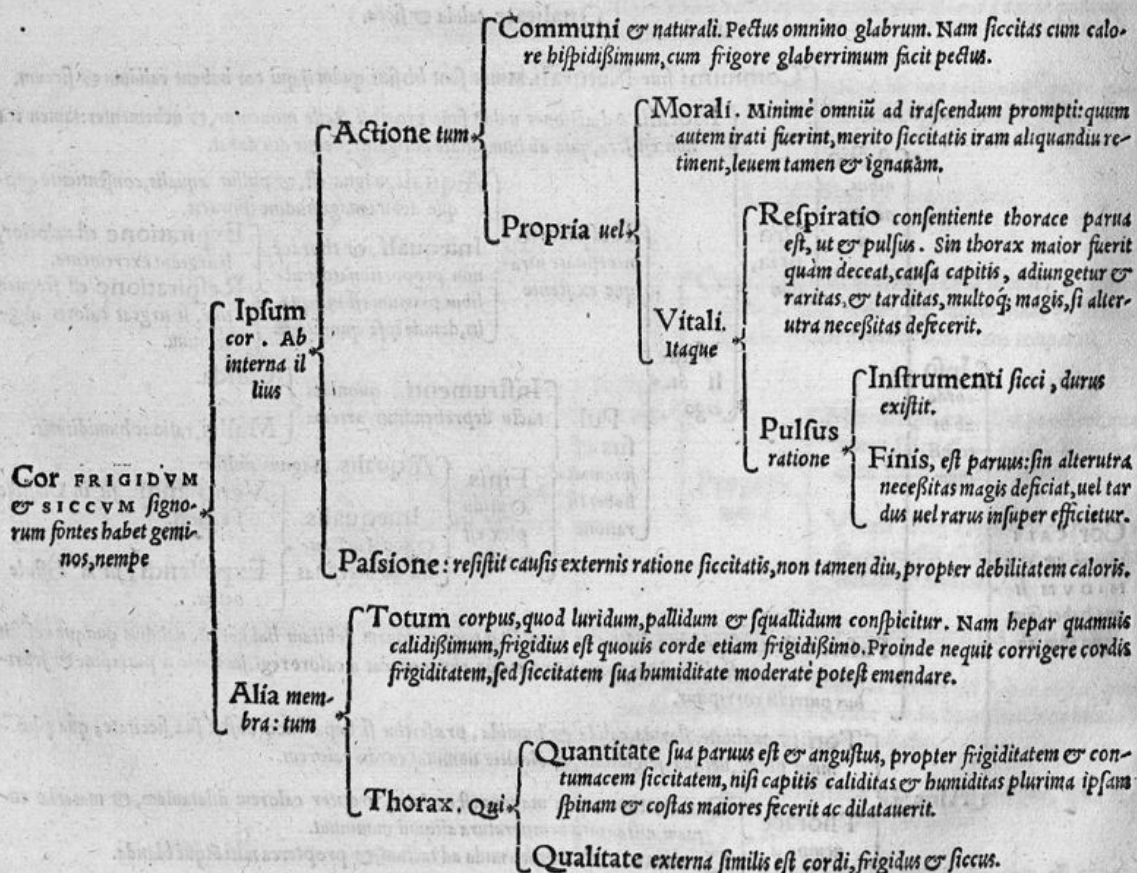
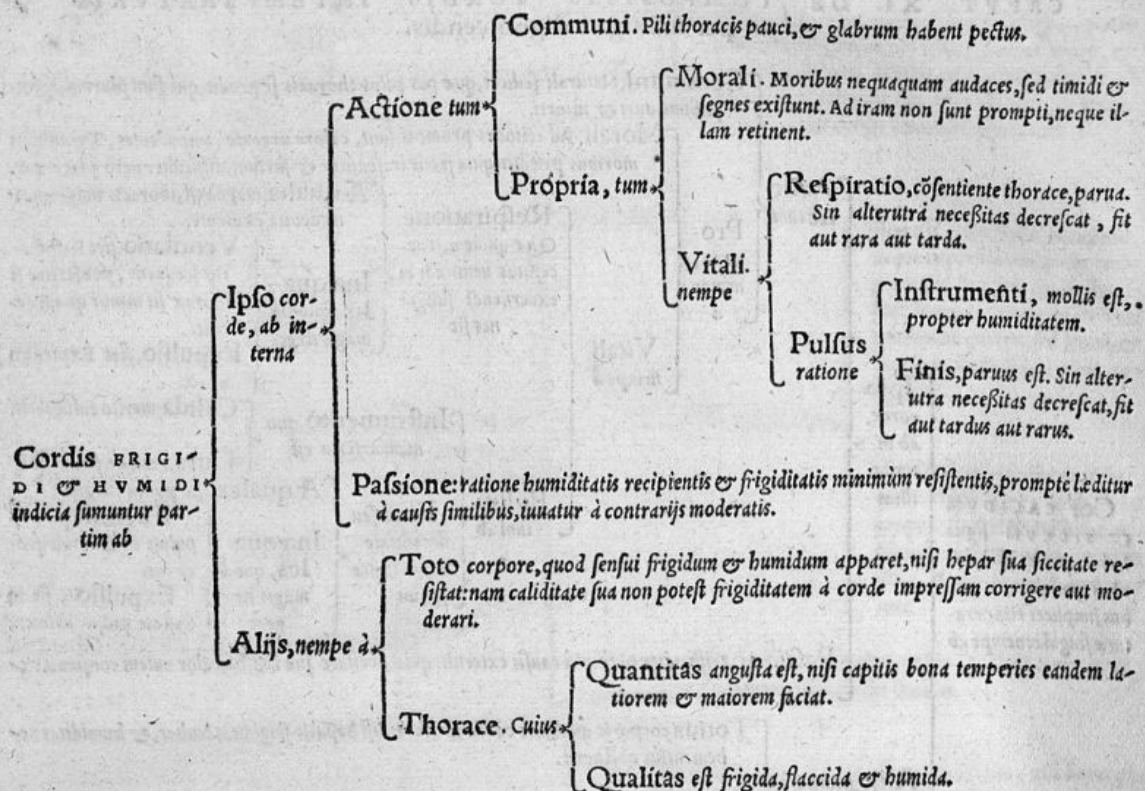
Qualitas calida indicat fontem caloris, quem continet, in caliditate excedere.

CAPVT XI. DE COMPOSITIS CORDIS INTEMPERATVRIS
per sua signa dignoscendis.

D

CAPVT XII. DE SIGNIS DIAGNOSTICIS TEMPERATURÆ HEPATIS insalubris simplicis.

HEPAR uiscus princeps est, cum alterum uitæ principium, passuum scilicet, generet, & in totum corpus alimentum transfundat: in quo anima uegetatiua siue *conduntur* sedem suam habet. Cuius quidem necessitas post cor præcipua est, quamuis tempore prior. Signorum autem fontes, ex quibus hepatis temperiem cognoscamus, duo sunt præcipui. Quos clarioris doctrinæ gratia hic generaliter tractabimus: deinde ad particularia cum Gal. descendemus. Sumuntur ergo uel ab

Ipsa hepate, uidelicet, ab aliquo uel

Interno, nempe à potentia

Agendi, quæ Naturalis dicitur facultas (quemadmodum actio cordis Vitalis dicebatur) *lex* *Boyle*: primum enim naturæ agentis fundamentum & opus in animantibus est ipsa uegetatio. Nam compositum corpus natura conseruare cupit

Patiendi à rebus externis, à cibo, aëre, &c. Sic frigidum hepar leditur à cibis frigidis, calidum à calidis. Omisit Gal. breuitatis gratia, cum iam antè in signis cerebri canones huius potentie passus posuerit.

Indiuiduo. Vide in seq. signum #

Specie, per facultatem Generatricem, cui iidem inferuiunt quatuor potentie naturales, non pro generando sanguine, quemadmodum hepati inferuebant, sed pro semine in uasis spermaticis producendo. Sita autem est hæc facultas in hepate, secundum Platonem & Gal. & pro temperatura hepatis uariat. Nam calor promptos efficit ad ueneris desideria, frigus uero tardos. Maxime tamen hunc appetitum promouet temperatura similis instrumentorum genitalium. Itaque non ab re Galenus statim signa testium subnectit.

Externo, ut à magnitudine aut figura hepatis. Quæ tum quia nequeunt actionem hepatis labefactare, nisi temperies illius primum uitietur: tum quia ad compositionem magis quam ad temperiem indicandam conserunt, in præsentia à Gal. omittuntur, & commodiore loco capite uigesimosecundo tractantur, ubi de uitata compositione agit.

Toto corpore. Cuius qualitas ab hepate, sicut & à corde, alterari potest, quandoquidem utrumque uiscus principia uitæ toto corpori communicat. Quomodo autem in alterando toto hepar cor uincat, aut à corde uincatur, supra in generalibus signis temperaturarum cordis docuimus.

Alijs, ut à

Quantitate. Magnæ & late, calorẽ arguunt dilatantem & sequacem materiam: Paruæ & angustæ, calorem debilem, siue (ut medici loquuntur) frigiditatem.

Adnatis hepatis, à uenis scilicet, quæ suo principio attestantur, sua tum

Prima. Calide & frigide tactu, pro natura sanguinis. Quod tamen non nisi in ualde præternaturali constitutione obseruari potest: quemadmodum & arteriarum qualitas in hecticis tantum,

Qualitate uel

Secunda. Duræ à siccitate, Molles ab humiditate.

Partibus tum

Vicinis seu continentibus, nempe ab hypochondrijs & epigastrio, quod uel hirsuta uel glabra sint. Quod tamen signum commodius ad excrementa referri potest.

IN ARTEM MEDICAM GALENI

IN ARTEM MEDICAM GALENI

IN ARTEM MEDICAM GALENI

IN ARTEM MEDICAM GALENI

IN ARTEM MEDICAM GALENI

IN ARTEM MEDICAM GALENI

IN ARTEM MEDICAM GALENI

IN ARTEM MEDICAM GALENI

IN ARTEM MEDICAM GALENI

IN ARTEM MEDICAM GALENI

IN ARTEM MEDICAM GALENI

IN ARTEM MEDICAM GALENI

IN ARTEM MEDICAM GALENI

IN ARTEM MEDICAM GALENI

IN ARTEM MEDICAM GALENI

IN ARTEM MEDICAM GALENI

IN ARTEM MEDICAM GALENI

IN ARTEM MEDICAM GALENI

IN ARTEM MEDICAM GALENI

IN ARTEM MEDICAM GALENI

IN ARTEM MEDICAM GALENI

IN ARTEM MEDICAM GALENI

Crassus, aucto calore, qui partes tenuiores alimenti resoluit, maxime si cibi quoque utatur crassus. Aut etiam crassus efficitur à frigore incrassante, qualis in media hyeme conspici solet, sed frere admixti quoque sunt humores frigidi.

Substantia:
quia uel est

Tenuis, immutato calore, praesertim si cibi sint tenuis quoque substantiae. Sin cibi fuerint crassi, à calore fundente & liquante tenuis redditur sanguis.

Quantitate: quia uel est

Multus, in humidior hepate.
Paucus, in sicciore hepate.

Prima, ut quod calidus sit & feruens, uel frigidus & quietus.

Qualitate: eaque uel

Orta à primis: ut à colore, qui praedominium humorum in massa sanguinea ostendit.

Fuliginosum, quod uel insensibiliter per cutim exhalat, uel in pilos con-
creuit. Vnde hypochondria, maxime dextrum, & uenter quoque inferior,
uel hirsuta uel glabra conspiciuntur.

Inutilem pro nutrimento corporis, quamuis alios habeat
usus. Excrementum dicitur. Quod rursus
uel est

**Substan-
tiam** quia
uel est

Tenuis excrementum, ut urina. Cu-
ius Gal. non meminit, uel quod par-
uifaceret, uel quod sub crassis ex-
crementis seu humoribus, qui per
urinam quoque excernuntur, com-
prehenderetur.

Bilis.

Pituita, quae in he-
pate generatur à
debili calore, & hu-
mida parte chyli: di-
uersa ab ea, quae in
uentriculo ortum ha-
bet.

Melancholia.

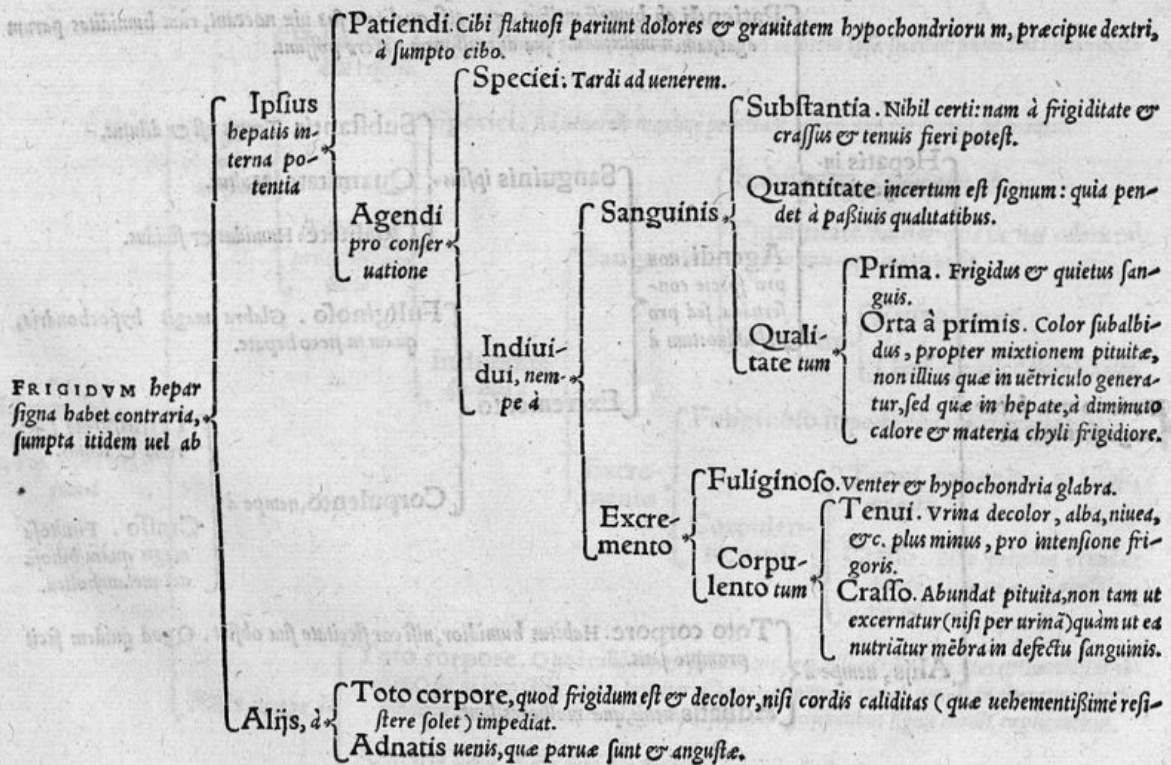
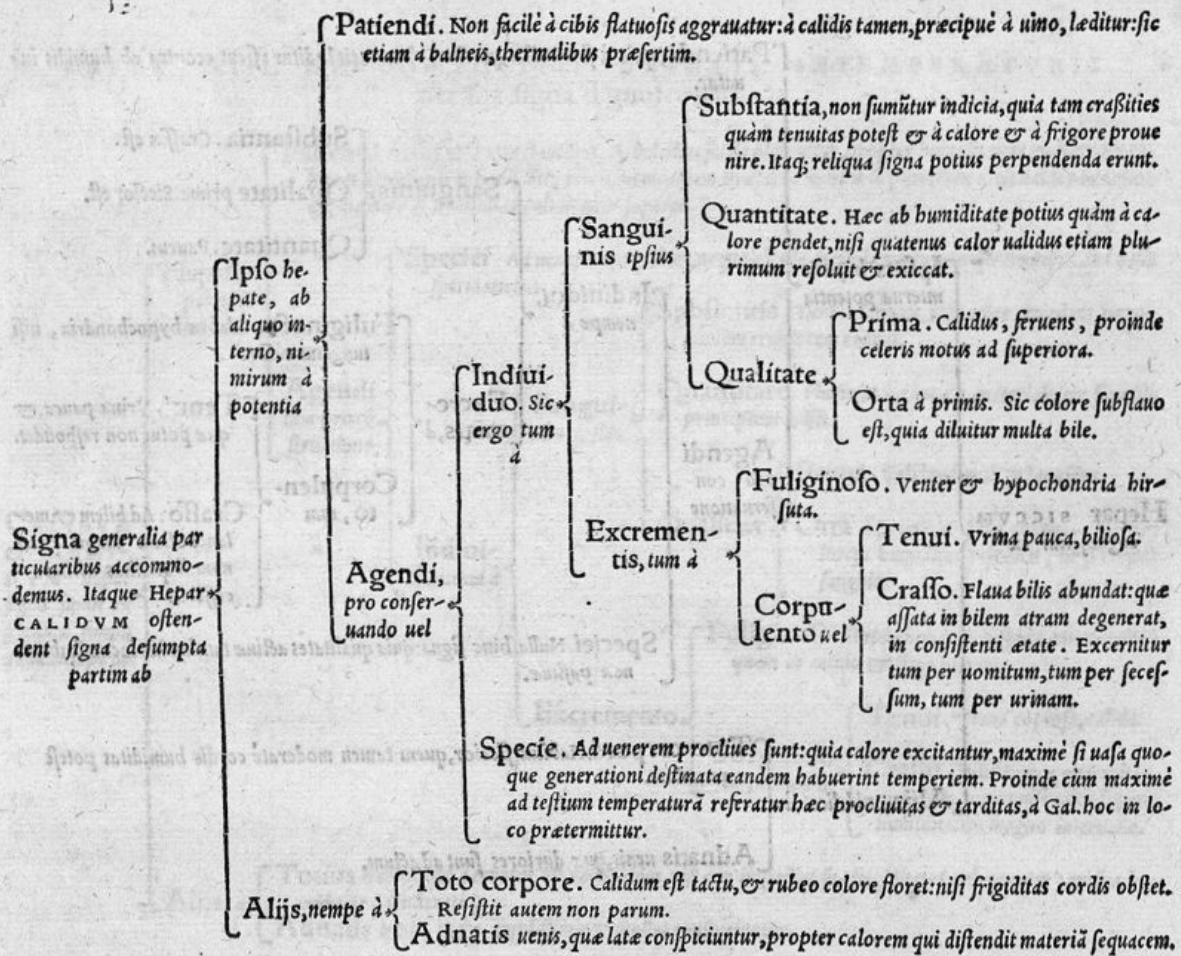
Crassum,
respectu uri-
nae: ut

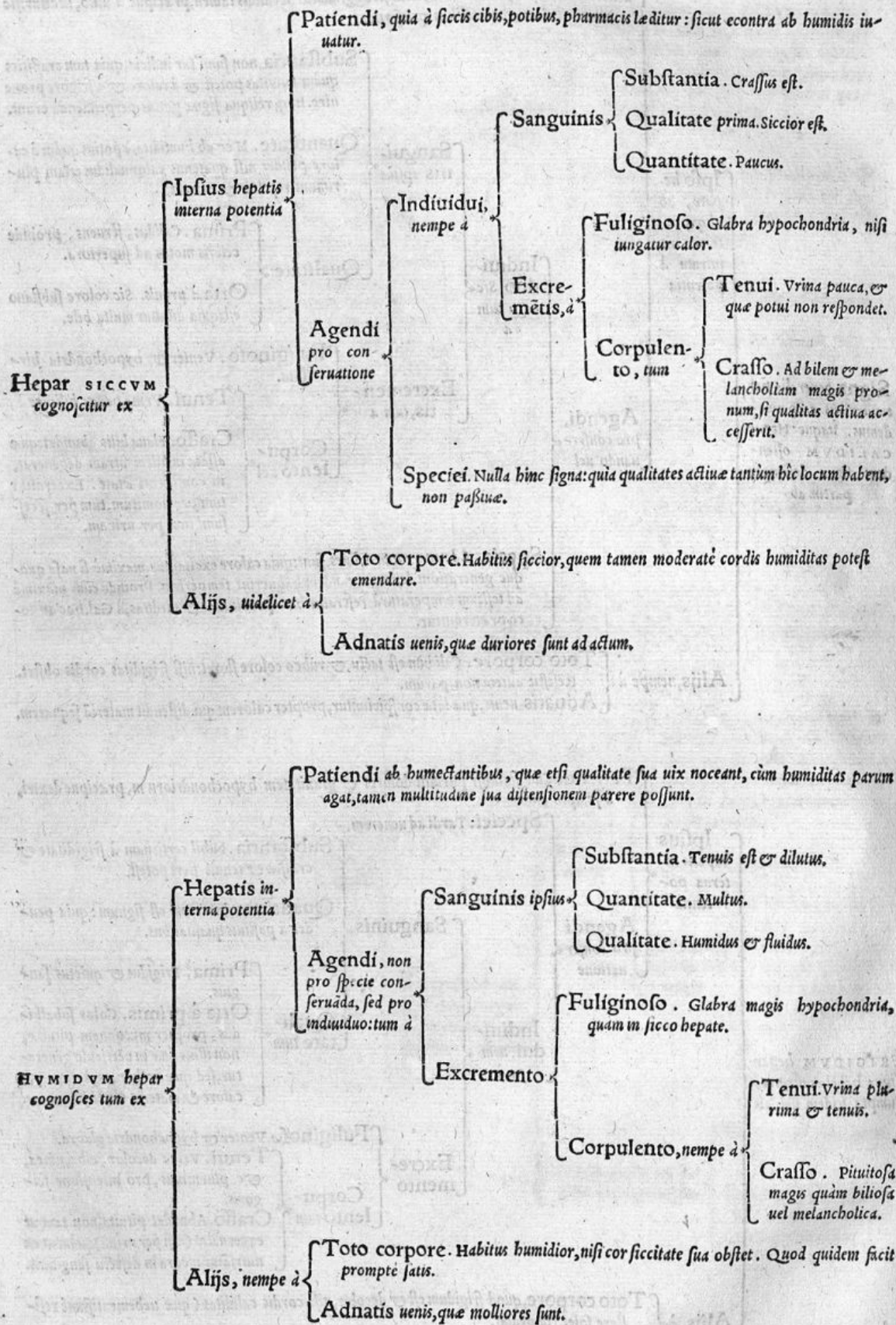
Corpulentum,
& à massa sangui-
nea separatum. In quo
observare oportet
tum

**Viam seu locum per
quem expurgatur**, per

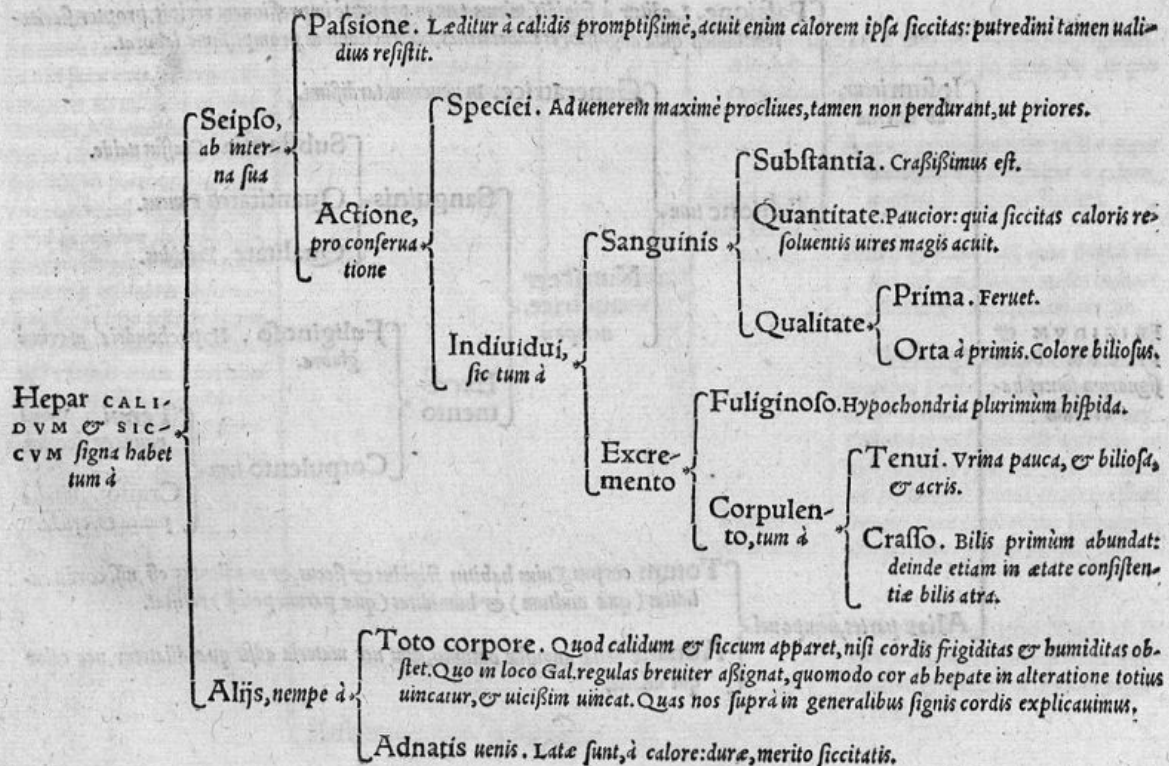
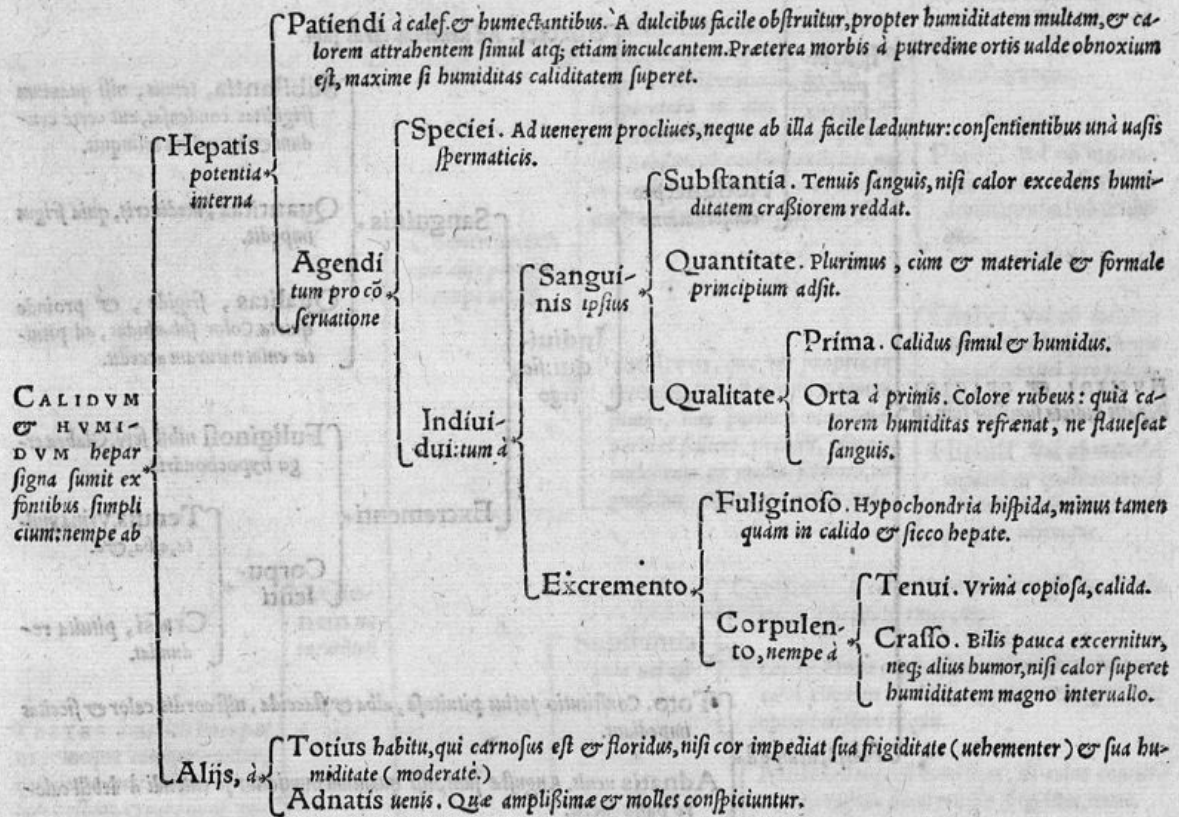
Superiora, per uomi-
tum.

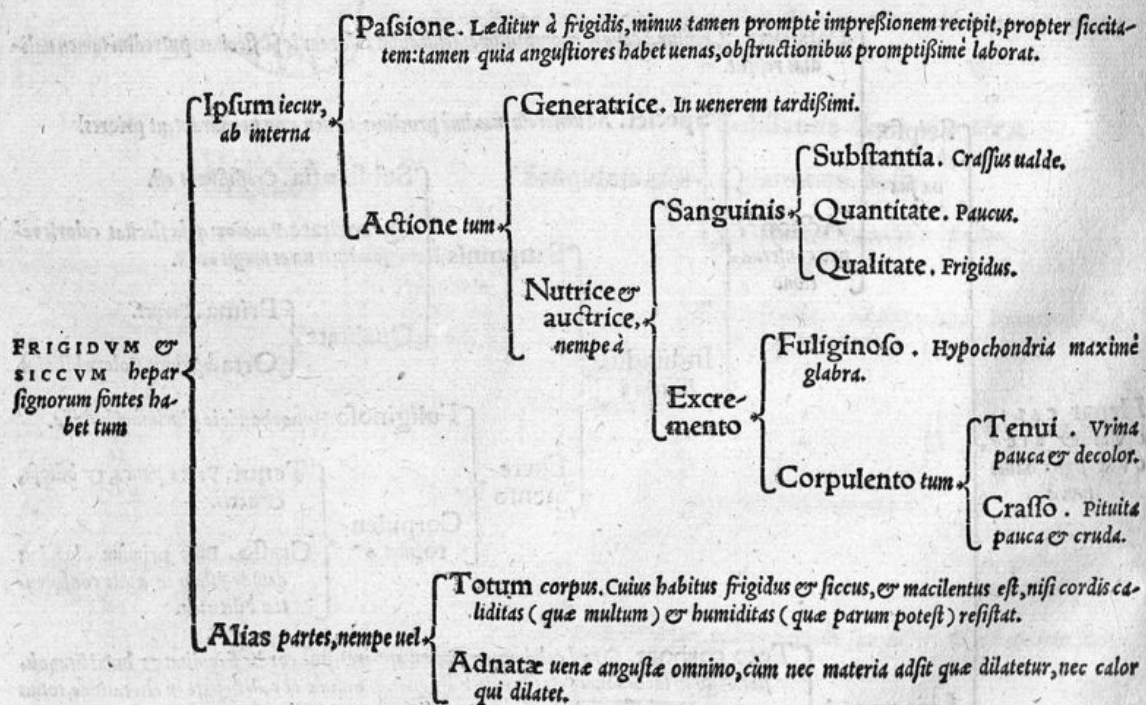
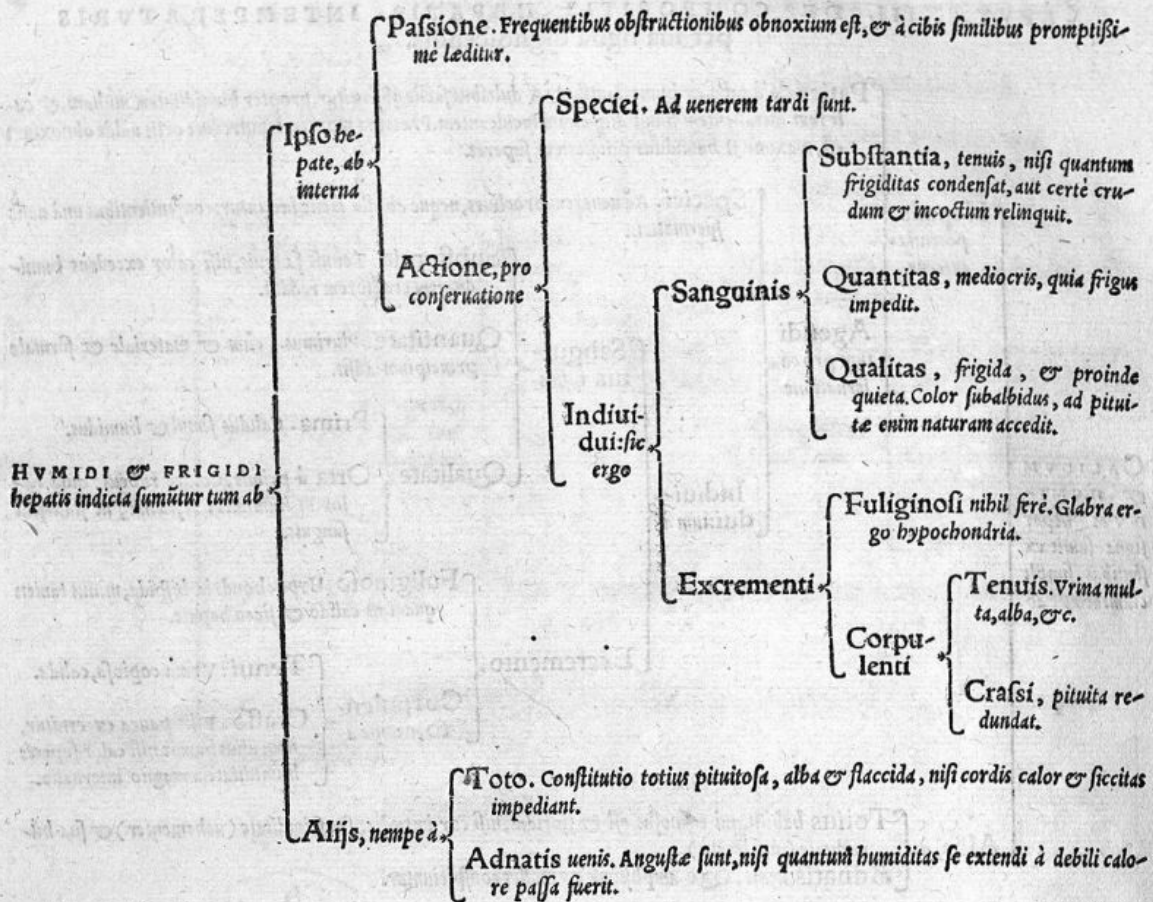
Inferiora, per uescicam,
per aluum, per uterum,
per haemorrhoides.

CAPVT XIII. DE COMPOSITIS HEPATIS INTEMPERATURIS
per sua signa dignoscendis.

CAPVT XIII DE TESTIVM TEMPERATVRA INSALVBRI
simplici per sua signa dignoscenda.

TESTES à medicis inter partes principes connumerantur, quoniam totum corpus immutare possunt. Quare nunc restat Gal. signa testium subiungit, praesertim cum facultas prolifica in hepate ueluti fonte suam habeat sedem: in testibus autem tanquam instrumentis uim suam exerceat: non aliter quam uis uisiva à cerebro emanans, in humorem crystallinum tota transfunditur. Antequam uero particularia signa temperaturarum aggrediamur, prius generalem theoriam signorum diagnosticorum temperaturae insalubris instituiamus. Signa ergo testium sumuntur primo quidem à testibus ipsis: deinde etiam à partibus uicinis, ut ab hypogastrii hispiditate uel glabritie: praeterea à qualitate totius immutata ex alteratione testium, quod in eunuchis, & in ijs qui plus satis ueneri indulgent, manifestum esse potest: referuntur tamen omnia signa uel ad

Communem
cum alijs partibus,
nempe uel ad

Austringem. Cuius Gal. non meminit, quia ad compositionem potius quam ad temperaturam spectat, & temperatura ex alijs signis magis quam ex compositione cognosci potest. Eandem ob causam austringis nec in corde nec in hepate meminit. Ad austringem ergo referri debent testes

Magni. Vel ob calorem multum, dilatantem: uel ob materiae quantitatem: uel ob utrumque.

Parui. Vel ob materiae defectum: uel ob caloris debilitatem: uel ob utrumque.

Nutricem, quae per propria excrementa, hoc est per pilos tum testium, tum partium uicinarum, perineae scilicet, peccinis, usque ad umbilicum & media femora, cognoscitur. Sunt ergo testes uel

Glabri. Vel ob materiae defectum: uel ob efficientis ignauiam: uel propter utrumque.

Hirsuti. Vel ob materiae copiam & qualitatem: uel ob caloris efficaciam: uel propter utrumque.

Actio-
nem na-
turalē uel

Crassum. A calore imprimis incrassante, deinde etiam à siccitate exiccante.

Substantia,
quia uel est

Tenue. Prima causa est humiditas: secundaria uel calor eliquans, uel frigus, quod concoquere & optime miscere nequit.

Propriam,
nimirum ad generationem seminis. Sumuntur ergo ab ipsius seminis

Quantitate, uel

Multa. Causa est humiditas. Si calor concurrat, crassum simul erit: sin frigiditas, tenue.

Pauca. Causa est siccitas imprimis, deinde etiam caliditas.

Prima: quando excernitur uel calidum uel frigidum. Attestatur siquidem naturae sui principij, in quo excoquitur & perficitur.

Secunda:
quia uel excernitur

Acre, & uehementer titillat atque mordicat. Acre efficitur à calore, maxime si iungatur siccitas.

Mite & suauē, uel quia frigidi testes, uel quia semen multo humore diluitur, & acrimoniam amittit.

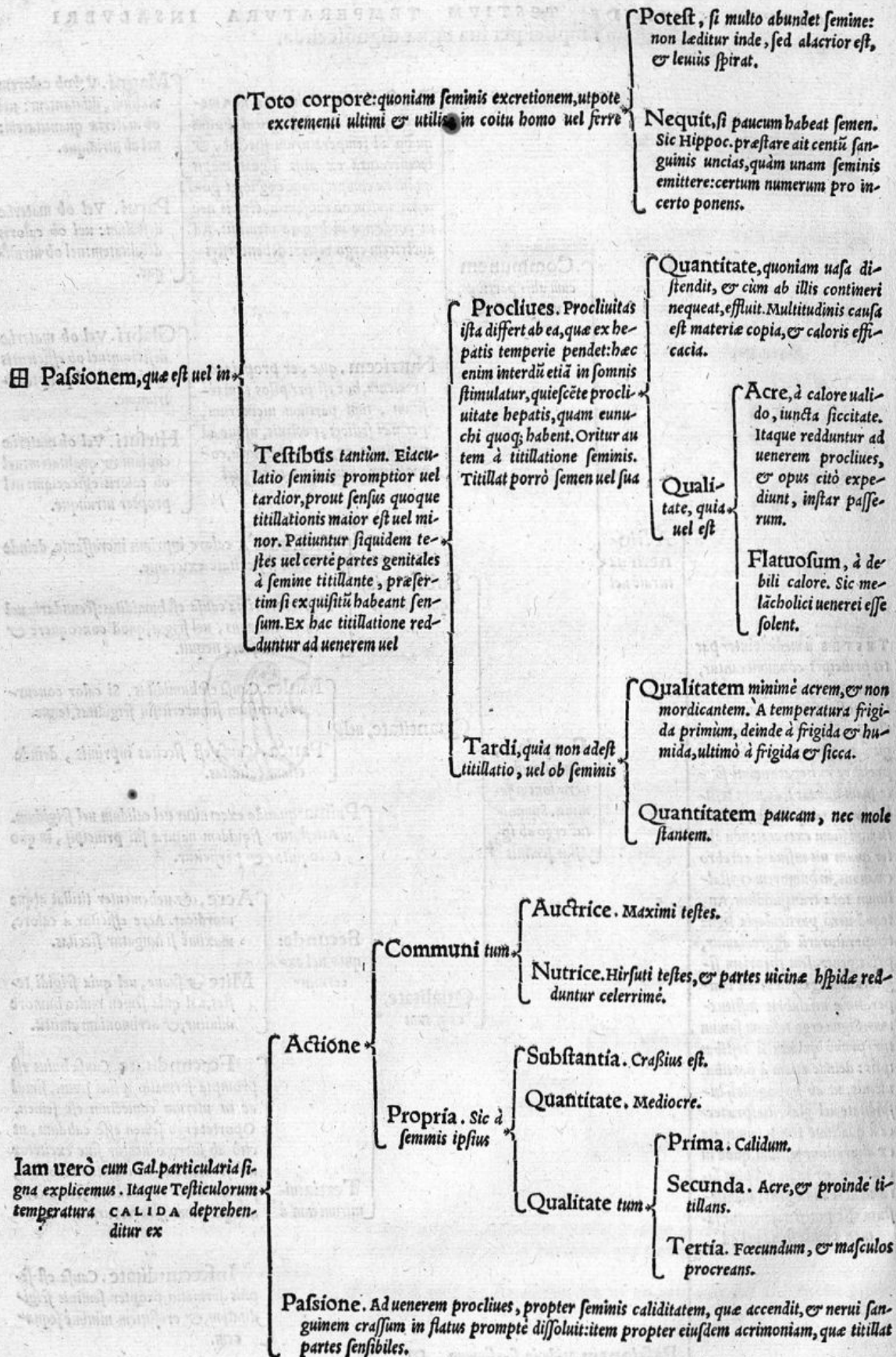
Qualitate,
easque tum

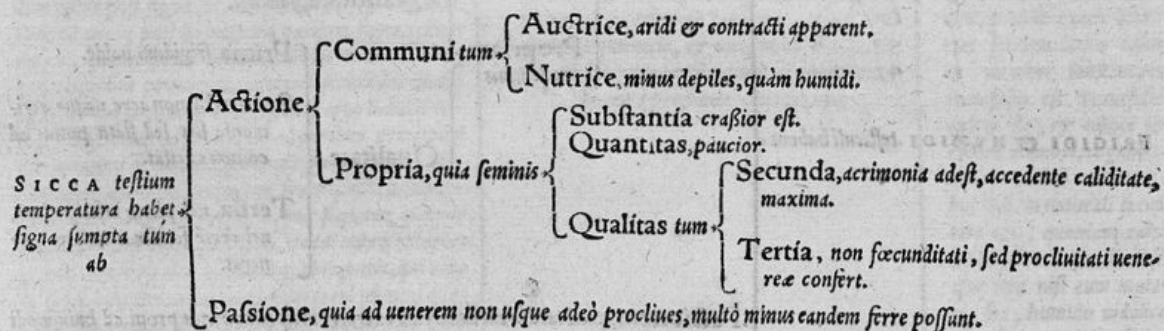
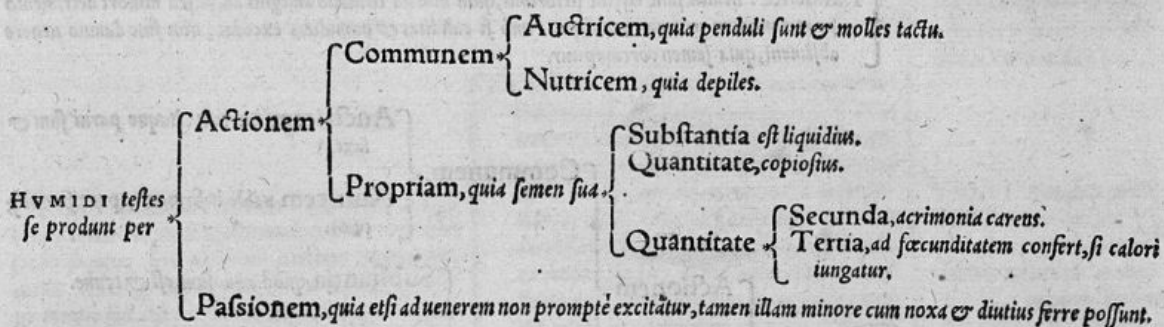
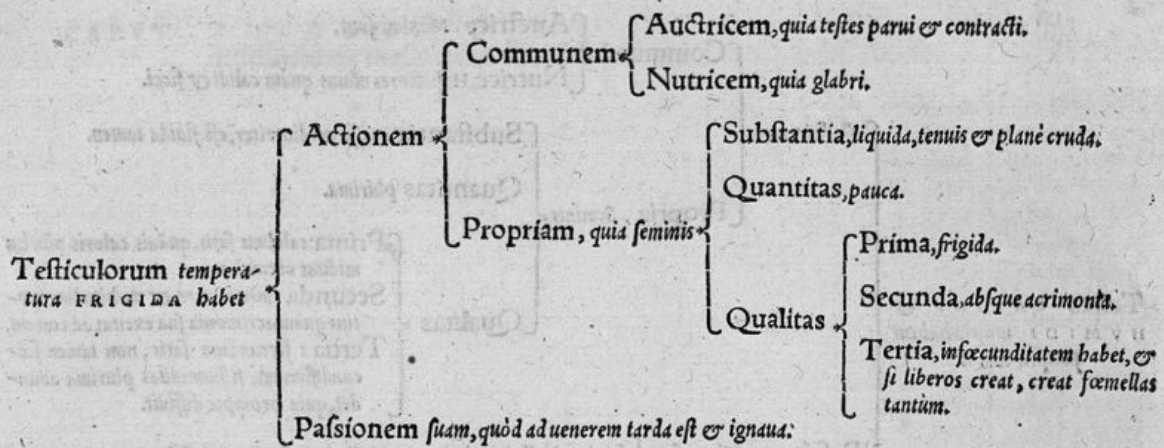
Faecunditate. Causa huius est prompta formatio ipsius foetus, simul ac in utero coniectum est semen. Oportet ergo semen esse calidum, ut cito ab utero educatur siue excitetur uis formatrix: deinde etiam crassum, sequax tamen & obediens formationi, alioqui enim efflueret rursus.

Tertia: nimirum tum à

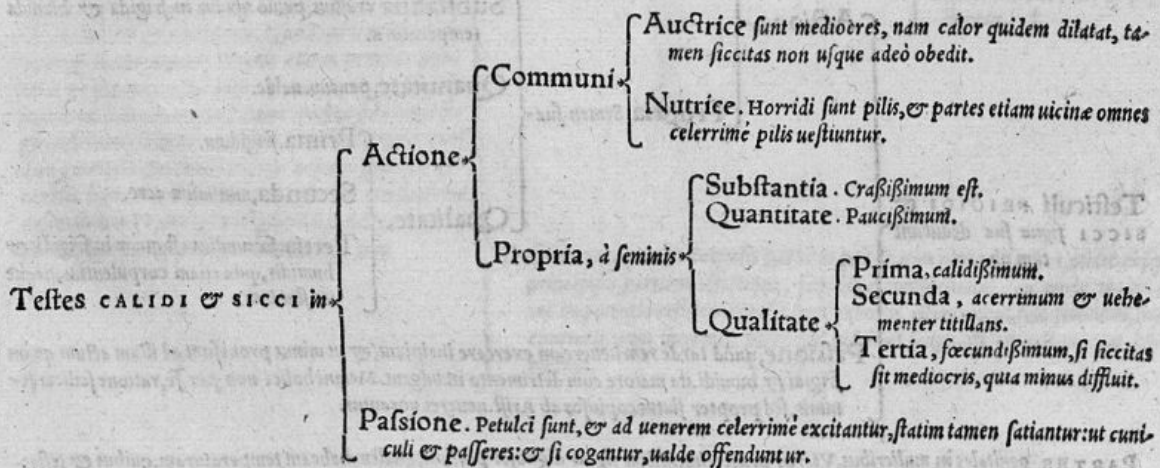
Infœcunditate. Causa est se-
gnis formatio, propter seminis frigiditatem, & crassitatem minime sequacem.

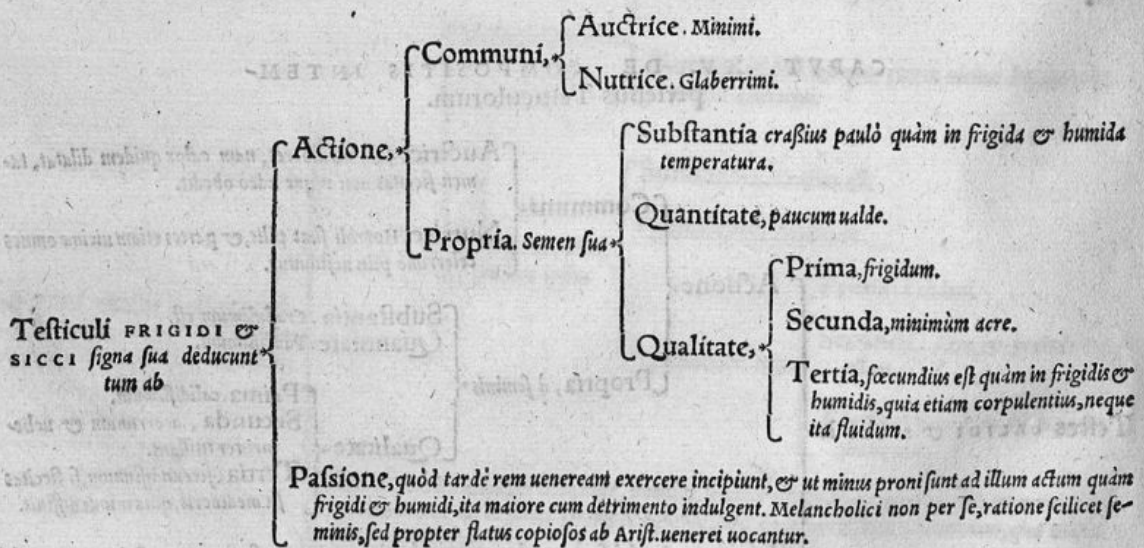
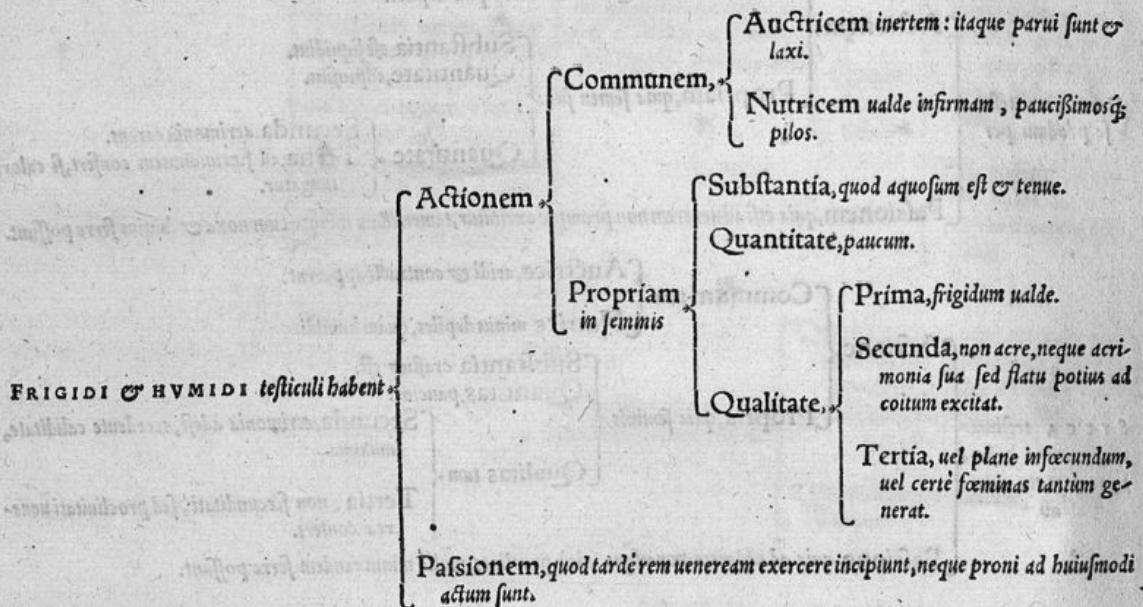
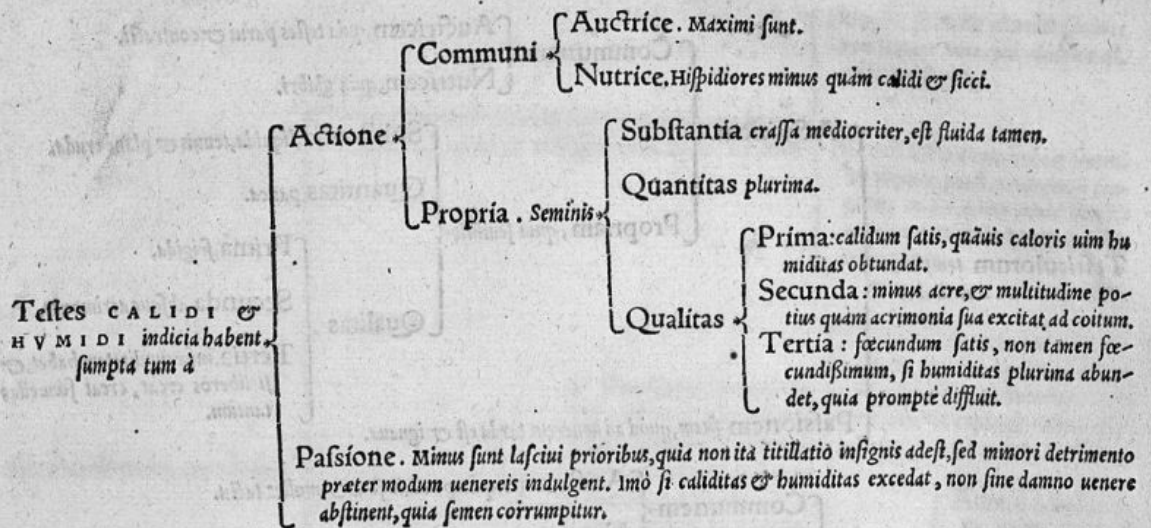
Passionem. vide in seq. signum

CAPVT XV. DE COMPOSITIS INTEM-
periebus Testiculorum.

PARTES genitales in mulieribus, Vterus praesertim, iisdem signis dignosci possunt, qualem habeant temperaturam, quibus & testes in uiris, paucis admodum uariatis, pro usu & compositione diuersa locorum muliebrium. Gal. breuitatis ergò omitit.

CAPVT XVI. DE SIGNIS DIAGNOSTICIS INSALVBRIBVS,
indicantibus temperiem & habitum TOTIVS CORPORIS.

Post principum partium tractationem, Gal. de habitu totius corporis agit: quandoquidem temperies totius sequitur ferè naturam partium principum, cordis scilicet & hepatis: in quorum itidem signis sepe mentio facta est constitutionis totius. Quemadmodum igitur post signa cerebri subiunxit signa oculorum: ita quoque post principum partium signa, declarat ea, quæ indicant temperaturam totius, à temperie partium principum, maxime secundum qualitates actiuas, dependentem. Cognitio ergo habitus totius, confert tum ad totius tum ad partium principum temperaturam dijudicandam. Intelligimus porro Habitum, qualitatem seu naturalem seu acquisitam in partibus externis ipsius corporis, quæ sequitur quatuor simplices & primas qualitates. Vocat autem externas partes Gal. musculos ossa undique obtegentes, qui oculis subiiciuntur: nam uel omnes uel certè plurimi qualitate ista imbuti sunt. Disiunctiuè loquor: non enim si musculi capitis uerbi gratia sint carnosissimi, etiam necessario totus quoque habitus siue reliqui totius corporis musculi tales erunt. Ceterum quia externi sunt musculi, ideo quoque non tantum ab internis, sed etiam ab externis immutantur. Sic sensus testimonio à regione, Æthiopes nigri: à uictus ratione, ij qui in umbratili uita degunt, quamuis natura calidi, præ se tamen ferunt molliciem & candorem. Quod quidem hic Gal. statim ab initio monet. Tradit autem primum signa bonæ & salubris constitutionis totius, ut eò facilius deinde insalubrem cognoscamus: postea subiungit signa insalubris habitus: tandem annectit canones quosdam generales. Nos uero ordine inuerso primum generalia signa explicabimus: deinde ad particularia descendemus. Fontes igitur signorum habitus totius corporis iidem sunt qui & partium, nempe tum

Actiones, qualescunque in quocunque membro externo seu parte carnosa, actu ab illius temperie innata primum, deinde ab influente & fouente profluente, conspiciuntur. Quare nec à nervis, nec ab arterijs, nec à uenis sumuntur: sunt enim hæc instrumenta tantum carnosæ substantiæ, per quæ fouentur subinde, & motum, sensum, uitam atque alimentum affluens excipiunt. Siquidem in membris externis calor siue temperies quædam composita ex innata & influente reperitur. Innata enim alterat influentem, & uicissim ab illa alteratur. Ab hac ergo temperatura composita membrorum profluunt actiones tum

Animales, externæ, sentiendi uidelicet per tactum, & Mouendi. Internæ enim in solo cerebro sunt & manent. Porro quamuis actiones externæ in toto conspiciuntur, tamen quia non ad esse totius, sed ad bene esse tantum conferunt, & nerui potius temperiem quam membri indicant, neruus autem sui principij, cerebri uidelicet, constitutionem imitatur, ideo à Galeno in præsentia omittuntur.

Vitales. Facultas uitalis, in uniuersum corpus dispergitur per arterias pulsanter. Tamen ut in arterijs est, nondum signum esse potest: sed tum tandem, quando extra arterias spiritus atque calor in membri substantiam transfusus est. Transfusio autem ista, ex calore & colore membri, cognoscitur: de quibus accidentibus Gal. in naturali facultate agit, quoniam calor uitalis formæ similis est, quæ non nisi cum materia sua, humido uidelicet alimentari, cuius officina est hepar, intelligi commodè potest.

Naturales. Vide in seq. signum †

Passiones, quæ in carnosissimis partibus per se, non per consensum, etiam absque principum partium affectione, sepius conspiciuntur: ex uaria potentia uel impotentia resistendi causis tum externis alterantibus, siue similibus, siue contrariis: tum internis, putredini uidelicet sanguinis & reliquorum humorum.

E

† Naturales, quarum præcipua est Concoctrix, quæ alimentum subministrat, humores scilicet, non primos, sed secundos, hoc est, qui iam cum spiritu naturali in spatia membrorum transfusi sunt. Quod Gal. aperte uult in fine cap. decimi octauo, ubi alimentum proprium partium id esse scribit, quod ex appositione fit, non autem quod adhuc ex uasis attrahitur, multo minus quod nondum est attractum. Sunt autem facultates tres naturales:

Nutrix, quæ cognoscitur tum à

Sanguinis massa. Nam qualis sanguis, tali colore quoque perfundit partes carnosas, quæ eo nutriuntur, nisi humores intra corpus recesserint.

Fuliginoso excremento, quod uel transpirat per insensibilem exhalationem, & in fordes uertitur: uel sudore excernitur: uel certe in pilos abit.

Substantia dissimilari. Compo-
nuntur enim
ex partibus
tum

Proprijs, nimirum tum ex fibris nervosis (quibus ueluti stamini caro intertextitur, iam inde à primordijs generationis. Et hæc quidem est pars solida, in qua fundatur spiritus & calor complantatus.) tum etiam ex carne prima & simplici, cui adiungitur pinguedo. Et à carne quidem corpus dicitur carnosum uel gracile: à pinguedine uero pingue aut macilentum. Oritur autem pinguedo à frigore & humido habituo sanguinis. Sicut econtra caro à calore ualido & sanguine corpulento.

Alienis & adiunctis, uasis uidelicet triplicibus, per quæ, ueluti per canales, facultas triplicis animæ membris insluit. Quare substantiam membri non complent, sed ministrant tantum. Nervos quidem & arterias Gal. omittit: uenarum usum explicat, quoniam continent primos humores: quos si uirtus distributiva (quæ sub expultrice continetur) in substantiam membri transfundat, fiunt humores secundi, & proximum alimentum, quod pro uaria concoctricis actione uaria quoque sortitur nomina. Est in primis *avayvuo* humor Auicennæ, quem (quia à primis solo loco differt, scilicet quia extra uenas iam transfusus est) Gal. non numerat: deinde Ros, quando apponitur: Cambium, quando agglutinatur: ultimum Gluten, quando iam assimilatur & unum fit.

Quantitate: quæ si multa fuerit, siue carnosæ siue pinguis, reddit corpus crassum: si pauca, tenue. Notandum tamen, osium quoque debitam proportionem esse oportere: alioqui ex osium magnitudine membrum sepe crassum apparebit & carnosum, quod tamen reuera tenue est & gracile. Oportet præterea humorem secundum *avayvuo* in debita quantitate affluere: nam si copiosior affluat, corpus alioqui tenue, crassum apparebit: si paucior, id quod alioqui crassum erit, attenuabitur, humido alimentario tantum, non autem substantifico absumpto: ut sæpius in morbis tum acutis tum chronicis contingit.

Auctrix, cognoscitur ex musculorum tum

Actiua: ad tactum calidi uel frigidi percipiuntur.

Passiua: nam humiditas & siccitas poros aperire & constringere potest: unde corpus molle uel durum tactu efficitur, squalidum item & humectum. Qualitates porro istas sumimus ab humiditate non aduentitia & alimentari, sed propria & solida substantia, quæ nullo modo potest effici humidior, sed id tantum ex conuenienti uictus ratione præstari potest, ne celerius excidetur, reparatione & subministratone iugi alimentaris humidi. Quo ipso decipimur plerumque, ut membrum in sui substantia exiccatum (propter caloris uim, qui subinde naturale & innatum humidum depascitur) sensu tamen humidum esse putemus, propter abundantiam & affluxum uberem alimentaris humidi: ut in atrophia uidere licet.

Prima, siue

Qualitate. Qualitas musculorum obseruatur tum

Sequens primas: mollietates & durities: oriuntur enim à passiuis, pro uaria actiuarum proportionem & efficacia.

Generatrix ad totius dijudicandam temperiem aliquid conferre potest, quoniam secundum Hipp. semen ex uniuerso corpore ad testes protrahitur, cum sit utile excrementum ultimi alimenti membrorum. Quo ergo melior constitutio fuerit membrorum, & plus alimenti, eo quoque abundantius semen, proinde minus à coitu leduntur: quo uero paucius alimentum, & debilior concoctrix totius, eo paucius & infirmius semen: proinde maior quoque totius lesio à seminis excretionem proueniet, lassitudo nimirum, exiccatio, tabes, &c. Quæ tamen signa Gal. omisit, tum quod seminis generatio testium propria sit, quamuis alimentum ipsum à toto suppedietur: tum quod testium, utpote partium principum, alterationem sequatur totius lesio non per se, sed per consensum, & idcirco non ad passionem totius, sed ad passionem testium proprie referri debeat.

Iam ad particularia signa, indicantia constitutionem & temperiem totius corporis, uenio. Quot autem modis partium tam principum quam non principum temperatura uariet, eisdem quoque modis habitus totius: quandoquidem ex partium omnium aggregatione totum constat. Temperaturam porro totius insalubrem ut Galenus per sua signa diagnostica inuestigare doceret, methodus proposita translationis requirebat: uerum tum quia contrariorum eadem est ratio, tum quia uarietas & ordinis inuersio multum cōfert ad *legē* simul & ad elegantiam, ideo Gal. imprimis bonam & salubrem constitutionem, siue bonum habitum totius cognoscere docet: ex quo deinde facili negotio insalubrem quoque ducere possumus. Eadem ratione in precedentibus sepe (præcipue uero in temperatura cerebri) bonæ constitutionis partiū meminit, non ex professo, sed ut cōtraria iuxta se posita magis illucescerent. Nam de signis diagnosticis insalubribus tantum se agere uelle, iam dudum, statim ab initio translationis signorum, professus erat. Corpus ergo TEMPERATUM, salubre, & optimè constitutum (quod, ueluti statua Polycleti, omnes alios corporum habitus examinat & diiudicat, quoniam exquisitè inter omnes excessus medium occupat, & rationi potius quam sensui ipsius medici obijcit, neque actui datur) temperatè quoque, hoc est, moderatè secundum omnes qualitates temperaturæ indicia habet in toto animalis habitu. Signa autem totius eosdem habet fontes, quos etiam signa partium habebant: in genere conueniunt, differunt in specie. Sumuntur enim uel ab

Actionibus.

Que uariæ sunt in toto corpore: tamen quia naturales sunt omnium communissimæ, idcirco à naturalibus potius, quam ab animalibus aut uitalibus, signa constitutionis bonæ totius corporis depromuntur. Duciur ergo signa à naturali facultate, que proprie

Indiuiduo:
scilicet à

Nutrice.

Sic ergo

Sanguis optimus, ruberrimus, non admodum fibrosus, qui tenuitate sua ad superficiem corporis penetrat, & colorem optimum producit, Roseum uidelicet, id est, ex rubore sanguinis & albedine cutis commixtum. Conspicitur in facie potissimum, propter tenuitatem cutis, atque etiam quia sanguis calidior ad superna promptius ascendere solet. Hinc animi speculum faciem esse aiunt.

Excremēta, tum sordes, tum sudores, tum pili, sunt mediocria, ut nec hirsuti nec glabrum dici possit. Sunt tamen pili colore flauo, ex miscella æquali humorū, bilis uidelicet & pituitæ: & quia calor humiditas temperat modo debito, fuligo ipsa si crior redditur, & pili mediocriter crispī euadunt.

Substantia. Medium est corpus hoc inter carnosum & gracile, inter pingue & macilentum. Dicitur *obscure*.

Quantitate. Medium est inter corpus crassum & tenue.

Austri-
ce. Ex mu-
sculorum

Actiua. Tactui calor blandus & mitis se offert. *Supra* corpus dici posset, quamuis hoc nomen proprie ad internam temperiem referatur.

Passiua. Nec nimis propter siccitatem addensatum, nec ab humiditate nimia rarefactum.

Quali-
tate tum

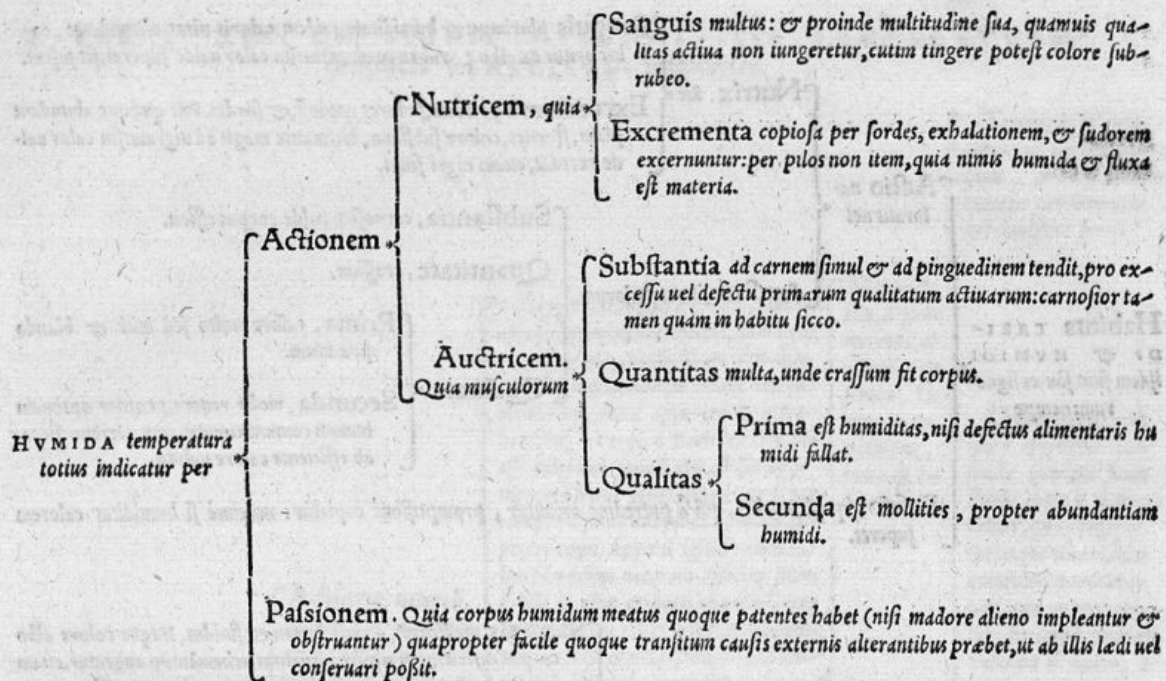
Secunda. Inter durum & molle corpus medium est.

Speciei. A Generatrice nulla possunt signa sumi: quoniam generatrix facultas per totum corpus non dispergitur, sed ab hepate ueluti fonte in testes profluit, & per testes ueluti instrumenta munus suum obit. Verum quidem illud est, quod semen, tanquam excrementum ultimi alimenti totius corporis, ad testes protruditur, non tamen tanquam semen, sed tanquam sanguis superflui.

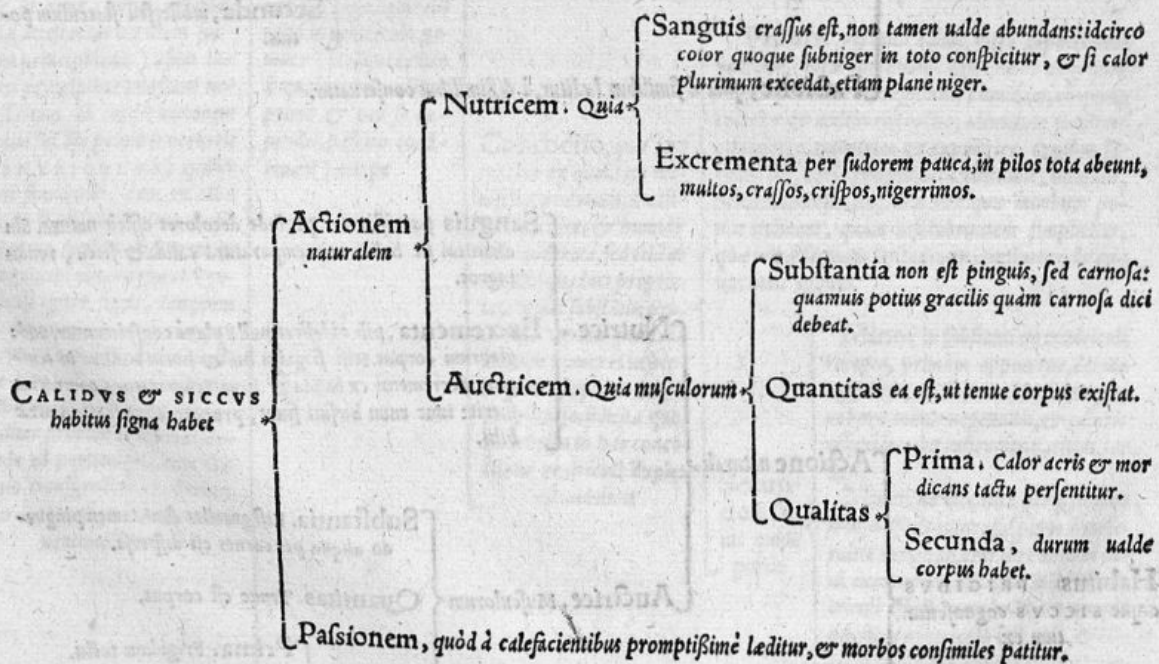
Passionibus. Quomodo resistat causis omnibus tum internis tum externis alterantibus, iam dudum cap. vi. à nobis dictum est, in partium singularū signis explicandis. Quod ipsum eadem ratione huc ad totius habitum transferri potest. Nam quæcunque alteratio corpori accedit, illa uel exterius, uel interius. Exterius quidem, si leuis fuerit, leuiter tantum alterabit, non planè immutabit: sin magna, totum quidem immutabit, in consensum simul adductis partibus, à quibus deinde, ueluti à fonte, subinde alteratio hæc impressa fouebitur. Interius uero si qua contingat alteratio, illa totum immutare nequit, nisi prius partes principes, cor uidelicet atque hepar, infecerit.

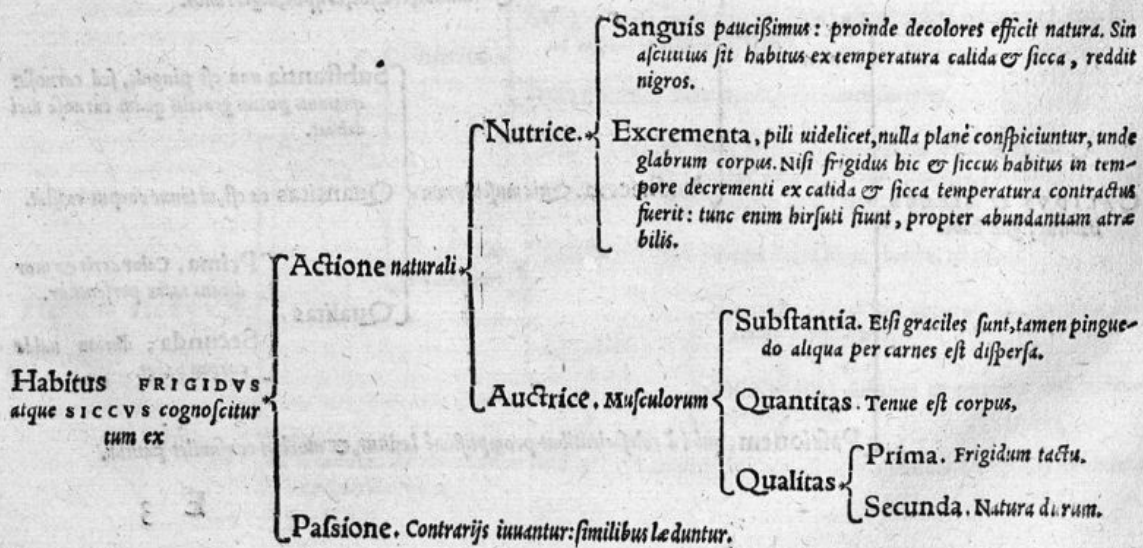
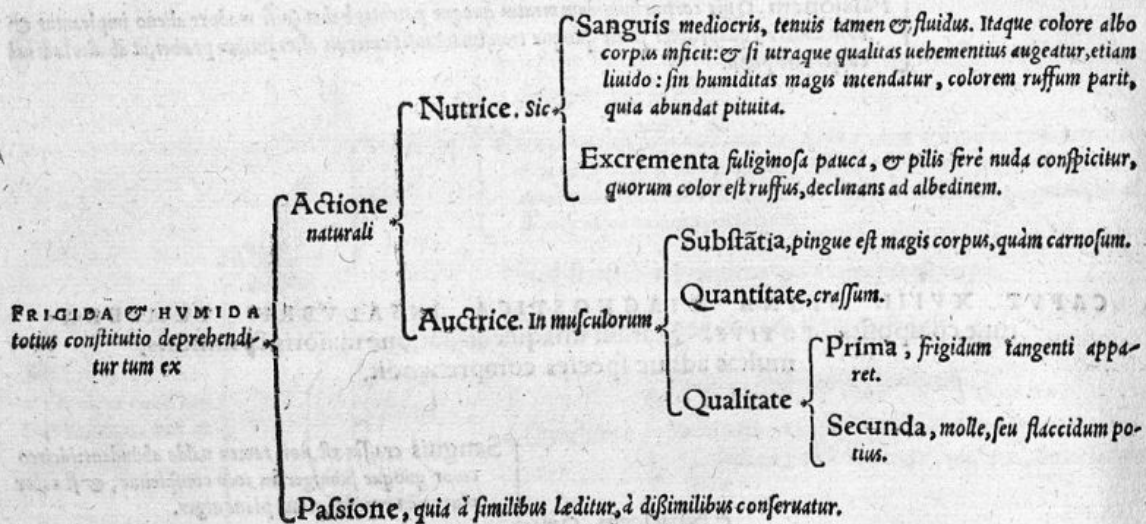
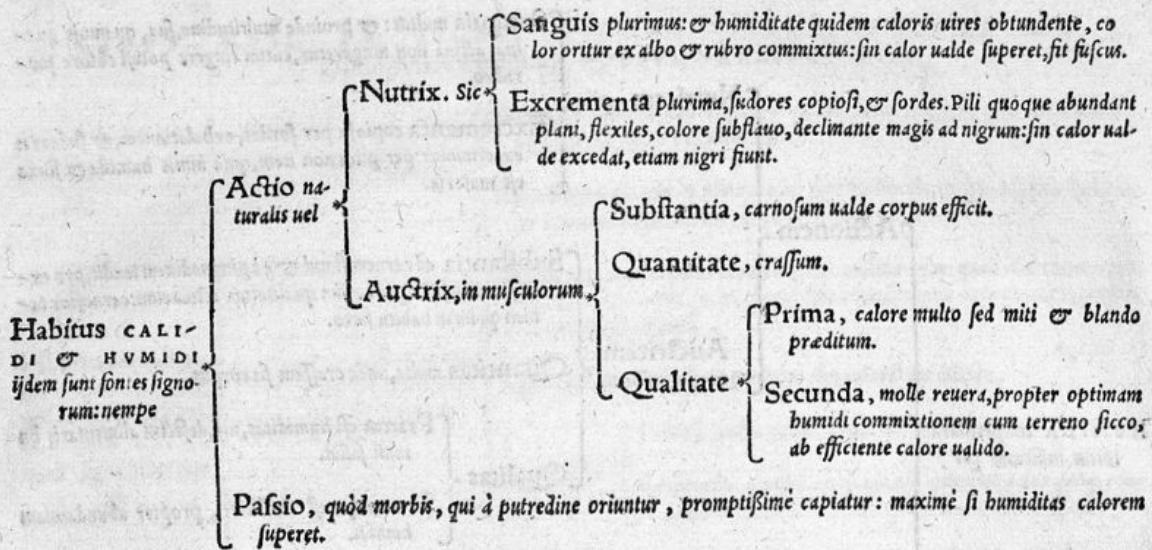
CAPVT XVII. DE SIGNIS DIAGNOSTICIS INSALVBIBVS
intemperiei simplicis TOTIVS HABITVS.

Habitus insalubris, qui à moderato deficit per excessum qualita- tis simplicis CALI- DAE, signa habet tum in	Actiōne naturali	Nutrice.	Sanguis calidior, cutem quoque colore simili tingit, & quia cutis albedi- nem superat, rubore eandem inficit.
		Auctrice Carnosi ergo generis	Excrementa quæ in pilos abeunt sunt mediocria, & quo calidior habitus, eo etiam hirsutior: colore tamen nigro sunt pili.
	Passiōne, quia à refrigerantibus parum leduntur, à calidis promptius, præsertim si ualde calidi fuerint.	Substantia	nihil peculiare habet, nisi passiue etiam qualitates concurrant. Magis tamen carne quam pinguedine abundat, quia carnem calor, pingue- dinem frigus efficit.
		Quantitas	satis insignis, propter uim caloris qui dilatat.
Habitus FRIGI- DVS signa habet con- traria, sumpta tum ab	Actiōne naturali	Nutrice.	Sanguis frigidus, qui idcirco cutim tingit colore ruffo, aut si ualde etiam intendatur albo & liuido.
		Auctrice. A musculorum	Excrementa fuliginosa, quæ per cutim excernuntur, pauca: & sudores qui- dem rarissimi, pili uero pauci, ijsque ruffi, non quod bilis pituitam uineat, sed quia in humiditate non est excessus, sed defectus tantum caloris, qui nequit ad flauum usque colorem pertingere.
	Passiōne. A frigidis promptissime leduntur, à calidis inuantur.	Substantia.	Pingue potius quam carnosum est corpus.
		Quantitate.	Parui sunt, quia frigus constringit.
Habitus siccevs in	Actiōne naturali	Nutrice	Sanguinem habet paucum, neque aliquo colore cutim tingit, quia hoc ad actiuas qualitates pertinet.
		Auctrice, musculorum	Excrementa habet pauca, pilos tamen duriores.
	Passiōne. Ab exiccantibus facillime cutis constringitur, & ab adstringentibus: unde febres ephemera & putridæ oriuntur.	Substantiam	habet magis gracilem quam macilentam, quia siccitas in carne maior quam in pinguedine reperitur: in carne enim plus aquei humidi, in pinguedine plus aërei humidi continetur.
		Quantitatem	paucam habet. Itaque habitus est tenuis.
		Qualitatem habet	Primam: squalidus apparet, nisi aduentitio ali- mento perfundatur.
			Secundam: duritiem & pororum constrictio- nem ostendit.

CAPVT XVIII. SIGNA DIAGNOSTICA INSALVBRIS TEMPERATURÆ COMPOSITÆ TOTIVS. Quarum unaquæuis, ratione maioris & minoris, multas adhuc species comprehendit.

CAPVT XIX. DE SIGNIS DIAGNOSTICIS TEMPERATURÆ
simplicis VENTRICVLI insalubris.

Partium principum temperaturas per sua signa declarauit: habitum quoque totius, qui principum naturam ferè sequitur. Transgreditur nunc ad partes non principes, quæ à principibus non oriuntur (nam aliæ sunt quæ à principibus oriuntur, ut uenæ, nerui, arteriæ, quæ attestantur naturam suorum principiorum) usum tamen principibus præstant necessarium ad conseruationem indiuidui. Sic primum occurrit VENTRICVLVS, qui hepatis famulatur, dum ex cibo crudo liquidum chylum conficit, ut eo facilius ab hepate in sanguinem cōuertitur. Ventriculi igitur signa, tanquam partis maxime necessariæ, quæ primam concoctionem obit, sine qua reliquæ concoctiones nihil præstare possunt, generaliter primum tractemus, deinde ad particularia cum Galeno transgrediamur. Sumuntur itaque signa temperaturæ uentriculi tum ab

Actiōe naturali, nempe à Concoctrice & Appetitrice. Concoquit enim cibum, ut chylo nutriatur, non tantum ut eo oblectetur. Itaque ut in ceteris membris deficiente alimento naturalis anima appetit: ita quoque in uentriculo, quoniam calor illius nutrimentum commodum omne absumpsit, nouum appetit, quod foris tantum illi subministrari potest. Est ergo naturalis actio in uentriculo gemina (utraque tamen à qualitatibus actiuis primò & per se dependet, passiuæ coadiuuant) nempe

Concoctio, quæ non tantum ex qualitate manifesta uentriculi, à caliditate scilicet & humiditate moderata, sed etiā ab occulta quadam proprietate totius substantiæ prouenit. Verum quemadmodum humores in hepate geniti duplices erant, primi & secundi: ita quoque chylus in hac concoctione uentriculi duplex est: uidelicet

Secundus. cuius quidam portio

Appetitio, quæ ex insita quadam cupiditate insensibili oritur, non à contragatione aut contractione oris uentriculi: quemadmodum etiam reliqua membra dicuntur appetere & attrahere. Differt ergo à Fame, & sine illa esse interdum potest. Hic est ille appetitus, qui simile suum appetit, & si corrumpatur, multa absurda homines appetere cogit. Appetit igitur uentriculus secundum naturam affectus suum simile in cibo & potu externo, quo substantia sua refici possit. Et quamuis plus appetat quam refectioni suæ substantiæ cōueniat, tamen natura sic instituit, ut quod auarus paterfamilias solet, non sibi tantum, sed toti quoque familiæ, hoc est omnibus membris consuleret. Atque ut lupo oues omnes iungulat, sanguinem ebibat, corpus reliquis bestiis deuorandum relinquit: ita uentriculus chyli parte purissima reficitur cum uoluptate: quod reliquum est, ueluti excrementum utile, uenis mesaræ exhauriendum transmittit. Porro in hac appetitione consideranda est duplex qualitas, quam sequitur: tum

Manifesta, à primis orta, ab actiuis præsertim. Sic ergo in appetitione ratio est habenda tum

Temporis, quia citius uel tardius appetit, prout calor quoque uehementior uel remissior fuerit.

Qualitatis eius quod appetitur: nam simile quoduis suum simile appetit naturaliter, quo conseruetur: atque etiam suum contrarium moderatum, quo corroboretur. At quod præter naturam se habet, à contrario inuatur & illud appetit, simile fugit, à quo magis exacerbatur.

Occulta, quæ quidem medicirationem effugit, quamuis sensui effectus ipse pateat. Sic alij carnibus, alij pane abstinent.

Primus, quando adhuc intra capacitatem uentriculi totus continetur. Quo calor uegetior, cui proportionem correspondet humidum, eo quoque celerior & melior concoctio, adiuuante facultate attractrice, retentrice & expultrice. Quibus labefactatis, uaria symptomata eueniunt, uomitus, lenteria, nausea, singultus, &c. quæ morbum potius indicant, quam insalubritatem simpliciter, quæ intra sanitatis latitudinem continetur, de qua nos nunc agimus.

Minor in substantiam uentriculi recepta, primum apponitur, deinde agglutinatur, tandem assimilatur: pro robore animæ uegetantis, & caloris efficacia uelut instrumenti, citius, tardius.

Maiores ad intestina per pylorum transmissæ, tenuiore sui parte à mesaraicis exugitur, crassiore uero in alui excrementa abit: quæ interdum uentriculi affectionem indicant, quoniam intestina uentriculo adherent, & idcirco uentriculi temperaturam ut plurimum imitatur, tam naturam, quam aduentitiam.

Passione. vide in seq. signum *

Quantitas, ut reficiatur primum id quod absumptum est, deinde etiam ut quantum pro augmento corporis satis sit addatur. Itaque cum corpus uniuersum ex sanguine nutriri deberet, sanguis ex chylo oriatur, chylus ex cibo: natura non tantum appetentiam uentriculo indidit, ut pro seipso alimentum appeteret, sed etiam famem, ut pro reliquo quoque corpore appeteret. Est enim **FAMES** speciatim sumpta, appetitus alimenti solidi membrorum deficientis. Oritur autem ex suctione. Nam famem naturalem praecedunt quinque motus. Membra exinanita à uenis sugunt, uenae ab hepate, hepar à mesaræo, mesaræum à uentriculo: uentriculus ore suo ualde sensibili suctionem hanc sentiens, corrugatur. Quò ergo frigidior fuerit uentriculus, eò stomachus strictius & facilius constringetur: quò calidior, eò magis hiabit & exoluetur. Præterea quò maior erit suctione, eò maior fames: quò debilior, eò remissior. Suctio autem sequitur quantitatem alimenti quo membra egent. Atque ut fames ista, quæ ex totius inanitione oritur, fames proprie dicitur: ita quoque illa, quæ uentriculus propter inanitionem à uicinis partibus attrahit uel pituitam, uel succum melancholicum à liene, qui ad stomachum ascendens, per uas proprium, ut uerissime uoluit Gal. illum corrugat, & famem naturalem efficit. De fame præternaturali aliàs.

Interna, quoniam ab interno principio prouenit, uidelicet ab anima uegetatiua, quæ instam habet *in se* in diuidui conseruandi per humidam & calidum naturale, quo etiam plantæ participant. Quod cum suo simili extrinsecus accedente conseruetur, natura uniuerso corpori appetitum alimenti deficientis indidit, qui fames proprie & generatim dicitur: est enim appetitus substantiæ similis potentia, etsi non actu, extrinsecus aduenientis. In qua quidem substantia considerantur accidentia communia, uidelicet

* Passio uentri-
culi duplex
est, alia

Qualitas. Ut enim quantitatis appetitus famem excitat: ita appetitus qualitatis, **SITIS**. Nam simile suo simili nutritur. Membra porro naturaliter se habentia calida sunt, & (respectu humorum) propter soliditatem sicca quoque dici possunt. Nutriuntur ergo calido & sicco, quorum appetitus fames est, ex Arist. definitione. Quòd si nunc igitur hæc qualitas uel in cibo uel in membris intendatur, præsertim in uentriculo, oritur sitis, id est appetitus qualitatis uel frigida, si calor nimis excreuerit: uel humida, si siccitas nimium sit aucta. Proinde sitis uel nulla, uel immodica, non necessario aut siccitatem aut caliditatem indicat, sed alterutram tantum: si fuerit uehementissima, utraq. Et uentriculi magis qualitatem immutatam, aut certe partium uicinarum, pulmonis, hepatis, & cordis indicat sitis, quam totius: sicut econtra fames magis affectionem totius, quam uentriculi, nisi per consensum, propter suctionem assiduam. Cognoscitur autem ex alijs signis unà iunctis, utrum à uentriculo sit, an per consensum uel à toto, uel à parte aliqua uicina. Quod quidem in parte therapeutica diligentius perpendi debet. Gal. breuiter infra cap. 20. loco corollarij distinguere docet. Sitis ergo in uentriculo est uel

Per se, à uentriculi qualitate immutata uel per se, uel ex cibis assumptis. Potu frigido & humido iuuantur, aëre frigido inspirato nihil iuuantur: in hypochondrijs æstum persentiunt.

Toto corpore, quia siccior & calidior est, uel natura sua, uel ex morbo.

Iecore.

Mesaræo.

Ieiuno.

Corde.

Pulmone.

À cuius partis natura affectus dependeat, ex signis particularibus cognoscemus. Vt si à corde uel pulmone oriatur, nil iuuantur potu, imò magis exacerbatur frigidum quam calidum: iuuantur inspiratio frigida, æstum in thorace sentiunt.

Per consensum, uel à

Parte uicina, ut à

Externa, à cibo, potu, aëre inspirato, pharmacis, &c. À similibus & à contrarijs immoderatis leditur: à moderatis conseruatur & corroboratur.

Iam uerò ut ad particu-
laria signa deueniamus, pri-
mum sicci uentriculi in-
dicia hæc sunt: nempe

Humidus uentriculus
signa habet sumpta tum ab

Calidi uentriculi
indicia sumuntur ab

Appetendi. Sic ergo

Concoquen-
di. Sic ergo

Actio na-
turalis, tum

Passio tum

Actio ne
naturalis, sci-
licet ab

Passio ne

Actio ne
naturalis, nem-
pe ab

Passio ne

Citius appetunt, quam humido uentriculo præditi, quia hu-
midum alimentare promptius consumitur.

Sicca appetunt, tanquam familiare & proprium nutri-
mentum.

Cibus deterius concoquitur, quia concoctio bona eget calido &
humido temperato: etsi fortasse citius. Nam ea quæ assantur, citius
concoquuntur, quam quæ elixantur.

Paucissimo chylo reficitur, quia plurimum, tanquam contrarium
sibi atque humidum, respuit.

Excrementa quoque alui sunt pauciora & sicciora, propter
qualitatem à uentriculo adscitam.

Fames prompta, quia uentriculi os siccum facilius contrahitur quam
humidum.

Sitis uelox, propter exiccationem. Quæ tamen paucò potu restingui
potest: nam copiosorem ueluti contrarium respuit. Ab aëre frigido
non iuuantur, imò potius læduntur, quia magis exccat.

Externa. A siccis læduntur: item à contrariis humidis, utpote à multo potu: nam cum
uentriculus potum ueluti contrarium respuat, illum recte amplecti nequit: proinde flu-
uationibus infestantur.

Tardiori, cum humidum non facile resoluatur.

Similium ciborum humidorum.

Cibus promptius concoquitur quam in sicco uentri-
culo, siccus præsertim: nisi humiditas planè obruerit
calorem natium.

Chylo eget multo, eoq; ueluti simili delectatur.

Excrementa alui habet humidiora.

Fames remissior: nam suctionem ferre potest, neque tam facile
os ipsum corrugatur, propter humiditatem dilatantem.

Sitis tarda, aut nulla: cum nec calor excedat, nec siccitas.

Externa. A siccis etsi non læduntur, humida tamen ueluti naturæ suæ magis fami-
liaria libentius tolerant. Sputa habent copiosa.

Minori, quia melius concoquit quam appetat. Nam calor laxat uentriculi sub-
stantiam. Celerius tamen appetit, quia etiam celerius alimentum deficit.

Similium calidorum.

Cibum promptè conficit, maxime durum & difficulter alterabilem: nam
mollem suam uel non proportionata corrumpit.

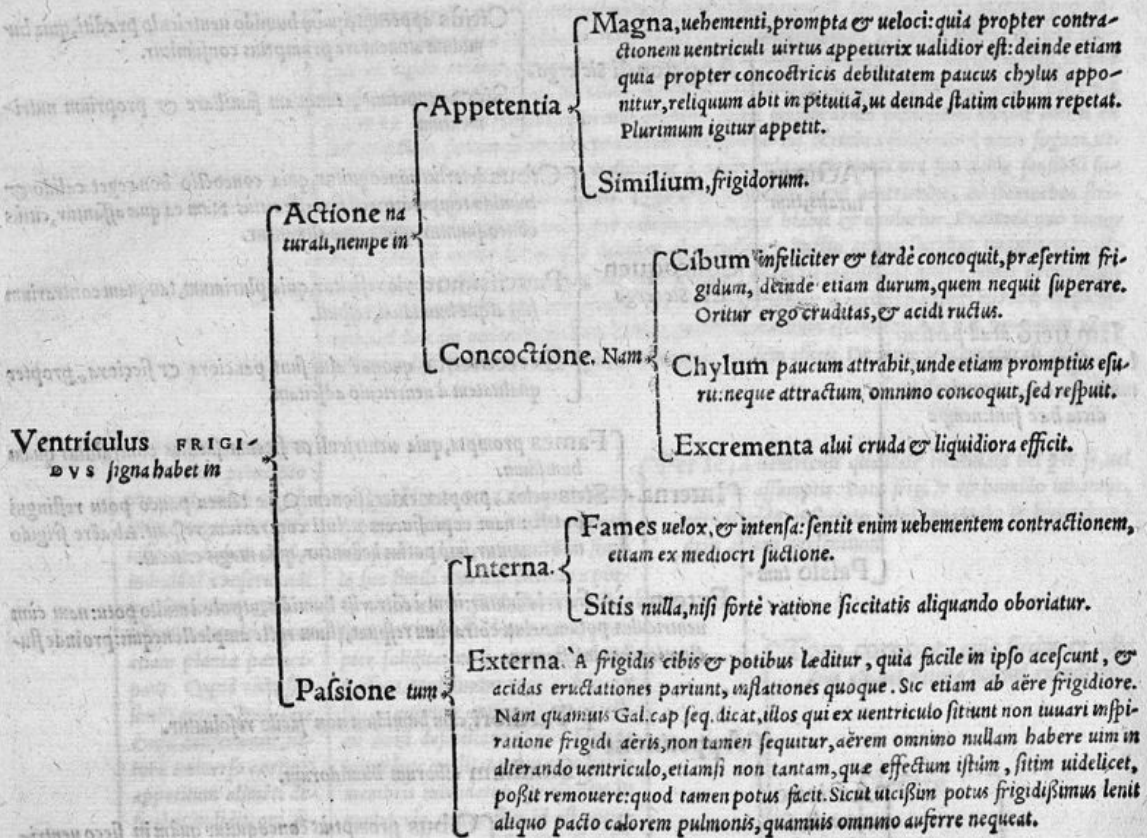
Chylo eget multo, quia plurimum resoluit & absorbit.

Excrementa sunt ualde dura & compacta.

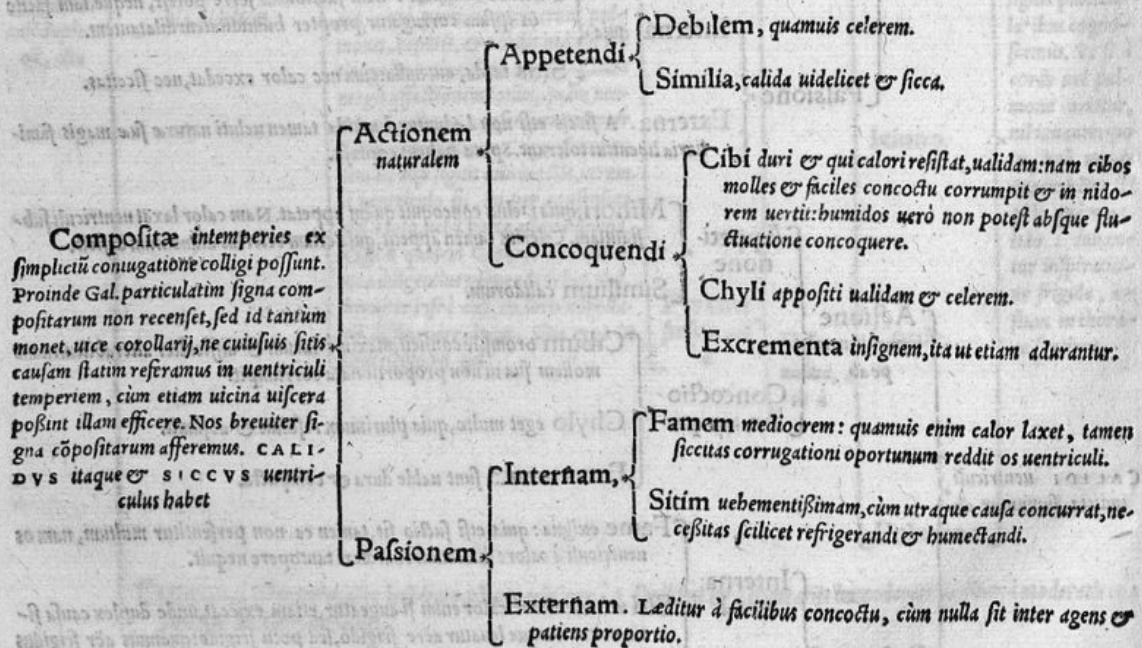
Fame exigua: quia etsi suctio fit, tamen ea non persentitur multum, nam os
uentriculi à calore dilatatum coartari tantopere nequit.

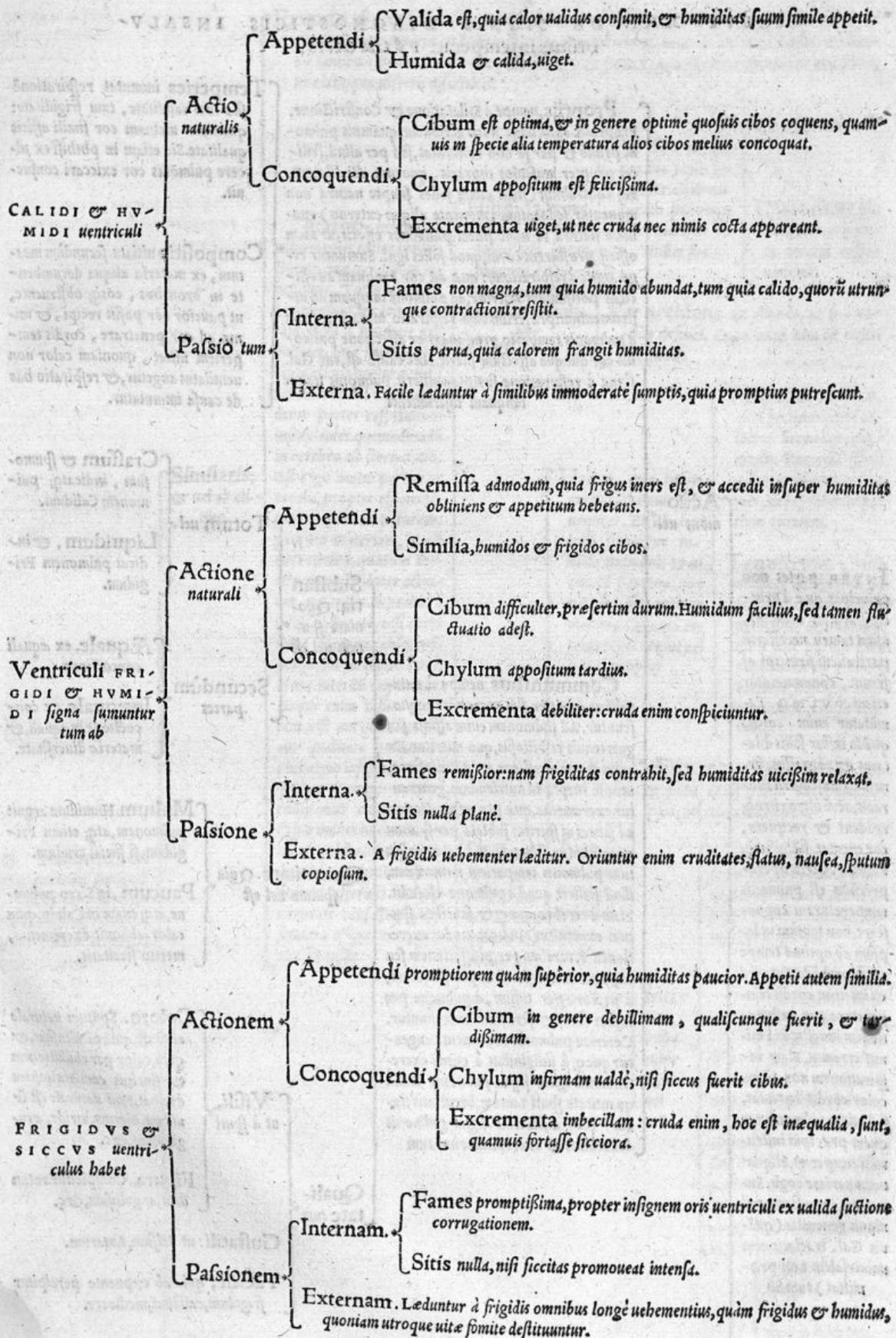
Siti uehementiore: calor enim si augeatur, etiam exccat, unde duplex causa si-
tis oritur. Neque leuatur aëre frigido, sed potu frigido: quamuis aër frigidus
magis refocillet calidum uentriculum, quam siccum.

Externa. A frigidis nullam percipit noxam, si moderatè illis utatur, ut neque à calidis.

CAPVT XX. DE COMPOSITIS VENTRICVLI INTERIEBUS dignoscendis.

CAPVT XXI. DE SIGNIS DIAGNOSTICIS INSALV-
bribus intemperati PVLMONIS.

Proprijs, nempe à Dilatatione & Constrictione.

Propriam enim hanc uoco actionem, quamuis pulmo-
ni primò & per se non conueniat, sed per aliud, scili-
cet propter musculos thoracis, quorum alij dilatant,
alij contrahunt (sicut etiam folles suapte natura non
mouentur, sed tantum à mouente aliquo externo) quo-
niam natura in hunc finem pulmones effecit, ut idem
officij præstarent cordi, quod folles igni. Sumuntur er-
go signa à respiratione: quæ ad cor tanquam ad effi-
ciens potissimum refertur, ad pulmonem tanquam ad in-
strumentum: præsertim cum respiratio mutari nequeat
à pulmonis temperie, priusquam ex affectione pulmo-
nis cor quoque affectum fuerit. Hæc causa est, cur Gal.
signa à respiratione sumpta omiserit. Pulmonis itaque
tanquam instrumenti

Temperies immutat respirationem
sua tum caliditate, tum frigiditate:
quoniam uicinum cor simili afficit
qualitate. Sic etiam in phthisi ex ul-
cere pulmonis cor exicari consue-
uit.

Compositio uitata secundum mea-
tum, ex materia aliqua decumben-
te in bronchos, eosq; obstruente,
ut paucior aer possit recipi, & mi-
nus ad cor penetrare, cordis tem-
periem uitiat, quoniam calor non
uentilatus augetur, & respiratio hac
de causa immutatur.

Actio-
nibus uel

INTER partes non
principes, quæ à prin-
cipibus non oriuntur,
usum tamen necessariū
parti alicui principi af-
ferunt, connumeratur
etiam PVLMO. Fa-
mulatur enim cordi,
quādo instar folliis dila-
tatus & cōpressus, be-
neficio musculorū tho-
racis, aerē ultro citroq;
reddens & recipiens,
cor euentat, fuliginesq;
expellit. Certè opera-
precium est pulmonis
temperaturam cogno-
scere, non tantum ut la-
psum ab optima tempe-
rie deprehēdamus, sed
etiam ut in cordis tem-
peratura per respira-
tionem inuestigāda mi-
nus erremus. Nam re-
spirationem non tantum
calor cordis immutat,
sed etiam pulmonis tan-
quam præcipui instru-
menti temperies aliqua-
tenus uariare cogit. Su-
muntur ergo signa pul-
monis generalia (quā-
uis Gal. tractationem
uniuersalem non præ-
mittat) tum ab

Communibus, nempe à natu-
ralibus, quæ per sua excremēta cogno-
scuntur. Ad pulmonem enim affluit san-
guis tenuis et biliosus, quo nutritur. Ex
cuius parte crassiore & pituitosiore,
utpote inepta ad nutriendum, generan-
tur excrementa, quæ per expirationem
ad fauces uel spiritus sublata, per sputum
excernuntur spumosa. Indicat ergo spu-
tum pulmonis temperiem naturaliter,
illud scilicet quod à pulmone ascendit.
Nam à cerebro quoq; & faucibus spu-
tum excernitur. Indicat modus excre-
tionis. A cerebro per pituitationem seu
expuitionem, à faucibus per sreatum,
à pectore per tuſim, à pulmone per
tuſim simul & sreatum excernuntur.
Ceterum pulmonis excrementa augen-
tur quoq; à fuliginibus à corde excre-
tis. Sumit igitur signa pulmonis Gal. à
quantitate sputi tantum, breuitatis stu-
dio. Nos distinctius signa pulmonis
deducimus ab excrementorum tum

Substan-
tia. Quo-
niam spu-
tum uel est

Totum uel

Crassum & spumo-
sum, indicatq; pul-
monem Calidum.

Liquidum, & in-
dicat pulmonem Fri-
gidum.

Secundum
partes

Æquale, ex æquali
concoctione.

Inæquale, ex con-
coctione inæquali, &
materiæ diuersitate.

Quantitate. Quia
sputum uel est

Multum. Humidum arguit
pulmonem, atq; etiam Fri-
gidum, si fuerit crudum.

Paucum, in Sicco pulmo-
ne, atq; etiam in Calido, quia
calor absorbit excrementa,
merito siccitatis.

Visili,
ut à sputi

Colore. Sputum naturale
albū est, quia pituitosum, &
quia calor per ebullitionem
& spiritus commixtionem
dealbat. Non naturale est li-
uidum, nigrum, uiride, æru-
ginosum, &c.

Quali-
tate tum

Figura. Conspicitur rotun-
dum, angulosum, &c.

Gustatili: ut Salsum, Amarum.

Tactili, quia ab expuente percipitur
frigidum, calidum, mediocrem.

Passionibus. Vide in seq. signum

Externo, ab aëre scilicet frigido aut calido. Vt enim uenterculus à cibo & potu, ita pulmo ab aëre inspirato iuuatur & læditur. Rursus, quemadmodum uenterculus ab aëre inspirato leuiter tantum afficitur, ita quoque pulmo à cibo & potu. Quod quidem experientia nos docet, in utriusque uisceris affectibus.

Interno, nempe ab excrementis ipsius concoctionis, quæ per tussim reijciuntur. Tussis enim est compressio thoracis naturalis, facta à facultate expultrice, quæ stimulat à causa aliqua præter naturam uel externa uel interna, lædente partes respirationi inservientes. quemadmodum in cerebro est sternutatio.

Similaris:
& uel ab aliquo

Est ergo motus partim naturalis, propter efficientem: partim præter naturam, propter materiam, id est excrementa, quorum merito potuisset inter actiones naturales superius à nobis collocari, nisi excrementa sola etiam absque tussi per solum screatum à pulmone interdum reijcerentur. Neque enim tussim excitant, nisi aut quantitate sua aut qualitate pulmonem plus æquo infestent. Quod quidem ut magis constet, colligamus causas tussis. Quæ omnes in eo conueniunt, quod molestum aliquem sensum pulmone aut pectori afferunt. Et pro uarietate causæ, tussis differentie assignantur, quod alia sit tussis

Humida, in qua aliquid expuitur. Necessario igitur prouenit à materia aliqua in pulmonibus contenta siue

Per se (de qua nos hic) quia generatur ab intemperato pulmone, siue molestat & titillet sua

Qualitate acris.

Quantitate plurima, interceptante meatus respirationis.

Per accidens & aliunde, ut si à capite defluat. Quæ nunc non est nostri instituti.

Habet, quæ tussim excitat, quamuis eijci nequeat. Et ab hac tussi sumuntur indicia pulmonis & uiscinarum partium, non per se, sed ratione materie. Quoniam materia reijci nequit uel propter

Tenacitatem suam, quia pertinacissime adheret bronchijs pulmonis. Tenacem efficit calor & motus uehementis, ex resolutione partium tenuium.

Tenuitatem, cum nequeat uel spiritus ad superiora ferri. Sic in principio distillationis nihil aut parum quid reijci uidemus, donec materia fuerit per concoctionem crassa reddita.

Externo, ut à fumo, puluere, cibo & potu exasperante uel pulmones ipsos, uel etiam tracheam.

Sicca tussis, in qua nihil expuitur. Et hæc quidem materiam uel

Non habet, quæ stimulet: sed molestus ille sensus excitatur uel ab aliquo

Per se, ex propria intemperie, in primis à frigida, deinde etiam à calida uehementius exiccata. De hac tussi hic loquimur.

Inter no.
Pulm enim tussit uel

Trachea intemperata, uel ab aliqua externa re infestata, ut à fumo, puluere, &c.

Per accidens, seu per cõsensum à partibus uiscinibus, ut à

Stomachi morbo à lumbricis.

Hepate uel Lienis inflammatis, & pondere suo septum deorsum trahentibus.

Septi uiolenta tensione ad superiora, quemadmodum in hydrope.

Organica. Vide in seq. signum *

* **Passionibus** siue potentia patiendi à causis tum internis tum externis. Patitur ergo pulmo uel ut est pars

*** Organica.** Vt pulmo pars est organica, ita usum suum habet proprium & peculiarem, ut respirando calorē cordis euentilet, & excrementa fuliginosa expellat. Verum quia natura nihil patitur otiosum, ex hoc usu nouam passionem excogitauit, pro significandis & exprimendis animi affectibus, V O C E M scilicet. Nam uoce non dearticulata affectus suos anima irascibilis etiā in brutis exprimit, dearticulata uero conceptus suos anima rationalis in hominibus explicat. Motus sunt uarij, qui se hoc ordine consequuntur. Prima est Expiratio naturalis sine ullo strepitu, cui diaphragma praecipue inseruit. Secunda est Efflatio sine strepitu, cui inseruit thorax cum musculis, qui pulmones attollunt. Tertia est Efflatio cum strepitu, quae dicitur Sonus. Quarta est Vox proprie dicta, quam cum belluis communem habemus, cui inseruit larynx, laryngi famulatur ligula, musculi laryngis, & trachea. Quinta est Loquela seu Sermo, hominis proprius, cui inseruit lingua, lingua adiuuant dentes, labra, nares, palatum, gurgulio, retinacula linguae. Nos hic uocem proprie dictam intelligimus passionem esse pulmonis, à qua signa temperiei ipsius pulmonis sumuntur: eamque ex Gal. praeepto in fine capituli, naturalem praesupponimus, hoc est, quae à nullo affectu, ut à timore uel ira, immutata sit. Ira siquidem aucto calore uocem quoque efficit maiorem. Quamuis enim uoces istae indicant quoque temperaturam harum partium, non tamen naturam aut permanentem, sed aduentitiam tantum & momentaneam. Vocis igitur materia est expiratus aer alius ad laryngem, tracheam & palatum: forma uero, ipsa uocis inflexio, pro uaria instrumenti natura: efficiens est anima. Instrumentum proprie est larynx: coadiuuant tamen aliae quoque partes, imprimis uero pulmones: eaque de causa ex uocis differentiis sumuntur signa temperiei ipsius pulmonis. Nam pulmo expirationis author est, eamque tum sua temperie tum sua compositione immutare potest. Praeterea arteria trachea ex pulmone nasci uidetur, & principij sui naturam siue temperiem sequi: ut hac ratione ex trachea pulmonis temperie, & uicissim ex pulmone constitutione arteriae, probabiliter saltem, si non necessario, inferre possimus. Et hoc est, quod hic monet Gal. neque semper, neque primo, sed ex accidenti pulmonis temperaturam ex uoce colligi, eamque naturalem tantum. Trachea enim & larynx etiam à capite desuper immutari possunt, & aduentitiam temperaturam adsciscere, cuius pulmo causam non habet, nec signum aliquod inde sumit. Verum de uoce alias plura. Nunc satis sit scire, uocis differentias, quae instrumentorum uocalium naturam indicant, quasdam indicare

Temperiem solam in qualitatibus passiuis, primum quidem laryngis, deinde tracheae, tandem etiam ex consequenti ipsius pulmonis. Nam instrumenta uocalia

Humida, uocem efficiunt Raucam, quia aeris repercussio ad instrumentum humidum & molle exigua est & debilis.

Sicca, uocem pariunt Claram: quia quod siccum, etiam durum est. Itaque aer ualide potest repercuti.

Aequalia, propter moderatam temperiem, pariunt uocem Lenem.

Conformationem instrumenti, laryngis uidelicet & tracheae: quae tamen conformatio sequitur ipsam temperiem. Si ergo instrumenta sint

Inaequalia & aspera, propter nimiam siccitatem, uox redditur Aspera: propter humiditatem nimiam etiam Rauca.

Vtrunque, temperiem simul & conformationem. Sumuntur enim ab omnibus instrumentis. Itaque ex istis signa temperiei pulmonis depromi possunt. Instrumentorum igitur temperies

Calida, dilatat ipsa organa. Ad quam dilatationem si accedat efflatio propter pulmonis temperiem

Frigidam debilis (nam non ualde opus habet dilatationem, nisi quantum cordis calor requirit) uox redditur Grauis.

Calidam uehemens, uox efficitur Magna.

Frigida, contrahit ipsa organa. Quod si iam quoque efflatio propter pulmonis temperiem

Calidam sit uehemens, uox erit Acuta.

Frigidam sit debilis, uox redditur Parua.

Iam uerò cum Galeno particulares temperaturas pulmonis examinemus. Meminit autem frigidae tantum, & siccae, quòd ex his contrariæ quoque facili negotio deduci possint: atque ex simplicibus pariter compositæ. Nos tamen clarioris doctrinæ gratia singulas per se examinabimus. Itaq; pulmo CALIDVS cognoscitur ex sua

Actione, non propria, sed communi, quæ per excrementum suum, sputum uidelicet, se producit. Sputum ergo paucum est, & concoctum, colore tamen sublauro tinctum, saporis uel iubilamari uel subfalsi, pro uaria caliditatis intensione. Semper tamen cum hac cautione, Ne à capite excrementa delabantur uel aliterentur.

Externo. Ab aëre calido leditur, à frigido uiuatur, maxime si cordis temperies quoque calida sit. Eget enim maxima euentilatione. A cibo & potu frigido pariter uiuatur, minimum tamen.

Similaris. Leditur ab aliquo uel

Interno, nempe ab excrementis, quæ tuſsum pariunt. Quia pauca sunt excrementa, ideo quoque tuſus nulla: nisi uehementior caliditas intendatur, quæ qualitatem acrem & titillantem pariat, unde tuſus sicca oritur quandoque.

Passione, quæ illi conuenit uel ut est pars

Organica, à uoce. Calor dilatat instrumenta. Vnde uox uel magna uel grauis consurgit, pro efflationis uehementia uel debilitate. Si ergo pulmo calidus sit, qui plurimum attollatur, pro magna necessitate euentationis, etiam uehemens erit expiratio seu efflatio: quare uox edetur magna.

FRIGIDVS pulmo signa habet sumpta tum ab

Actione communi. Excrementa satis copiosa, propter caloris concoquentis debilitatem, eoq; magis, quòd propter constrictionem, quæ à frigidityte oritur, fuligines à corde propulse nequeunt liberè expelli.

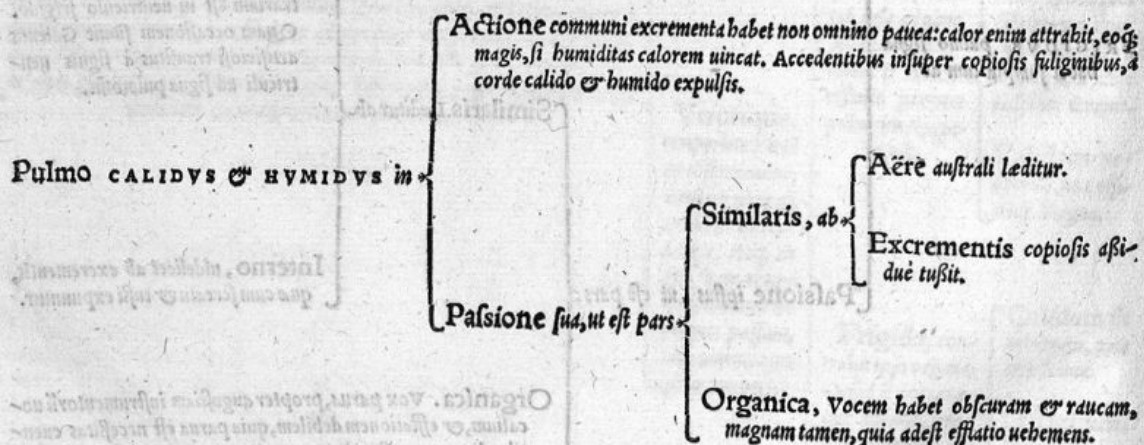
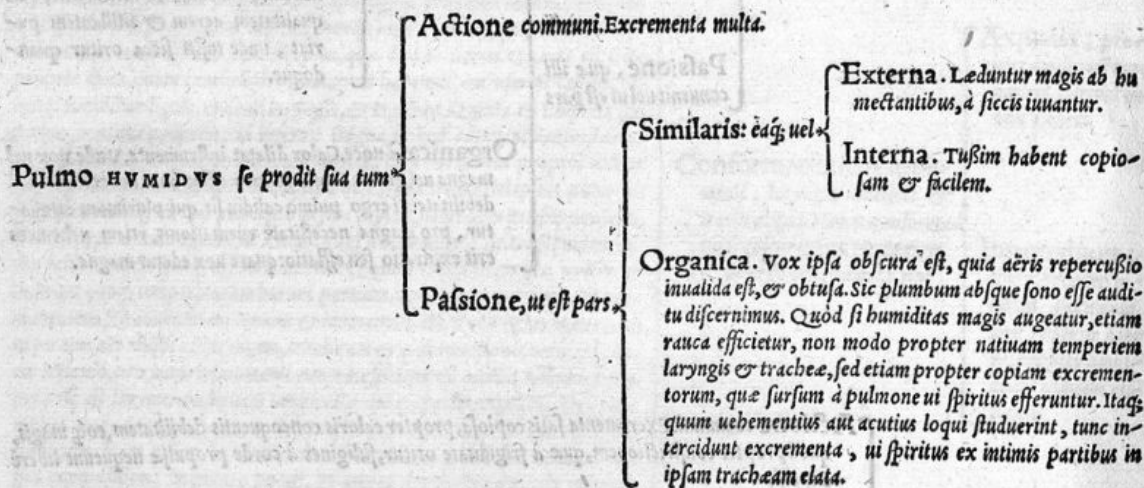
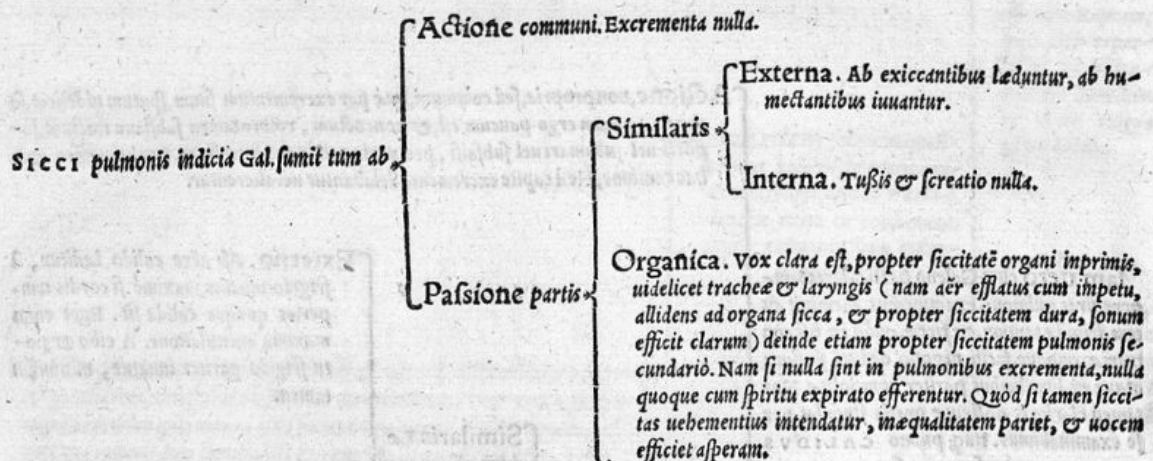
Externo, aëre uidelicet frigidior promptissimè, à cibo & potu leuissimè: uiuatur à calido. Cuius contrarium est in uentriculo frigido. Quam occasionem sumit Galenus artificiosi transitus à signis uentriculi ad signa pulmonis.

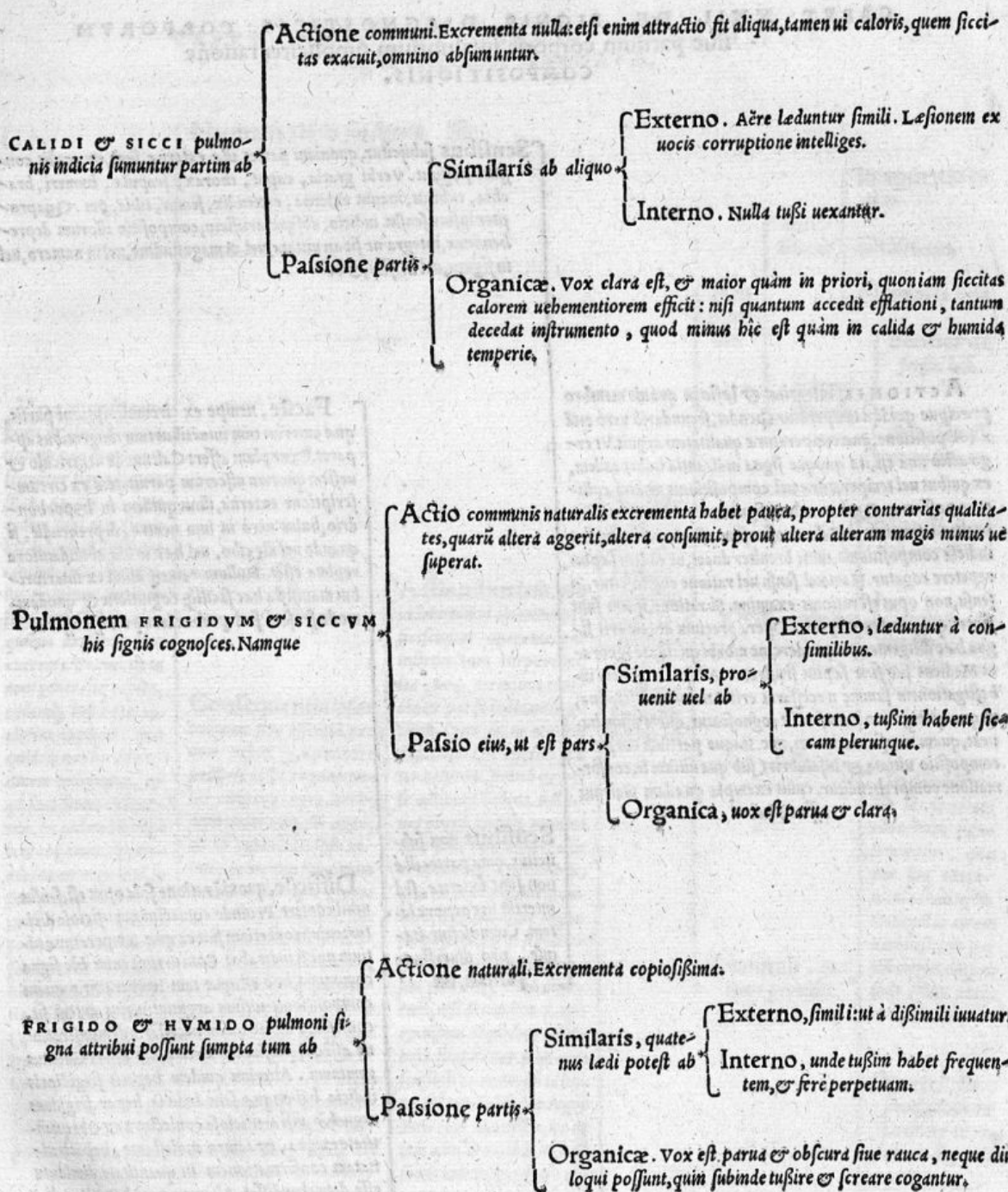
Similaris. Leditur ab

Interno, uidelicet ab excrementis, quæ cum secreta & tuſi expiuntur.

Passione ipsius, ut est pars

Organica. Vox parua, propter angustiam instrumentorū uocalium, & efflationem debilem, quia parua est necessitas euentilandi, propter frigiditatem pulmonis, maxime si cordis caliditas non obſet.

EPILOGVM BREUEM SVBIVNGIT GALENVS, QVO FINEM IM-
ponit signis diagnosticis, quæ indicant insalubritatem simpliciter in quarumvis corporis
partium temperatura. Exempla siquidem in principibus partibus omnibus, & in non princi-
pibus aliquibus, hisque præcipuis, proposuit ad quorum imitationem reliquarum quoque
corporis partium temperaturam non multo negatio inuestigare & deprehendere possumus.
Habent enim reliquæ partes corporis, præter iam dictas, exigua temperatura indicia, inquit
Gal. Nam cum non ita sint nobiles partes, actionem quoque minus habent nobilem & ua-
riam. Cognoscuntur itaque ex passione externa eorum quæ iuuare aut ledere possunt, de-
inde ex actionum naturalium efficacia & robore. Sic ergo lien, intestina, renes, & uesica ex
his fontibus cognoscenda ueniunt, obseruata prius illorum natura & usu tum ex Anatome,
tum ex ipsa physiologia.

CAPVT XXII. DE SIGNIS DIAGNOSTICIS CORPORVM
sive partium corporis insalubrium simpliciter ratione
COMPOSITIONIS.

ACTIONIS integritas et lesio in quouis membro precipue quidē a temperatura pendet, secundario uerō etiā a compositione, quae temperatura qualitatem arguit. Ut ergo actio una est, ita quoque signa indicantia habet eadem, ex quibus uel temperatura uel compositionis uitium colligere possumus. Quibus autem signis temperies uitata deprehendatur, iam a Galeno ostensum est: at quae nam sint indicia compositionis, nunc breuiter docet, ne eadem sepius repetere cogatur. Nam uel sensu uel ratione cognoscitur. Si sensu, non opus est rationis examine. Si ratione, iidem sunt fontes, qui erant intemperiei. Operae premium autem erit signa haec diligenter perpendere, ne morbi qualitate ignorata Medicus suo fine sepius frustretur. Ad quam quidem investigationem summe necessaria erit Anatomae disciplina, ut quoque loco pars sita sit cognoscatur, quem usum habeat, quam conformationem, &c. Itaque partium corporis compositio uitata et insalubris (sub qua uitium in conformatione comprehenditur, cuius exempla quaedam Galenus offert.) uel

Sensibus subijcitur, quoniam partes illae externae sunt, et oculis conspici possunt. Verbi gratia, caput, thorax, scapulae, humeri, brachia, cubitus, manus externa, coxendix, femur, tibia, pes. Quapropter ipsius sensus iudicio, absque artificio, compositio illorum deprehenditur, integra ne sit an uitata, uel in magnitudine, uel in numero, uel in figura, uel in situ, &c.

Sensibus non subijcitur, quia partes illae non sunt externae, sed interius in corpore latent. Cognoscitur itaque, pro diuersitate partium, uel

Facile, nempe ex circumscriptione partis, quae exterius tum intuentibus tum tangentibus apparet. Exemplum affert Galenus de uentriculo et uesica: quorum uiscerum paruitatem ex circumscriptione externa, illius quidem in hypochondrio, huius uerō in imo uentre, deprehendit, si quando uel ille cibo, uel haec urina abundantiore repleta esset. Nullum tamen aliud ex interioribus manifesta hac faciliq; cognitione et quodammodo sensata se deprehendere potuisse asserit.

Difficile, quoniam ratione sola opus est, sensus nihil confert. Proinde coniectura artificiosa dicitur: cuiusmodi etiam fuit ea quae temperatura uitium nobis indicabat. Concurrunt enim hic signa communia, hoc est, quae tam temperatura quam compositionis uitium arguunt: utrius autem sit, coniectura uerius quam necessaria demonstratio ne assequi possumus. Exemplum affert Galenus geminum. Alterum quidem hepatis frigidioris indicia habet: quae sanē indicia hepar frigidum arguebat, nisi artificiosa coniectura ex cibi quantitate exigua, et tamen molestante, hepatis uitiatam conformationem in quantitate diminuta esse deprehendisset. Alterum uerō hepatis calidioris indicia habet: regurgitationē uidelicet et uomitum bilis assiduū: quem tamen non in hepatis temperiem, sed in uitiatam conformationem biliosi meatus referri debuisse, ex artificiosa coniectura ab excrementis alui decoloribus desumpta cognouit, quod uidelicet meatus biliosi maxima portio ad pylorum desineret, neq; (ut alioqui solet) in duodenum emitteretur: quare bilis, quae alioqui ad intestini transmitti solebat, in uentriculum elata per uomitum excernebatur.

CAPVT XXIII. DE SIGNIS DIAGNOSTICIS
ægris corporum ÆGRORVM.

Naturam. vide in seq. signum #

Post mediij corporis insalubris cognitionem per sua signa, sequitur signa diagnostica ÆGRA: quæ eadem sunt cum signis insalubribus, differunt tantum secundum maius & minus. Proinde satis fuit Gal. in aliquibus exemplis nos exercere. Præmittit tamen generalia capita, eademq; infra cap. 29. clarius explicat: quæ quidem nos hic in ordinem redigemus, & ad suos fontes reducemus, ne eadem bis repetere cogamur. Quemadmodum ergo Gal. supra cap. 4. salubritatē perfectam ab essentia primū, deinde a consequentibus deduxit: ita quoque in præsentia ipsius Ægritudinis (quæ alterum est extremum inter qualitates corporeas, quas Medicus cōtemplatur, & sanitati exquisite opponitur) inuestigare debemus tum

Consequentia ipsam naturam siue essentia, per quæ ueluti symptomata propriè dicta, cognoscuntur corpora ægra. Accidunt enim corpori ægro, & ab ægritudine ipsa ueluti à principio suo ortum trahunt, siue toto genere præter naturam sint, siue non toto genere, sed tantum propter qualitatem, uel quantitatem, uel tempus, uel substantiam immutata. Hoc enim modo Gal. infra cap. 30. signa neutra diuidit. Vt ergo accidunt morbo, symptomata dicuntur: ut indicant morbum, signa ægra, eaq; uel propria, uel aduersaria, quæ cum morbo nascuntur & intereunt, atq; adeo morbi speciem indicant: uel non propria, quæ non nascuntur cum morbo, sed paulo post adueniunt: idq; uel semper, uel non semper, quæ idcirco Assidentia seu familiaria, *συνεχόμενα* appellantur. Qualiacūq; autem fuerint signa, sumuntur uel ab

Actionibus lesis, quæ ut immediatè ab anima proficiuntur operante per instrumentum corporeum, ita quoq; certissima indicia & per se indicantia pariunt. Quo fit, ut morbus definiatur esse affectio præter naturam, primò & per se actiones ledens. Actiones porro cuiusq; membri alie sunt communes, alie propriæ & peculiare, quæ nō nisi ex ipsius membri usu & facultate cognosci possunt, & in signis insalubribus iam antè exposita sunt. Neq; enim differunt, nisi secundum magis & minus. Siquidem Insalubria simpliciter sunt cum sensibili operationū lesione, sed tamē obscura: Ægra uerò cum manifesta, ita ut iam actu decumbat, et à cōsuetis munijs quiescere cogantur, aut certè summos dolores perpeti. Verum singula particulariter exponere superfluum esset: hic tantum generaliter perpendamus tum

Actiones, hoc est, symptomata actionum, quæ à facultatibus animasticis proueniunt: nimirum ab

Animalium
 Interna, ut
 Imaginatio uitiata.
 Delirium.
 Memoria lesa.
 Externa, tum
 Sentienti, sensus lesi.
 Mouendi, motus uitiatus.

Vitalium
 Morali, furor uel timiditas.
 Vitali speciatim sumpta, nēpe pulsus & respirationis immutatio.

Naturalium, quatenus prouidet
 Individuo. Sic à facultate cōcoctrice signa sumuntur, quæ per sua excrementa innotescit. Concoctio autem uaria est, pro partium uarietate: proinde etiam excrementa uaria.
 Speciei. Sic à procliuitate & tarditate in uenerem signa dicuntur.

Omnino tollitur, aufertur & aboletur. A summo ferè frigore.

Lesionem ipsam. Leditur actio, uel quia

Non omnino tollitur, sed ita leditur, ut quæuis consuetas actiones obeat, tamen uel
 Imperfectè & debiliter. A frigore ferè immodico, non tamen summo.
 Deprauatè, non tantum imperfectè: quia plus facit quàm naturæ conueniat, propter caloris moruentis uehementiā.

Passionibus. vide in seq. signum Δ

¶ Naturam, per quam constituitur & existit. Ut ergo perfecta salubritas tribus simul iunctis perficitur, ita insalubritas siue morbus in illis non modo coniunctis, sed etiam disiunctis esse potest, hoc est, in aliquo istorum trium, uel in

Temperie partium similium uitata, siue sit

Simplex, absque materiae affluxu.

Composita, quia una cum intemperie adest materia, hoc est, humor aliquis uel unus ex quatuor, uel mixtus, qui & corpulentia sua & qualitate laedit.

Compositione uitata partium dissimilium & organicarum, tum externarum, quae sensu oculorum deprehendi potest, in magnitudine, conformatione, situ & numero: tum internarum, quae artificiosa eget coniectura, ut capite praecedenti ostendimus.

Vnitatis solutione, tum secundum continuitatem similium, tum secundum contiguitatem dissimilium.

Δ Passiones generaliter sumimus, pro quauis qualitate, quae corpori impressa conspicitur ab aliquo uel interno uel externo. Hinc signa non primo & per se ducuntur, sed per aliud, quatenus internarum actionum uirtutem uel uitium passiones istae imitantur. Qualescunque enim sunt, referuntur uel ad facultatem

Animalem, non internam, sed externam, tum

Sentiendi. Passio ergo alia est

Communis omnibus sensibus. Somnus & uigilia.

Propria cuilibet sensorio. Sic, uerbi gratia, sensum tactus sequitur dolor, qui oritur uel ab intemperie subito alterante, uel a continui solutione per incisionem, exsionem, fractionem, tensionem.

Mouendi. Agilitas & ignauia.

Vitalem, quae calorem totius fouet & conseruat. Itaque calor qui tactu in toto deprehenditur, uitalem potissimum facultatem sequitur, quamuis hepar quoque nonnihil adiunget.

Augendo. Huc refertur magnitudo immutata, item conformatio, situs, & numerus.

Naturalem, quae indiuiduum prospicit tum

Bonum in substantiam corporis uertere conatur. Passio est uel *αἰσθησις* & inanitio, uel nimia obesitas,

Consuetas, de quibus alibi. Hic satis sit scire, quod ea quae excernuntur uel sunt excrementa uera, quae concoctricis facultatis uim in qualibet parte indicant: uel non sunt uera, sed partes loci patientis: sic ex pulmonibus carunculae & cartilagineae particulae, ex intestinis ramenta excernuntur, & quibus solutionem continui in illa parte colliges.

Nutriendo: quoniam uel id quod est

Malum, excrementum uidelicet, expellere nititur peruias uel

Insuetas, quia uel in habitu totius, uel in parte aliquam a natura humor propellitur, ut uitiatur uel

Qualitatem tum

Visibilem, colorem scilicet, qui semper indicat dominium humorum qui expelluntur.

Tactilem, molliem uel duritiam non naturalem.

Quantitatem: potest enim omne genus tumorum praeter naturam facere,

CAPVT XXIIII. DE SIGNIS DIAGNOSTICIS
CEREBRI acri.

Communi, uidelicet à Naturali, quæ per sua excrementa cognoscitur, per quasunque uias expellantur. Huc referatur catarrhus, qui pro uaria decubitus ratione, uaria quoque nomina acquirit.

Interna. Vide in seq. signum *

Sensus. De sensibus ceteris non simus solliciti, illi enim propria sua habent organa: de Tactu nunc agamus, qui ut maxime necessarius est, ita omnium comunissimus. Tactus ergo aboleri & debilitari potest in alijs quoque cerebri affectibus: deprauari uero in solo Dolo capitis, hoc est, membranarum quæ cerebrum ambiunt.

Debilitatur: ut in tremore.

Deprauatur: ut in uertigine, in qua etiã imaginatio patitur: in spasmus: in epilepsia, in qua etiam sensus afficiuntur.

Aboletur, propter nervorum obstructionem aut relaxationem: ut in paralyti, in qua interdum sensus quoque patitur.

Motus: quia uel

Abolentur, in apoplexia.

Debilitantur, in stupore.

Deprauantur, in catotocho. Motus enim non est ablatum, sed deprauatum: sicut etiam in spasmus.

Separatum, quod scilicet ledatur uel altera tantum, uel si utraque actio, tamen inæqualiter, & tunc à potiori fit denominatio. Itaque leditur potissimum uel

Coniunctum, quoniam unum et sensus et motus leditur. Aequaliter enim uel

Externa, sentienti scilicet & mouendi, quæ à cerebro per nervos in uniuersum corpus propagatur. Itaque quædam læsiones non sunt cerebri propriæ, sed partium adnatarum: ut plurimum tamē à fonte noxa incipit. Atque ut nervi omnes in genere & principio conueniunt, itaque quoque inter se affectiones eorundem sunt coplicate, siue à cerebro affectio proueniat, siue per essentiam et regulam ducatur in nervoso genere inueniantur. Nos tamen maioris evidentie gratia, læsas actiones externas motus & sensus consideramus uel

Communis cum alijs partibus corporis. Potentia seu aptitudo tum patiendi à rebus externis tam similibus quam contrarijs, tum iisdem resistendi. Canones generales iam dudum explicauimus.

Propria. Sic à somno & uigilia, præter naturam uel intensius uel remissius, signa ducuntur.

Actio nibus. Et uel à

Propria, uidelicet ab animalibus: eaque rursum

Passione. Cuius tamen hoc in loco Gal. distincte non meminit. Est autem cerebro uel

Post uniuersalem tractationem signorum ægrorum totius corporis, subnectit particularia signa ægra, quæ scilicet uel hanc uel illam partem corporis affectam declarent. Nam sanitas & egritudo sunt accidentia quedam formalia, quæ semper in subiecto aliquo reperiuntur, cum quo sunt & cognoscuntur. Inprimis autem signa CEREBRI ægri generaliter proponit, ex quibus colligimus, quod laboret: & si autem, quo morbo laboret, hic non explicat, uel quia definitiui ordinis compendium hoc non admittit, uel quia ex signis insalubribus cerebri iam dudum expositis colligi potest: cum signa utriusque differant tantum secundum magis & minus. Itaque omnes morbi ipsius cerebri referuntur uel ad intemperiem, uel ad compositionem uitatam, uel ad solutam unitatem. Cognoscuntur autem per signa externa, siue per symptomata sua, à quibus etiam denominantur. Cum enim unum atque idem symptoma à diuersis causis oriri possit, ne causarum diuersitas confusionem effectuum pareat, primi Medici uno symptomate uelut effectum omnes causas efficientes comprehendere uoluerunt. Atque hinc est, quod affectiones cerebri omnes ferè symptomata sunt. Nos igitur in præsentia cum Gal. affecti cerebri symptomata colligimus, ut sunt symptomata, quamuis eadem abusu pro morbis sepe ponantur. Intelligimus autem affectiones cerebri, non externas, ut cutis ipsius capitis, & sensoriorum, sed internas, quatenus cerebrum membranis suis tegitur, & cranio ueluti uasculo continetur. Porro cognoscuntur symptomata ista per externa quedam, quæ sensibus patent, nimirum per actiones læsas, quæ deinde ad morbum uel in intemperie uel in compositione referuntur. Comprehendimus autem generali nomine actionum etiam ipsas passionem. Quapropter signa cerebri ægri sumuntur tum ab

* Internā, quæ triplex est: & quia eodem in loco constituta, ideo uix accidit, quin una læsa, etiam aliæ compatiuntur. A præcipua tamen læsione symptoma denominatur. Generali nomine, quamuis improprie, Deliria dicuntur. Particulariter autem læditur uel

Imaginatio, quia uel

Deprauatur: ut in

Melancholia, in qua etiam ratio simul lædiur.

Mania, in qua etiam ratio compatiur.

Incubo, in quo etiam motus debilitatur.

Debilitatur, ut in Comate siue Cataphora, quamuis unā sensus & motus afficiantur.

Aufertur, ut in Caro, quamuis unā reliquæ etiam facultates tam interne quam externe compatiuntur.

Ratio. Proprie Delirium dicitur. Est autem cum febre uel

Vehementi. Phrenitis.

Lenta. Lethargus.

Memoria, ut in Memoria abolita. In cæteris affectibus cerebri memoria etiam deprauatur & debilitatur.

CAPVT XXV. DE SIGNIS DIAGNOSTICIS CORDIS ægri.

COR quoq; ægrum esse ex iisdem fontibus cognoscemus. Speciem autem ægritudinis reducimus uel ad intemperiem, uel ad conformationem. Et conformatio quidē uitata uix ulla ratione à medico cognosci potest: intemperies uerò per signa iam dicenda. Solutionem ægram (nam de salubri & insalubri quæstio fortasse esse posset) stante uita, pati nequit. Quæ autem sit intemperies, ex signis insalubribus simpliciter, supra iam cap. 10 & 11. propositis, colligi poterit. Cordis igitur ægritudo cognoscetur partim ex

Actiōe læsa uel

Communi siue naturali, nutrice uidelicet, quæ uel impedita uel ablata est. Sic ergo cor patitur Tabem: quæ etsi primò & per se in corde non cognoscatur, tamen ex totius corporis macie colligitur. Oritur autem uel ex nimia siccitate, uel ex nimia frigidityte: nam utrauis qualitas principijs uitæ, calido uidelicet atque humido, inimica existit.

Morali. Mores immutati ostendunt quoque immutatam temperiem cordis, ut ex candescencia celerior uel tardior.

Pro-
pria,
tum à

Vitali. Cuius quidem uirtutis lapsus in syncope & hæmorrhoidibus apparet, nam in uniuersum uitalis facultas sopitur. Particulariter uerò læditur actio ista tum ut est

In corde.

Motus & calor se mutuo fouent & cōseruant. Itaque cordis ui-
tiatur

Motus, qui ei naturalis est, non uoluntarius, in tremore cordis, in palpitatione, in pulsatione tremula, & in saltu seu exultatione.

Intendatur, ut in febribus.

Calor innatus, si causis tum internis tum externis, ut in marasmo senili Quæ uis iungatur quoq; siccitas.

A corde. Sic cognoscitur à

Pulsu immutato.

Respiratione difficili & immutata.

Passione uel

Ipsi cordis. Sic patitur à refrigerantibus, aut calefacientibus externis. Et passionem istam à primis qualitatibus ortam sequitur dolor in sensu tactus, quem habet merito neruorum, qui non tantum ad pericardium perueniunt, sed ipsius quoque cordis substantie permiscuntur.

Totius corporis, propter cor primario affectu. Sic ergo in toto corpore iuxta primas qualitates apparet uel

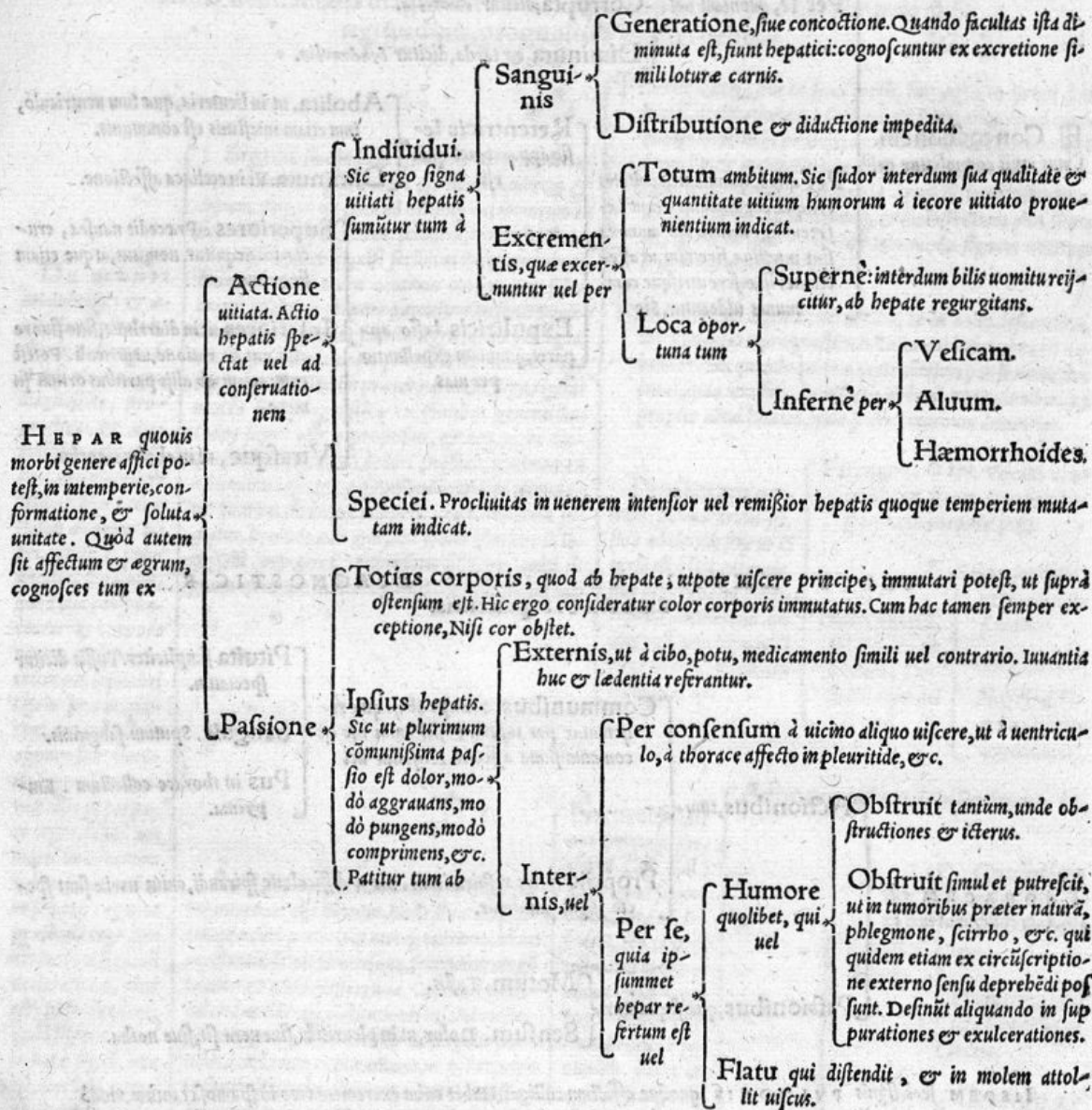
Caliditas aucta,

Frigiditas intesa,

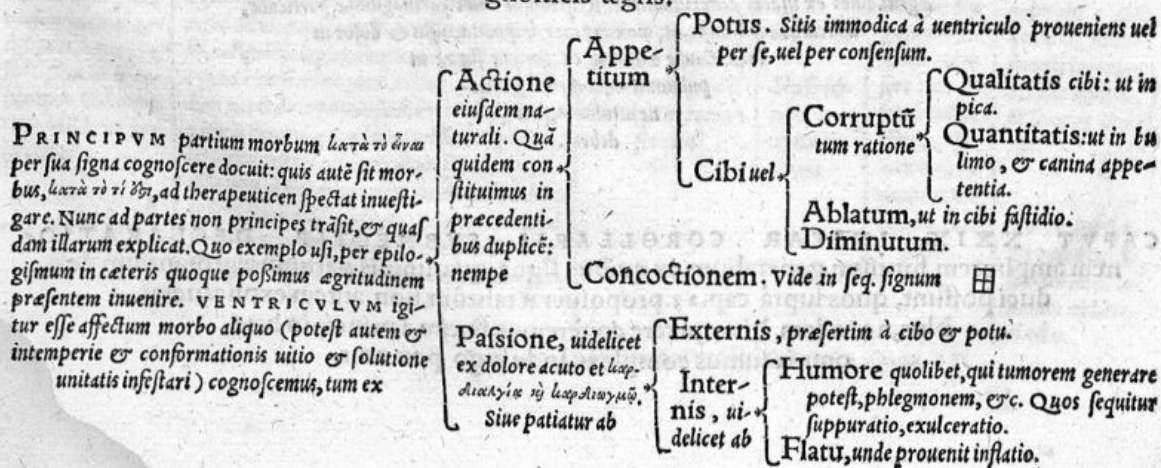
Siccitas nimia, exiccatio & tabes.

Humiditas. Quæ tamē ad hep. r potius referri debet.

Quorum merito calor quoq; totius immutatur.

CAPVT XXVI. DE SIGNIS HEPATIS
patientis.

CAPVT XXVII. DE VENTRICULI SIGNIS DIAGNOSTICIS AGRIS.

Concoctionem.
Cuius unum cognoscitur uel

Per se, quoniam uel

Ablata est omnino, dicitur *anorexia*.

Corrupta, dicitur *avorexia*.

Diminuta, et tarda, dicitur *hyporexia*.

Per aliud, quoniam facultates
reliquae coadiuvantes sunt le-
se: cumq; uentriculo annexa
sint intestina, fit etiam ut affe-
ctiones istae ferè utrisque com-
munes uideantur. Sic

Retentricis le-
sio apparet, uel quia
est

Abolita, ut in lienteria, quæ tum uentriculo,
tum etiam intestinis est communis.

Diminuta. ut in coeliaca affectione.

Expultricis lesio ap-
paret, quoniam expelluntur
per uias

Superiores. Præcedit nausea, eru-
ctatio. Sequitur uomitus, atque etiam
singultus.

Inferiores, ut in diarrhœa, siue fluore
alui, qui fit ratione uentriculi. Potest
enim etiam ab alijs partibus ortum su-
mere.

Utrasque, ut in cholera morbo.

**CAPVT XXVIII. DE SIGNIS DIAGNOSTICIS
THORACIS patientis.**

THORACEM esse
affectum colligimus tum ex

Actionibus, tum

Communibus. Nempe ab ijs quæ re-
ijciuntur per tuſſim. Tuſſis enim hic est
communissima affectio. Reijciuntur uel

Pituita simpliciter. Tuſſis dicitur
speciatim.

Sanguis. Sputum sanguinis.

Pus in thorace collectum. Em-
pyema.

Proprijs ipsius respirationis. Sic à difficultate spirandi, cuius uariæ sunt spe-
cie: signa sumuntur.

Passionibus, quæ sequuntur

Motum. Tuſſis.

Sensum. Dolor, ut in pleuritide, siue uera sit, siue notha.

IIISDEM ferè signis PULMONIS quoque affectum colligas. Habet enim excrementa modo spumosa tantum, modo
etiam sanguinolenta, interdum quoque pulmonis ipsius substantia excreatur. Difficultas adest anhelitus, tuſſis
exigua, dolor aut nullus aut certè leuissimus. Verum noluit Gal. singularum partium affectiones per sua
signa declarare: satis habuit in quibusdam periculum facere. Itaque subinfert, TRACHEAR
ægritudines ex ijsdem deduci fontibus. Reijciuntur enim cartilaginose particule,
anhelitus adest difficilis, uox insuper impedita, tuſſis et dolor in
loco. Cause omnium ex ijs, quæ supra in
pulmonis insalubris dignotio-
ne attulimus, peti
debent.

**CAPVT XXIX. INSTAR COROLLARII SVBNECTIT DECLARATIO-
nem ampliorem fontium generalium, ex quibus signa quarumuis partium ægrotantium de-
duci possunt, quos supra cap. 23. proposuerat tantum, non autem explicauerat.**
Nos, ne eadem bis repetere cogeremur, statim à principio hæc
omnia sumus complexi, Inde ergo petantur.

CAPVT XXX. DE SIGNIS NEVTRIS: QVÆ RESPECTV PRÆ-
sentis neutralitatis diagnostica sunt: respectu uerò futuræ uel sanitatis uel
ægritudinis, prognostica cenferi debent.

DE SIGNIS
insalubribus & e-
gris diagnosticis ha-
ctenus. Nunc de
NEVTRIS, quæ
diagnostica, pro-
gnostica, & ana-
mnistica esse pos-
sunt, pro diuersa re-
latione. Nos tamen
statim ab initio li-
bri, capite 3. pro-
gnostica diuisimus,
quòd alia conspice-
rentur in corpore
neutro, & salubri-
tatem aut insalubri-
tatem prænuntia-
rent, de quibus nūc
agemus, sub nomi-
ne signorū neutro-
rum: alia in corpo-
re egro, salutē aut
mortē imminētem
indicaret, de quibus
in seq. cap. aget. In
presentia ergo, pro
neutrorum signorū
declaratione, illud
est obseruandum,
quòd signum est rei
signatæ signū, hoc
est, accidens corpo-
ris sensibile. Vt ac-
cidens, ita sympto-
ma dicitur: ut sensi-
bile, ita signū, quia
causam indicat &
designat, à qua pro-
fluit. Signum igitur
neutrum Gal. dupli-
citer cōsiderat, tum
quatenus

Signat siue indicat affectionem corporis hu-
mani neutram, quæ media est inter salubrem &
egram. Atq; ut medium ad utrumq; extremorum re-
fertur, ita quoq; signa tum salubria, tum insalubria:
neq; differunt ab ijs, nisi secundum magis & minus,
quemadmodum etiam neutrum corpus cum salu-
bri & insalubri corpore participat. In sanis profe-
cto omnia naturalia sunt: in ægris, quatenus ægra,
omnia præter naturam se habent: ita neutris, par-
tim naturalia, partim præter naturam. Signa igitur
neutra siue prognostica ex fontibus generalibus
(quos supra cap. 3. proposuit, & cap. 23. in dia-
gnosticis explicauit) deduci possunt, nimirum ex
actionibus lesis, & passionibus corporis immuta-
tis: quorum utrumque temperaturæ uarietatem se-
quitur. Proinde non erat, cur fontes istos hoc in lo-
co Gal. repeteret. Nunc satis sit scire, quòd si-
gnum neutrum indicare potest constitutionem tum

Accidit corpori humano, hoc est, sequi-
tur internam affectionem, neutralitatem scilicet:
quæ cum participet utroq; extremo, etiam
accidentia sumit ab utrisque, secundum magis
tantum & minus differentia. Ceterum particu-
laria accidentia cōstitutionis insalubris sim-
pliciter & ægræ, in toto & in singulis par-
tibus, tamdiu explicauimus, ut hic repe-
re superuacaneum sit: neutra autem ex iisdem
ducuntur. In presentia tantum illud est obser-
uandum, quandoquidem neutralitas non pro-
pter se, sed propter *πρὸς τὴν φύσιν* cōsideratur, di-
ligenter esse animaduertendum, quanta uel ac-
cessio ad id, quod secundum naturam est, facta
sit, uel quātus lapsus à naturali constitutione.
Quod cum fieri nequeat, nisi & ea quæ secun-
dum naturā corpori insunt, & ea quæ præter
naturā, cognoscamus, ideo Gal. fontes genera-
les signorum hic asserre noluit, sed nouam di-
uisionem accidentium neutrorum instituit (à
corporis subiecti qualitate) non omnium, sed
præcipuorum tantum: eaq; exemplis illustrat.
Symptomata ergo in neutro corpore alia sunt

Præteritam, siue ea sana fuerit, siue ægra. In ijs qui sani
fuerāt, declinationem à sanitate, & inclinationem ad mor-
bum indicat: in ijs uerò qui ægri decubuerant, declinationē
à morbo, & inclinationem ad sanitatem, seu recoualescen-
tiam. Atque hi quidem *ἀναρῶντες* egent, illi uerò *πρὸς τὴν φύσιν*.
In quorum utroq; non minus, & fortasse etiam plus, situm
est, quàm in ipsa *ὑγιαινόντι*. Hoc modo signum neutrum
erit *ἀναρῶντις, ἢ πρὸς τὴν φύσιν*.

Futuram uel ægram, uel sanam, ut in conualescentibus.
Sic signum erit prognosticum. Cuius quidem magna est ha-
benda ratio, quandoquidem neutralitatem per se nemo ferē
curat, quia nondum à consuetis abducit operationibus, sed
propter aliud tantum, quia scilicet morbum denunciat.

Præsentem neu-
tram, siue naturalis sit,
siue aduēticia: siue ut di-
uersa est à suis extremis,
siue ut earundem parti-
ceps est, cōsideretur. Sic
diagnosticum signum di-
citur. Indicat autem neu-
tralitatem uel

Firmam. *ὡς ἴσθι*. Vocant neu-
tralitatem status. Qualis con-
spicitur in corpore senili.

Non firmā,
sed fluxam & la-
bilem. De-
fleuit enim uel
ad

Sanitatem,
ut in conuale-
scentibus.

Ægritudi-
nem, ut in
ægotaturis.

Naturalia, quæ
non proprijs spe-
ciebus (ait Gal.)
ab eo quod secun-
dum naturā est dif-
ferunt, sed tantum
secundum magis et
minus. Quare cor-
pus indicant neu-
trum magis ad sa-
nitatem quàm ad
ægritudinem incli-
nare. Conueniunt
signa ista in specie
& substantia cum
signis salubribus,
differunt tantum per
accidens, ratione
quantitatis, &c.
Gal. igitur recen-
set tum

Actiones lesas. Vide in seq. signum #

Totius,
utpote

Quantitas
corporis uel au-
cta uel dimi-
nuta.

Qualitas mu-
tata secundum co-
lorem.

Partis eu-
iuslibet. Sin-
gularum sin-
gulas recen-
sere non est
presentis in-
stituti, sed
cum Galeno
proponimus
tantum exē-
pla in

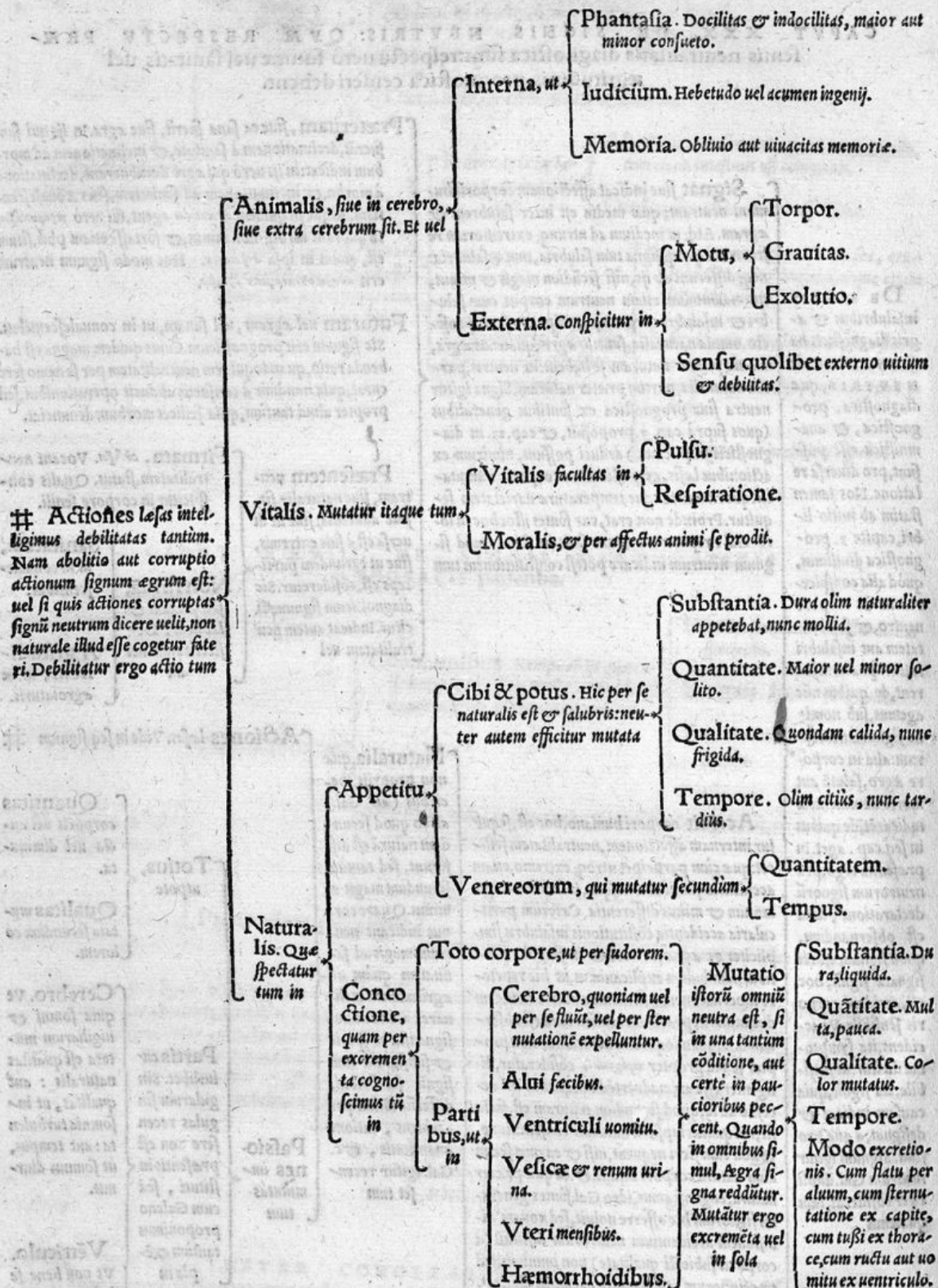
Cerebro. ve-
quia somni &
uigiliarum mu-
tata est quātitas
naturalis: aut
qualitas, ut in-
somnia turbulen-
ta: aut tempus,
ut somnus diur-
nus.

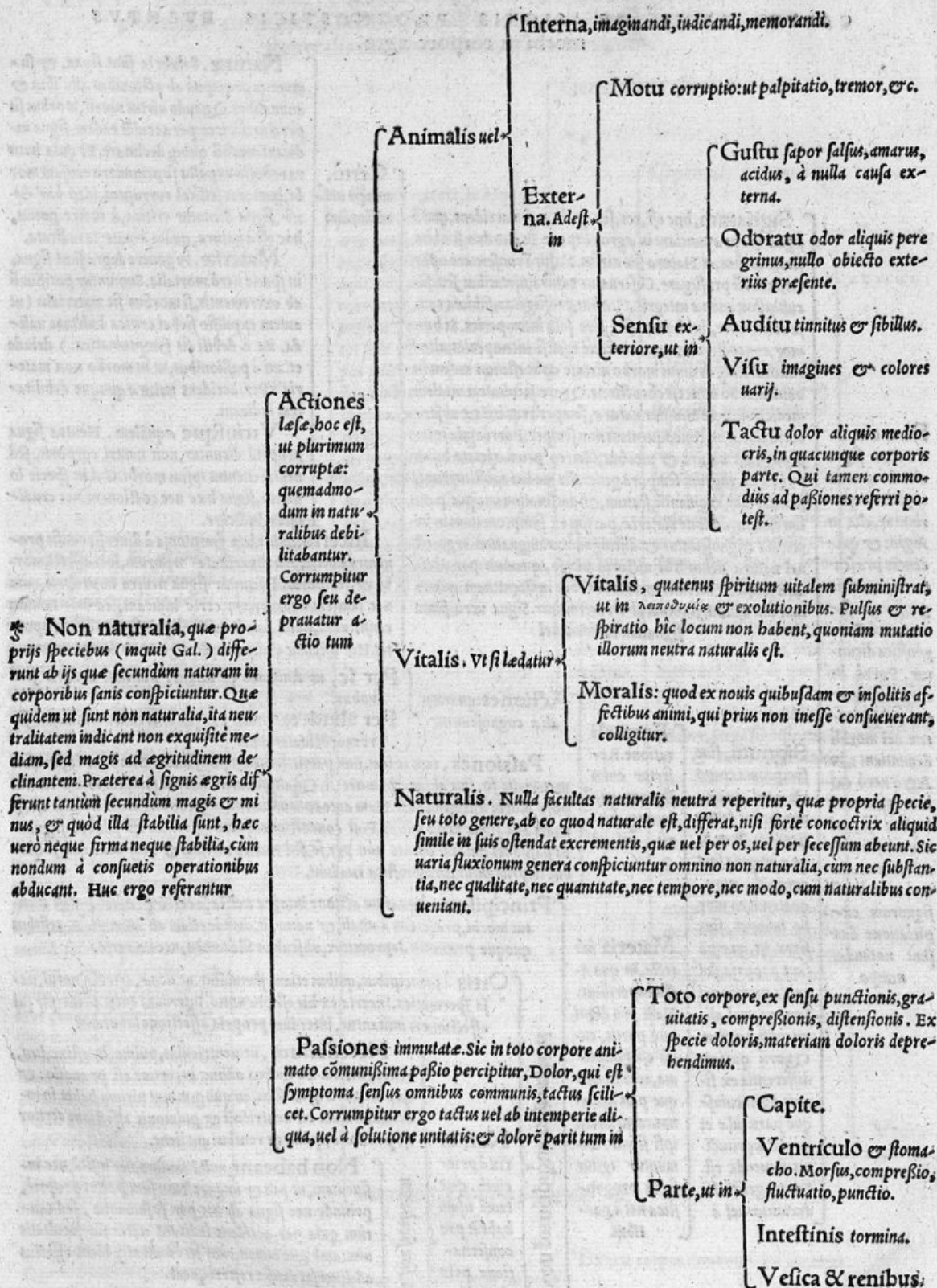
Vētriculo.
Vt non bene se
habere ad obla-
ta: non oblecta-
ri cibo.

Passio-
nes im-
mutatas
tum

Non naturalia. Vide in seq. signum *

G

CAPVT XXXI. DE SIGNIS PROGNOSTICIS EVENTVS morbi in corpore aegro.

PROGNO-
STICA signa
alia in neutro
corpore repe-
riuntur, alia in
aegro: et qui-
dem in presen-
ti tempore Dia-
gnostica, in fu-
turo uero Pro-
gnostica dicun-
tur. Porro in
corpore neu-
tro uel sanita-
tem uel morbum
denuntiant: in
aegro uero exi-
tum ipsius mor-
bi, hoc est, uel
conualecentia,
uel mortem. Ce-
terum in horum
signorum ex-
plicatione duo
sunt notanda:
nempe

Signum, siue
symptoma corpo-
ris aegri, quate-
nus futura denun-
tiat: siue sit ex ijs
quae propria sunt
corpore aegro,
quatenus eo mor-
bo laborat, siue
sit ex ijs, quae non
sunt propria, sed
consequentia uel
semper, uel ali-
quando tantum.
Quorum quidem
differentia ex si-
gnis aegri cuius-
que particulae et
speciei aegritudi-
nis sumenda est.
Fontes generales
ducuntur uel a

Formali
ratione. Re-
fertur enim
signum, qua-
lecuq; fue-
rit, uel ad

Materia sub-
iecta, in qua a-
ctu reperitur.
Nam pro digni-
tate partis, cu-
ius est sympto-
ma, accedit quo-
que plus uel mi-
nus certitudinis
ipsi signo. Su-
muntur igitur
signa prognos-
tica uel a par-
tibus

Signatum, hoc est, res, seu qualitas, seu accidens, quod
signa ista praenuntiant in aegro corpore. In quo duo sunt ho-
stes, Morbus, et Natura seu uirtus. Naturam conseruare oportet,
morbum profligare. Conseruatur natura, uirtutibus seu fa-
cultatibus animae integris. Morbus profligatur, sublata cau-
sa continente, siue humor sit, siue sola intemperies. Si hu-
mor, concoctione et euacuatione eget: si intemperies, alte-
ratione. Itaque, in omni morbo uirtute opus est: non autem in
omni morbo opus est concoctione. Quare facultatem uitalem
medicus utpote minister naturae, semper requirit et obser-
uat: naturalem concoquentem non semper. Porro quia inter
se pugnant natura et morbus, idcirco pro uarietate huius
pugnae morborum tempora generalia medici constituerunt,
principium, augmentum, statum, et declinationem: quae par-
tim ex concoctione materiae, partim ex symptomatum uehe-
mentia cognoscuntur et distinguuntur. Signatum ergo est
uel naturae uel morbi uictoria per se, quamuis per acci-
dens simul et uirtutis et morbi robur indicent: nam quan-
tum uni additur, tantum alteri detrahatur. Signa uero suum
signatum indicant uel

Actiones: quarum
alia cognoscuntur

Passiones, tum totius, tum partis. Indicant potissimum Morbum ipsum, siue
materialis sit, siue absque humore sit. Qualitas autem horum symptomatum ex tem-
pore morbi aestimanda est. Nam ante concoctionem nigredo unguium lethalis est, si
etiam alia signa mala adsint. Post concoctionem uero et crism est salubre signum.
Et passiones quidem omnes non per se, sed merito uirtutis et uitae actionum, a qui-
bus imprimuntur, prognostica euadunt.

Principibus, a quarum actione integra uel lesa certo praedici potest euen-
tus morbi, praesertim a uitali, et naturali, deinde etiam ab animali. A testibus
quoque praenotio depromitur, obscurior illa tamen, nec ita certa.

Ortis a principibus, quibus etiam famulantur: ut uenae, arteriae, nerui, uas-
sa spermatica. Incerta ex his est praenotio. Interdum enim principij sui
affectionem imitantur, interdum propria affectione laborant.

Non or-
tis a prin-
cipib. quae
tamē usum
habeant pro
conserua-
tione prin-
cipij alicuius
uitalis
uel

Non principibus: et ipsius uel

Non necessarium, siue facultatem

Necessarium, ut uenter, pulmo, intestina, lien,
renes, uescica. Ex quibus adhuc incertior est praenotio: et
quo membrum ignobilius, eo quoque minus uirium habet in
indicando. Nam ex uentriculi et pulmonis affectione certior
est praenotio, quam ex renibus aut liene.

Non habeant, nullam omnino, nec insitam, nec in-
fluentem, ut pili et ungues. Non sunt partes proprie,
proinde nec signa ab his per se sumuntur, sed tan-
tum quia per accidens indicant naturalis facultatis
uim: ambigunt tamen, cum feret unus atque idem effectus
ad diuersas causas referri queat.

Habeant. Ex quibus nullo
modo per se praedicimus, sed
tantum per accidens, nempe pro-
pter euersionem cum principi-
bus partibus: quae tamen non
est perpetua. Porro partium
istarum aliae habent facultatem

Insitam tantum, non
influentem: ut os, carti-
lago, membrana, glan-
dulae, adeps, caro sim-
plex, ligamentum.
Insitam simul et
influentem: ut e caro
composita, et musculi.

Naturae. Salubria sunt signa, et su-
muntur praecipue ab actionibus uitae ibus et
animalibus. Quando uirtus uincit, morbus sus-
peratur: idcirco per accidens eadem signa in-
dicant morbum quoque declinare. Et quia natu-
ra robusta expellit se penumero causam mor-
bi, humores scilicet corruptos, ideo haec signa
dicuntur critica, a iudice potius,
hoc est a natura, quam a materia indicata.

Materiae. In genere aegra sunt signa,
in specie uero mortalia. Sumuntur potissimum
ab excrementis, si morbus sit materialis (ut
autem expulsio fiebat critica a uirtute uali-
da, ita a debili fit symptomata.) deinde
etiam a passionibus, ut in morbo non mate-
ria. Per accidens naturae quoque debilita-
tem indicant.

Vtriusque equelem. Neutra signa
proprie dicuntur, non neutri corporis, sed
neutri euentus ipsius morbi. Gal. in specie lo-
quitur, signa haec nec coctionem nec crudi-
tatem indicare.

Incerto, quia idem symptoma a diuersis causis pro-
uenire potest, pro diuersitate corporum, loci affecti, mor-
bi et temporis. Dicuntur signa neutra improprie, quia
nec salutem nec mortem certo indicant, sed alicui tantum
constituunt, quod deinde cum reliquis signis conferre oportet.
Hoc ostendit Gal. exemplo digitorum denigratorum.

Per se, ut Animalis et uitalis. Indicant Naturae ferre
roborem.

Per aliud. Naturalis per sua excrementa. Indicant ferre
morbis materiam.

CAPVT XXXII. DE CAUSIS. QVÆ TERTIA EST PARS EX-
plicationis particularis, definitionis ab initio propositæ. Præmittitur autem
generalis tractatio & dispositio causarum.

Generaliter, hoc Cap. xxxii.

Optimæ. Cap. xxxiii.

Tempe-
riæ. Cap.
xxxiiii.

Conseruent, in bona &
salubri constitutione. Dicuntur
ergo cause conseruantes, quia
in præsentis statu corpus cõser-
uant. Sin ad futurum tempus
referantur, præseruatiue dici
possunt. Tempore autem prio-
res sunt effectricibus, ut et cor-
pus salubre tempore prius est
q̃ insalubre. Priores etiam sunt
dignitate, quia præclarius est
conseruare corpus, ne ab opti-
ma temperie labatur, quàm la-
psum corrigere. Porro quomo-
do cõseruatio ista fiat, & quæ
sint cause conseruantes, dili-
gentius expendendū est. Quod
quidem accuratè admodum et
ingeniosè Gal. exequitur, idq̃
tum

Salubres,
quæ salubri-
tatem in cor-
pore pariūt.
Verum quia
corpus uariè
affici potest,
idcirco etiam
cause quæ
admouentur
uariant. Et
proinde uno
nomine salu-
bres dicuntur,
siue constitu-
tionem cor-
poris

TERTIVS hic est liber,
iuxta Barbarorū diuisionem: in
quo tertiam particulā in defini-
tione Medicinæ statim ab initio
positam explicat, CAUSAS ui-
delicet. Intelligimus autem hic
causas non constituentes huma-
num corpus (de quibus pars
medicinæ *φυσιολογικῆς* agit) sed
eas quæ uel sanitatem uel mor-
bum inducere possunt. Cum
autem cause efficientes sanita-
tis aliæ sint principes, Natura
uidelicet: aliæ coadiuuantes tan-
tū, eaq̃; rursus uel tāquam mi-
nistre, Medicus scilicet, uel tan-
quam instrumenta, quibus me-
dicus utitur: nos hic de instru-
mentis solis orationem insti-
tuemus, ijsq̃; salubribus, ex
quibus contrariæ cause insalu-
bres quoque cognosci possunt,
quas medicus per se non consi-
derat, sed tantum per accidens,
nimirum ut eò commodius cau-
sas salubres corpori admouere
queat. Et per se quidem nulla
causa uel salubris uel insalu-
bris dici debet, sed respectu cor-
poris, cui effectum hunc impri-
mit, ministrante medico, qui pro
uariā ratione corporis uariā
quoq̃; rationem agendi habet.
Quemadmodum igitur corpo-
ra & signa superius generali
ratione diuisit, in salubria, in
insalubria & neutra, ita quoq̃;
cause diuidi possunt, quod aliæ
sint

Particu-
lariter.
Tradit e-
nim cau-
sas conser-
uantes tum
constitu-
tionis

Deflectentis ab opti-
ma parum admodum. Nam
si recessus magnus fiat, nō
amplius salubris constitu-
tio, sed Insalubris appel-
laretur: sin adhuc maior,
ita ut operationes quoque
laderentur, Agra esset,
ut cap. 35. declarat. Et ui-
detur sanè hoc in loco
Gal. corpus medium inter
duo extrema, scilicet inter
optimā constitutionem &
ipsam ægritudinem, intel-
ligere uoluisse (de quo su-
pra cap. 3. quod & neu-
trum appellari potest, &
salubre, larga significatio-
ne, & etiam insalubre,
pro diuersa relatione ad
sua extrema) quoniā com-
prehendit corpora non
tantum in intemperie de-
flectentia ab optima con-
stitutione, uerum etiam in
compositione: & unitate,
quæ nemo salubria appel-
larit, nisi improprie. Itaq̃;
causas conseruantes tra-
dit Gal. cõstitutionem de-
flectentem ab optima tum
secundum

Cõposi-
tionem.
Cap. xxxv

Vnitæ-
tem. Cap.
xxxvi.

Immutent. Vide in seq. signum *

Insalubres, quæ insalubritatem corpori
imprimere possunt, cuiuscunq̃; gradus illa sit.
De his Gal. nihil in præsentia. Nos breuiter &
in uniuersum insalubres eas uocamus, quæ mor-
bum generare possunt, uel mediātē, uel imme-
diātē, siue sint

Extra corpus. *ἡ γενεαρχία* dicuntur.

Intra cor-
pus, & mor-
bum uel

Actu faciant. *ἡ ενεργητική*, Continentes
cause dicuntur. Quas medicus absq̃;
philosophiæ opera nunquā intelligit.

Potentia facturae sint, uel facere pos-
sint, uel iam faciant. *ἡ δυναμική* di-
cuntur, Antecedentes.

G 3

* Immutent, corrigant & emendent, atq; ad meliorem statum transferant. Dicuntur Effetrices eius quod non est in presentia, quamvis fuerit in praterito tempore. Sunt igitur tempore posteriores, atq; etiam dignitate, ipsis conseruantibus: reipsa nihil ab illis differunt, sed effectu tantum. Porro nec immutantes cause omnes sunt eiusdem generis, sed uariant pro uarietate corporis, cuius constitutione emendant. Nam uel est corpus

Haftenus de dispositione totius tractationis causarum. Nunc ad expositionem Cap. xxxii. deuenimus, in quo salubres causas conseruantes in uniuersum Gal. exequitur. Corpus nostrum ex contrariis elementis compositum *ἀσυνάδω* est. Necessarium ergo est, ut assidue conseruetur, ne a causis alterantibus obrutum corrumpatur. Conseruatur autem res quaelibet, quando cause ex quibus constat, integre manent. Cum igitur cause constituentes seu principia uite duo sint, calidum & humidum, omnes quoq; cause efficientes tam externe quam interne, salubres erunt, si ad alterutrum principij conseruationem faciant. Cause ergo conseruantes, generaliter considerantur uel

Respectu alterius, uidelicet corporis quod conseruatur. Quatenus ergo ei applicantur, dicitur instrumenta medica, media inter agentem medicum & patientem egriū, siue corpus cui applicatur, ut in illud agant. Agendo autem in corpus, a corpore uicissim uel

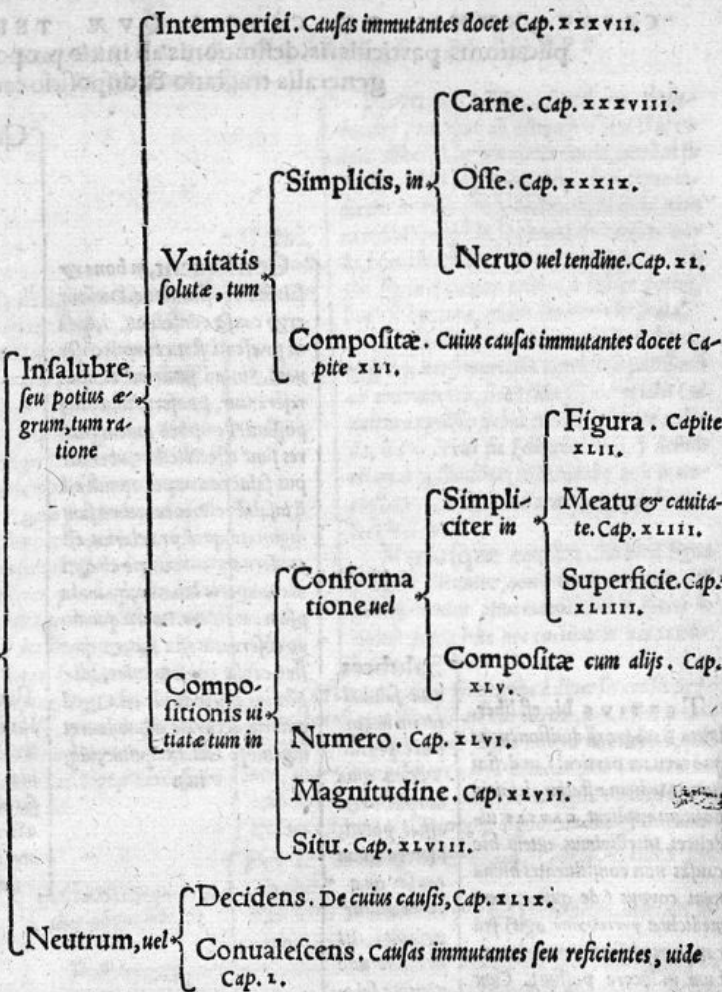
Non patiuntur, quia non deducuntur in actum a calore natiuo, sed solius Medici manu administrantur, & ab illo uim accipiunt urendi, secandi, & c. Hoc instrumentum proprie *χρυσγία* dicitur, quando manu operatur Medicus. Nam si, uerbi gratia, cauterio potenciali urat, & *χρυσγία*, & *ἀλνὰ φαρμακωτά*. Improprie tamen chirurgi appellatione multa alia continentur.

Patiuntur, quonia a calore naturali in actum deducuntur. Medicus applicat tantum, Natura operatur. Hec ergo corpus uel

Alunt, ita ut substantie corporis assimilentur. Hoc instrumentum *Διαίτα* dicitur, cuius precipua pars est cibus & potus: ad quorum rectum usum aliarum quoq; rerum non naturalium commoderatio concurret.

Corrumpendo, quia siue in actum deducantur a calore, siue non deducantur, principijs uite efficiunt, uenena. Quorum Medico non est usus, nisi ut noxa ab eis illatam amoliri possit.

Conseruando siue per se, siue per accides. Hoc instrumentum *φάρμακον* dicitur. intelligimus autem medicamenta quouis modo sumpta aut applicata.

† Per se, quatenus disunctæ sunt à corpore, in quo effectum edunt. Sic dicuntur Res non naturales, quia non constituunt naturam hominis (quemadmodum Res naturales, de quibus physiologus) neque tamen eidem aduersantur (ut res præter naturam, morbus scilicet, sub quo symptomata et causas comprehendimus) si conuenienter adhibeantur: sed medio modo se habent, quia opportuno usu constitutione bonam corporis conseruant & reficiunt, importuno uero eandem corrumpunt atq; abolent. Proinde etiam Materia medica uocantur. Corpus enim humanum quatenus sub medici cõtēplationem cadit & subiectum est, habet materiam ex qua constat, Res scilicet naturales: præterea Formam, propter quam à medico consideratur, Res uidelicet secundum naturam & præter naturam, hoc est quatenus est sanum uel ægrum: deniq; efficientem sanitatis uel ægritudinis, Res non naturales, quibus tanquam instrumentis medicus utitur. Itaq; materia dicuntur subiecta, ex qua causas conseruantes Medicus efficit, debita Qualitate & Quantitate obseruata, sub quibus etiam tempus comprehenditur: siquidem pro temporis uarietate, in quo corpus hac uel illa affectione præditum est, etiam causarum istarum quantitas & qualitas immutanda erit. Quamuis clarioris doctrinæ gratia in docendo, distincte tempus quoq; connumeretur, etiam ab ipso Gal. ut in seq. patebit. Additur & ordo in lib. de Sani. tuend. qui sub qualitate comprehenditur potest. Causæ ergo non naturales corpori occurrunt, illudq; alterant uel

Non necessariò, quæ à prudenti homine euitari possunt: ut enses, fere, incēdia. Quæ quidem à Medico non considerantur, nisi quatenus effectum ab illis impressum corrigere potest, eorum natura optimè prius perspecta. Atque ut non sunt necessariae causæ, ita corporis conseruationi nihil conferunt: neque enim principia uitæ fouent, sed corrumpunt tantum.

Internæ, hoc est, in ipsis uitæ radicibus reperiuntur. Sic humidum innatum indies à calore exiccatur. Calor uero aboletur uel tabe, absumpto humido, in quo cōsistebat, uel extinctione à multitudine excrementorum. De causis istis alterantibus nunc non loquimur, sed de ijs tantum: quæ à Medico adhiberi possunt pro conseruatione sanitatis.

Internam, studia & cogitationes: quæ sub animi accidentijs alioqui comprehenduntur.

Anima
lem, tum

Exter-
nam, tum

Sentiendi, Somnus & uigilia: quæ per accensum & uitalem & naturalem quoque conferre uel officere possunt.

Mouendi, Quies & motus.

Occulta, quæ sensui tactui non pateat.

Manifesta, per qualitatū primarum impressionē.

Conseruant & exuscitant: ut letitia & gaudium moderatum, item ira mediocris.

Σβίστες, affectus illi qui caloris euentationē prohibent, & à circumferentia ad centrum spiritus unā cum sanguine reuocant, ut tristitia, timor.

Μαρπαῖς, affectus illi, qui calorem diffundunt, et plus æquo accendunt, ut alimento commodo destitutus, in seipsum agere cogatur. maxima ergo spiritui fit resolutio: ut in uehementi ira & furore.

Externæ, quibus natura carere nō potest, quia principia uitæ fouent et reficiunt: conferunt enim uel ad humidum uel ad calidum reparationem, in quibus uita consistit, et per quæ anima ipsa munis suis fungitur. Itaq; quamuis quælibet res non naturalis possit uarijs animæ actionib. inseruare (uerbi gratia, exercitatio, & caloris uitalis euentationi, & fuliginis excretioni, potissimum tamen Motui confert, & proinde ad animalis facultatis conseruationem à nobis refertur) tamē à potiori sit denominatio, ita ut dicamus alias alterare facultatem

Necessariò, quoniam nullam rationem euitari possunt, siue sint

Vita-
le, tum

ἡδονῶν. Animales, τὰ ὡς ἐν αὐτῷ, sub quibus studia & cogitationes comprehendimus: à quibus alteratur corpus, propter resolutionē spiritus uitalis, è quo generatur animalis. Porro inter animi accidentia quædam calorem natium

Destruunt uel in

Natura
lem, tum

Per se, ea quæ assumuntur, oblata: cibis uidelicet, & potus.

Per accensum, Inanitiō et Repletiō, propter eius quod superfluum est excretionem, siue sit

Inutile, excrementum.

Vtile, semen. Huc ueneriorū usus referatur.

CAPVT XXXIII. DE CAUSIS CONSERVANTIBVS
optimam constitutionem.

INTER salubres causas conseruantes primum locum obtinent illæ, quæ optimam cōstitutionē (in qua nec temperies, nec cōpositio, nec unitas, uel minimam habet labem) in statu suo conseruant. Quas qui dem nunc Gal. particulariter explicat. Sunt autē res non naturales dictæ, quæ corpori ne cessariō occurrunt, siue conseruant facultati

Animali externæ
(internam enim sub
accidentibus animi
cōprehendimus) tum

Sentiendi:
Somnus & uigilia. In quibus
obseruamus tū

Quantitatem. Mediocris somnus erit in optimē constituto corpore, quandoquidem mediocris quoque spirituum fit resolutio, qui per somnum reſtauratur.

Qualitatem. Nulla hic assignari potest, quæ ad conseruationem aliquid afferat momenti.

Tempus. Post labores diurnos: item post corporis reſectionem, cum iam in uentriculo subſederit alimentum.

Mouendi: Motus & quies. Huc etiam Vitæ industria referri potest. In istis quoque obseruamus

Quantitatem. Cum primum lassari ceperit, & modico sudore corpus perfunditur, roseusque color exoritur, tunc ab exercitio siue motu desinat.

Qualitas. Exercitium omnibus partibus corporis commune sit, ne una tantum particula exerceatur, altera quiescat. Merito igitur Gal. paræ pilæ ludum proprio opusculo laudauit.

Tempus. Peraſta prima, ſecunda, atque etiam tertia concoctione, ut excrementa fuliginosa expellantur, & calor natiuus euenietur.

Vitali tum

Ζωτικῶν. Aër sit temperatus, ut nec horreat propter frigus, nec sudet propter æſtum. Calor enim temperatus temperato aëre conseruari poſtulat. Nec manifestæ tantum qualitates, sed occultæ quoque in aëre obseruandæ ueniunt, ne calori officiant.

Ἡδυστα. Caueant omnes animi immodicos affectus, iræ, tristitiæ, furoris, timoris, inuidiæ, &c. qui uel resoluant calorem, uel suffocent.

Per se, quoniam eam reſciunt & reſtaurant. Cibis & potus. Quos primum appetit homo, deinde concoquit. Horum igitur

Quantitas pendet ex neceſſitate nutriendi modica in corpore optimē constituto. Itaque tantum appetat, quantum potest concoquere: tantum concoquat, quantum pro augmento & reſtauratione corporis ſatis eſt.

Qualitas temperata eſſe debet. Nam ſimile ſimili nutritur.

Tempus. Post tertiam cōcoctionem in membris peraſtā Fames enim naturalis ex ſuſtione membrorum principium ſumit.

Naturali, uel

Per accidens: ea enim amoliuntur, quæ naturalis facultatis actioni officere poſſent. In omni ſiquidem concoctione generantur excrementa: quæ eſſi uſus quoque ſuos habent in corpore, tamen è corpore tandem expelli debet, siue ſint

Inutilia ad conſeruationem uel indiuidui uel ſpeciei. Vt uariæ ſunt uariarū partium concoctiones, ita quoque uaria excrementa. Quæ quidem omnia in eo conueniunt, quod in corpore optimē constituto

Utilia ad conſeruationem ſpeciei primò & per ſe. Semen. Cuius quidem excretio in uſu ueneriorū oportuno, etiam indiuiduo conſert, contra Epicureorum ſententiā, non tamen per ſe, ſed per accidens. Conſeruit autem ueneria, ſi obſeruetur

Subſtantiam habent ſiue conſiſtentiam mediocrem.

Quantitatem proportionem reſpondentem habent iſis quæ aſſumpta & concocta fuerunt.

Qualitatem tum primam tum à primis ortam obtinent inculpata.

Tempore oportuno excernuntur.

Locum & ductus ſeruant proprios.

Quantitas. Si tantum interualli in ueneriorū uſu interponatur, ut neque reſolutio aliqua ſentiat, & ipſe ſeipſo homo leuior quodammodo factus, ac melius ſpirare uideatur.

Qualitas, ſiue modus. Ne aut nimia ſpirituum reſolutio ex uehemētiori agitatione oborietur, aut ex tardiori ſeminis eiaculatione, aliqua ſeminis particula retenta putreſcat.

Tempus. Cum in omnium rerum circumſtantii ſiue non naturalii (ut uocant) mediocritate corpus fuerit conſtitutum, ueneri tutò & ſalubriter indulgere licet.

CAPVT XXXIIII. DE CAUSIS CONSERVANTIBVS CONSTITUTIONEM BONAM & SALUBREM, DEFLECTENTEM AB OPTIMA IN SOLA TEMPERIE.

Per se, nimirum quod ut nunc bona est, & quatenus bona, eatenus conservanda: siue in actiuis, siue in passiuis qualitatibus, tum simplicibus, tum compositis, excessus sit factus. Cause autem Conservantes hanc temperaturam naturalem similes esse debent ipsi temperaturæ, ut quantum temperaturæ ista excedit temperaturam optimam, tantum quoque causæ istæ cōseruantes excedant causas conservantes optime constitutionis. Nam simile simili cōseruatur. Sunt ergo speciei eadem, differunt tantum ratione accidentium. Res enim non naturales secundum quantitatem, qualitatem, tempus, modum administrandi, auctæ uel remissæ, omne genus qualitatis seu temperiei corpori humano imprimere possunt: ut quamuis actus tales non esse uideantur, potentia tamen tales euadant, postquam scilicet à calore in actum deductæ, in corpus agere ceperint. Et de his quidem alias exactius. In presentia illud tantum est obseruandum, quæ res quibus qualitatibus introducendis magis sint oportunæ & convenientes. Moderatus certe usus in quantitate, qualitate, & tempore, optimæ constitutioni congruit: immoderatus uero, qui in quantitate aut qualitate peccat, bonæ quidem constitutioni, deflectenti tamen ab optima per aliquam qualitatem, conuenit. Res itaque naturales corpus alterare possunt uel secundum qualitates

Sanitatē ipsam, siue temperaturā bonam, quam cōseruare uolumus. Ad quam medicus respicit tum

POST CAUSAS conservantes optime constitutionis, succedunt causæ conservantes constitutionem bonam quidem & salubrem (lato salubritatis significatio, pro corpore medio inter duo extrema) deflectentem tamen ab optima uel secundum temperiem, uel secundum compositionem, uel secundum unitatem. Hoc autem capite de causis conservantibus eius salubritatis, quæ in sola temperie ab optima deflectit, agemus. In quarum enarratione Gal. considerat duo: nempe

Omnes, quoniam quot sunt differentie & coniugationes qualitatum, totidem Res non naturalis potest suscipere, & simul corpus cui offertur immutari. Omne ergo genus qualitatum suscipit & imprimi tum

Aër, non purus ille & elementaris, sed mixtus, quem inspiramus, qui uerius uapor quam aër dici deberet.

Cibus atque potus.

Animi accidentia. Quorum alia calefacere, alia refrigerare possunt, et per accides etiam humectare & exicare.

Calefacit Motus siue exercitium corporis.

Refrigerat Quies.

Humectat

Repletio.
Somnus.

Exiccatur

Inanitio.
Vigilie.

Quasdam tantum, primo et per se, quauis per accides pluribus quoque inferuiant. Sic potissimum

Respectu alterius, optimæ scilicet constitutionis, à qua deflectit. Sic ad optimam traduci postulat. Cause ergo quæ genere eadem sunt cum conservantibus, sed contrariæ tamen, Transfereutes dici debent. Et ad totum quidem sanitatis genus relata, quia sanum in genere conservant, sub conservantes (largo uocabuli significato) referuntur: at quia sanum in specie ad meliorem statum transferunt, Alteratiuæ, Curatiuæ, & naturalium defectuum Correctiuæ dici possunt: eaq; de causa inter effectrices potius quam inter conservatrices referri deberent, nisi uix exiguitas, quod uix persentitur, illorum euidentiæ detraberet. Curamus enim confertim & subito, corrigimus paulatim & sensim: & in curatione sentitur alteratio, in correctione non sentitur. Porro quantus erit excessus temperaturæ huius ab optima, tantus quoque non in simili (ut in conservantibus) sed in contraria qualitate excessus rei non naturalis erit, per quam corpus hoc ad temperaturam optimam reduci debet. Quo quidem in loco duo notat Gal. Alterum, non quibusuis hominibus hoc genus cōseruationis, seu potius translationis conuenire, sed illis tantum, quibus præter corporis curam nihil aliud negotij incumbit. Alterum, ne subito hæc mutatio fiat, sed sensim: quandoquidem natura non patitur repentinas alterationes, teste Hippocrate.

Corpus subiectum. Vide in seq. signum Δ

Δ Corpus subiectum, ueluti materiam, quæ formam recipiat, ipsam uidelicet sanitatem. Itaq; temperatura tantum ab optima deflectens, ut adhuc bona & salubris dici possit (& proinde conseruationem semper quidem desideret: translationem uerò in otiosis tantum hominibus, & qui nullis occupationibus necessarijs sunt obstricti, admittat) uel reperitur in

Toto corpore talis, & in singulis partibus una atque eadem. Quare facilius erit conseruatio, cum partes conspirent: difficilius uerò translatio siue alteratio.

Partibus aliquibus, præsertim in principibus. Sic in corde uel hepate esse potest tantum, non etiam in cerebro aut reliquis partibus. Quare difficilius erit conseruatio: semper enim metuendum, ne quantum uerbi gratia uentriculo calido administratione similitum in gradu prodes, tantum hepatis calidissimo officias. Translatio uerò, quæ huic generi maxime debetur, facilius est, quia minor est resistentia in una parte, quam in pluribus seu omnibus simul iunctis.

CAPVT XXXV. DE CAUSIS CONSERVANTIBVS CONSTITUTIONEM SALUBREM, quæ in sola compositione ab optima deflectit.

IN CAUSIS conseruantibus salubrem constitutionem, deflectentem tamen ab optima per solam compositionem, animaduertere debemus cum Gal. tum

Vitium ipsius compositionis, merito cuius à constitutione optima decidit. Quod quidem in toto corpore esse nequit, sed in parte tantum uel dissimilari, uel certe similari, quatenus dissimilari partis portio est. Ceterum uitium non est insigne, sed tale, quod quamuis interdum sensui occurrat & medici & ægri (neq; enim quoduis uitium sensu potest cognosci, quando intus in corpore latet) tamē nulla planè molestia afficit patientem. Non insensibili, hoc est, quam patienti non percipiat, sed solus medicus: quo ipso differt à corpore neutro. Non sensibili, eaq; uel parua, quo differt à corpore insalubri: uel magna, quo differt à corpore ægro. Porro compositio partibus dissimilariibus conuenit, quemadmodum temperatura similariibus. Quamuis enim utrauis in utrisq; partibus reperitur, diuersa tamen ratione, per se scilicet, & per accidens. Sic uerbi gratia magnitudo, numerus, conformatio, etiam in similariibus partibus uitari potest, non tamen illis quatenus similes sunt, id est, quatenus unitatem & temperiem habent, conuenit, sed quatenus ad compositionem concurrunt. Componuntur autem ea, quæ sunt naturæ diuersæ & dissimilis. Fit enim semper denominatio ab eo quod præcipuum est. Sic quoque in tumore præternaturam uitata est temperatura, compositio quoque: tamen quia soluta unitas primas obinet, ideo inter morbos solutionis continui refertur. Compositio ergo uitata est uel

Simplex, quia in uno tantum compositio peccat: nimirum uel ratione

Materia. In qua spectatur

Quantitas, uel

Continua. vitium in MAGNITUDINE uel excedente uel deficiente.

Discreta. NUMERVS uel auctus uel diminutus: in partibus tum naturalibus, ut sextus digitus: tum præternaturalibus, ut naueus aliquis.

Locus. SITVS immutatus.

Forma. Vittari potest COMPOSITIO tum

Interna. Dilata ta uel obstru- cta tum

Cauitate, uentriculi, intestinorum, uesciæ.

Meatu, uenarum, arteriarum, nervorum.

Externa, quæ consistit in lesione qualitatis tum

Formalis, figura scilicet.

Materialis, superficie uidelicet plus æquo asperæ aut lauis.

Composita, quia sepe duo aut tria uitia eandem partem occupare possunt, quorum singula talia sint, quæ actionem ledant, & curationem ad se trahant. Nisi enim ita distinguas, nullum ferè etiam simplicis morbi genus erit, quod non compositum habeat aliud morbi genus: in quo tamen semper à potiori fit denominatio. Sic uentriculus in quantitate diminuta, in figura rotunda, in situ uersus septum peccauit, ut Galenus hoc in loco historicè refert.

Causas. vide in seq. signum *

Generaliter *negl. leu. d. 1. s.* non tam in sex rebus non naturalibus, siue in diæta, ut uocant, consistunt, quam in pharmacia & chirurgia. Atque ut in temperaturæ conseruatione diæta plurimum poterat, ita hic reliqua duo instrumenta. Quamuis in aliquibus compositionis uitiatæ speciebus non parum quoque uictus ratio commo- dare possit, ut in obstructionibus, in asperitate cutis, in magnitudine indecenti: in aliquibus uero sola manus opera aut pharmacorum usus locum habet.

* **Causas**, quibus hoc uitium medicus, tanquam naturæ mini- ster, uel ad optimā con- stitutionem transferat, uel si hoc fieri nequeat conseruet tantum, ne maior fiat lapsus, atq; adeo præseruet. Et qui- dem ut uaria lesio esse potest compositionis, ita quoque non omnes easdem causas admit- tunt. Verum tamen & illud est, quod ex sim- plicium lesionum co- gnitione, possunt ea- dem methodo compo- sitæ quoque lesiones co- gnosci & tractari. Ita- que causæ salubres ui- tiatæ compositionis

Particu- lariter ean- dem diuisio- nem habet, quam cau- sæ salubres temperatu- ræ lesæ, su- periori ca- pite expo- sitæ. Nam compositio- nem hanc ui- tiatam con- sideramus uel

Per se, nempe quod aut nulla afficit molestia hominē, aut certè exigua admodum & ferè insensibili. Quare semper quidem conseruationem sui po- stulat, ut in eo statu conserue- tur, ne uidelicet ulterius leda- tur, & ex compositione adhuc dum salubri, insalubris, aut etiam ægra fiat: Reductio uero non semper hic fieri potest, ne- que tuta est. Sic in uentriculo natura paruo, rotundo, & ad septum recumbente redu- ctio nulla, sola conseruatio lo- cum habebat (ut refert Gal.) quæ fiebat pauco cibo per ui- ces assumpto, qui qualitate & quantitate sua non lederet. Si- militer hepatis meatuum an- gustia in naturali statu conser- uabatur uictu attenuante & incidente.

Nec con- seruatio in omnibus ea- dem, nec re- ductio in omnib. pos- sibilis. Exe- plis hoc do- cet Gal. in uitiatæ

Respectu alterius, opti- mæ scilicet compositionis, ad quam reduci postulat. Redu- ctio porro in aliquibus tantum partibus fieri potest, & secun- dum aliquas tantum compo- sitionis species, & aliquo tan- tum tempore, utpote in prima pueritia.

Figuram, uaram, ualgam, obli- quam, curuam, rotundam in te- nellis corporibus infantium pos- se corrigi formatione & liga- tione.

Cauitatem, cum adhuc crescit homo, si nimis ampla sit, quiete & alligatione corrigi posse: si nimis parua, exercitatione par- tis conuenienti, & spiritus re- tentione.

Meatum, iisdem remedijs, qui- bus et cauitas, corrigi debere: in- super uero etiam attenuante ui- ctus ratione in obstructionibus esse utendum.

Superficiem, uictus ratione & phar- macis emendari.

Deficit. Corrigenda est naturali motu, frictione moderata, omni- bus denique ijs quæ sanguinem attrahere possunt. Conseruanda uero, ut uerbi gratia uentriculus paruus, pauca quantitate cibi, & debita qualitate.

Excedit. Corrigitur quiete & commoda alligatione.

Augto, siue pars addita natura- lis sit, ut sextus digitus: siue omnino præter naturam, ut calculus. Auferatur: aut si abs- que periculo auferri nequeat, transponatur.

Diminuto, uel partium car- nosarum ortarum ex sanguine, quæ possunt & chirurgia & pharmacia generari, quamuis nõ sine maxima difficultate: uel partium spermaticarum, quæ siue natura siue casu deficient, restitui nequeunt, sed quædā alia- illarum loco. Sic in osibus, in cute, in uenis & arterijs disse- ctis callus internascitur.

Situ. Transpositio loco correctionis molienda est: quamuis ne illi quidem semper sit locus, pro natura partium.

Cōfor- matione secundum

Magni- tudine: quia uel

Nume- ro uel

CAPVT XXXVI. DE CAUSIS CONSERVANTIBVS CONSTITV-
tionem salubrem deflectentem ab optima per solutio-
nem unitatis.

SOLVTIO unitatis re-
peritur in partibus tam simi-
laribus quam dissimilaribus.
Quæ si fuerit cum insigni ope-
rationum lesione, ut animal
decumbere cogat, Morbus di-
citur: si cum minori, Insalub-
re efficit corpus: si cum mi-
nima, Neutralitatē parit, quæ
tamen sub salubritate commu-
niter sumpta comprehenditur,
atque idcirco hic inter cor-
pora salubria connumeratur.
Oportet ergo minimam esse
lesionem unitatis. Cuius qui-
dem animaduertendæ sunt

Species & diffe-
rentiæ. Dissimilares ex
similaribus componun-
tur. Itaque necesse est,
ut quādo soluitur con-
tigitas dissimilariū,
soluatur etiam conti-
nuitas similariū: sed
non econtra. Unitatis
igitur solutæ species
ex subiecto siue ex par-
tium diuersitate dedu-
cuntur. Partes enim
aliæ sunt

Similares, ex ele-
mentis secundum ue-
ram mixtionem com-
positæ & continua-
tæ, ita ut extrema sint
unum. Quare solutio
continui, non contigui-
tatis, in istis accidit.
Porro quot sunt simi-
lariū partiū species,
totidem quoque spe-
cies continuitatis solu-
tæ erunt: ut nunc eas
prætermittamus, quæ
ex modo & occasio-
ne ipsius solutionis in
quavis specie nomen
habent. De quibus ex-
actius infra, ubi cau-
sas curatiuas solutæ
unitatis explicabimus.
Nūc satis sit scire, quod
unitatis solutio varias
habet species, pro sub-
iecti uarietate. Nam si-
milariū partium aliæ
oriuntur ex

Dissimilares aut organicæ, ex similaribus compositæ & conglutinatæ,
non continuatæ. Quare si disiungantur, non solutionem continui, sed conti-
gui tantum pati dicuntur: uerbi gratia, si ossa luxentur, contiguitas partium
dissimilariū, ossium scilicet, ligamentorum, musculorum, &c. soluta est.

Semine.

Solidiores sunt
& robustio-
res quā ille,
quæ ex sangui-
ne formantur.
Quare tum ra-
tione ortus, tū
dignitatis &
usus, non sine
periculo con-
tinui solutio-
nem patiuntur.
Inter se rursus
differunt, quod
aliæ sunt

Mollio-
res, siue
sint

Venæ.
Arteriæ.
Nerui.

Tegumenta, ut
membrane.

Ligamenta.

Duriiores, ut

Cartilagi-
nes.

Ossa.

Sanguine menstruo. Caro simplex. In qua conti-
nui solutio minus periculosa est.

Causæ. De quibus nihil in præsentia Gal. sed inferius tantum, ubi
de effectricibus agit. Nam unitatis solutio imaginatione quidem salu-
bris comprehendere potest, actu uero aut non datur, aut si datur, à me-
dico sub salubritate non comprehenditur: nisi fortè tam sit exigua,
(uerbi gratia, cutis intertrigo leuis) ut eam pro nihilo ducat. Quare
mentionem quidem fecit hoc in loco Gal. solutæ unitatis, sed nullas
causas conseruantes protulit. Quarum tamen si aliquæ confingi pos-
sunt, erunt aliæ quidem

Præseruantes, ne ulterius
serpat malum, & insalubri-
tatem aut etiam morbum af-
ferat.

Trāsferentes, quæ ad opti-
mam & integerrimam uni-
tatem reducant.

CAPVT XXXVII. DE CAUSIS EFFECTRICIBVS SALVBRI-
tatis. Primum autem de curatricibus causis morbi in INTEMPERIE,
tum in genere, tum in specie.

DE conseruatricibus haec-
nus. Nunc de EFFECTRI-
CIBVS salubribus, ex qui-
bus Effectrices quoque insalu-
bres, lege contrarietatis, intelli-
gi poterunt. Sunt autem eadem
cum conseruatibus, quia rerum
non naturalium ambitu definiun-
tur, et triplici instrumēto con-
tinentur, chirurgia, diēta, et
pharmacia. Porro salubritatem
dicuntur efficere, quoniam in-
salubritatem uel corrigunt, uel
immutant, uel anteuertunt, pro
uaria corporis affectione. Ne-
que faciunt aliquid de nouo, sed
reficiunt tantum. Effectio ergo
ista ut intentio est medici, ita ge-
nerale quid et confusum, quod
exactius distinguere debet. Qua-
re generalem theoriam Gal. hic
instituit causarum efficientium
cuiuslibet speciei insalubrita-
tis: quamuis occasionem huius
a causis curatiuis insalubrita-
tis secundum intemperiem de-
sumere uideatur. Nos secuti
Gal. primum quidem scopos,
intentiones, indicationesque cura-
tiuas generaliter depromemus:
deinde uero ad curationem in-
temperiei descendemus. Itaque
Effectiōnem seu Refectiōnem
istam ex suis fontibus deduca-
mus: qui non tantum actioni cir-
ca insalubre corpus conue-
niunt, sed etiam actioni circa
corpus salubre. Generalis enim
est theoria, et fortasse rectius
tractationi de causis praefigi
potuisset. In omni motu est mo-
bile, mouens, et actus ipse si-
ue motus. Quare hic quoque
consideranda erunt haec tria, ui-
delicet

Mobile, corpus humanum, quatenus agro-
tabile est et sanabile: eatenus enim sub me-
dici contemplationem cadit. Hinc iam de-
promuntur generalissimae intentiones cu-
ratiuae. Corpus enim uel est

Conseruandum in sua natura et constitutione,
per causas conseruatrices iam ante expositas. Inten-
tio igitur generalis hic est CONSERVATIO.

Immutandum et transferendum a termino in-
salubri ad salubrem. Intentio generalis hic erit
EFFECTIO seu REFECTIONE eius quod
corruptum est.

Præsens. Conseruatur salubri uictus ratione, quam hygie-
na prescribit. Quare intentio hic erit hygie-
na, hoc est SANITATIS CONSER-
VATIO, non simpliciter conseruatio.

Facta iam et perfecta est: quando scilicet causa antecē-
dens in continentem mutatur. Corpus efficitur insalu-
bre simpliciter: et simplex intentio est CVRATIO.
Quam ab hoc Cap. XXXVII. usque ad Cap. XLIX.
declarat.

Ante morbum: ut in neutro
decidentie. Intentio simplex
est PRÆSERVATIO.
De cuius causis infra Cap.
XLIX. agit.

Futura est, quia
neutrum corpus, quod
actiones sensibiliter nō
habet læsas, ad insalu-
britatem procliuē est,
siue sit

Abiens siue
actu siue poten-
tia proxima. Re-
paranda igitur et
de integro resti-
tuenda. Intentio-
nes hic distinguē-
de sunt ratione
temporis, in quo
fit motus. Siqui-
dem insalubritas
uel

Post morbum: ut in neutro
conualescentie. Intentio sim-
plex est REFECTIONE:
quam Gal. ad hygie-
nam re-
fert. De causis refectioni-
bus uide infra Cap. I.

Fit, adhuc in motu et tempore medio est: neque enim
adhuc tota causa antecēdens in continentem transiit.
Corpus non simpliciter, sed secundum quid insalu-
bre dicitur: et intentio non simplex, sed composita
erit, CVRATIO eius quod iam factum est, cuius
merito corpus dicitur insalubre: et PRÆSER-
VATIO eius quod futurum est, cuius merito cor-
pus neutrum dici posset. Vtrunque praestabitur per
remotionem causae, continentis quidem in curando,
antecedentis uero in praeseruando. Porro quia haec in-
tentio ex duabus simplicibus et peti et intelligi debet,
ideo Gal. breuitati consulens illam non attigit.

Mouens Medicus. Vide in seq. signum

H

¶ Mouens, Medicus, qui per instrumenta operatur. In quorum oportuno usu omnia sunt sita. Quæ nos non ex intentionibus generalibus, sed ex indicationibus particularibus & distinctis discimus. Neque enim alio differt intentio ab indicatione, quam quo actio confusa ab actione distincta. Nam quæ admodum sagittarius primo scopum contingere cupit, deinde adhibet ea quæ hoc præstare possunt: ita quoque intentio docet Medicum agere circa corpus humanum, indicatio uero actionem dirigit et circumscribit. In quibus sanè tota medica praxis consistit. Quare diligentius à nobis excolatur, & iam dictorum instituat. Medici scopus est sanitas: finis, eiusdem possessio. Sanitas unica est, in sui natura & formali ratione considerata: differt pro uaria ratione corporum suscipientium. Quare uariis quoque medijs tum custoditur, tum reparatur. Tota profectò Medicina in actione, seu uisum potius consistit, ut finem suum acquirat. Qui ergo in agendo optimus fuerit, optimus censeretur debet medicus. *τὸ δὲ εὖ τῆς ἰατρικῆς* nōdū uisum in quibus sitū sit, uidendum erit. Actionem ergo istam quædam

Præscribunt, monent enim quod sit agendum, et actionis etiam qualitatem exprimunt. Sed quo modo, ubi, quando, quid, quantum, non determinat. Præscriptio ista confusa est, diciturque: **INTENTIO**, metaphora ducta à sagittarijs, qui oculum ad scopum intendunt. Sic quoque digitum ad fontem intendere dicimus. Porro intentionum duplex est genus. Aliæ enim sunt

Generales admodum & confusæ, quas Gal. superius statim ab initio cap. 32. proposuit, & ex illis causas diuisit. Sumuntur ex ipso corpore subiecto, quod est uel

Particulares et distinctæ, quoniam ipsas generales quodammodo explicat, & motum generalem, hoc est actionem, in suas species diducit, pro natura corporis cui applicantur. Sic ergo

Conseruatio per sanitatis custodiam in corpore salubri fit, quæ *ὑγιεινὴ* dicitur.

Salubre. CONSERVATIO hic erit intentio.

Insalubre. EFFECTIO salubritatis, intentio erit.

Simplex, in corpore

Effectio nō est unius generis: quare etiam intentio alia est

Insalubri, iam facta egritudine: **CURATIO.**

Conualescence: dicitur **REFFECTIO.**

Neutro in

Decidete: PRÆSERVATIO.

Composita ex prædictis. In corpore insalubri, in quo morbus nondū factus est, sed adhuc fit & generatur, **CURATIO** cum **PRÆSERVATIONE** iuncta est.

Declarant & distinguunt, quæ generali nomine & *ὑγιεινὴ* **INDICATIONES** dicuntur. Nam si cum intentionibus conferatur, illæ quidem mutæ, hæc solæ loqui uidebuntur, & actionem non tantum præscribere, sed etiam indicare, & fontem ipsum monstrare. Ut ergo sagittarius non tantum oculo scopum collimat, sed instrumenta etiam quibus scopum attingat studiosè adhibet: ita quoque Medicus Dogmaticus non sola intentione contentus est (quam cum Empirico cōmunem habet) sed insuper inquit indicationē. Indicatio porro dupliciter sumitur, uel

Proprie. *Ἐνδελεχῶς* dicitur. Sumitur autem à proprie indicatibus. Proprie indicantia dicuntur ea, quibus cum morbus uel sanitas necessarius est & esse conspiciatur, siue sint

Essentialia, hoc est, causæ continentes, materia scilicet & forma: quæ in corpore quidem agro ablationem sui per contrarium possulant: in sano uero conseruationem sui per similia. Quare indicant **QUID** sit agendum.

Accidentalialia. Sic ergo ex affectionū, uerbi gratia, ipsius morbi

Quantitate, sumitur indicatio **QUANTUM** sit agendum.

Qualitate, **QUOMODO**, seu quo instrumento.

Tempore tam uniuersali quam particulari, **QUANDO.**

Loco affecto, **UBI.**

Improprie. Vide in seq. signum *

* **Improprie.** *ἑτεροειδής* dicitur. Sumitur à proprie indicantibus, hoc est, ab ijs quæ morbi naturam non sequuntur, nec essentialiter, nec accidentaliter, sed tamen in corpore reperiuntur, & non parum momenti afferunt ad indicationes uel promouendas uel impediendas. Quapropter Coincinationes dicuntur, & ab Auicenna Limitantia uocantur, quia limitant quodammodo & terminum præscribunt ipsis indicationibus, quem prætergredi non liceat. Auicenna decem numero ponit. Gal. nullo certo numero comprehendit, sed sub uirtute & etate tanquā præcipuis cetera quoque subintelligi uult: quādo, uerbi gratia, phlebotomie indicationes sumere iubet primum à morbo (qui indicat quid sit agendum) eoq; magno (qui quantum) quæ propria est indicatio: deinde uerò ex uirtute & etate tanquam ex coindicantibus seu indicationibus improprie limitandam esse propriam indicationem asserit. Nos Auicennam distinctioris doctrinæ gratia sequamur, & decem ista limitantia in ordinem redigamus. Aliæ enim

In corpore sunt, & corpori insunt uel

Essentialiter & per se, quatenus corpus ex suis causis constat. Sic ergo in corpore est ratione

Materia, HABITVS CORPORIS & membrorum: ad quem SITVS quoque membri profundus uel eminent referri debet. Ex his ergo limitantur & definiuntur indicationes. Quod Gal. duplici exemplo in seq. declarat. Nam situs profundior membri quod postulat

Calefactionem, remedia calefacientia in maiori gradu, quam morbus requirat, exigit: quia uirtus eorundem refringitur, antequam per profundum locum penetrare possint.

Refrigerationem, quia refrigerantia etiam condensant & constringunt, ea eligenda esse monet, quæ simul poros aperiant, ut uis medicamentorum eousq; deduci queat.

TEMPERATURA totius & partium principalium proprie dicta, quæ sequitur mixtionem quatuor primarum qualitatum. Hinc membrum calidum calidis in gradu conseruari postulat, nec tantum refrigerari, quantum membrum frigidum, quando ad naturalem statum reducitur.

Formæ, à qua profuit tum

VIRTUS, quæ sequitur temperaturam improprie dictam, formam scilicet animalis, à qua proficiunt actiones, hoc est animam. Et ad uirtutem quidē reliqua limitantia uel mediata uel immediate reduci possunt. Virtus membri principis semper conseruanda est. Verbi gratia, in hepate quod refrigerationem postulat, quia membrum est princeps, uirtus illius condicat; ne nimia refrigeratione omnino exoluitur.

Necessario & inuitabiliter, propter actionem caloris in humidum, quam metuit solis cursus certo annorum spacio. Sic ABTAS coindicat.

Accidentaliter, siue

Non necessario homini eueniant, quia sine illis esse potest: ut ACCIDENTIA familiaria egro, siue natura sint illi insita, ut defectus animi ex inspectione sanguinis, stomachi subuersio ex assumptione pharmaci: siue aduentitia, ut quia morbum comitantur.

Extra corpus sunt, uel

Ineuitabilia. Sic coindicat ratione

Loci tum { AER.
REGIO.

Temporis, ANNI CONSTITVTIO.

Euitabilia. Coindicat tum

{ VITAE INDUSTRIA.
CONSVETVDO.

Post uniuersalem tractationem intentionum et indicationum actionis medicæ, particularem subiungemus, quatenus scilicet in efficienda salubritate uersatur, et CURATIO dicitur. Quæ quidē id quod præter naturā est in corpore, contrario illius tollit: sicuti ecōtra Conservatio id, quod secundum naturam erat, similitudinem usui conseruabat. Sunt autem causæ salubres curatiue non per se tales, sed respectu corporis in salubris: cui si recte adhibeantur, salubritatem efficiunt. Opponitur itaq; causæ curatiue salubres ipsis insalubribus ratione contrarietatis: quæ causæ insalubres uel iam morbum faciunt, uel certe facere possunt, nisi impediantur. Quare ut salubres curatiue cognoscantur, contrariæ causæ insalubres optime prius sunt inuestigandæ. Sunt ergo tria in corpore nostro præter naturam, Morbus, Causa, et Symptoma: et morbus quidem sui curationem, causa sui ablationem, symptoma correctionem postulat. Morbus ille est, qui primò et per se actionem ledit: quare illi ante omnia incumbendum. Neq; causæ ratio haberetur, nisi morbifica esset, et morbum foueret. Quare ante morbum est remouenda. Symptoma post morbi extirpationem corrigitur: nisi uehementia sua medici curā ad se trahat. Morbus igitur ueluti basis est et centrū reliquorum duorum: quare species illius explicantur. Quot enim sunt morborū differētiæ, totidem quoq; sunt curationes particulares, quas Gal. ordine hic exequitur. MORBUS, cui debetur curatio, differētiās habet ex diuersitate subiecti, hoc est partium corporis quas occupat. Nam uel occupat partes

Similares tantum, quæ ex elementis per mixturem perfectam ortum trahunt. Miscetur autem elementa tota totis secundum materiam et secundum formā. Ratione quidem materiæ uniuntur partes, et proinde unitatis solutionem similes quoque partes pati possunt. Ratione uero forme attemperantur partes, et temperaturā contrahunt, quæ propria similitudinū partium est: atq; idcirco etiam uitium temperature morbus proprius est partium similitudinū, quatenus sunt similes. Vitata temperatura curari debet. Obseruandæ ergo sunt (ut hic Gal. monet, et nos in generali theoria iam ante diximus) tam

Indicationes: siue sint

Impropria, quæ ab indicationibus impropriis, siue à limitantibus oritur. Limitantia autem dicitur, quoniam ipsas indicationes proprias, indefinitas alioqui, definiunt et circumscribunt. Ostendi hoc potest in Euacuatione, quia sensib. ualde cōspicua est. Itaq; proposita indicatione, Alterandum esse uel Euacuandū corpus,

Intentiones curatiue. Sic Gal. canonem ponit generalem, et inquit: Curatio unam præcipuam ac communissimam habet intentionem, ad id quod est dispositioni auferendæ contrarium. Nam cum lapsus sit à salubritate, ueluti à medio, necesse est ut à contrario immoderato ad moderationem et mediocritatem redigatur. Contrariam autem intelligo causam salubrem dispositioni ægræ, potentiā, etsi non semper actū: quæ scilicet talis sit, ut non modo quando corpori adhibetur alteret, sed etiam postquam à calore corporis pati siue in actum deduci ceperit. Intentio ergo communissima, et omnibus morbis conueniens, ea est, secundum quam Hippocrates Medicinam descripsit, et dicitur: scilicet deficientis, uel æquæ, uel redundantis: quarum utraq; per contrarium administratur. Sic quoq; Methodici suas uirtutes habebāt, Vacuum et Plenum: fortassis non ineptè, in morbis materialibus. In immaterialibus uero absurdè admodum. Nam, uerbi gratia, partem plus æquo calefactam non euacuamus, sed alteramus tantum, si intemperies sit simplex et absq; materia: quare hic pleni et uacui ratio non habetur, sed deficientis tantum refrigerationis, siue caloris exuperantis. Proinde calor exuperans, qui proprie intemperiem et morbum efficit, suo contrario curatur et profligatur: frigiditas uero deficiens suo simili per accidens tantum restituitur membro affecto.

Propria. Vide in seq. signum ¶

Virtus, quantitatē actionis prescribit. Ad quam reliqua nouem limitantia uel mediātē uel immediātē, tanquam ad principem, referuntur.

Temperatura calida et humida euacuationem per pharmacum facilius ferre posse corpus indicat, quā reliquæ compositæ temperature.

Habitus corporis gracilis pharmaciam uehementiorem difficulter fert: rarus uel pharmaci omnino dissoluitur.

Accidētia ægro familiaria omnibus indicationibus aliquid addere, easq; definire possunt. Sic quidam florem cassiæ ueluti uenenum abominantur: alij eundem ueluti alimentum concoquere, absq; ulla purgatione, solent. Adde etiam, quod symptomata, quæ cum morbo inuadūt, propter sui uehementiam sæpius curam ad se trahunt.

Ætas pueritiæ et senectutis phlebotomiam non tolerant.

Tempus anni uel nino calore uel immodico frigore euacuationem impedit.

Regio sicca et frigida ineptiores reddit ad purgationes.

Æris constitutio australis corpora humectat, et confluxilia atque conspirabilia efficit.

Consuetudo indicat à quibus magis uel minus ledi consueuerit. Nam consueta naturæ sunt acceptiora: quamuis ab illis minus excitetur.

Vitæ industria in fabris et balnearioribus minus tutam euacuationem fore monet, quandoquidem hæc corpora per sudores subinde expurgantur. Proinde magnam aliquam subesse causam existimandum est, quæ à natura per consuetas uias excerni non potuerit.

Dissimilares tantum, ex quibus organicae sunt. Ut similitudinum est mixtio, ita dissimilitudinum est compositio, quam etiam contiguitas sequitur. Quæ propter morbum communis dissimilitudinibus accidere potest, solutio unitatis: proprius uero est uitata compositio. Quæ etsi similibus quoque conuenit, non tamen per se, hoc est, quatenus sunt similes, sed quatenus componuntur, et dissimilares fiunt. De curatione compositionis uitatæ tractat à Cap. XLII. usque ad XLIII.

Utraq; etsi non simul et eodem tempore, satis tamen est, quod tam similes quam dissimiles hoc genere morbi affici possunt, uidelicet solutione unitatis, ut iam dictum est. In genere solutionis conueniunt: differunt in specie, quia in similitudinum substantia soluitur continuitas, at in substantia dissimilitudinum soluitur contiguitas tantum. Vide Cap. XXXVIII. usque ad XLII.

Habet adhuc. Prius

quàm morbum aggrediaris, causam remoue, alioqui morbus subinde recrudescet. Morbus siens dicitur à barbaris: morbus quidem, propter causas cōtinentes: siens uerò, propter præsentiam antecedentis cause, quæ cum sit et ipsa præter naturam, non nisi contrario suo tolli potest.

Generationis,

siue ortus sui. Occurrit ergo nobis causa, non continens, quæ morbum cōtinet, sed antecedens et procataclica, quæ morbum fouere possunt. Intemperies ergo causas istas uel

Non habet am-

plius. Totus igitur ad morbum auferendum incumbit, ablatis causis continetibus, siue ipsius morbi substantia. Distinctiue loquor, quoniā in Gal. codicibus alij *causas*, alij *causas* legunt. Vtrius lectio cause continenti morborum patrociniatur.

Simplex. Simpliciter contrario curatio perficitur.

Composita. Contrario mixte facultatis erit opus.

Formam.

Sic ergo intemperies uel est

Essentia et subsistentia sue. Est autem et subsistit per causas suas continentes: ne per

Materiam.

Omnis morbus habet materiam suam. In qua, non semper tamen Ex qua. Itaque morbus in intemperie materiam Ex qua uel

Habet. Dicitur morbus materialis. Qualiscumque humor uel qualitate uel quantitate sua peccet, nequit sola alteratione uinci, sed euacuari postulat.

Non habet. Dicitur morbus immaterialis. Sola alteratione, etiam absque euacuatione, curatio perfici potest.

Materiale.

Vide in seq. signum *

Vhis indicationibus curatiuis satisfaciamus, quæ morbo cōueniunt merito cause tam antecedentis quàm continentis (Symptoma hic nihil potest, nisi quando ita excreuit, ut cause antecedenti atque fonti simile euadat) illud est obseruandum, quod in morbo immateriali sola alteratione egemus: at in morbo materiali etiam euacuatio requiritur, quia non pura qualitas, sed qualitas cum materia iuncta, peccat: et principia uite, calidum atque humidum, impetit, quæ in spiritibus, humoribus, et solidis partibus corporis reperiuntur. Quod si unum ex his duobus principijs uitietur, insalubritas siue morbus oritur. Leditur ergo uite principium uel

Formal.

CALOR uidelicet, quando uel intenditur uel remittitur, siue in toto, siue in parte. Alteratione sola curatur, quæ fit per applicationem contrarij in eodē gradu, nisi limitantia cōindicatio nibus suis contrarij gradū augeant. Quod Galenus duplici exemplo indicat, quomodo scilicet profundior situs membri, medicamentorum gradum intendat.

Essentiales.

Quid sit agendum. Pro cuius intelligentia sciendū est, intemperie uarijs considerari modis, et proinde etiam indicationes uarias esse: quæ tamen omnes in quouis morbo secundum intemperiem complicantur, et proinde à medico singule perpendi debent. Intemperies ergo consideratur tum ratione

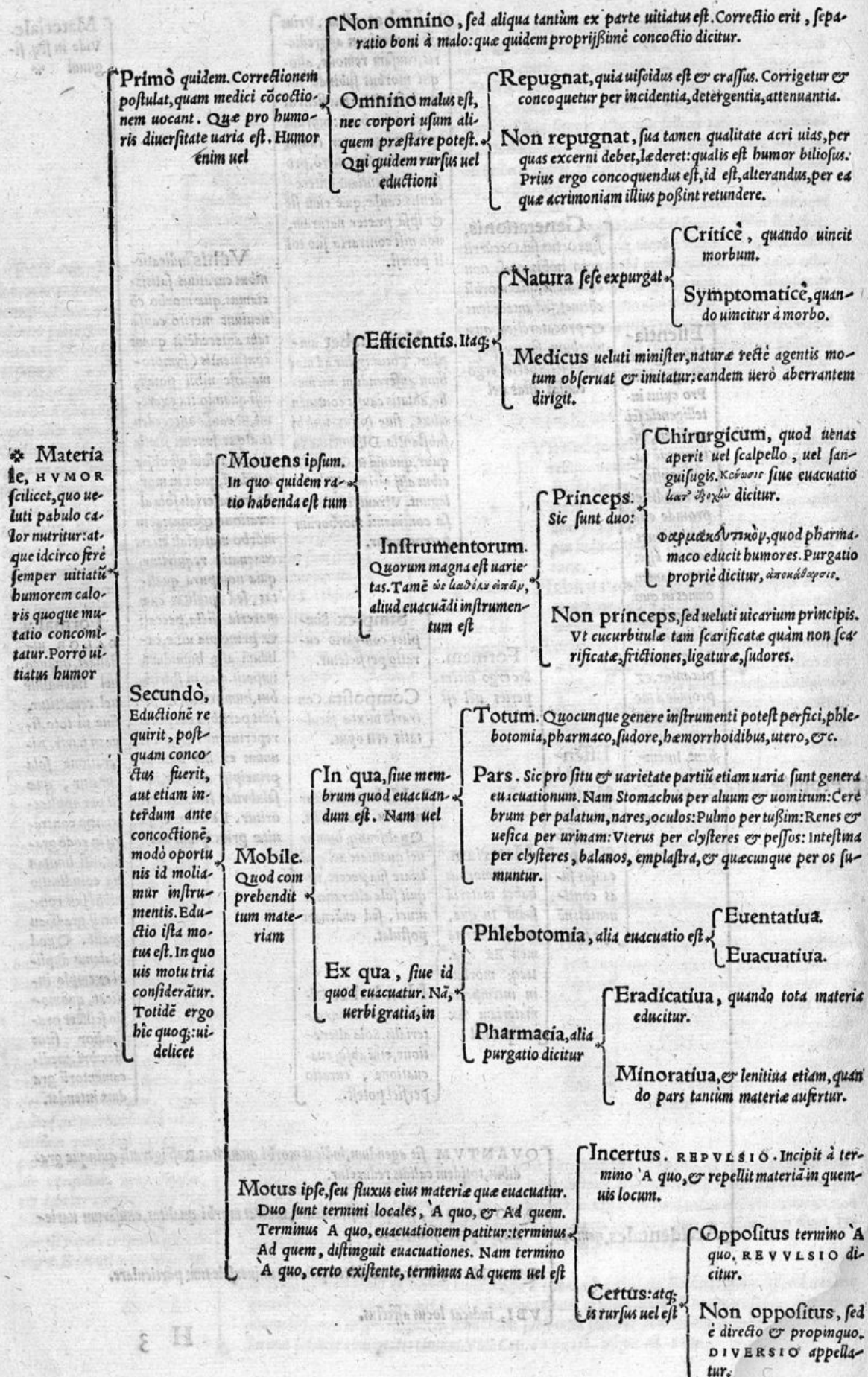
Propriæ, tum**Accidentales, nempe**

QUANTVM sit agendum, indicat morbi quantitas. Refrigeratū quinque gradibus, totidem calidis reducetur.

QUOMODO, seu quo instrumento, indicat morbi qualitas, causarum uarietas, corporis situs, etc.

QUANDO, indicat morbi tempus tum uniuersale tum particulare.

VBI, indicat locus affectus.

CAPVT XXXVIII. DE CAUSIS EFFECTRICIBVS CVRATIVIS morbi simplicis ex solutione unitatis in parte CARNOSA.

Dissimilares, quæ ex similibus varijs per iuxtapositionem componuntur. In istis ergo si contiguitas soluitur, prima intentio unitatis, Conglutinatio scilicet, siue coalitus partium, impossibilis est, inquit Gal. quia cum partes sint dissimiles, nequeunt propter dissimilitudinem coalescere, sed aliquo poro seu callo medio egent, qui veluti iunculum intercedat, ut Appositio tantum siue Alligatio fiat (hæc enim est secunda intentio unitatis) non autem vera unio seu continuatio, quæ non nisi per terminum communem, qui extrema partium coniungit, et unum siue continuum facit, fieri potest. Sic etiam in partibus spermaticis similibus conglutinatio fieri nequit, sed alligatio tantum. Et de dissimilariis quidem solutæ unitatis curatione nihil hic Gal. quoniam ex similiarum curatione, quæ iam traditur, facile potest deduci:

Simplex, et cum nullo alio morbo, uel in intemperie, uel in uitata compositione, coniuncta. Et quamuis actu uix, aut certe raro, simplicissima continui solutio contingat, Gal. tamen distinctioris doctrinæ gratia, simplicis morbi curatiuas intentiones proponit. Hoc sumpto initio: quod unitas partium duplex est, quia partes quoque duplices, et consequenter etiam unitatis solutio est duplex. Aliæ siquidem partes sunt

ANTE QUAM species solutæ unitatis explicemus, prius generalem earundem diuisionem instituiamus. **VNITAS** igitur communis est partibus similibus et dissimilibus. Quare etiam eiusdem solutio. Quæ quia præter naturam est, curari postulat. Curationis fit per unionem. Unio multis efficitur modis, pro partium diuersitate. Qui quidem modi per debita instrumenta fiunt, eaque potissimum chirurgica: et causæ efficientes salubres à Medicis appellantur. Porro in curatione solutæ unitatis molienda illud est imprimis considerandum (quemadmodum etiam in quouis alio morbo) utrum in parte affecta solutio unitatis sit

Similares, quæ ex elementis, seu ex semine et menstruo, ueluti materia proxima, per ueram mixturem sunt compositæ et continuatæ. Differunt igitur ratione materie, atque etiam curandi modo. Soluitur enim continuitas, quæ per unionem restituenda est. Verum ista unio, propriè sumpta pro uera continuatione, non in omnibus partibus est possibilis. Quandoquidem aliæ partes similes ortæ sunt ex

Sanguine menstruo, Caro uidelicet et Musculi. In his unio est possibilis, quia carnosa substantia restitui potest suo simili. Proinde prima intentio unionis conglutinatione perficitur, et partes solutæ uerè continuantur termino communi. De qua curatione agit Gal. in hoc Cap. xxxviii.

Dura, ut ossa. De quorum solutione Capite xxxix.

Semine. In his si continuum soluitur, unio uera per conglutinationem est impossibilis, quia nequeunt simili materia refici: sed fit tantum cōfusio quædam per callū. Quæ secunda est intentio unionis, siue unio improprie sumpta. Porro seminalium partium aliæ sunt

Molles: ut, Nervus, Membrana, Vena. De quorum curatione Cap. xl.

Composita cum alio morbo uel in intemperie, uel in compositione. Cuius curatio quia ex præcedentibus pendet (nam compositus morbus ex simplicibus, etiam compositas habet indicationes curandi) ideo satis fuit Gal. in unico exemplo nos exercere, quomodo scilicet Ulcera curanda sint. Cap. xli.

Post dispositionis generalis explicationem, quam Gal. in curanda soluta unitate statim ab initio huius cap. paucis verbis perstrinxit, ad species solutæ unitatis devenimus. Quæ quidem omnes in eo cōveniunt, quod unitas soluta sit: differunt tantum ratione materiæ subiectæ, in qua contingunt. In primis autem SIMPLICEM unitatis solutionem aggreditur Gal. non quæ in dissimilibus, sed quæ in similibus partibus reperitur: atq; in illis non quibuslibet, sed in ijs solis quæ ex sanguine ortum habent, uidelicet in ipsa Carne. Itaq; quādo caro patitur continui solutionem, consideranda sunt duo:

Species continui soluti. Soluitur enim continuum in carne, quando partes quæ coniunctæ esse debebāt disiunguntur, siue disiungantur per

Curatio eiusdem, quæ partim à natura, partim à medico, partim ab utrisq; perficitur. Verum quia singulas species continui soluti in carne operosum esset persequi, ideo Gal. nos in solo **VULNERE** propriè dicto exercet. Est autem vulnus propriè dictum, solutio continui in carnosissimis partibus, recens, cruenta, sine putrefactione, extrinsecus adueniens. Elicienda ergo primò sunt intentiones curatiuæ (Medicus enim naturæ minister est, & quid agere oporteat, ratione inuestigat) deinde quibus instrumentis, ueluti causis curatiuis, intentionibus nostris satisfaciamus, uidendū. Vbi quidem not. quod hic & in seq. passim, Gal. intentiones tantum curatiuas proponit: instrumenta ex libris generalium & localium pharmacorum depromenda subicit, breuitatis ergò. Intentiones ergo curatiuas uulneris, quas Gal. hic enumerat tantum, & ordine inuentionis potiùs quàm dignitatis (quam seruant in ipsa actione seu operis chirurgici aggressione) illas disponit, nos ad fontes suos reducamus, hoc supposito: Quod in ista actione seu curatione molienda, obseruare debemus tum

Compressionem uiolentam, quoniam partes arctius cōcunt quam natura partis requirat. Etsi enim partes sunt unitæ & continuatæ termino communi, habent tamen spacia intermedia humoribus secundis repleta: quæ quidem spacia expressis humoribus & uiolenter elisis cōcunt, atque speciem illam solutæ continuitatis efficiunt, quam **CONTUSIONEM** nominant.

Diuisionem & separationem partium à se inuicem. Generali nomine **VULNUS** dicitur. Sub cuius ambitu omnes species cōprehenduntur, quæ in carne uel incidendo, uel frangendo, uel dirumpendo continuas partes diuidunt. Conueniunt enim in genere, differunt tantum ratione instrumenti, quod uario modo continuum soluit.

Quid fieri debeat. Vide in seq. signum †

Omnino fiat: ut ea quæ ante factam unionem aut etiam postquam iam facta est, labijs uulnerum intercidere possunt, pili, sordes, tela, oleum, &c. Priùs remouenda sunt, aut etiam post eximenda, instrumentis oportunis: dilatando quoque uulnus, si opus fuerit.

An fieri possit, hoc est, an nihil sit, quod uel unioni uel tēperaturæ partitis officiat. Hinc ergo tertia intentio à Gal. proponitur, Remouere omnia impediētia: siue prohibeant, ne unio

Bene fiat: ut omnia ea quæ post factam unionem superuenire possunt symptomata, tam in toto, quàm in parte uulnerata, siue à principio statim, siue post cominetur, ex affluxu nimirum alicuius humoris, quem natura ad partem uulneratam expellit, uel econtrà à parte uulnerata in reliquum corpus & ad partem aliquam principem propellit. Hinc dolor, phlegmone, febris, pruritus, conuulsio, paralysis, syncope, delirium, durities & impotentia membri uulnerati. Nisi enim symptomata ista priùs abigantur, uulnus rectè curari nequit. Abiguntur autem triplici instrumento, diæta, pharmacia, chirurgia, uel omnibus simul, uel certè aliquibus. Symptomatum porrò hanc remotionem recentiores chirurgi pro Quinta intentione curatiua ponunt. Gal. illam omisit, quia si uulneri hæc symptomata coniungantur, non simplex, sed compositum erit: at hic simplices tantum simplicis uulneris intentiones inuestigare proposuit. Nos illam sub tertia intentione comprehendere uoluimus, ne quid desiderari à quouis posset.

Soluta rejicienda est. Prima ergo hac est intentio (ordine naturæ, dignitatis, & inuentionis: quamuis ordine quem in actione chirurgus obseruat, sepe loco suo excidat, & tertia intentio prima fiat) Commissio scilicet disidentium, seu coniunctio distantium partium per labiorum uulneris contractionem. Quæ quidem, si uulnus sit paruum, perficitur sola fasciæ orbiculatim circumdata: si uero magnum, modo futuris, modo fibulis opus est, impositis simul glutinatorijs remedijs. Huc etiam puluilli possunt referri. Facta hac coniunctione labiorum à Medico, natura ipsa per se coactum & conglutinationem molitur, expellitq; per pus ea quæ obstant. In actione enim chirurgica manifestè munia opera chirurgi & naturæ conspiciuntur: in reliquis duobus instrumentis, in diæta uidelicet & pharmacìa, non item. Quamuis enim cibum medicus offert, & medicamenta uel exterius uel interius administrat, tamen sensui nondū patet, quid nam in corpore effecerit: deinde etiam cibus & pharmaca non prius in corpus agunt, quàm à calore corporis patiantur, cōcoquantur, et in actum deducantur, ut proinde non purè agentes sint cause, sed patientes quoq; & prima sui ratione opus habeant naturæ auxilio. At chirurgica actio prima sui ratione naturæ auxilio non eget, sed tunc itadem, quando effectū suum præstitit, ut puta coniunctionem labiorum, restitutionē ossis, &c. Effectū autem suum sensibus conspiciendum exhibet, & hac de causa certitudinem maiorem habet quàm pharmacìa aut diæta. Merito igitur *ij. lior.* solum sola chirurgica agere, & manu operari dicitur.

Facta est conseruanda. Que secunda est intentio. Conseruatur autem, si tantisper labia uulneris coniuncta seruentur arte, donec natura cōglutinauerit. Terminus huius cōglutinationis incertus est, pro diuersitate partium, temperaturarū, regionum, constitutionis anni & aeris, omnium denique causarum tam externarum quā internarum, quæ morbum uel fouere uel augere possunt. Iisdem instrumentis perficitur, quibus & colligatio facta est, nempe decenti ligatione, appositio membri situ, et futuris, si necessarie uidebuntur.

Forma, temperatura, per quam omnes suas actiones obit. Cum ergo ex solutione unitatis temperatura quoque partis possit labefactari, atque etiam ex applicatione remedium, insurgit quarta intentio (iuxta Galeni ordinem & enumerationem) ut particule lesae substantia, siue temperatura partis affectae conseruetur, per quam ulterius quoque possit uiuentis opera exercere. Quod quidem fiet, si praecauimus, ne per affluxum humorum particula corrumpatur: quandoquidem natura copiosum alimentum, cum spiritu & calore, ad particulam lesam conferunt transmittit. Instrumenta ferre eadem sunt cum ijs, quibus Symptomata remouebantur. Eadem igitur methodo inuestigari possunt atque debent, quae causae praeseruantur. Praeservatio omnis id agit, ut naturam partis in eolumen conseruet. Quod ut fiat, causas iam praesentes, quae morbum munitantur, remouere studet. Quare cum nos quoque partis temperiem conseruare, seu potius praeseruare uelimus, causas propediem morbificas futuras amoliamur. Solutio adest unitatis, tanquam morbus: adest humorum affluxus, tanquam causa antecedens, quae tumorem, inflammationem, &c. facere possit, per quas partis temperies corrumpetur. Unitatis quidem solutio quamuis partis temperaturam debilitarit (id quod ex pure potissimum colligere licet) non tamen eadem omnino corrupta aut aboluit: quare cum non uehementer urgeat, sensim per consolidationem poterit & morbus ipse corrigi, & symptoma actionis debilitatae remoueri. Humorum uero affluxus, in corpore praesertim plethorico & cacochymico, temperatura partis corrumpere, interdum etiam in uniuersum abolere potest. Prohibendus ergo. Prohibebitur autem, sublata causa ipsius affluxionis. Affluunt humores uel attracti, uel transmissi siue expulsi. Attribuitur primum a dolore, deinde etiam a calore membri. Videtur enim membrum dolens nihil aliud quaerere, quam naturae auxilium: natura igitur, quae bruta est, copiosus eo spiritus transmittens, non modo nihil prodest, uerum etiam obest. Calor quod attrahat, rerum naturalium studiosis compertissimum est. Transmittuntur uero humores ad partem affectam tanquam debilem naturam suam (praeter id, quod uel dolore uel calore infestata particula occasione dare potest maiorem praecipitationi humorum) si totum corpus plethoricum sit, aut cacochymum. Quod si ergo affluxionis causam impedire & auferre uoluimus, id agamus: primum, ut dolorem partis mitigemus, ut calorem partis resinguiamus, ne humores attrahantur: secundum, ut plenitudinem tollamus, ut uitiosos humores purgemus, ne humores transmittantur. Hac ratione fiet, ut cum nullum terminum habeat humor, nec a quo fluat, nec ad quem fluat, fluxio omnino tollatur, & proinde partis temperatura conseruetur, siue praeseruetur. Quod quidem Gal. breuiter sic administrare iubet, ut refrigerantibus primo utamur, lenibus tamen, nimirum oui candido: uino styptico, & leni sua adstrictione roborante, particulam perfundamus: figura aptissima & decenti situ membrum colloceamus: interdum quoque, apertionem ex aduerso in parte uulnerata mollamur, ne sanies in alto conclusa latens temperiem partis corrumpat. Verum de his ex professo alias.

CAPVT XXXIX. DE CAUSIS CVRATIVIS MORBI SIMPLICIS
ex soluta unitate in parte spermatica dura, uidelicet in OSSE.

Organica, siue quatenus duo ossa inter se per articulum coniuncta organum motus constituunt. Quando ergo uel externa ui, uel ab interno aliquo mucore ossa ex sede sua & mutua cōmissione dimouentur, uocatur **LYXATIO**. De qua Gal. infra in morbo compositionis iuxta situm aget. Etenim pro uario respectu idem effectus sub diuersa morborum genera referri potest: sit tamen interim denominatio ferè semper à potiori noxa, quæ aliàs alia est. Porro luxationis intentiones curatiuæ hæc sunt. Prima, luxati articuli in naturalem sedem reductio. Secunda, conseruatio articuli in sua sede, ne amplius excidat. Tertia, symptomatum correctio, quæ impediūt scopos prædictos, siue ante repositionem ossis, siue post repositionem accidant. Et his quidem intentionibus satisfit eadem ferè ratione, qua Fractis ossibus: quemadmodum etiam fontes harum intentionum iidem sunt, nimirum Quid fieri debeat, & An fieri possit.

SOLVITVR
unitas siue conti-
nuitas etiam in
OSSE, diuersimo-
dè tamen. Acci-
dit enim ossi uel
ut est pars

Similaris. Sic affectus illius præcipuus & maioris momenti est **fractura**: cuius uariæ differentiæ assignantur, ratione figure: quoniam franguntur ossa *laevum dextrum, paucum multum, aliquid multum, laevum dextrum, &c.* intelligimus autem hic simplicem fracturam, & cum nullo alio morbo, ut cum uulnere aut tumore, coniunctam. Quæ etsi rarò reperitur (magna enim ex parte musculi adiacentes ossibus fractis committuntur) tamen clarioris doctrinæ gratia simplicis fracture simplices intentiones Gal. proponit (neque tamen omnes, sed præcipuas tantum: reliquas, utpote communes cum uulneribus, breuitatis causa omittit) ex quibus compositæ quoque intentiones morbi compositi facili negotio deduci possunt. Reducuntur autem intentiones istæ ad duo summa capita: nimirum ut sciamus, in fracto osse

Quid
sit agen-
dum. Hoc
ex natura
partis af-
fectæ in-
telligem.
Os enim
ut pars est
similaris,
ratione

An possi-
mus satisfi-
cere intentio-
nibus iam ex
positis. Hec
est tertia in-
tentio. Remo-
uere impedi-
tia, quæ uel
prohibent ne
coalitus ossis

Soluta
reficiatur.
Quæ pri-
ma est intē-
tio, quāuis
Gal. illam
uerbis non
exprimat.
Cōsistit au-
tem in duo-
bus, ut etiā
duo sunt ef-
ficientes, ui-
delicet

Mate-
riæ pati-
tur fractu-
ram, per
quam uni-
tas solui-
tur. Ne-
cesse ergo
est, ut uni-
tas

Medicus, ueluti minister ipsius naturæ. Id ergo quod natura per se facere nequit, Medicus efficit: quoniam primò fracti ossis partes rectè committit, & in naturalem situm coaptat.

Natura,
quæ ossa fra-
cta rursus
cōiungit, fa-
cta commissi-
one à Me-
dico. Cōiun-
ctio autem
ista et unio
fit à natura
per intētio-
nem (ut uo-
cant medi-
ci) uel

Primam, nempe per
Conglutinationem & simi-
lis substantiæ coalitum. Hæc
in ossibus tenerrimis pue-
rorum fortasse locum ha-
beret, in quibus etiam car-
tilagines tandem progres-
su ætatis in ossa coalescunt:
at in duris & ætate pro-
uectis est impossibilis.

Secundam, nempe
per Aligationem, quæ fit
callo supernato, qui fra-
ctas partes instar uinculi
medius ferruminat. Ex os-
sis quidem alimēto oritur,
& ossis substantiæ similis
est, non tamen idem planè.

Facta conseruetur. Quæ secunda est intentio. Os fractum propter duritiem, siccitatem & paucitatem alimēti difficulter unitur. Quare ne dilabatur denuo partes cōmisse, oportet per fractum membrum prorsus immobile consistere. Quod quidem præstabitur deligatura oportuna per fascias & serulas, quæ consentiat adamus-
sim cum rectissima figura membri, quam ei natura indi-
dit. Tatisper deligatura hæc seruetur, donec natura cal-
lum induxerit firmissimum.

Formæ, temperaturam habet, quæ conseruanda erit, ne os cariem patiat. Quarta hæc est intentio, à Gal. breuitatis causa omissa. Fit autem iisdem instrumentis, quibus & symptomata quædam profligantur:

Omnino fiat, ut ea quæ intercidunt partibus ossis coniungendis, saxa, arena, ramenta ossis fracti, &c. quæ nisi eximantur statim à principio, punctione sua dolores intolerabiles excitant. Siquidem os maiore cum periculo abscedit, quam caro. Et quamuis hæc intentio inuentione est tertia, in actione tamen manuali seu in ipso opere prima est.

Bene fiat, qualia sunt symptomata, quæ particule affectæ accidunt, inflammatio, pruritus, immoderata siccitas aut humiditas callo gignendo obstitans, gangrena, durities, pori magnitudo uel excedens uel deficiens. Porus enim ex uictus comoda ratione oritur. Siquidem ex ossis proprii alimenti superfluitate à natura generatur: obseruata quantitate, qualitate, & tempore administratio-
nis debito. Porro quia symptomata ista ex simplici fractura composita faciunt, ideo à Gal. qui simplices tantum intentiones tractat, omittuntur. Recentiores pro quinta intentione posuerunt. Nos sub tertia uolumus complecti.

CAPVT XL. DE CAUSIS CURATIVIS MORBI SIMPLICIS EX
soluta unitate in parte spermatica molli, in NERVO scilicet &
TENDINE.

Quid fieri de-
beat. Quod quidem
cognoscat ex natu-
ra partis. Siquidem
ratione

SPERMATICAE partes molliores
variae sunt, proinde etiam variae solutae uni-
tatis species habent. In cute quidem Excoria-
tio, Attritio, Scarificatio. In uenis & arterijs
Collisio siue cōtusio, In nervis & tendinibus, cāsim fa-
ctum Vulnus, Cōulsio siue Distensio, Contur-
sio, Punctura. Et ceterae quidem continui so-
lutiones harum partium nihil peculiare videntur
habere, in quo differant ab intentionibus
reli quarum partium, quae cōtinui solutionem
patiuntur: punctura uero in NERVO &
CHORDA periculosus affectus est, cuius so-
lius intentiones curatiuas Galenus hic in lo-
co *hanc* & breuitatis studio elicit: neg-
tamen omnes, sed praecipuas tantum, tertiam
uidelicet & quartam, sine quibus reliquae non
possunt perfici. Nos ex rei natura istas deducamus.
Quod si ergo uulneratus sit nervus
uel tendo punctum, uidere debet medicus tum

An satisfieri possit in-
tentionibus praedictis. Tertia
igitur intentio hic occurrit,
ut remoueantur omnia im-
pedientia, tum

Materiae unitas so-
luta est reficienda. Du-
plex hic insurgit in-
tentio. Nam unio

Facienda est per applicationem con-
solidantium, quae nervis amicae sint, ut
porus inducatur. Quandoquidem con-
glutinatio per primam intentionem
fieri nequit. Applicat autem medicus
medicamenta oportuna, donec natura
consolidationem perfecerit. Haec ergo
est prima intentio curatiua, ordine in-
uentionis.

Facta conseruanda est. Cum solutio sit
exigua, nihil fere hac secunda inten-
tione opus erit, modo debita facta
sit unio.

Formae, temperatura particulae summa diligentia erit custo-
dienda: per commodam uicium rationem, per phlebotomiam,
per medicamenta, quae tenui sua substantia usque ad imum of-
fensi nervi penetrant, quae leuiter exsiccant, in acutius autem qua-
litate temperata sint: nam frigida quaeuis & mordacia ner-
uis sunt inimica. Haec quarta est intentio, eo ordine, quem Gal.
statim ab initio in uulneribus proposuit.

Vnionem fieri prohibeant: ut
externa, telum, acus, &c. ut interna, sa-
nies scilicet. Quae ut possint commodius
educi, interdum labia uulneris dilatanda
sunt, & diu apertum seruandum ulcus,
ut uirus omne exhalare possit.

Ante unio-
nem seu con-
solidationem:
quae uel

Vitae periculum afferant, propter
affectu particulae dignitatem, quoniam
cerebro affectio promptissime commu-
nicatur. Symptomatum ergo grauiori-
bus obuiam eundum, dolori, conuulsio-
ni, phlegmoni, &c. quae neglecto mor-
bo curam medici ad se trahunt.

Post unionem incidentia symptomata, quae aut
nulla sunt, aut certe non ratione nervi, sed uulneris dila-
tati acciderunt. Nam recte curato nervo, & morbo sub-
lato, etiam symptomata tolluntur. Nisi forte debilitas &
impotentia, aut etiam stupor membrum occupet, eo quia
spiritus & facultas nequit amplius liberè per densum cal-
lum penetrare.

CAPVT XLII. DE CAUSIS EFFECTRICIBVS CVRATIVIS MOR-
bi compositi ex solutione unitatis & compositione uitiata, hoc
est, ipsius VLCERIS.

QVAMVIS
ex simplicium
morborum cu-
ratione, compo-
sitorum quoque cu-
ratio elici pos-
sit: tamen Gal.
in uno exemplo
nos exercere uo-
luit, nempe in
ulcere. Pro cuius
declaratio-
ne illud impri-
mis est obserua-
dum, quod com-
positae continui
solutiones uar-
iae sunt. Quo-
nia solutio uni-
tatis coniungit-
ur cum alio mor-
bo, qui uel est
generis

Eiusdem, hoc est, coniungitur cum alia quapiam continui solutione, siue in parte spermatica, siue in parte sanguinea. Et haec quidem morborum compositio in partibus dissimilariis tantum accidit. Nam cum pars dissimilariis ex uariis similaribus componatur, si similes uel omnes uel praecipuae ledantur, composita iam solutio continui emerget: uerbi gratia, si una uulneretur caro, frangatur os, neruus pungatur, uena dissecetur. Verum de hoc morbi genere nihil in praesentia Galenus, breuitatis studio.

Intemperie, ut puta inflammatio. Quae etsi per se morbus est, tamen si referatur ad solutionem unitatis, a qua pendet, symptoma esse uidebitur: et proinde saepe fallimur, ut morbum compositum simplicem esse credamus.

Ablata est substantia carnis, per cavitatem: qui morbus est in compositione. Cautas ista siue substantiae iactura, pleno resarcienda est, et noua caro regeneranda per sacrotica. Haec intentio praecedit ipsam unionem: nisi enim id quod ablatum est restituatur, unio labiorum nunquam fiet.

Soluta est unitas partium. Vnio igitur molienda per conglutinationem. Tantisper ergo carnem succrescere patiemur, donec cauum fuerit repletum, et ad aequalitatem perductum. Neque uero tunc alia unione erit opus, cum per generationem carnis sit perfectae: sed ne ulterius caro excrescat (quoniam hoc non esset amplius naturale) obductione cutis, aut carnosum alicuius calli, qui cuti proportionem respondeat, ulcus erit curandum, et cicatrix inducenda per epulotica, quae exciccent, et sine mordacitate adstringant.

Materia.
Quae in hoc morbo duplici iniuria affecta est: partium quia

Quid
agendum.
sit. Hoc indicabit nobis par-
tis affectum

Diuerfi.
Sic cum solu-
tione continui iungi
potest mor-
bus uel in

Compositio-
ne. Cuius uariae
sunt species. Gal. in
unica conitugatio-
ne nos exercet, in
VLCERE scilicet.
Quod compositus est
morbus, ex solutio-
ne continuae carnis
purulenta, et ex ca-
uitate seu substantiae
iactura: non autem
simplicis morbi spe-
cies, nepe uulneris,
ut quidam sunt ar-
bitrati, qui cauum
uulnus esse defini-
runt. Porro pro cu-
ratione ulceris, cura-
tius intentiones pri-
mum eliciamus, ut
sciamus

An intentio-
nibus curatiuis
satisfacere possi-
mus, utrum quid im-
pediat necne. Im-
pedire ergo pos-
sunt curationem
istam tum

Forma. Temperies partis restituenda est. Quod autem labefactata sit, indicat nobis pus, quod semper copiosum fluit: praeter id, quod ut plurimum alia quoque symptomata iungi consueuerunt. Itaque maior hic requiritur siccatio, quam in uulneribus, atque etiam roborantium frequenter usus esse debet.

Causae. Nam quia ulcus est sordidum et purulentum (ut solutionem ipsam, quae ab externo interdum principio fit, saepius ab interno, nunc taceamus) necessarium est quod habeat causam internam uel generatam, uel certe fouentem, siue ea sit morbus per se, siue symptoma. Causa ergo ista antecedens, utpote humorum multitudo aut corruptio, auferenda est quouis instrumenti genere, ne ad locum affectum amplius fluant, aut certe ab eodem diuertantur et reuellantur. Quod si ergo causa ista fouens siue affectus fuerit

Magnus, ulcus
curari non poterit,
nisi prius causa au-
feratur, hoc est, af-
fectus iste curetur.

Paruus, alteru-
trum horum erit fa-
ciendum: nempe aut
tollendum, quod se-
curius erit: aut si
relinquere illud co-
gatur medicus, pro-
uideat ne amplius
nocere et ulcus
fouere possit.

Exterius incidant, quae carnis generatio-
nem et conglutinationem prohibent.

Sym-
ptoma-
ta uaria:
siue

Interius oboriantur: ut discrasia, attritio, tumor, contusio, carnis excrescentia, labiorum durities et decoloratio, uarices, uermes, pus copiosum, corrosio, sinus, fistula, etc. A quibus ulcerum differentiae sumuntur, et intentiones curatiuae eliciuntur, certisque indicationibus circumscribuntur. Verum enim uero quando symptomata ista excrescunt, causae fouentis rationem subeunt, et medici curam ad se trahunt: neque enim ulcus prius curari potest, quam symptoma hoc aut sublatum aut mitigatum fuerit. Quanto autem plura symptomata ulceri coniunguntur, tanto quoque morbum magis compositum reddent.

CAPVT XLII. DE CAUSIS CURATIVIS MORBORVM SIMPLICI-
cium in Compositione. Et primùm de morbo simplici secundum
CONFORMATIONEM.

Post curationem solutæ unitatis, succedunt morbi in compositione uitati, quæ partium dissimilium propria est. Quamuis enim uitata compositio etiam in similibus partibus reperitur, verbi gratia, quantitas musculi maior quam naturalis membri functio requiratur, aut numerus adauctus (quod in anatomicis administrationibus sepius videre contingit) illis tamen accidit, non quatenus sunt partes similes, sed quatenus dissimilium particule existunt. Verum cum uariæ sint compositionis differentie, primùm de ijs morbis agamus, qui CONFORMATIONEM uitiant. Hæc autem in numero, situ, magnitudine, potissimum uerò in figura posita est. Quare supposito, membri alicuius conformationem, secundum solam figuram, esse uitatam, quinque indicationes curatiue eliciendæ erunt, quas etsi Gal. ordine non enumerat, breuitatis studio, nos tamen subiiciemus. Itaque

Quid sit agendum (quæ prima est et præcipua indicatio, cum potestate in se reliquas omnes complectatur) indicabit morbi natura. Conformatio secundum figuram uitata est. Restituenda ergo, siue curanda suo contrario: hoc est, contraria figura ei, quæ nunc est, molienda erit, ut à figura non naturali in naturalem commutetur siue transferatur.

Quam sit agendum, ex affectus magnitudine, et à loco affecto cognoscemus. Nam si morbus sit magnus, et in membro aliquo magni momenti, præterea si à primordiis generationis figura hæc uitata particula innata fuerit, restitutionem moliri temerarium esset, et periculosum. Vi enim diligentis et humani est medici, quid agendum sit, et quibus instrumentis perfici possit curatio, considerare: ita etiam prudentis, deploratos morbos non attingere, ne medicamenta, quæ multis profuerunt, infamie notam apud imperitos subeant. Nam quamuis medicus non tam quid alijs de ipso sentiant curare, quam officij sui rationem habere debet: debet tamen artis quoque honorem et dignitatem semper tueri, nec per temeritatem ea agere, ex quibus neque laudem medicina, neque æger utilitatem aliquam referre possit.

Quomodo seu quibus instrumentis figura uitata corrigatur, ars chirurgica docebit, utpote ligaturis, ferulis, puluillis, uinculis, frictionibus, &c. Etsi enim chirurgia pars reuera medicine est, hominum tamen ignauia, aut certe lucris studio factum est, ut à medicina separata fuerit, etiam tempore Galeni. Et separatio quidem ista ferri potest, modo ne omnino (quod nostro sæculo euenire uidemus) chirurgia experientiam sequatur, sprete ratione, sed medici uelut imperatoris iussa exequatur.

Vbi sit agendum, locus affectus indicabit, qui sensui oculorum subijcitur. Atque hoc ipso chirurgicæ operæ præstant actionibus medicorum reliquis, quod chirurgus locum affectum ipso sensu assequitur: medicus physicus (ut uulgò nominant) interius latentem probabili coniectura tantum inuestigare cogitur.

A primordiis generationis. Huiusmodi ergo uitium

Ante augmenti finem, cum corpora adhuc crescunt, emendari potest in aliquibus partibus, non in omnibus. Verbi gratia, uari quidam aut ualgi.

Post augmentum corrigi nequit, quia iam obduruerunt membra.

Quando predictis indicationibus satisfacere debeamus uel possimus, Gal. in præsentia docet. Quoniam membri figura uitata est uel

Post generationem, à causa aliqua uel interna uel externa. Vitium est aduentitium, quare etiam emendabile est. Verbi gratia, quando os fractum, chirurgi incuria malè coaluit, ita ut figura sit uitata et intorta. Quod si ergo callus obductus fuerit

Recens, corrigi potest, si os denuò perfringatur, et tum demum per conuenientis calli superinductionem curetur.

Antiquus et inueteratus, morbus est desperatus.

CAPVT XLIII. DE CAUSIS CVRATIVIS MORBI SIMPLICIS
in Compositione, secundum uitiatam CAVITATEM uel MEATVM.

Generationis, hoc est, à quibusnam causis tam procatasticis quam antecedentibus oriantur. Cause enim primum ante omnia sunt remouende. Quod suprà cap. 37. multis uerbis aperte declarauimus, & cap. 45. quoque in composito morbo ostenditur.

**MEATVS & CA
VITAS** conueniunt
in genere, differunt in
specie. Vitiantur, quia
uacuum tollitur (intel
ligo autem uacuum non
physicè, sed medicè.)
Tollitur porrò pleno,
ex materia aliqua re-
plente. Curatur con-
trario, uacuante ali-
quo. Et sub hoc genus
morbis innumere par-
ticularium affectuum dif-
ferentia redigi possunt.
1. quorum curatione
ratio habenda est tum

Essentia,
quatenus sub-
sistunt. Sic er-
go quinq; in-
dicationes, cõ-
fusse à Galeno
propositas, et
suis coindicã-
tibus limita-
tas, perpen-
damus: nẽpe

Quid sit agendũ.

Indicatio ista præci-
pua est, quoniam à
morbis causis sumi-
tur: atq; ad illam re-
liquæ quatuor indi-
cationes ueluti famu-
le referuntur. Dedu-
citur ergo tum à
morbis

Materia. Cautas enim neces-
sario à materia aliqua obstruitur
aut repletur. Qualiscunq; ea fuerit,
auferenda est, ut ad naturalem habi-
tum pars affecta redeat. Hoc fiet, si
id quod additum est, remoueatur à
loco cui additum est, uel per

Forma, quæ est cautas im-
pedita. Liberanda ergo, & de-
nuo aperienda, siue repletio
illa fuerit præter naturam

Transpositionem in alium
locum. Vt quando lapis ex renibus
in uescicam deducitur.

Euacuationem & educio-
nem extra corpus. Vt lapis in uescica
per sectionem auferitur: stercus du-
rum intestina obstruens pharmaco
leniente educitur.

Omnino. Obstructio dicitur. Cui
opponitur Aperitio.

Non omnino, sed aliqua tantum
ex parte. Vocatur Angustia meatuum,
& à materia distendente Distensio.
Cui opponitur Dilatio.

Omnino præter naturam, tota sui substan-
tia: ut pus in thorace, lapis in uescica,

Euacuanda est
omnino, siue id
fiat pharmaco, si-
ue phlebotomia.

**Quantum sit agẽ-
dum.** Coindicante uir-
tute, natura morbi in-
dicat. Nam materia ob-
struens siue replens
uel est

Non omnino,
nec tota substantia
præter naturam, sed
tantum uel sua

**Qualita-
te.** Quæ uel
corrigi

Nequit.

Potest. Alteranda est, & ad
utilitatem corporis conuer-
tenda.

Quantitate, ut in plethoria uenarum, in
distensione uentriculi à nimio cibo. Abacu-
anda est hæc materia. Antidotes. Fit autem aliàs
per pharmacum, aliàs per phlebotomiam.

Quomodo, hoc est, per
quæ instrumenta. Hoc indi-
cabit nobis tum natura

Partis affectæ. Intestina euacuari possunt tum per clysteres, tum
ijs quæ per os sumuntur. Vterus pessis, clysmatibus, &c.

Humoris, an pharmaco an phlebotomia commodius educi
queat.

Quando. Tempus
oportunitatem agendi erit,
cum nihil impediet actio-
nem istam, nec ratione

Materia:
hoc est, cum ma-
teria fuerit uel

Concocta. Si crassa erat, incidenda prius: si
tenax, detergenda.

Alterata. Sic bilis acrimonia retundenda: ster-
cus durum emolliendum.

Viarum, per quas educenda est materia. Lubricandæ sunt uis, &
si obstructæ fuerint, aperiendæ.

Cerebrum per nares & os. Interdum etiam per cauteria.

Ventriculus, uomitu & secessu.

Thorax & Pulmo, tussis: interdum quoque sectione.

Intestina, per secessum.

Hepar, Renes, per urinam.

Lien, per hæmorrhoides, aliquando etiam per cauterium exiccatur.

Cutis, per sectionem, per caustica tam alicui quam potentia, per su-
dores.

Vbi, per uias con-
uenientes. Quarum opor-
tunitas & conuenien-
tia ex ipsa anatome de-
promenda est & co-
gnoscentia. Nam

CAPVT XLIIII. DE CAUSIS CVRATIVIS MORBI SIMPLICIS
in Compositione, ex SVPERFICIE aspera uel læui.

Quid sit agendum. Indicat nobis morbi natura, id quod exasperatum est, esse denuo
leuigandum.

Os, quod ex uulnere aut fractura inæquale est redditum, ab-
radendum erit. Inæqualitas enim ista superficiei, solutionem continui
inducit, & quod partes, quæ prius unitæ erant, disjunctæ fuerint, in-
nuit. Abscedent ergo, & tanquam inutiles, à natura expellentur. Ve-
rum antequam hoc contingat, caviem patietur os. Quæ quia pericu-
losissima est, & in consensum cæteras quoque partes deducit, idcirco
ne os suppuretur, abrasione particule mortuæ erunt auferendæ.
Exempli autem loco hæc allata sunt: alioqui enim osis asperitas ex
uulnere aut fractura, compositum morbi genus est, quod tamen no-
stri nunc non est instituti. Nos solam superficiei asperitatem hoc in
loco consideramus.

Trachæa arteria lenienda erit humidis aliquibus, tum cibo,
tum potu, tum medicamentis, quæ nihil mordeant, & lentorem ha-
beant. Quamuis enim in pulmones nec cibus, nec potus (ut optime
contra Platonem Galenus annotauit) descendit, tamen ea quæ assu-
muntur per os, mora diuturniore ad thoracem quoque defluunt. Sic post
potum uini rubri, sputum quod per tussim reijcitur, leui colore ru-
bro tinctum conspicitur. Proinde medicamenta, quæ pulmonum aut
thoracis affectibus medentur, liquida plerumque à medicis exhibentur,
ut diutius in ore reseruata, sensim quoque ad pulmones per trachæam
descendant. Et si enim per trachæam nihil corpulentum transmitti po-
test, quin statim per tussim reijciatur, tamen si quid sit liquidum &
exiguum, in quod aer expiratus non uehementer infligatur, transire
poterit, & ad pulmones usque pertingere.

Quomodo
seu quibus in-
strumētis curatio
sit aggredienda.
Hoc nobis osten-
det particula af-
fecta. Nam uerbi
gratia

Læuitas,
ab ijs, quæ
asperitatē in-
uehere pos-
sunt. Curati-
uæ eliciendæ
sunt indica-
tiones, ut scia-
mus tum

Quælibet pars no-
stri corporis, tam similis,
quam dissimilis, habet for-
mam externam, cui beneficio
materiæ qualitas illa, quæ in
superficie cōspicitur, accedit,
læuitas nimirum & asperitas.
Et quamuis similis pars suā
habet superficiem, tamen su-
perfacies illa non in ea consi-
deratur quatenus pars simi-
laris est (uti neque figura) sed
quatenus cum alia parte simi-
lari iungitur, & partem dissi-
milarem siue organicam con-
stituit. Ut igitur superficies
partis dissimilis, uel leuis uel
aspera, pro membri ipsius usu,
à natura primum conformata
est: ita quoque utitur & præ-
ter naturam efficitur superfi-
cies ista, quia uel mutatur na-
turalis illius.

Cutis à uarijs causis exasperantibus immutari potest, tum in-
ternis, tum externis. Ab externis quidem, ut puta ab usu thermarum
aluminosarum, uel decocti alicuius adstringentis (quod sepe mulier-
culis accidit.) Cutis enim uel ista externa adstringente in seipsam coit,
& maior partium cutis contractio accidit, quam natura postulabat.
Itaque fit, ut per uiolentam hanc coarctationem quædam partes emi-
neant, quædam subsideant: & proinde inæqualitatem pariunt, quæ
contrario suo tollitur, ijs scilicet, quæ cutim laxare & impressam fri-
giditatem terrenam leuiter remittere possunt, qualia sunt oleosa
omnia & pinguis. Ab internis uero, ab humore aliquo acro & ero-
dente, qui cuticulam exteriorem impetens, illam erodit, & ex reipsa
nomen habentem morbum Impetiginem facit. Potest itidem melanco-
licus & adustus, aut pituitosus & salsus aliquis humor ad cutim pro-
trudi, ut in senibus uidere licet, qui idcirco scabie frequenter labo-
rant: præterea in ijs, qui elephantiasin tenentur. Qualiscumque sit hu-
mor, auferendus per euacuationem, ne generetur amplius, aut certe ne
ad cutim protrudatur, & inæqualitatem cuticulæ faciat. Cum fomi-
tem sustuleris, tunc tandem cutis asperitas per lotiones, imunctiones,
fomenta, remouenda erit. Nos tamen in præsentia solam asperitatem
simplicem, cum nullo alio morbo coniunctam, consideramus.

Quantum sit agendum, indicabit morbi ipsius magnitudo (extrema enim extremis
sunt opponenda) deinde etiam loci affecti natura, prout magis uel minus leuis pars erat.
Nam in quouis morbo illud est considerandum, ut naturalem corporis affectionem prius
cognoscamus: quæ cognita, securius tandem & certius constitutionem præter naturam, si-
ue morbi quantitatem, deprehendemus.

Quando agere oporteat (quo tempore tam uniuersali ipsius morbi & ætatis, quam
particulari) indicabit morbus & membrum affectum. Verbi gratia, cruris asperitas tol-
lenda leuigantibus. At quia hæc laxant, & particulam debilitant, fluxionibusque oportunam
reddunt, ideo administranda erunt tantum post uniuersales purgationes totius corporis,
ne impuro existente corpore humores eo magis præcipitentur atque decumbant. Sic etiam
in pueris facilius læuitas potest restitui, quandoquidem in illis natura (id est, naturalis fa-
cultas animæ) robustior est: & quia cutis mollior est & humidior, idcirco expeditius ad
pristinam habitudinem reduci potest. Denique si, uerbi gratia, cutis tota exasperata sit
leuiganda, ut puta balneo, frictionibus, sudoribus, &c. constat apud omnes de tempore par-
ticulari, non à cibo, sed ante cibum his præsidij utendum esse.

Vbi sit agendum. Hoc sensus oculorum demonstrat, in parte scilicet affecta.

Asperitas, ab ijs quæ læuitatem non naturalem inducere possunt. Quid sit agendum, constat: nempe aspe-
ritatem esse reuocandam. Quomodo, ijs remedijs, quæ leuiter incidunt & detergant. Reliquæ indica-
tiones ab iisdem petantur fontibus: quos in præcedentibus iam sepe docuimus.

CAPVT XLV. DE CAUSIS CVRATIVIS MORBI COMPOSITI
EX VIATA COMPOSITIONE, VNITATE, & TEMPERIE.

QVAMVIS non-
dum omnes species sim-
plicium morborum se-
cundum compositionem
Gal. exposuerit: tamen
quia viata cavitatem
seu meatum iam decla-
rauit, cum qua uarie
aliorum morborum spe-
cies coniungi possunt,
tum generis eiusdem (nem-
pe in viata cōpositio-
ne) tum generis diuersi
(nempe in intemperie,
uel in soluta unitate)
idcirco interijcit com-
positi morbi tractatio-
nem. Præsupponit ergo
uiuium esse secundum
compositionem, in ali-
quo membro, ratione
angustie meatuum siue
obstructionis alicuius,
cum qua alij morbi com-
plicari possunt. In hac
morborum coniunctio-
ne duo sunt inprimis
obseruanda: nimirum

Generatio, hoc est, non tantum à quibus causis pro-
catarrhicis & antecedentibus oriatur (quod in quo-
uis simplici morbo quoque obseruatur) uerum etiam
utrum morbi complicati se mutuo

Sequantur, ita ut alter alterius respectu, cause
generantis aut saltem fouentis rationem subeat.
Manifestum ergo est, illum qui prior est, in cura-
tione quoque prius esse remouendum.

Non sequantur, neque ex se inuicem depen-
deant, sed ut essentia diuersi sunt, ita quoque ortus
& generatione, nisi quod in eadem particula af-
fecta reperiuntur. Medicus ergo aut utrumque si-
mul, aut certe illum qui magis urget, curare co-
nabitur.

Quid sit agendum. Vide in seq. signum †

Quantum. Vide in seq. signum Δ

Tempus morbi uel

Vniuersale. An in principio, augmento, sta-
tu, an in declinatione.

Particulare. Noctu, an interdiu: ante, an
post paroxysmum, &c.

Essentia. In
qua quidem dis-
cutienda, indica-
tiones curatiue
se offerēt, quinque
numero. Quas
in unico exem-
plo Gal. ostendit,
nimirum in viata
cavitae alicuius
particulæ ex af-
fluxu humorum.
Intentiones ergo
ex natura rei eli-
ciamus.

Quando
sit agendum,
duo in se con-
tinet: tum

Ordinem
administrationis.
Etenim quia mor-
bus partim fit,
partim factus est,
habenda est ra-
tio tum

Totius, à quo fit fluxio, & in quo fomes morbi
consistit. Itaque huic prima cura debetur, tanquam
cause, per euacuationem. Interim tamen uidendum,
euacuari possit necne. Prius enim humor concoqui,
& uie preparari debent.

Partis affectæ, quæ
morbo laborat compo-
sita. Morbus compositus
uarias habet formas: ta-
men quia materia est una
& eadem, idcirco omnes
indicationes sic ordina-
tur, ut

Primò reuellatur, aut
deriuatur, siue transmitta-
tur, per phlebotomiam, cu-
curbitas, frictions, ligatu-
ras, &c. Oportuna prius
reddita materia, quæ in lo-
co affecto continetur, per
preparationem, concoctio-
nem & alterationem.

Secundò repellatur
per refrigerantia & adstrin-
gentia.

Tertiò resolatur per
calescentia.

Quomodo sit agendum, siue per quæ instrumenta, indicabit tum pars affecta, tum hu-
moris natura. Sic hepar omni genere instrumentorum restitui potest. Cibo enim aperitur:
pharmaco & phlebotomia euacuatur: exterius cataplasmata, fomenta, inunctiones admi-
nistrari possunt. Rursus, bilis commodius uomitione quam per aluum euacuatur, pro-
pter sui leuitatem: pituita facilius per secessum.

Vbi sit uacuatio molienda, indicat partim

Locus affectus. Hepar per urinam &
secessum.

Humor. Euacuatur bilis per superiora,
pituita per inferiora.

Adhuc fieri, & humores affluere. Sic ergo cause antecedenti obuiam est eundem, ne influens, in coniuncta transeat. Vacuanda ergo est: & uel a termino	A quo fluit, uidelicet a toto, uel etiā a parte aliqua, uacuatio est molienda. Dicitur simpliciter Euacuatio. Verum hic notandum est, interdum a toto influere materiam, interdum a parte aliqua. Partem autem recipere uel uiolenter, quia materia cum impetu a membris fortioribus eo propellitur: uel sua sponte, tum quia debilis est, nec resistere potest aut repellere materiam influentem, tum quia interdum uel dolore uel nimio calore affecta attrahit. Ad quem fluit, hoc est, a parte affecta uacuandum est: quando scilicet materia in parte nondum est impacta, nec adhuc extra uenas in spacia media effusa, & in uniuersum, adhuc antecedens est, nondum autem in continentem mutata. Euacuabitur materia ista uel	Impulsa, Repellētibz, quæ ipsi parti affectæ applicantur. Attracta. si quidem ad oppositum, Reuulsio: si ad propinquum, Deriuatio dicitur.
Quid sit agendum, ex morbi natura cognoscemus. Nā supponimus, morbum partim Factum esse, & causas suas continentibus habere: nepe	Materiam quæ influxit, nec tantum uasa distendit, uerum etiam in spacia intermedia effusa est. Intentio est, id quod influxit præter naturam, uacuacione auferre, siue abuacuacione potius, quia immoderata tantum partis repletionem aufert, non autem omnino tollit humorem peccantem. Materia porro ista in parte affecta contenta, ex illa educitur uel per	Insensibiliter: per Discusionem seu Resolutionem. Sensibiliter: ut per cucurbitulas, per cauteria, per phlebotomia. Dicitur Euacuatio communi nomine. Oppositam. Dicitur Reuulsio. Proximā. Est Deriuatio, siue ut hic Galuocare uidetur, Trāsmisio.
Formam triplicem, ut etiam morborum tres sunt differentie. Adest enim	Intemperies calida, quæ postulat refrigerationem. Compositio seu Cautas ablata aut impedita, quæ restituenda est. Obstructio ergo aperientibus, angustia uero meatuum, dilatantibus erit castiganda. Et hæc quidem forma morbi reliquis præponderat: atque idcirco ab ista fit morbi denominatio, ut dicatur morbus in compositione potius, quam in intemperie aut solutione continui. Vnitas soluta: per effusionem namque humoris distense sunt uenæ, & spacia carnis alioqui contigua disiuncta sunt. Remouebitur hic morbus ablatione humoris effusi.	Aliam partē, uel
Natura partis, hoc est loci affecti, tum	Materia siue materiale illius accidens. Nam particula Temperatura ipsa, quæ in quauis parte conseruanda est similibus, & restituenda contrariis in eodem gradu. Naturalis igitur temperatura corporis optime erit cognoscenda.	Laxa & mollis facile euacuatur per poros apertos. Dura & solida difficulter euacuatur, nec nisi acrioribus, & tenues partes habentibus.
Quantum sit agendum, indicabit tum Situs loci. Nam si fuerit	Forma, hoc est, tum Actiones. Nam si pars sit princeps, uerbi gratia Hepar, in illius cura animaduertendum, ne laxantibus robur uisceris exoluamus. Quare misceantur semper adstringentia & roborantia. Verum quia hæc sibiipsis uiam præcludunt, nec penetrare possunt, eligantur eiusmodi adstringentia, quæ tenuia sint: ut nux muscata, mastiche, absinthium. Profundus, quia medicamentorum, quæ exterius applicantur, uis prius exoluitur, quam penetrare possit, dosis medicamenti, aut certe facultas, intendenda est. Sic resolutiua in scirrhus hepatis uehementiora esse debent, propter situm uisceris profundum. In superficie, resolutiua leuiora esse oportet, tum quia affectam partem tangunt, tum quia si calidiora applicarentur, calore nimio plus materia attraherent, & dolorem excitarent.	

CAPVT XLVI. DE CAVSIS CVRATIVIS MORBI SIMPLICIS
in Compositione secundum NUMERVM.

REGREDITVR denno Gal. ad reliquos simplices morbos ipsius compositionis. In NUMERO igitur uitium accidit, quoniam pars dissimilari uel integra et tota, uel aliqua illius particula similari, deficit aut excedit numero. Dicitur morbus in compositione, quoniam ratione compositionis tantum accidit, quae dissimilari propria est. Nam similibus, quatenus similes sunt, compositio non conuenit, sed temperies tantum et unitas. Similes autem ferè habent intentiones curatiuas morbus in numero, et morbus in uitata magnitudine. Vtrobique enim est uel excessus uel defectus: quare etiam uel additio uel ablatio. Differunt tantum, quod in numero aucto interdum tota pars auferenda est: at in quantitate aucta, nunquam tota pars, sed id tantum quod in parte redundat. Numerus igitur partis uel

Superabundat.
Cognoscenda hic sunt duo:

Secundo
curatio ipsa, quae secundum indicationes suas dirigenda est. Igitur

Deficit, siue integra pars, siue partis particula. Intentio prima est, Restituere id quod deficit. Hanc intentionem uel assequi

Primo, uitium ipsum, seu numerus superabundans. Nam pars uel est

Secundum naturam sui substantia, at numero solo est praeter naturam. Et uel pars addita est

Praeter naturam tota substantia, non numero tantum, quia nihil simile in corpore naturaliter se habente reperitur. Vbi gratia, calculus in uesica, uerruca, etc.

Integra et tota, ut alterum caput.

Non tota, sed particula tantum membri: ut sextus digitus.

Quid sit agendum, morbus indicat, seu morbi etiam ratio formalis. Numerus superadditus est: itaque suo contrario tollitur, Ablatione uidelicet. Quae prima est et potissima intentio curatiua in hoc morbo. Quomodo auferenda sit pars, ferro, igne, an caustico, docebit particulae naturae dignitas. Vbi sit agendum, partis constructio ex anatome cognita.

Potest, sine uitae periculo, et aliarum partium incommodo. Aut etsi partes reliquae ledantur, tamen si uitae periculum imminet, nisi auferatur, neglectis partibus uitae indulgendum est. Sic calculus uesicae auferitur sectione, quamuis aliquando propter musculi diuisionem metuendum sit urinae stillicidium.

An fieri possit, quantum, et quando, diligenter est animaduertendum. Nam uel pars addita auferri

Nequit, quia periculum inest uel

Vitae, ut si caput geminum habeat. Hic ergo potius relinquendus est morbus in numero, quam uitae discrimen subeundum. Tamen quantum eius fieri potest, decus particulae erit auferendum. Quae tertia est intentio, secundum Gal.

Partis, ut in suffusione. Nam si humorem effusum uelis educere, oculus corrumpetur. Quare cum omnino auferri nequeat, saltem Transponatur, Quae secunda est intentio. Sic calculus ex renibus in uesicam deducitur.

Similem. Sic partes carnosae possunt suo simili restitui, uerbi gratia, nasi extremitas. Et haec prima est species conglutinationis.

Dissimilem. Sic partes spermaticae restituntur substantia diuersi generis, quam porum siue callum uocant. Et haec secunda est species conglutinationis.

Possumus, quando non natura, sed casu aliquo particula deficit, eaque similari sit, hoc est, talis, quae per generationem restitui possit. Quae quidem secunda est intentio. Generatio autem fit uel per substantiam

Nequimus, praesertim si iam inde à primo ortu particula deficiat, aut certe si pars dissimilari ea sit quae ablata est. Cum restitui nequeat per primam intentionem, saltem Decus particulae afferatur. Quae est tertia intentio.

CAPVT XLVII. DE CAUSIS CVRATIVIS MORBI SIMPLICIS in Compositione, ex viuo MAGNITVDINIS.

MAGNITUDO uitata easdem habet intentiones curatiuas, & eadem remedia, quæ etiam morbus in numero. Quod quidem enumeratione siue inductione singularum differentiarum morbi in numero Gal. ostendit. Nos idem ostendamus. Itaque magnitudo partis uel est

Aucta, præter modum naturæ conuenientem. Prima & præcipua intentio est Ablatio: quæ eadem quoque erat in numero aucto. Secunda uerò & tertia intentio in numero aucto, uidelicet Transpositio, & Decoris conseruatio, hic locum non habet. Proinde rectè Gal. numeri curandi intentiones cum magnitudinis morbis conuenire asserit, eatenus tantum, quatenus numerus auctus secundum naturam est, hoc est, non tota substantia est præter naturam. Secunda enim & tertia intentio numero tantum, qui tota substantia præter naturam est, competunt. Porro Quantum sit auferendum, indicabit partis magnitudo naturalis. Quomodo, Quando, partis atque morbi natura.

Imminuta. Rescienda est igitur per Generationem similis, aut certè dissimilis substantiæ. Cuius eadem est ratio, & idem medicamentorum usus, quæ etiam in numero erant deficiente.

CAPVT XLVIII. DE CAUSIS CVRATIVIS MORBI SIMPLICIS in Compositione, ex situ uitatio.

Natura. Quod quidem emendari nequit: quare neque Gal. illius mentionem facit.

SITUS uitium in parte accidit uel

Casu. Semper autem uitium hoc spectatur in parte dissimilari, siue in pluribus partibus similibus: quia alterum alteri præter naturam adiungitur membrum, ex causa aliqua quæ soluat unitatem: nisi enim solutio unitatis præcedat, situs uitari nequit. Unitatis porro solutio, est duplex, Soluitur enim uel

Contiguitas. Sic luxantur ossa, contigua alioqui, & ex sede sua dimouentur, uiolenta tensione & impulsu. Luxatio ergo ratione soluti contigui inter morbos unitatis refertur: at quia situs est mutatus, inter morbos compositionis. Sic enim idem morbus sub diuersos ordines referri potest, diuerso respectu. At sub quamcunque speciem luxatio refertur, easdem habet intentiones curatiuas, quibus debitis instrumentis chirurgus satisfaciet. A Gal. breuitatis causa omituntur. Prima est, ut reponantur ossa luxata, sic enim & situs restituatur, & solutio unietur. Secunda, ut conseruentur, ne recidant. Tertia, ut symptomata superuenientia mitigentur.

Continuitas. Sic quando rumpitur uel dilatur membrana continens intestina, peritoneum uidelicet, prolabantur intestina in scrotum, & fit morbus partim in situ, partim in unitate, Enterocoele. Nequit tamen solutio continui curari, nisi prius uitium in situ corrigatur. Proinde rectius ad morbum in situ quam in unitate Ruptura referetur. Intentiones curatiuæ sunt istæ. Prima, ut in sedem suam intestinum reponatur, & sic situs emendatur. Secunda, ut conseruetur ne amplius recidat: quod quidem fiet consolidatione peritonei, & sic solutio unitatis emendabitur. Si quæ oriuntur interim symptomata, tertiæ intentionis erit ea remouere.

CAPVT XLIX. DE CAUSIS EFFECTRICIBVS NEVTRIS, SIVE
PRÆSERVANTIBVS. Et primum de Præseruatione corporis
NEVTRI DECIDENTIÆ.

CONSERVATIO salubri corpori, Curatio insalubri, Præseruatio neutro conuenit. Itaque cum conseruantes causas iam dudum explicauit Gal. præterea causas effectrices sanitatis in corpore insalubri, hoc est, curatiuas, in præcedentibus absoluerit: consequens erat, ut effectrices sanitatis in corpore neutro, id est, præseruatiuas causas, iam aggrederetur. Præseruationis porro eadem est ratio, quæ curationis et cõseruationis: nempe ut quemadmodum illic principia uitæ, calidum scilicet & humidum, in sui natura conseruabantur, aut certe ad eandem reducebantur: ita in præseruatione corporis neutri (quod utriusque extremi qualitatē suscipit) eadem principia præseruat medicus, ne ad egritudinem labantur, ad quam procliuia esse uidet. Verum quia præseruatio varijs sumitur modis, & eodem nomine diuersæ actiones medicæ comprehenduntur, ideo ad elariorem rei cognitionem consideremus tum

Quid nominis, siue quot significationes habeat præseruationis uocabulū. Vtuntur ergo autem theores medici præseruationis uocabulo interdum

Proprie, pro ea actione, quæ procliuatatem ad morbum in corpore existentem remouet: de qua nos in præsentia. Quæ quidem præseruatio à curatione & cõseruatione non differt, nisi secundum magis et minus. Nam principia uitæ sunt cõseruanda, & ne deficiant præseruanda. Sunt autem duo: uidelicet

Improprie, pro quauis actione medica, quæ præseruat corpus à grauiore quouis malo. Sic ergo in corpore

Humidum,

ueluti principium materiale, quod hepar subministrat. Et quia materia sine forma esse & intelligi nequit, idcirco nos quoque: cum humido calore iunctum comprehendimus. Vnde quā docunque humidum uiuatur, calor quoque, qui in humido est, ueluti in subiecto & pabulo, leditur. Proinde morbus materialis dicitur, et de qua nos nunc loquimur) neutralitas materialis, quoniam materiale principium uitæ, ipsum scilicet humidum, uel

Abundat, ut in corpore neutro Decidentiæ, quod à salubritate ad insalubritatem labitur sine decedit. De quo Gal. in hoc cap. XLIX.

Deficit.

Defectus iste, cuius curatione seu præseruationem tradit, cap. I. accedit ex mutatione corporis uel

Salubri, præseruatio dicitur ipsa Cõseruatio. Nam per cõseruationem præseruatur, ne in neutralitatem aut morbum incidat.

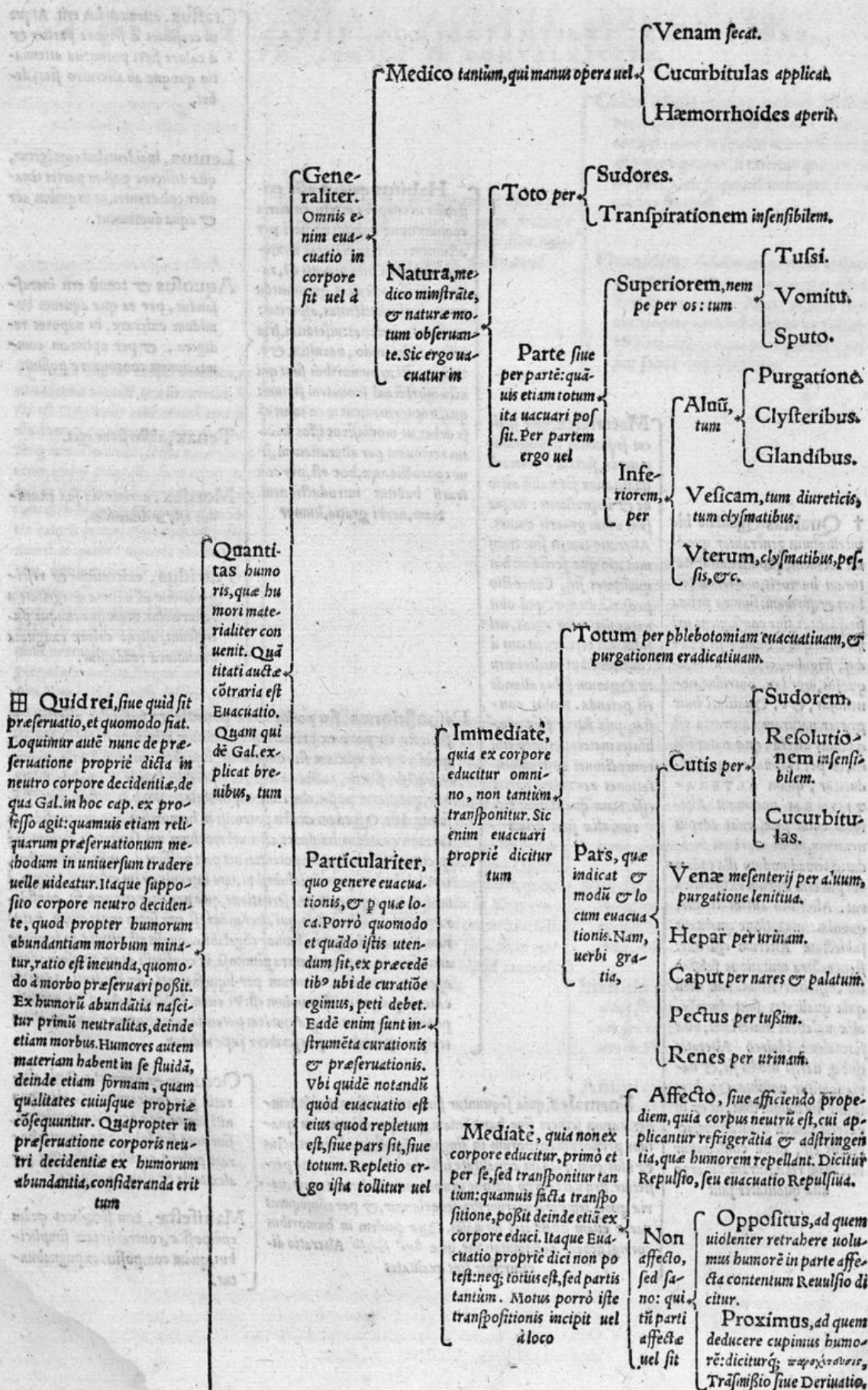
Insalubri, præseruatio dicitur ipsa Curatio. Nam curando præseruatur, ne aut cum morbo amplius confluetur, aut propter morbi uolentiam mors subsequatur.

Naturali. Sic cum animal semipiternum esse nequeat, per etatis decursum sensim humidum absimitur & exiccatur à calore depascente: idcirco marasmus senilis nuncupatur. Cum ergo totus humor innatus fuerit consumptus, succedit mors (ut uocant) naturalis. Actionem hanc caloris nemo potest omnino impedire (alioqui homo immortalis esset) sed aliquo tantum tempore caloris uehementiæ obistere, & corpus (non ne omnino humidum non resoluatur, sed ne tam cito resoluatur) præseruare. Præseruatio autem ista peculiari nomine Γεννητικὴ dicitur.

Præter naturam. Sic ab externis causis humidum resolui aut uitari potest. Quæ tamen quando in corpore agunt, humores fratre internos, tam secundos quam primos, uitant & corrumpunt. Sequitur ergo ἀσπεία, macies, & c. Hoc uidere est in ijs, qui aut chronico aut acuto aliquo morbo sunt confecti: humorum etenim corruptionem & absorptionem passi sunt. Itaque post morbum, ne defectus humidi ulterius duret, præseruandi erunt refectione, & reficiendi præseruatione ἀνακατασκευαστικὴ dicitur.

Calidum. Hoc quādoque, uel excedit uel deficit, neutralitatē aut morbum affert immaterialem, ut uocant, quia sola qualitas calida afficitur, siue membrum hac qualitate præditum, non etiam humor aliquis. Potest enim calidum etiam absque humidi alteratione affici: humidum uero solum absque calidi alteratione nequit, quia immutato pabulo siue alimento caloris, etiam calorem, qui eo nutritur, alterari necesse est. Quod si ergo calidum solum tanquam formale principium uitæ fuerit affectum, curabitur seu præseruabitur potius sola alteratione. Cuius tamen Gal. hic expressè non meminit, quia sub humidi affectionibus eam comprehendit.

Quid rei. Vide in seq. signum ☐

† **Qualitas.** Qualitatem hic intelligimus generaliter quoduis accidens, quod sequitur naturam humoris, materiam scilicet et formam: siue ea prima sit qualitas, siue consequens primam: ut quod humor sit calidus, frigidus, crassus, lentus, aquosus, mordax, putridus, uenenosus, &c. Qualitati huic præter naturam contraria est qualitas altera, quæ naturalis est, et per transmutationem inducitur, quam ALTERATIONEM nominant. Alteratio enim præseruat corpus neutrum, ne in morbum incidat: quemadmodum illa eadem corpus iam ægrum existens curat. Alteratio autem dicitur, quoniam mutatione qualitatis subiectum Alterum efficitur: sicut e contra mutatione substantiæ, efficitur Aliud. Iam uero quia qualitates sunt diuersæ, aliæ uidelicet materiales, aliæ formales: idcirco Alteratio quoque uariis modis fit, et uaria sortitur nomina. Qualitas igitur in humoribus, ut et in cæteris mixtis naturalibus, accidens est, quod consequitur internam rei naturam. Sic ergo aliæ qualitates sunt

Materiales, quæ scilicet sequuntur dispositionem materiæ, factam a primariæ qualitatum formalium actione et impressione: neque sunt unius generis omnes. Alteratio tamen siue transmutatio quæ secundum has qualitates fit, Concoctio proprie dicitur, quæ obit naturalis calor agens, uel solus, uel certè excitatus à cõuenientibus medicamentis. Quorum sylua aliunde est petenda. Nobis constet, quia uariæ sunt qualitates materiales, ideo etiã concoctiones et transmutationes earundem uarias esse. Nam qualitatum harum aliæ sunt ueluti

Formales, quia sequuntur formam mixti corporis, temperaturam scilicet siue harmoniam, quæ per mixtionem quatuor primorum corporum in singulis cõpositis, ad certos actus et usus, cum quadam æqualitate iusticiæ à formæ uirtute perficitur. Pro uaria ergo actione exuperantium elementorum, uariæ quoque temperaturarum species oriuntur, et per consequens uariæ etiam qualitates formales. Quæ quidem in humoribus corrigi debent, ea immutatione, quæ *hæc* Alteratio dicitur: siue sint qualitates

Habitus quidam actu existentes in corpore mixto, ex uaria commixtione humidi et sicci per actionem calidi in materia mixtorum reperiuntur. Cuius generis est, raritas, densitas: leuitas, grauitas: durities, mollities: lenitas, asperitas: crassitudo, tenuitas: uisciditas, friabilitas: plenitudo, uacuitas, &c. Habitus isti in humoribus sunt qui actu morbum uel sanitatem faciunt: quapropter medicus in eo totus esse debet, ut morbificos istos habitus remoueat per alterationem, siue concoctionem, hoc est, per contrarij habitus introductionem. Nam, uerbi gratia, humor

Crassus, attenuandus erit. Atque ut crassities à frigore pariter et à calore fieri potuit: ita attenuatio quoque ab alterutro fieri debet.

Lentus, incidentibus corrigetur, quæ disicere possunt partes tenaciter coherentes, ut in quibus aer et aqua dominatur.

Aquosus et tenuis erit incrasandus, per ea quæ aqueum humidum exiccare, in uapores redigere, et per optimam commixtionem concoquere possint.

Tenax, abstersione eget.

Mordax, acrimonia sua exuendus est, et diluendus.

Putridus, exiccatione et refrigeratione ad naturam integritatem reducendus. Nam quæcunque putrescunt, alieno calore exagitata humidiora redduntur.

Dispositiones, seu potius mere potentiæ et passibiles affectus, in subiecto corpore ex primarum qualitatum mixtione impressi. Vtpote, quod corpus mixtum sit congelabile, liquabile, madefactibile, ruptile, fractile, flexile, tactui cedens, compressibile, scissile, formabile, dilatabile, quod teri possit, elixabile, uaporabile, cremabile, inflamabile, suffumigabile. Quædam ex istis potentijs in humoribus quoque considerantur: non quatenus humores actu uel morbum uel sanitatem faciunt, sed quatenus merito harum potentialium pati possunt à causis alterantibus, tam salubribus quam insalubribus, tam internis quam externis. Itaque à medico nunc quoque in præseruatione, quæ per alterationem fit, considerantur, ut sciat humoris, qui alterandus est per suum contrarium, naturam. Nam, uerbi gratia, humor congelabilis, qualis est pituita, in tempore anni frigido, in temperatura pituitosa, in consimili etate, præseruatione eget per contraria, nimirum per liquefacientia et fundentia. Idem de cæteris quoque existimandum est. Vt enim habitus habitui, ita potentia potentiæ opponitur: quæ quidem potentia remediorum usum, atque etiam tempus oportunitatem præscribere sæpe uidetur.

Occultæ et uenenatæ. Quia alteratio per contrarium fit, ideo non nisi per ea, quæ occulta proprietate, siue tota sua substantia agunt, alterari poterit occulta qualitas: ut per alexiteria et alexipharmaca.

Manifestæ, tam simplices quam composiæ, contrarijs tam simplicibus, quam compositis expugnabuntur.

CAPVT L. DE CAUSIS PRÆSERVANTIBVS CORPVS NEV-
TRVM SENILE & CONVALESCENS.

QVOMODO corpus neutrum ex abundantia humidi præseruaretur, dictū est. Quomodo autē neutriū ex defectu humidi præseruetur, nūc dicemus. Neg. minus neutralitas ista naturalis dicitur, quā prior illa: sicut etiam morbus ex defectu calidi non minus innaturalis dicitur, quā ille qui ex abundantia caloris oritur. Quamuis usus obtinuerit, ut quando materia abundat tantum, morbus dicatur materialis: cum materia deficit, alteratio potius esse uideatur et siccitas quedā. Vt ut sit, cōstet nobis, ex defectu humidi solidarū partium, neutralitatem hāc oriri, siue propter ætatis cursum, siue ex morbo aliquo. Nam cum humidū deficiat, sensim etiam calor propter inopiam alimenti seipsum cōficit: quare spiritus quoque, qui ex humoribus generantur, deficiūt: quibus succubentibus, uirtus tota profleruitur. Itaque hic duo sunt consideranda:

Secundō, præseruatio, quomodo et quibus instrumentis sit moliendā. Gal. paucis declarat. Virtus est debilis, propter paucitatem sanguinis & spirituum: itaque fortiora non admittit, sed leuia tantum & naturæ amica, in sex rebus non naturalibus, quæ et calorem fouere, & humidum possint restaurare, optimū sanguinem generādo. Quare uictus ratio commoda institui debet, quā hic breuiter perstringit, cum in libris dieteticis ordinis cōpositiui omnia hæc late sparsimq; declarauit, ut hic satis sit, in memoriam præcipua tantum capita reuocasse. Itaque

Calor ipse per seipsum, propter defectum boni alimenti, seipsum uictoria cadmica conficit (quod in senibus manifestissimum est) multoq; magis, si externus quoque calor febrilis, aut frigus uehemens per seipsum eundem debilitet.

Humiditas solidiorum partium assumpta est, siue a calore non naturali et febrili, ut in morbis: siue a naturali, ut in senibus. Neque enim adest amplius ea sanguinis boni copia, ex qua promptè refici possint solidæ corporis partes.

Cibus primò sit humidus, concoctus facilius, mediocriter calefaciens: deinde etiam qui plurimum præstet alimenti. Neque enim a principio multitudine cibi sunt obruendi. Vinum ætate mediocre, purum, albū uel subflauum, suauiter olens, saporis medijs inter omnes qualitates.

Aër, quem inspirat, ad humiditatem aliquam declinet, non tamen eiusmodi, quæ putredini obnoxia sit.

Somnus humectat interius corpus, & primis confert cōcoctionibus. Vigilia humectationē cōcoctione tertia membrs applicat.

Motus stato certoq; tempore, uehiculis, ambulationibus, consuetis operibus, calorem excitat, & fulgines expellit. Quies concoctioni aptior est.

Inanitio fiat per sudores, frictions, balnea: alius fluat, non tamen immoderate, ne excitet, sed tantum pro primis fecibus excernendis. Phlebotomia hic locum non habet.

Animi accidentia uehementiora uitet, ne spiritus uel nimia agitatione resoluantur, uel immodica concentratione suffocentur.

RHETORICI IN HOC LIBRO.

[illegible]

Extra artem, quamvis (ut
omnes artes inter se coherent)
Medico usui esse possint. Nepe

Legitimi, quod
et raris et alijs in-
dicat, præter reli-
quas cõiecturas. Ho-
rum rursus alij sunt
scripti

TERTIA pars Artis medicinalis, secundum ordinis Rhetorici leges diuise, sequitur, Epilogus uidelicet: in quo librorum suorum catalogum recenset, quāuis ex professo proprium commentarium se scripturum ea de re pollicetur. Commode autem hoc epilogi genere utitur, quoniam ordo Definitiuus breuis est, & conclusiones tantum recitat, parum aut nihil explicat. Opere precii igitur fuit, loco epilogi catalogum librorum subnectere, in quibus exacte omnia explicasset. Sic enim statim in procemio huius libri multos alios libros se scripsisse asseruit, qui triplici ordini inseruērēt, hoc est, ex quibus ars medica ordine uel definitiuo uel resolutiuo tradita explicari posset, & simul, si in classes distribuerentur, ordinis compositiui omnes frēre partes, aut certe praeicipuae, abfoluerentur. Itaq; cum locus praefens exigat, libros omnes Galeni in ordinem redigamus, ex quo modus & ordo Galeni scripta legendi patebit. Neque tamen ^{angustia} hic spectare oportet, sed satis est si ^{uideatur} aliquam habeamus. Nam cum a Gal. sparsim sint scripti, sepe repetit ea quae omitti potuissent, sepe confundit ea quae distinguenda fuissent, si ordinis compositiui capita obseruasset. Satis ergo nobis erit, crassa mimerua Galeni libros distinguere: magis enim studiosorum utilitate, quam momi reprehensione mouemur. Itaque inter libros Galeni, qui circumferuntur, alij sunt

Ad artem me
dicam. Quorum
rursus alij

Explicant
scripta Hippo-
cratis. Scri-
psit ergo

Docent
artem medi-
cam, & uel

De Constitutione omnium artium,
lib. 11. quibus tertius, De constitu-
tione artis medicæ, annectitur.

De optimo docendi genere.

Exhortatio ad artium liberalium
studia.

De demonstratione: quibus ca-
remus.

De placitis Hippocratis & Plato-
nis, lib. viii. Ex quibus multa me-
dico utilia depromuntur.

In De natura humana, lib. 11.

In De ratione victus salu-
bris.

In Prognostica, lib. iiii.

In Prorrhetica, lib. 111.

In Deratione uictus acutorū,
lib. III.

In Aphorismorum lib. xlii

Contra ea quæ in Hippocrati
aphorismos obiecerat Iulianus.

Contra Lycum, quòd nil de-
linquatur ab Hip. in aphorismo.
Qui crescunt, plurimum habent
innati calidi.

In Epidemiorum primum & tertium. lib. xi.

In Epidemiorum sextum, li-
bros VI.

In De medici officina lib. 111.

In De articulis. lib. III.

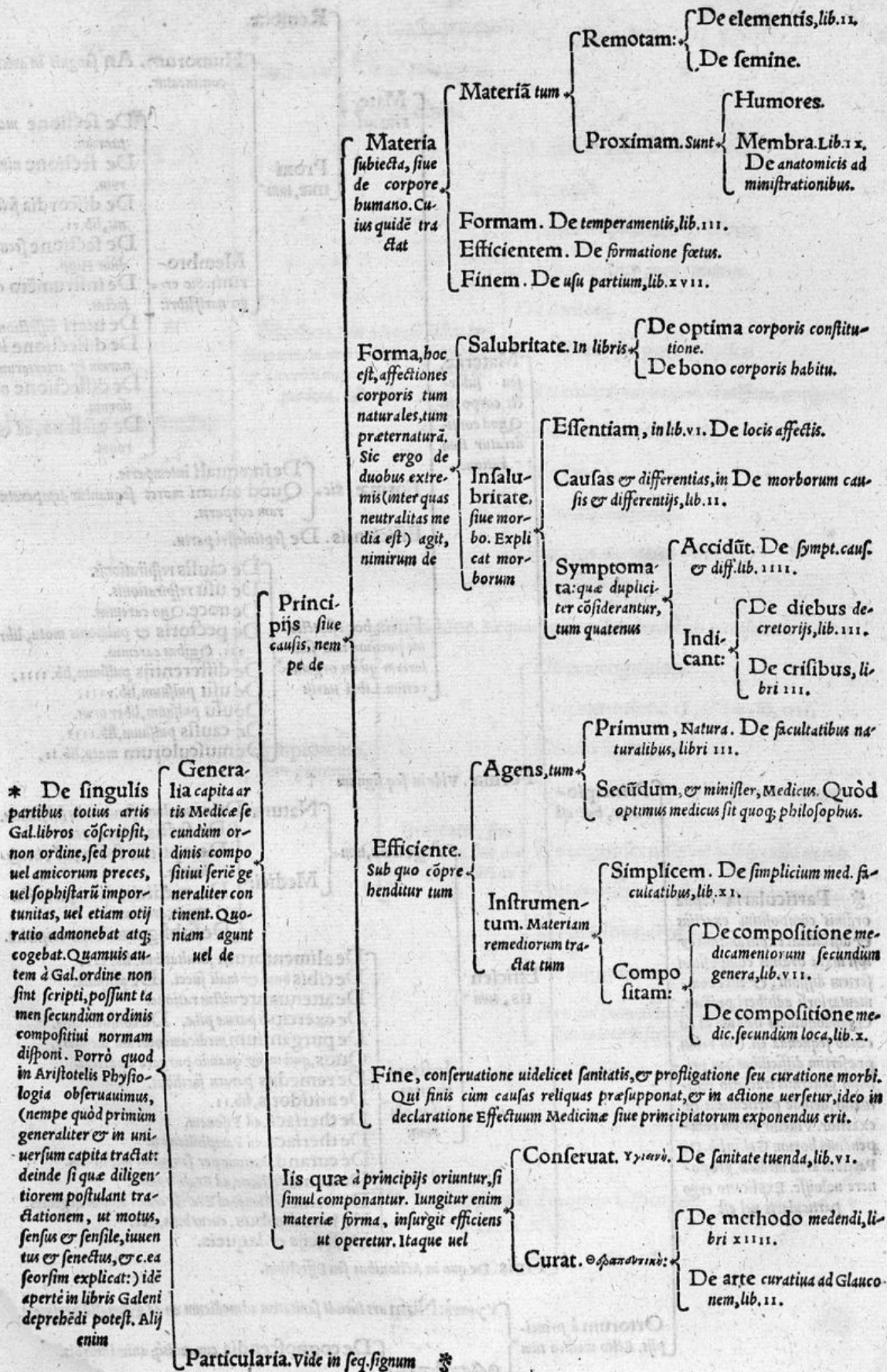
In De fracturis. lib. III.

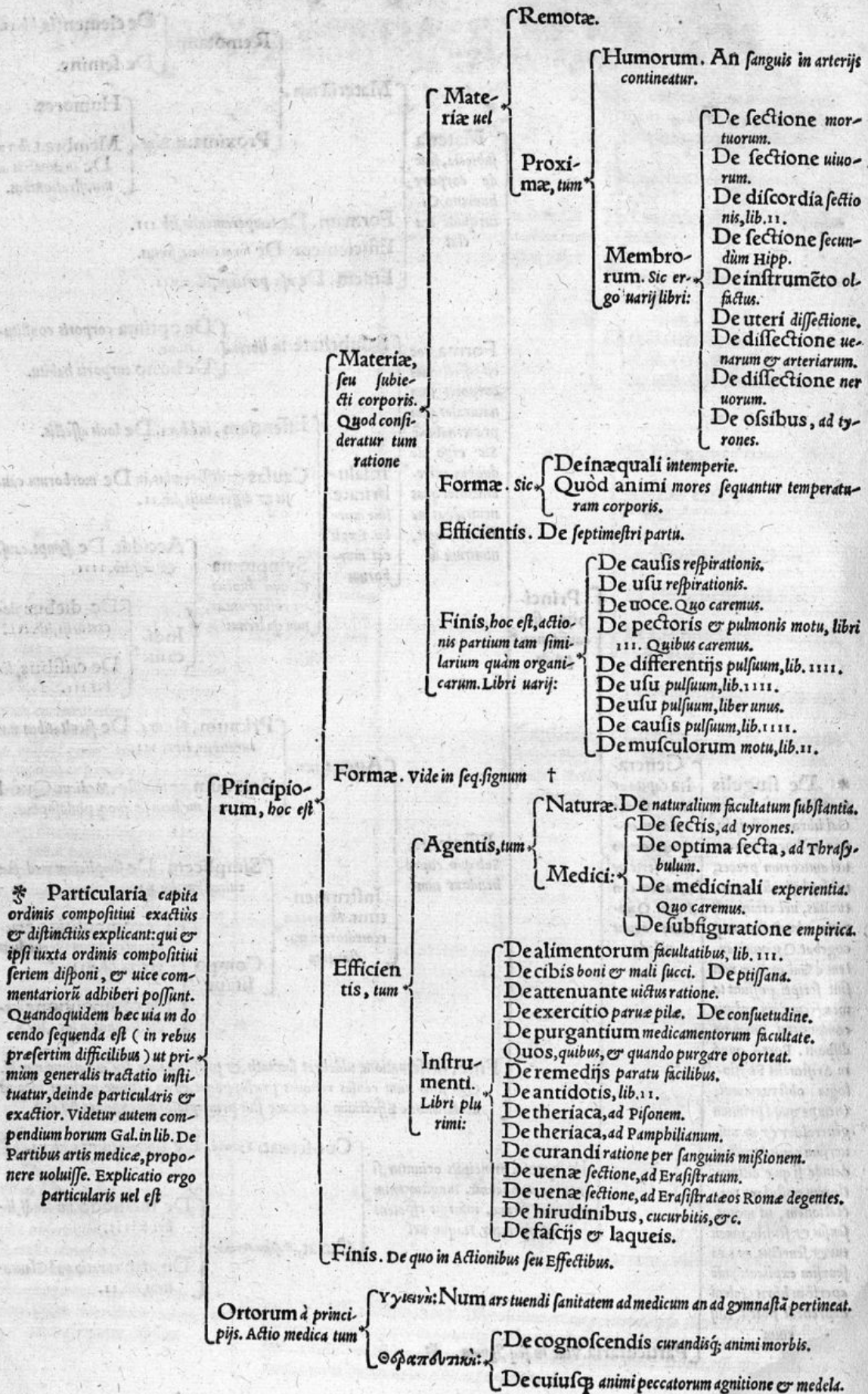
Definitio . Ars
medicinalis

ordine * **Resolutio. De cō**
stitutione artis

Partem. Vide in seq. signum *

Spurijs, & falso adscripti Galeno. Dignoscitur autem partim ex ipso caractere dicendi, par-
tim vero ex ordine: taceo nunc rem ipsam quæ tractatur. Oportet enim (ut in libro De optima
secta testatur) medicine præcepta, quemadmodum cæterarum artium, esse uera, utilia, &
consentientia. Verum de his nihil in præsentia.

Causas, sic	{	De causis procatartichis.
		De plenitudine. De atra bile.
† Formæ, sub qua cōprehendimus	{	Morbos, tum propriè dictos, tum symptomata que curam ad se trahunt, & a morbis internis ueluti à causis dependent. Libri sunt uarij:
		Symptomata, tum quatenus
	{	Accidunt. sic quedam in morborum catalogo recensuimus.
		Indicant, siue prognostica, siue anamnistica. Libri uarij:
		De præcognitione.
		De prænotione ex pulsibus, lib. iiii.
		De prælagio ex insomnijs.
		De cuiuscunque animi peccatorum agnitione & medela.
		De cognoscendis curandisq; animi morbis.
		Quomodo morbū simulātes sint deprehēdēdi.
		De pulsibus, ad tyrones.
		De dignotione pulsuum, lib. iiii.
		Ars uel Compendium pulsuum. Quod promittit hoc in loco se scripturum.

Basilæ, apud Iacobum Parcum, expensis Ioannis Oporini,
anno Domini M. D. LXI.